

زه ملاله يم

ليکواله: کريستینا لمب

ڦباره: سيد حبيب وقار

خپرندوي: اكسوس كتابپلورنخى

ڊيزاين: سبيبن سهار

چاپکال: ۱۳۹۳/۱۴۰۲/۲۰

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپئى: اسد دانش مطبعه - کابل / ۰۷۰۰۴۴۹۲۹۸

گرځښونکو، له زده کړو او د ژوند
ژوند یې د ناسم سياست او مافيا
سيري خورونکو یې ژوند ورنه

(وقار)

اكسوس كتاب پلورنخى

لومړۍ خانګه، کابل پوهنتون لويدېچ سپرک
دويمه خانګه، دهبوريو پارک جنوبې دروازې ته مخامن
تيليون شمېري: ۰۲۰۴۶۵۲
۰۰۹۳۷۹۸۹۶۹۶

aksosbookstore@gmail.com

www.aksosbookstore.af

aksosbookstore

Ketabton.com

لړیک

درناوی او مننه.....	د ملالې بنست په اړه.....
۷.....	۱۱.....
د ملالې بنست په اړه.....	۱۲.....
سریزه.....	

ملاله يم

هغه نجلی چې د زده کړې د حق د ترلاسه کولو له پاره ودرېد او طالبانو برید.
پړې وکړ.
ملاله یوسفزی
هغونجونو ته وړاندې کېږي چې د بې عدالتی او نابرابری بشکار شوې دی او سره له دې هم غلې دی.
زمور غړ به واورېدل شي.

لومړۍ خپرکې

یوه نحلی پیداکېږي.....	۲۰.....
زما د باز په خېر پلار.....	۳۵.....
په بنیونځی کې زده کړه.....	۴۸.....
زمور کلی.....	۶۸.....
زه ولې لښتی نه په غورو کوم او پښتانه ولې مننه نه کوي؟.....	۷۹.....
د کثافاتوغر او ماشومان.....	۹۱.....
مفتي مو د بنیونځی د تړلو هڅه وکړه.....	۱۰۲.....
د مني زلزله.....	۱۱۵.....

دویم خپرکې

د مرګ دره.....	۱۲۱.....
ملا رادیو.....	۱۲۱.....
د نبات او به، د تېنپس توب او د سوات بودا.....	۱۳۵.....
لایق ټولګي.....	۱۴۷.....
په سرو وینو لړلی وات.....	۱۶۰.....
د ګل مکې یادونه.....	۱۶۷.....

زه ملاله يم | ٦

زه ملاله يم | ٧

- ١٧٩..... سوله که ملندي
١٩٠..... د دري پربنودل

دربيم خپرکي

- ٢٠٠..... دري نجوني، دري مرمي
٢٠٠..... د غمونو دره
٢١٦..... د خپل قد د لورپدو دعا مې کوله
٢٣٠..... بنسخه او سپند
٢٤٠..... د طالبانو شخصي ډلي
٢٥٠..... ملاله خوک ده؟

خلورم خپرکي

- ٢٥٧..... د مرگ او ژوند تر منځ
لویه خدايیه، هغه په تا سپارم
٢٧٣..... ناپئانده لور ته سفر

پنځم خپرکي

- ٢٨٤..... دويم ژوند
بېرمېنګهم
٣٠٠..... موسکا يې تري غلا کړي وه
٣١٣..... وروستي خېري
٣١٣..... یو ماشوم یو بنوونکي، یو کتاب او یو قلم
٣٢٥..... د سوات او پاکستان مهمې پېښې

درناوي او مننه

په تېر ژوند کې راته د انسان له کچې دېر نفترت او د الله^(ؐ) بې کچې دېره مينه
ښکاره شوه. دېرو خلکو مرسته راسره وکړه چې که د ټولو په اړه ولیکم او نومونه
يې واخلم یو بل کتاب هم ورباندي ليکل کېږي خوغواړم له ټولو هغو کسانو چې
په پاکستان او ټوله نړۍ کې يې زما د روغتیا له پاره دعا کړي او ټول هغه زده
کوونکي او ماشومان چې له ما يې ملاتړ کړي مننه وکړ. همدارنګه له ټولو هغو
ګلونو، ليکونو، کارډونو او پېغامونو چې ماته يې لېږلې دې مننه کوم.

پالر مې هغه خوک دې چې زما د فکر او نظرې خپلواکي ته درناوي لري. پالر
او مور مې هم د زده کړي د حق د اخيستلو او سولي د راوستلو مبارزي ته دېره
ھڅولم، له همدي امله د نېکمرغۍ احساس کوم.

ھمدارنګه زمور په بنوونځي کې بنوونکې وي لکه بناغلي مېرمن الفت چې د
درسي مضامينو سربېره به يې ماته نېک چلنډ او بنه رویه راښوده.

دېرو خلکو زما روغتیا یوه معجزه وبله. له همدي امله په ځانګړې توګه د سوات د
مرکزي روغتون له ډاکټرانو، نظامي روغتون په ځانګړې توګه زما اتلان، هر يو
ډګروال جنيد او ډاکټر ممتاز چې زه يې په وخت سره عمليات کوم او له مرګه يې
وژغورلم درناوي کوم. همداراز له ډګرمن اسلم څخه هم مننه کوم چې د بدنه
اصلی غړي مې يې له عمليات وروسته وساتل.

په ځانګړې توګه له جنرال کيانی څخه چې زما له روغتیا سره يې دېره لېواليا
ښوده مننه کوم. له ولسمشر زرداري او کورني يې مننه کوم چې زما په بنه والي
کې يې پاملنې اغېنزا که وه. د عربې اماراتو له دولت او شاهزاده محمد بن زايد
هم مننه کوم چې الوتکه يې راته ولېله.

داکټر جاوبید کیانی زما د پلار په خبر و، په هغې له غم او دردہ د کو ورخو کې بې ما ته خوشالی راکړه. داکټر فیونا رینولیز مې په پاکستان کې مور او پلار وه او دله په انگلیسستان کې بې هم ما ته تسلی راکړه، منه تري کوم چې د هغې فاجعي حقیقت بې راته خرگند کړ.

په بېرمېنګهم کې د ملکي الیزابت روغتون کارکوونکي بې جوړي وو. جولي او نرسانو بې له ماسره په مينه چلنډ کاوه، بت او چودري نه یوازې دا چې پالونکي مې وي بلکې ما ته د دوو مهربانو خویندو په خبر وي. سربېره پر نورو له آیما چودري هم ځانګړي منه کوم ئکه چې زما پالنه بې په بهتره لاره وکړه. پاتې دې نه وي چې ریچارد ایرونگ هم زما مسکا بېرته راکړه، همدارنګه مېرن آنوبن وایت مې د سر کاسه جوړه کړه.

فیونا الکساندر نه یوازې دا چې رسنې بې په نښه توګه اداره کړي بلکې له ما او ورونو سره مې بې مرسته وکړه خو په بېرمېنګهم کې نښونځي ته لار شو. همدارنګه ریحانه صادق هم تل زما د آرامي لامل وه.

او س غواړم له شيده شهید او کورنۍ بې منه وکړم چې له ما او کورنۍ سره مې بې مينه لرله. دوى له ما سره د ملالي ارګان په جوړولو کې ډېره مرسته وکړه او همدارنګه د (او مک کنزي) شرکت چې د دې کار په ترسه کولو کې بې د ده ملاتړ وکړ هم منه کوم. همدا راز له ټولو هفو کسانو چې د دې ارګان په جوړولو کې بې له ماسره مرسته وکړه، په ځانګړي توګه لکه، مګان سمبېت، د ملګرو ملتونو سازمان او ایتال ویسرا⁽ⁱⁱ⁾ او بې سپیس⁽ⁱⁱ⁾ مرسته راسره وکړه او له ثمر امین الله خخه هم منه کوم چې له دې ارګان بې ملاتړ وکړه.

سربېره په هفو کسانو چې زما په یاد دې په ځانګړي توګه له جیمي لاندي او همکارانو بې لوما کروکس هم ځانګړي منه کوم. له ګوردن براؤن او د دفتر له کارکوونکو بې چې ما ته له پېښې خخه په استفاده

بې په نړيواله کچه د زده کړي یو خوغښت ترتیب کړ او همدارنګه په لندن کې د پاکستان له پخوانی قونسل، واحد شمس حسین په ځانګړي توګه آفتاب حسن خان او مېرنې بې اروم ګیلانی منه کوم. مور په دې هېواد کې بې وزله وو خو هغوي مرسته وکړه چې وکړای شو د اوسبېدو له پاره یو څای ولرو همدارنګه د شهید حسین له موټر چلوونکي هم منه کوم.

او په پاي له کريستینالمب خخه ځانګړي منه کوم چې زما خوبونه بې په واقعېت بدل کړل. هېڅ کله مې دا فکر نه کاوه چې یوه بهرنې مېرنې به له خېږ پښتونخوا یا پاکستان سره دومره مينه ولري او زمور له هېواد به دومره خبره وي. مور ډېر بنې چانس لرو دا چې د کارولينا ساټن، جودي کلین او ارزو تحسین په خې درنو کسانو له مور سره مرسته وکړه. خو دغه کيسه په سمه توګه وړاندې کړو.

د پلار له نښه ملګري عبدالحې کاکړ خخه هم منه کوم چې دا کتاب بې په پوره مينې سره او ازاوه او همدا راز له بناغلي انعام الرحيم خخه هم منه چې زمور د سیمې د تاريخ په اړه بې ډېره مرسته وکړه.

په دې لړ کې غواړم له انجلينا جولي منه وکړم چې د ملالي له ارګان خخه بې په سخاوتمندانه توګه ملاتړ وکړه.

د خوشال نښونځي له ټولو نښونکو چې د پلار په نشتولی کې بې نښونځي وساته درناوی کوم.

د هغې ورځ په امله د الله^(ج) شکر اداء کوم چې د شهیده چودري په نوم مېرن زمور کور ته راغله، او س هغه زمور د کورنۍ له ملاتړ کوونکو خخه ده.

له منیبې چې تل مې نښه ملګري او ملاتړې او ورونو مې خوشال او اتل هم منه کوم.

هر بهرنی چې تراوسه يې د سوات ليدو ته وخت پیداکړي، بنه پوهېږي چې د
دي سيمې خلک خومره مبلمه پاله دي. له ټولو هفو کسانو چې هلته يې له
ناسره مرسته کړي په ځانګړې توګه مریم، بنوونکې او بنوونکي، زده کوونکي،
خوشال بنوونکي او په مینګوره کې له احمدشاه او سلطان رم خخه هم مننه
کوم. همدارنګه له جنرال عاصم بجوا، دگروال عابد علي عسکري، دگرمن طارق
او د کورنيو خدمتونو د عمومي اړیکو د دلې مشر او آدم الیک خخه چې خپل
يادښتونه يې زمور په واک کې راکړل مننه کوم.

په انګلستان کې د ملکې الیزابت روغتون کارکوونکو په ځانګړې توګه فيونا
الکساندر او داکټر کيانۍ له ما سره بې کچې دېږي مرستې وکړي. له ډېږد
کاډوین، جودي کلين، آرزو تحسین او مارتین ايونز او په سندي تایمز کې مې له
اېډپټر خخه ځانګړې مننه کوم. له خپل خاوند پائولو او زوي مې لورنزو هم ډېږه
مننه کوم.

او په پاي کې له ملالي او کورني يې مننه کوم چې د خپل ژوند کيسه يې زمور
په واک کې راکړه.

كريستينا لمب

د ملاлиې بنست په اړه

له دي کتاب خخه زما د ليکلو موخه د نړۍ د ټولو نجونو له خوا نړۍ، ته زمور د
غور رسول و. په ملييونونو نجوني چې د زده کړي له حق خخه بې برخې کېږي او
له خپلو استعدادونو يې ګتنه نه شي اخيستي. هيله منه يم زما د ژوند کيسه د
ټولو له پاره الهام راړونکې شي، خو خپل غور تر نړيوالو ورسوی شي او خپل
ننۍ خواک احساس کړي شي خو زما ماموریت همدلتله پاڼه نه مومي. د خپل
ماموریت او په واقعیت کې زمور د ماموریت د ترسره کولو له پاره لازمه د چې د
نجونو د زده کړو له پاره په جدي توګه هڅي وکړو، هغوي ته قدرت ورکړو چې
خپل ژوند او ټولنې ته يې بدلون ورکړي. له همدي امله مې ملاله بنست جوړ
کړ.

ملاله بنست باور لري چې ټولې نجوني او هلکان کولاۍ شي نړۍ بدله کړي
يوازې موکې ته اړتیا ده. له همدي امله بنست هڅه کوي چې دغه موکه د نجونو
په اختيار کې ورکړي، له هغوي سره مرسته وکړي چې خپلې وړتیاوې په بنه
توګه وېږنې او د ځان له پاره بنه راتلونکۍ ولري.

له ما سره یو خای شئ چې ټول له یو بل سره د نجونو د زده کړو له پاره هڅه
وکړو.

سریزه

زه په داسې يوه هېواد کې وزېرېبدم چې په نيمه شپه کې جور شو. خو کله مې چې خپل مرگ په خپلو سترګو ولید، له نيمې ورځي لړ تېره وه. تېر کال له کور خخه د بنوونځي په لور لارم چې بېرته هېڅ راونه ګرځبدم. هغه ورڅ طالبانو برید راباندي وکړ. وروسته د بېهونښي په حال کې روغتون ته يوړل شوم او بیا یې له پاکستان خخه وویستم. خینې کسان فکر کوي چې بیا به هېڅ کله هم هېواد ته رانه شم په داسې حال کې چې زه په بیا راتلو له زړه ایمان لرم. اوس چې په دې هېواد کې اوسېږم هر سهار د خپلې پخوانۍ کوتې چې هر وخت به مې جامې په غولي پرتې وي او د بنوونځي ډالۍ به یې هم په الماري کې اپښې وي خپلې سترګي پرانيزم. زه اوس په داسې يوه هېواد کې ژوند کوم چې له خپل محبوب هېواد او زما له کور خخه چې د سوات⁽ⁱ⁾ په بشکلې دره کې دی یوازې پنځه ساعته لاره ۵۰.

له دې سره سره زما هېواد له دې هېواد خخه په پېړيو واتن لري. په دې هېواد کې هر دول امکانات شته دي. له تبولو نلونو خخه سې او تودې او به روانې دي او برېښنا هم د خلکو له پاره شپه ورڅ شته ده. له همدې امله نور

د تېلو خراغ ته اړتیا نه لرو، آن تر دې چې د پخلي له پاره هم خوک اړ نه دي بازار ته لارې شي او ګاز د به واخلي. دا هېواد دومره پرمختللې دی چې آن کولای شي خواره تیار او ترل شوي برابر کړي.

کله چې له کېکۍ سره درېږم، لوړي ودانۍ وينم او بې پایه سېکونه چې نقلیه وسیلې په کې د تلو راتلو په حال کې دي، فلزي ميلې او منظم شنه رنګه چمنونه او همدارنګه پاکې پلې لارې مې د سترګو په وړاندې بشکاري.

هغه وخت سترګې پرانيزم او يوه لحظه یې د درې په لور اړوم، لوړ او اوار غرونه چې خوکې یې له واورو د کې دي، اوړاري دېنتې او خوندوز سمندرونه خو کله مې چې سوات را په زړه شي، ټول بدن مې داسې يوه خوشالي احساسوی چې په اړه یې ويلاي کېږم. هلته زما نښه ملګري منیبه وینم له خنګه یې کښېنې، داسې ورسړه خاندم او خبرې کوم چې فکر کېږي له هغې ځایه هېڅ نه یې راغلي او اوس هم هلته یم.

ناڅاپه رايدا شی چې د انګلستان په بېرمېنګهم کې یم.

۲۰۱۲ کال د اکتوبر نهمه د سه شنبې ورڅ و چې زما ژوند بدل شو. هغه ورڅ سهار په رنګه ریکشو کې چې ماشینونو یې دود بهر کاوه او هره رېکشه کې له پنځو خخه تر شپړو نجونې ناستې وي او په خپله همبشنې منظمه ليکه د حاجي نيكه له خټو دک او تنګ سرک ته ورسېدو.

د طالبانو له وخته زمور بنوونځي هېڅ لوحه نه لرله. زمور نجونو له پاره بنوونځي ته په سهار کې ننوتل، يوه خانګې نړۍ وه. دا چې په خېزونو او ګامونو به ننوتو، ټکري به مو د ورځو په خبر چې باد یې د لمړ له شاوخوا يوه بله خوا وړي له سرونو لري کېدل او په زینو به په بېړه پورته کېدو. پورته به يوه سالون ته رسېدو چې زمور د ټولګيوا ورونه به له هغه ځایه بنکارېدل. خپل بکسونه به مو ټولګيوا کې پرېښوډل، تر آسمان لاندې غرونو ته به مو چې شا وه منظمې ليکې جوړولې.

⁽ⁱ⁾ سوات د پاکستان په شمال لویدېزه برخه کې یوښار دي.

بوي نجلی په چيغې کړي:

تول تولګيتو ته!

د پينو پوندي به مو په ځمکه ووهلي ويبل به مو
- الله.

وروسته به بيا هغې نجلی وويبل:

خربردار!

بيا به مو تکرار کړه:
- الله.

پلار مې دا بنوونځي زما تر زېږيدنې مخکې جور کړي و او په د بواسلې په
بنایسته سپین او ګلابي رنگ په غرور سره (خوشال بنوونځي) ایکلی و. هره ورڅ
به د سهار په شپرو بجو بنوونځي ته تلو. د نهم تولګي د یوه زده کوونکي د زده
کړي موضوعات کيمياوي معادلي، د اردو زې آرونې، په انګليسې ژبه کيسه
ليکنه او نور موضوعات لکه «بېړه د شيطان کار دی» او د وينو د دوران رسم کول
. و.

دېړو تولګيوالو مو هود درلود په راتلونکي کې داکټرانې شي خود دې فکر کول
چې زما او ملګرو زده کړي مې د ځینو له پاره د ګواښ لامل شي دېر سخت دي.
سره له دې د دې بنوونځي له دروازو له آخوا نه یوازې د مېنګوري لپونتوب او د
ګئي ګونې ځور نه بلکې د سوات د اصلې بنار غړ اوږدل کېږي. چې د طالبانو
په خبر خلک فکر کوي جوونې د زده کړي حق نه لري.

هغې ورځې له نورو سره یو خه توپير درلود. د آزمونو میاشت و، بنوونځي مو د
ورځې په نهه بجو پیل کېدنه نو له همدي امله زما له پاره دېر په زړه پوري و، نور
لازم نه و له خوبه ژر بیداره شم خو کله به چې چرګانو بانګ وکړ او مؤذن به هم
آذان وکړ کولاي مې شول نوره هم ویده شم. هغه وخت به مې پلار هڅه کوله
ویښه مې کړي ويبل به یې:

پلار به مې هر وخت راته «جانې» ويبل او له خوبه به مې ویښولم.

- پلاره خير دی لو نور هم.....
هغه وخت به مې خان تر بېستني لاندې پت کړ او مور به مې راغله. هفې به
ويبل:
- پشى!

مور به مې زه پشى بللم.

په همدي وخت کې به مې وخت ته فکر شو او چيغه به مې وکړه:
- واي موري، ناوخته شو!

زموږ په فرهنګ کې تول د ورونو او خويندو په خېر دی او یو بل ته همداسې غړ
کوي. کله چې پلار زما مور د لوړې حل له پاره بنوونځي ته راوسته، تولو
بنوونکو وربندار ورته وويبل: له هغې وروسته په کور کې هم وربندار ورته وايو.
د خوب کوتاه مې د کور په یوه ځنګ کې وه، د کوټې تول سامان مې یو د ویده
کېدو کت او یوه الماري وو.

الماري مې د هغې دالي په پیسو چې په دره کې مې د سولې راوستو او نجونو د
زده کړي د حق د ترلاسه کولو له پاره ترلاسه کړي وه واخیسته. دالي او طلابي
رنګه پلاستيکي جامونه چې په تولګي کې مې د درس په مهال اخیستي وو، د
الماري په پاړکيو کې اپښي وو. زه یوازې دوه خله ممتازه زده کوونکي نه شوم،
زما سیاله ملکه نور له ما مخکې شوه له هغې وروسته مې هود وکړ چې هېڅ کله
بيا داسي پېښه ونه شي.

بنوونځي مو له کوره دېر لري نه و، زما خوښبدل چې تر بنوونځي په پښو لاره شم
خو د تېر کال راهیسي له نورو نجونو سره یو خائي په رېکشه کې تلم او له هغې
خوا په بس کې راتلو. دا لاره یوازې پنځه دقیقې وه په لاره کې به بدبویه او به
بهډې. د داکټر د وېښتانو د اپښودو د انسټیتیوت د لوې لوحې تر ځنګ به
تېربیدو. دې تابلو به زموږ یو بنوونکي را یاداوه چې وېښتانې تللي و خو ناخاپه
ې وېښته راشنه شول، فکر مې کاوه بنوونکي به دلته راغلى وي او له خانه سره
به مې وختنل.

له پلي تگ خخه مي بس دبر خوبنېد، په پلي تگ کې به دومره خوشاله نه وم،
ئىكە كولاي مې شول له خورلېو او همدارنگه د بس له چلوونکي عثمان بهاي
جان سره چې مور به «ورورجان» باله کيسې وکرم. عثمان بهاي جان په خپلو
خندونونکو کيسو مور تول خندولو.

مور مې بنوونئي ته زما له پلي تگ خخه وېرېد، ئىكە چې زمور کورنى تل
گوابنل کېد، له همدى امله له دې وروسته په بس کې تلم راتلم. د گوابنونو له
ډالي ځينې په ورڅانو کې او ځينې هم په ليکلى توګه يادېښتونه او پېغامونه وو
چې زمور لاس ته راتلل. مور به تل مانه اندېښنه کې وه، خو طالبان هېڅ كله هم
په يوه نجلې پسې نه وو راغلي، ما باور لاره چې د طالبانو موخه زما پلار دې،
ئىكە چې پلار مې تل د دوي په ضد خبرې کولي. زاهد خان چې د پلار مې
صمييمى ملګري او يو مبارز و د اګست په مياشت کې لمانځه ته د تلو په وخت
کې حمله پري وشوه، له هغې وروسته به مې تولو خپلوانو پلار ته ويل چې له
خان سره پام وکړي. دوى به ويل:

- پام دې اوسيه چې کېدای شي دا خل تاسي په نښه کړي.

کور مو په داسي يوه تنګه او وړه کوڅه کې و چې هلته د هر دول ګادې راتلل
ناشونې، له بنوونئي به چې را رسپدم باید چې له بس بشكته شم، له يوې
اوسبېنېزې دروازې تپه شم او بیا به له خو زینو پورته تلم. ما فکر کاوه که شوک
حمله راباندي وکړي په همدى زینو کې به وي. دېر فکر به مې کاوه چې که کوم
ترورېست حمله راباندي کوي نو په همدى زینو کې به دېزې راباندي وکړي. هغه
مهال به مې فکر کاوه چې که داسي پېښه وشي خه غږګون به نښيم. فکر مې
کاوه چې باید بوت مې وباسم او پري ويې ولخو فکر ته مې راتلل چې بیا به زما
او د هغې تر منځ خه فرق وي نو نښه به دا وي ورته ووايم:

- راشه ما مړه کړه خو لومړي مې خبرو ته غور ونيسه. دا سم کار نه دى او زه مو
دوښمنه نه يم.... يوازي غواړم چې تولې نجونې بنوونئي ته لارې شي.
هغه وخت مې دا تول فکرونه خپلې خورلې منېښې ته وویل.

زه او منېښه د ماشومتوب له وخته په بوه کوڅه کې او سېدو او د لومړنې بنوونئي
له وخته سره ملګري و. ما او هغې هرڅه لرل لکه د جاستین بېبر سندري، د لپوه
او مېښې فلمونه او د پوستکي د نرمولو تر تولو بهترین کريمونه چې له یو بل سره
به مو شريکول. د هغې خوبنېدل چې د مود طراحه شي خو پوهېده چې کورنى
به يې هېڅ كله هم د دې کار اجازه ورنه کړي. هر چاته به يې ويل، هيله لري په
راتلونکي کې يوه داکټره شي. ما هم دوى ته خپل فکر ووايه ويل مې چې بايد
يوه مخترع يا هم سياستواله شم دا نظریه مې هېڅ كله هم پته و نه ساتله.
منېښې ته مې وویل:

- اندېښنه مه کوه... طالبان هېڅ كله هم په يوه نجلې پسې نه دي راغلي.
كله چې د بس غړ اوږدېل شو، تولو د زينو په لوري مندي کړل. نجونې چې
مخونه يې پتې کړي و له بنوونئي را ووټې او په بس کې کېناستې. زمور د
بنوونئي بس، يو تون اېس⁽ⁱ⁾ دوله موټر و چې درې اوږدې چوکې يې لړې دوى
خندو ته او يوه هم د ګادې په منځ کې وه، شل زده کوونکې او درې بنوونکې به
يې لېردوລې.

زه کينې خواته چې ځنګ ته مې منېښه او بلې خواته مې د ټيټو تولګيو زده
کوونکې شازيه رمضان په داسي حال کې چې د آزمونې دوسې په لاسونو او
بکسونه موله پېښو سره اېښې و، کېناستو.

د ګادې د ننه هوا توده او نېټولې وه. يوازي وراندي د هندوکش لور غرونډه و چې
په مخ بې واوره بنکارېد. ګادې مو هېڅ هنداره نه لرله يوازي دواړو خواوو ته يې
دبل پلاستيکونه پري ځپولې و، پلاستيکونه دومره زېر او په خاورو کړې و چې
هېڅ بهر نه تري بنکاره کېد. يوازي خه مو چې لیدل لمرو، لمرو په دورو او
خاورو کې د يوه لوی زېر نګه لامبو وھونکي په خېر خپلې ورانګې خورولې.

په ياد مې دي چې ګادې د پوچ د تلاشی په سرک له اصلې سرک خخه نسي لور
ته وګرڅبد، د کرکت له ځمکې تېر شو. خو نور خه مې په ياد نه رائخي.

⁽ⁱ⁾ Toyota Townace truck

خيال مې کاوه چې په گادې کې مې په پلار چې کېږي او له ما سره یو خای
ويشتل کېږي، وروسته نارينه وينم چې د دوى په منځ کې زما په پلار پسې
ګرځي.

ناخاپه گادې ودرېد. د سوات لومړۍ حاکم او د اقتصاد د وزیر شيرمحمد خان
مقبره چې په وښو پونسل شوې وه زموره بنې لور ته وه او کین لور ته مو هم یوه
کارخانه وه. مور د پوئ له تلاشی خخه خه کم دوه سوه متنه واتن درلود.
سره د ډې چې زمور مخامنځ سم نه مالومېده، خو یوه د لوبيې رېږي لرونکي څوان
چې روښانه رنګ جامي یې اغوستې وي زمور گادې درولی و.

زمور له چلوونکي یې پونسل:

دا د خوشال بنبونځي گادې دی؟

عثمان بهايي جان له خانه سره فکر وکړ چې دا خومره بې عقله پونتنه ده ځکه
چې په گادې د بنبونځي نوم ليکل شوې دی. خواب بې ورکړ:
- هوکې.

هغې دويم څلي پونسل:

د زده کوونکو په اړه معلومات غواړم.

عثمان بهايي جان وویل:

باید دفتر ته لار شو.

د دوى د خبرو په وخت کې یو د سپینو جامو خبتن د گادې شاته نژدي کېږي.

منېبې وویل:

- وګوره هاغه خبریال دی غواړي له مور سره مرکه وکړي.

هلته ډېر وخت کېدل چې له پلار سره مې د نجونو د زده کې د حق د اخیستو
له پاره د طالبانو په ضد چې غوبنتل یې مور غلې کېدو ته اړ کېږي خبرې کولې،
دېږي خبریالان آن بهرنیان به ماته راتلل. خو هفوی یوه هم له دی کسانو سره
ورته والي نه لاره.

هغې کس یوه د تېږي خوکې لرونکې خولی په سر کېږي وه، خوله او پوزه بې په

یوه دسمال پونبلې و، داسې و لکه ساړه بې چې شوی وي. وروسته د گادې
شاته راغې له ماسره نژدي کېناست او پونتنه یې وکړه:

- ملاله خوک ده؟

تولې غلې وي خو دېرو نجونو ماته کتل.

زه یوازینې نجلې و م چې مخ مې نه و پت کړي.

وروسته هغې اووه توري مرمي را وویستې، زه هم پوهه شوم چې وسله بې پنځه
څلوبنست تپانچه وه.

نجونو چېغې کړي.

منېبې ويل چې هغه وخت مې د هغې لاس تېينګ کړي و.

خرلنبو مې ويل چې هغې درې خلې دزې وکړي. لومړۍ دز په سترګه ولګبد او
له کینې اوږې مې ووت. په داسې حال کې په منېبې ور پربوتن چې له سترګو
مې وينې روانې وي.

دوه نوري مرمي زما تر خنګ په نجونو ولګبدې. یوې مرمي د شازې کین لاس
تېپې کړي و، بله مرمي یې له کینې غارې تېره شوې وه او د کاينات رياض^(۱) په
ښي مت لګبدلي وه.

وروسته مې ملګرو راته وویل، د حمله کوونکي لاس د دزو په وخت کې رېړدېده.
کله چې روغتون ته ورسېدم زما اوږده وېښتان او د منېبې جامې په وینو لېلې
وې.

ملاله خوک ده؟

زه ملاله يم او دا مې کيسه ده.

لومړۍ خپرکۍ

سوري سوري په ګولو راشې
د بې ننګي آواز دې رامه شه مينه

يوه نجلۍ پیداکېږي

کله چې زه وزېړ بدم، کليوال زما په پيداينښت اندېښمن شول او پلار ته مې بې هم مبارکي ورنه کړه.
زه د سهار په لومړيو کې چې وروستي ستوري ستړګک واهه پيداشموم. مور پښتنانه دغه د سهار د وروستي ستوري د ستړګګ نښه د خير او برکت نښه ګنو.
پلار مې د روغتون د درملنې او يا هم کورنۍ قابلي له پاره پيسې نه لرلي، نو له همدي امله مې له مور سره ګاونديانو مرسته وکړه. د مور او پلار لومړۍ اولاد مې مړ پيداشوی و خو زه په داسې حال کې وزېړ بدم چې چيغې او لغتې مې وهلي.
زه د داسې يوه هېواد نجلۍ یم چې توپک کې د هلكانو د پیداکېدو په وخت کې اوړ اخلي په داسې حال کې چې نجوني تر پردي لاندې پېږوي دلته د بسحو یوازینې دنده د اولادونو روزنه او اخلي پخلي دي.
د ډپرو پښتنو له پاره د نجلۍ د پیداکېدو ورڅه د پريښاني ورڅ وي. د پلار د ترور زوي مې، جهان شپرخان یوسفزي، یوازینې کس و چې زما د زېړ بدومبارکي بې ورکړي وه او آن ماته یې یو خه پيسې هم دالي کړي وي. هغې د خپل تبر لویه شجره له خانه سره راوړي وه، دلوخبل یوسفزي. زما پلارني نيكه به یوازې زمور د ناريښه نیکونو شجره مور ته بنودله. پلار مې ضياءالدين د پښتنو ناريښه و ته هېڅ ورته نه دې. هغې د شجري پاڼه را واخیسته تر خپل نوم یې د نبات په اوړو یوه کړي وکښله او په پاڼه کې یې ولیکل: «ملاله».

د هغې د ترور زوي چې حیران شوي و وختندا. خوپلار مې بې په کيسه کې نه شو. پلار مې وايي له زېړ بدومروسته مې یې چې سترګو ته کتلې و، راباندي مينه شوي و.

هغه وخت یې خلکو ته ويلې و:

- زه پوهېږم دغه نجلۍ له نورو سره دېر توپير لري.

هغې له خپلو ملګرو او خپلوانو غوبنتي و چې زما په زانګو کې وچه مېوه، شيريني او پيسې واجوي، هغه کار چې مور یې یوازې د هلكانو له پاره کوو. زما نوم د ميوندي ملالې (د افغانستان اتلې مېرمون) له نوم خخه واخیستل شو. پښتنانه قومونه په افغانستان او پاکستان کې وبشل شوي دي. مور کلونه کېږي، د پښتونولي⁽ⁱ⁾ له قانون سره ژوند کوو چې له مېلمونو سره موښه چلنډ ته هخوي. هخوي. په دې قانون کې تر ټولونه ارزښت «ناموس» دي.

يوه پښتونه ته تر ټولو بدنه بې عزتي ده، شرم او خجالت پښتون ناريښه له وېږي سره مخ کوي.

پښتنانه وايي: «بې عزته دنیا ارزښت نه لري.»

مور تل له یو بل سره په جګړه یو، په داسې توګه چې خپل دوبښمن ته هم ترورزی وايو. خو که بل خوک زمور په حمکه تېږي وکړي د هغوى په وړاندې له یو بل سره یو ئای کېږو. پښتنانه د ملالې د اتلولې له کيسې سره لوېږي.

هغې په ۱۸۸۰ م کال کې د افغانستان پوچ د انگربزانو په وړاندې دفاع ته وهڅاوه.

ملالې د کندهار په ميوند کې چې د کندهار په لویدیخو دښتو کې یو کوچنۍ بنار دي، د یو شپانه لور وه. هغه وخت چې دا نوي ځوانۍ ته هم پوره نه وه رسپدلي، پلار یې او هغه کس چې غوبښتل یې په راتلونکي کې واده ورسره وکړي، د هغۇ زرگونو کسان په منځ کې و چې له انگربزانو خخه د هېواد د دفاع له پاره په جګړه بوخت و. ملالې د کلې د نورو مېرمنو په خېر د جګړي د ګر ته

⁽ⁱ⁾ په پښتو کې د اساسی قانون حکم لري، موضوع یې دېره د کورنۍ، تبر او عزت ساتنه ده.

لاهه چې د تېبیانو درملنه وکړي او اویه ورکړي.
کله چې د افغان خواکونو بیغ وړونکی شهید شو، ملالی خپل سپین تکری د
بیغ په خبر پورته کر او سرتبرو ته پې چیغه کره:
که په میوند کې شهید نه شوې
خدایرو لالیه بې ننګی ته دې ساتینه

ملالی په دې جګړه کې شهیده شوه خو اتلولی او خبرو یې افغان سرتبری
جګړې ته وهخول. هغوي یو پل په بشپړه توګه ويچار کې د بریتانیا په تاریخ
کې دا د دوی له پاره تر تولو لویه او بدہ ماتې وه. افغانان له دې امله چې
ورستی پادشاه یې په کابل کې د میوند د بريا له پاره یو یادښت جوړ کې دې
ویاپري او د غرور احساس کوي.

په حقیقت کې مور پښتنه ملالی د اتلولی او قدرت د یوه سمبول په توګه پېژنو
چې په افغانستان کې یې په نوم دې بنوونځي جوړ شوي دي.

خو نیکه مې چې یو مذهبی عالم او کليوال روحاني و، ملاله نوم چې پلار مې
راياندي کېښود خوبن نه کړ، هغه ويل دا نوم د غم او اندېښنې په معنى دي.
په ماشومتوب کې به مې پلار د پېښور د پېښدل شوی شاعر رحمت شاه سايل
يو شعر هر وخت راته وايه. هغه شعر په دې سره پای مومي:

آه د میوند ملالی،

يو خل بيا راپورته شه چې پښتنه د ویار په سندره پوه شي،
ستا شاعرانه کلمې دنيا بدلوی،
هيله کوم، يو خل بيا راپورته شه!

هر خوک به چې زمور کور ته راتلل، پلار به مې د ملالی کيسه ورته کوله. ما به د
دې کيسې له اورېدو او هغو سندرو چې پلار به مې یې په اړه ویلې خوند
اخیست.

مور د نړۍ په دېره بنکلې سیمه کې ژوند کاوه. زمور دره، د سوات دره، د غرونو

آسماني قلمرو دی چې هلته آبشارونه او بنکلې رودونه بهېږي. کله چې درې ته
ننوزئ یوه لوجه وینئ چې پري ليکلې دي:
«جنت ته بنې راغلې»

کلونه وړاندې یې سوات د «باغ» په نوم پېژنده. د سوات ځمکې په خپلسرو شنو
شوو ګلونو پوبنل شوې دي، د خوندورو مېوو باخونه، د زمرودو کانونه او سیندونه
یې د «قرل آلا» په نوم خوندورو سره خال لرونکي کبان لري. د سوات دېږي خلک
سوات د «لويديع سويس» په نوم سره يادوي، آن تر دې چې د پاکستان د
(سکي) لومړي نداره هم همدلتله وشوه. د پاکستان پانګه وال خپلې رخصتى
دلته تېروي . دې ځای له پاکې او زړه وړونکې هوا، بنکلډو منظرو او د صوفي له
موسیقې او نخا له جشنونو خخه خوند اخلي. همدارنګه دېږي بهرنیان په
څانګړې توګه انګربیزان د رخصتى له پاره دلته راحي. آن تر دې چې د انګربیزانو
ملکه هم درې ته راغلې او په سپینه مانې کې چې د سوات د لومړي حاکم له
خوا د تاج محل د مرمو له کابو جوړه شوې او سبدلې ۵۵.

سوات تر یو کس پوري تړلې تاریخ لري چې اوښ د خېبر پښتونخوا⁽ⁱ⁾ یوه برخه
ده. له همدي امله د پاکستان له نورو سيمو بېل پاتې شوې دي. سوات په پخوا
وخت کې له دوو ګاونديو بنارونو چترال او دير سره د پادشاهي یو ایالت و. د
استعمار په وخت کې هم سره له دې چې زمور پادشاهانو له بریتانیا سره وفا لره
خو خپلې یې په دې ځمکه حکومت وکړ.

کله چې بریتانیا په ۱۹۴۷ م کال کې هندوستان ووېشه. د نوي او خپلواک
پاکستان بنست کېښودل شو. د دې هېواد دودیزه پیسه پاکستانی روپیه وه خو
دولت یوازې کولای شول په بهرنې سیاست کې لاسوهنه وکړي. والي عدالت
پلې کې او د قبایل په منځ کې یې سوله را وسته، هغې همدارنګه له خلکو خخه
په سلو کې لس د سرکونو، روغتوښو او بنوونځيو د جوړولو له پاره ماليه اخیسته.
مور د پاکستان له پلازمېښی اسلام آباد خخه سل میله واتن درلود خو داسې

⁽ⁱ⁾ Khyber Pashtunkhwa

ښکاربده چې په یوه بل هبوداد کې يو. دغې سفر به د ملکند په لاره خه کم پنځه ساعته لاره وهله. چې کلونه وړاندې به زمور نیکونو د سعیدالله په نوم د یوه واعظ په رهبری چې انګربزانو به لپونی دروش باله، د هغې غرونو په گرنګونو کې د انګربزانو په وړاندې مبارزه کوله. د هغوي له ډلي يو هم ويستون چرچيل و چې د هغې غرونو په اړه یې يو کتاب ولیکه او مور اوس هم د غرونو یوې څوکې ته چرچيل وايو. د درې په پای کې یوه د زیارت شین رنګه ګونبده هم لیدل کپده چې خلک د منې او دا چې خپل مقصد ته په سالمه توګه ورسپري، پيسې ورته اچولي.

زمور له خپلواو هېڅوک هم اسلام آباد ته نه و تللي. مخکې تر دې چې ناوره پېښې وشي، زما د مور په خبر دېری خلک تر سوات نه و وتلي.

مور په مېنګوره کې چې د درې یوازیني پراخه بنار دی اوسبدو. هغه وړه سيمه وه خو ډپرو خلکو له کليوالو سيمو مېنګوري ته کډه وکړه چې خه وخت وروسته، دېر نفوسه او چتيل بنار تري جوړ شو. دغې بنار خو هوټلونه، پوهنتون، د سپورتي لوبو د میدان ځمکه او د لوړ بیو ډبرو او دودیزو سنتي ګلدوزیو لرونکي و. د شنو چمنونو تر منځ بهډونکې او به چې د پلاستيکي څخو او خڅلو په واسطه چتلي شوې وي په بنار کې بهپدي. دغه رود د ماہور د غوندي، تر خنگ د نورو روډونو په خېر يا هم د سوات د روډ غوندي چې له بناره بهړو بهپدي او هلتله خلک خوندور کبان نيسې او خپلې رخصتی تېروي بشکلې، رني او پاكې نه دي.

زمور کور په ګلکده کې چې په پخوا وختونو کې دې ظای ته «بتکره» يا هم «د بودايي بوتانو ظای» نوم اخيستل کپده، و. زمور د کور په خنگ کې له اسراوو د کې کندوالې وي چې د زمرې مجسمې، ماتې پاپې، له سر پرته بدنونه، تر ټولو حیرانونکې دا وه چې هلتله په سلګونو ډبرېنې چترۍ هم لیدل کپدې.

په نولسمه پېړي کې کله چې سلطان محمود غزنوي له افغانستان خخه وتبتد او زمور د سيمې حاکم شو، زمور په سيمه کې د اسلام دين را خرګند شو. خو تر

هغې وړاندې د سوات سيمه د بودايانو تر واک لاندې وه. بودايان په دويمه پېړي کې دې سيمې ته ننوتل او پادشاھانو بې په دره کې پنځه سوه کاله حکومت وکړ. چيني کشف کوونکو د بودايان صامعي په اړه چې د سوات د رودخاني په خنگ کې وه او د معبدونو د زنګونو غړ چې په دره کې به یې انګازې کولې ليکلي دي:

سره له دې چې کلونه کېږي دغه عبادت ئایونه له منځه تللي خود سوات په هر ظای کې چې د ګلونو په منځ کې قدم ړدئ د دوى پاتې شونې به ووينې. مور به د ډبرېنونو دېر ټولو (کندنکاريو) په منځ کې چې هلتله به یو چاغ بودا په یوه ونه په خلورو پښو ناست و په نېک بنادګون قدم واهمه. د بودا د خدائي په اړه ډپري کېسي شته دي. وايې هغه به په دې دره کې د واکمنې سولې او آرامي له پاره راته او پاتې نور بې په دره کې په یوه لویه هدیره کې بېخ شوي دي.

د بتکري کندوالې د ستړګو پټولو او پیداکولو د لوې په پاره بنه ظای و. کله چې بهرنې پخوانې آثار پېژندونکي د یو لې څېړنو له پاره درې ته راګلل، خرګنده یې کړه چې په تېرو زمانو کې ګونبد لرونکي بشکلې زيارتونه چې بودايان پاچاهان به په کې خښبدل په دې سيمه کې و.

پلار مې د «بتکري عتیقې» په نوم شعر ليکلې او په بنه توګه خرګندي چې مسجد او عبادت ظای شه دول کولای شي د یو بل په خنگ کې وي. هغه ليکي:

«کله چې له منارو خخه د حق چيغه پورته کېږي،
بودا موسکا کېږي،

او د تاريخ مات شوی زنځيرونه دوبیم خلی سره پیوسته کېږي.»
مور د هندوکش د غرونو چې هلتله به نارينه د غربنيو وزو او خرسانو د بشکار له پاره تلل، د لې په خنگ کې ژوند کاوه. کور مو یو پور و. په کينه خوا کې بې او اوار او پراخه بام ته زينې پورته شوې وي چې هلتله به مور ساعت تېري کوله، زمور د ساعت تېري ظای و. د لمړ لوډو په وخت کې به مې پلار له خپلو ملګرو سره

هلهه چای خښلوا او بحث به يې کاوه. کله به زه هم هلهه په بام کېناستم، د هغې دود ننداره به مې کوله چې د پخلنځي له دودکش خخه به پورته کېده او د شې د چرچرکو بنکلي آواز ته به مې غور نیوهي.

زمور سیمه د انځیرو، انازو او آلو له مېوو دکه وه چې دېر خواړه او خوندور دي. زمور په خپل باغ کې هم انګور او نورې تازه مېوې شته وي. یوه د آلو د مېوې دېره خوندوره میوه لرونکې ونه مو د خنگ په انګر کې وه. د مرغانو آن طوطيانو به هم هغه ونه دېره خوبنېده داسې بنکارېده چې زمور او مرغانو به د آلو په خورلوا سیالي وه.

د کور شاته مو یو صوفه (برنیده) وه چې هلهه به سنجې د بنډار له پاره کېناستې. مور د لوري په رښتینې معنا بنې پوهېدو. له همدي امله به مې مور دېر خواړه پخول او له يې وزلو سره به يې مرسته کوله. هغه وخت به چې هر خومره خواړه پاتې کېدل مور به مرغانو ته اچول. مور په پښتو کې د تېپې په نوم یو دول شعر لرو چې دوه مصريې وي، مور به چې مرغانو ته خواړه اچول یوه تېپه به يې زمزمه کوله:

د باغ کوتري مو مه وژنه
که یوه مړه کړي نورې نه رائحي مينه

زه به چې په بام کېناستم او د لوړو غردونو په ليدو به مې خیالونه جوړول خوند مې تري اخيست. تر تولو لوړ يې هرمي دوله الوم غر دی چې زمور له پاره سپېڅلی غر بل کېده او دومره لوړ دی چې هر وخت يې وربئو شاوخوا نیولې وي. دا غر آن په اوري کې هم په واورو پونسلۍ وي.

مور په بنوونځي کې زده کړل چې سوات ته بودایان خه دول راغلي و. له مېلاد خخه ۲۳۰ کاله وړاندې لوی سکندر له زرگونو پوځيانو او فیلونو سره د افغانستان او بیا د هند له لاري درې ته ننوتې و. د سوات خلک هم په دې باور و چې خدائی^(۲) به د الوم غر د لوړوالۍ له امله دوى وساتني له همدي امله هلهه

لاړل خو سکندر هم چې ټواکمن مشر و یوه د لرگي زينه يې جوړه کړه چې تیوې ويشنونکي پرې د غره خوکې ته ورسوي.

ما به د بام له لوري برخې د غره د خلورو فصلونو توپیر ته کتل. په مني کې به ساره بادونه تري الوتل په ژمي کې يې تولې برخې په واورو پونسلۍ وي. د يخ توقې به د تورو په خبر راځربدلې وي. په ژمي کې مو سیالي کوله، د واورې سېږي به مو جوړاوه، هڅه مو کوله چې د واورې توقې په لاس وکاروو. سوات به په پسرلې کې تول شين رنګ نیولې و. د سرو ګلونو غوتې به د کور په انګر کې راپورته شوې. هر خه ته به يې بنایسته رنګ ورکاوه او باد به د شولو (د وریجو بوتي) تند بوی له ځانه سره راواړو. زه د دوبې په موسم کې زبېدلې يم، کېدای شي همدا دليل وي چې دا موسم مې خوبنېږي، سره د دې چې د مېنګورې اوږي دېر تود او چې وي او او بهه يې چې خلک خڅلې په کې اچوی بد ټوې دې. زما د زبېډو په وخت کې زمور کورنې دېرې بې وزله وه. زما پلار او یوه ملګري بې خپل لومړنې بنوونځي جوړ کړي و. مور په یوه زاړه کور کې چې بنوونځي ته مخامخ او دوه کوتې يې لرلې ژوند کاوه. زه مې له مور او پلار سره په یوه کوټه کې وبده کېدم. بله کوټه مو مېلمنو ته خانګې کړي وه. مور آن حمام او پخلنځي هم نه درلود. مور مې په ځمکه په یوه غفری کې د لرگيو په اور پخلی کاوه، جامي به مو د بنوونځي په مخه کې په نل وینځلې. کور کې به مو هر وخت ګنه ګونه وه له کلېو به دې مېلمانه راتلل، مېلمه پالنه د پښتنو د فرهنگ مهمه برخه ۵۵.

زما له پیداکېدو دوه کاله وروسته زما ورور خوشال پیداشو. دا چې مور تر اوسه هم د روغتون لګښت نه درلود هغه هم په کور کې پیداشو. پلار مې د بنوونځي د نوم د اغېزې له امله خوشال نوم پرې کېښود. دغه نوم د یوه مبارز پښتنه شاعر «خوشاله خان خټک» نوم و. مور مې د یوه زوی پیداکېدو ته هيله لرله، نه يې شوای کولای د خوشال په زبېډو سره خپله خوشالی پته کړي. زما له نظره خوشال یوه نې ته ورته داسې لکه چې باد يې وهې دنګر او وړوکې و خود مور له

نظره مې دېر مينه ناك و. پوهېدم هرڅه به چې خوشال غوښتل مور به ورته پیداکول. هغې به هر وخت چای غوښت. زمور سيمه ييز چای له شيدو، بوري او هيل خخه جورېږي.

مور مې هود درلود چې هغې ته يوه نوي زانګو واخلي، کله چې زه پيداشوې و مپلار مې يې د اخيستو توغان نه درلود. نو ځکه يې ماته يوه زړه لرګينه زانګو چې دېر څله کارول شوې وه له گاونديانو راوړې وه. خوپلار مې مخالفت وکړ، ويې ويل:

ملاله په همدي زانګو کې لویه شووه، خوشال ته همدا زانګو مناسبه ده. خه باندې پنځه کاله وروسته مې بل ورور «اتل» چې د سوبې په خبر رونبانه او پلتونکې ستړې يې لړې وزېږد. هغه وخت مې پلار ويل چې مور اوښ يوه بشپړه کورنۍ يو په داسې حال کې چې په سوات کې دېږي کورنۍ اووه او آته اولادونه لري هلتنه د دريو اوladونو کورنۍ دېره وړه شکاري.

ما به تل له خوشال سره لوې کولي، هغه له ما خخه دوه کاله وړوکي و خو هر وخت به مو شخړې کولي. هغه به هر وخت مور او ما به پلار ته شکایت کاوه. هغه به ويل:

- جاني خه شووه؟

زه هم د خپل پلار په خبر د کاذبو مفصلونو لرونکې يم او کولاي شم په آسانې سره خپلې ګوتې شا خوا ته قات کړم. د پښو پونډې مې د تلو په وخت غړ باسي چې د نورو د نا آرامي لامل کېږي.

مور مې دېره بنایسته ده پلار مې دومره پري مین دی چې د نورو نارينه وو په خلاف هېڅ کله يې هم په هغې لاس نه دی پورته کړي داسې چې فکر کوي مور مې يوه ماتېدونکې ګلدانۍ ده. د مور نوم مې «تور پېکۍ» دی يعني دا چې تور وېښته لري، سره له دې چې وېښتان يې قهوه يې دي. نیکه مې جانسر خان دا نوم زما د مور تر زېږدو مخکې چې له راديو يې اورېدلې و خوبن کړې و.

هيله مې لرله چې زما د مخ رنګ هم د هغې په رنګ چې سپین سوسن ته ورته

دي او ستړې مې هم شنې واي. خود شين او زېر رنګ ترکیب، پلنې پوزه او قهوه يې ستړې مې له پلاره په ميراث اخيستې. زمور په کور کې هر کس يو مستعار نوم لري. سره د دې چې په کور کې به مور ماته پيشې ويله، د کورني ئېښو غړو به ماته لاچي چې د هيل مانا لري غړ کاوه. زه دېر شوخ طبيعت لرم نو هغه کسان چې سپین رنګ لري سپین پوستى ورته وايم او همدارنګه مور يو بل د له توکو نه د صفت متصاده کلمه وايو. په کور کې موپلار (بنایسته دادا) باله.

هغه وخت چې لړ او دېر خلور کلنې وله پلاره مې وېښتل:

- پلاره تاسي کوم رنګ لري؟

هغه په خواب کې ووبل:

- نه پوهېږم، لړ سپین... او لړ هم تور...

ما ووبل:

لكه د شيدو چاي!

هغه وخت پلار په زوره وختنل.

پلار مې چې خوان و، د خپل تور پوستکي له امله به شرمبده، دښتې ته به تلو چې ځان د مېښې په شيدو و مېښې، هغه فکر کاوه چې په دې سره به يې پوست سپین شي. خو کله چې زما له مور سره واده کوي د خپل پوست توروالي ته ارزښت نه ورکوي او نه پري شرمېږي. زما د مور مينه د هغې په نفس باور دېږوي.

زمور په تولنه کې تول ودونه د کورنيو له خوا تاکل کېږي خو زما د مور او پلار واده په مينه پيل شوې و. هر څل چې د دوى د پېژندنې کيسه اورم ورسره تازه کېږي او خوند ترې اخلم. هغوي د شنګلې په نوم د سوات د لوري درې د یوه کلې اوسبېدونکې و. پلار به مې چې کله د ترور (عمه) کور ته تلو چې زما د مور ګاوندي، وه ورسره پېژندلې يې و. زمور په دود کې د داسې احساساتو خرګندول منعه دي. پلار به مې مور ته شعر لېړه خو هغه په لوست نه پوهېده.

مور مې واي:

- زما د هغه فکر خوبنېده.
پلار مې بیا په خندا وايی:
- زه یې په بنکلا مین وم.

د دوی تر منځ یوه دېره مهمه مسئله و چې هغه د نیکه مخالفت و. کله مې چې پلار خپله مینه خرګنده کړه، هېڅ یوه یې هم ملاتړونه کړ خو له خه وخت وروسته یې پلار راضي کړ او د هغې کور ته یې یو کس ور ولپړه. دا د واده غوبنټلو له پاره د پښتنو یو دود دی. خو ملک جانسر خان مخالفت وکړ.

دا چې پلار مې سرڅبله سپړی دی، خپل پلار یې اړ کړ چې یو خل بیا هم خوک ور ولپړي. د جانسر خان حجره به په سیاسي مسایلو د خبرو له پاره د خلکو د تولیدو خای و چې پلار به مې هم برخه په کې اخیسته. له همدي امله دوی دواړو یو بل پېښدل خو له نههومیاشتو وروسته یې هوکړه وکړه.

مور مې له هغې کورنۍ خخه ده چې پیاوړی بنځې او نفوذ لرونکي نارينه لري. نيا یې خپلو وړو زامنو ته کونډه شوې وه. مشر زوي یې جانسر خان چې د نههو ګلونو په عمر و، له یوې کورنۍ سره د قبیلوي دونښمنی له امله بندی شوې و. نيا مې له بند خخه د هغه د خلاصېدو له پاره په غرۇن کې څلوبنټ میله پلې تللي وه خو له یوې بدايه کورنۍ خخه مرسته وغواړي. زه هم فکر کوم چې زمور مور به هم زمور له پاره همداسي کار وکړي. سره د دې چې هغه نه شي کولای ليک لوست وکړي خو بیا مې هم پلار د هر خه په اړه مشوره ورسره کوي. مور مې پلار ته لاس ورکوي، مشوره ورسره کوي چې خوک یې په رښتیا دوست دی او خوک نه دی. پلار مې یې هم خبره مني. دېږي پښتانه دasicې چلنډ نه کوي دوي مې پلار د ملنډو په ډول یادوي وايی: «هغه یې له خپلې بنځې هم هيله کوي!»

مور خوشاله کورنۍ یو او هر وخت په خوله موسکا لرو.

مور مې دینداره ده په ورڅ کې پنځه وخته لمونځ نه قضا کوي سره له دې چې مسجد ته نه شي تلای حکم چې هلتنه یوازې نارينه ئې. هغه ګدا په دې نه خوبنوي چې خدای^(۲) یې نه خوبنوي خود خان د نیایسته کولو لپاره په ګلونو

حورې جامي، د سرو زرو غاړکي او لاس بند اچول یې دېر خوبنېږي. زه مې پلار ته دېره ورته یم له جامو او جواهرا تو سره دېره مینه نه لرم، په بازار کې ګرځبدل مې ستري کوي خو کله کله مې زره غواوري په بندو دروازو کې له خپلو خورلنيو سره وګدېږم.

مور ماشومانو به دېر وخت له مور سره تېراوه. پلار به مو دېر وخت په بنوونځي او ادبې ټولنه کې بوخت و. هغې تل هڅه کوله نه یوازې همغه سيمه بلکې دره هم وساتي. هغې د خپلې زده کړي او خپلې انرزۍ په مت مور ته یو هوسا او آرام ژوند برابر کړ چې له همدي امله خلو وپېژانده.

خلکو به یې له وينا خوند اخیست او هر مازېگر به مې چې د پلار د ليدو له پاره مېلمانه راتلل زه به دېره خوشاله کېدم. مور به تر یوه پلاستيکي سترخان چاپېره چې مور به خواړه پري کېښوډل تولېډو. هغه وخت به مو په نېي لاس (چې زمور دود دی) وريجي او غوبنېه کلوله کوله او بیا به مو خورله.

کله به چې هوا تیاره شوه د تېلود خراغ رڼا ته به کېښاستو، رڼا ته به مو په دېوال د نیم بدن خېږي د ګدا په خېر بنکار بدې چې غوماشې به پړې شړل کېډي. په اوږي کې به هر وخت د باران د بربنښنا غړونه دېر اوږبدل کېدل زه به دېر وخت د پلار په ګوندو پرته وم.

زه مې د پلار خبرو جذب کړي وم. مور ته به یې قبيله یې، د روحا尼ونو او پښتنو مشرانو د جګرو کيسې کولي او په زړه وړونکي غېر به یې مور ته شعرونه ويل او کله به یې په عيني وخت کې ورسره ژړل.

د سوات د دېرو اوسبدونکو په خېر مور هم د یوسفزيو له قبيلې خخه یو. یوسفزي په اصل کې د افغانستان د کندهار او د پښتنو لوی تېر دی چې په افغانستان او پاکستان کې تیت شوې دي.

زمور نیکونه له کابل خخه سوات ته په شپاړسمه پېړۍ کې کدوال شوې دي.

هغوي په کابل کې د تیموریانو^(۱) له یوه پادشاه سره مرسته وکړه خو وروسته له دې چې خپل تبرې له تخته لري کړي و بېرته په تخت کېنوي. خو خپلوانو او نژدي کسانو یې پوه کړ چې د یوسفزيو څوک ورځ په ورځ د بربوري نه چې بله ورځ یې پاچاهي له ستونزو سره مخ کړي، له همدي امله یې یوه شپه د دوى تول مشران د یوې مېلمستیا له پاره را وغوبنتل او تول یې د ډوډي خورلو په وخت کې ووژل.

لړ او ډېر ۶۰۰ مشران په دې عام وژنه کې ووژل شول، د دوى له منځه یوازې دوه کسان په تېبنته بربالي شول او د خپلې قبیلې له نارینه و سره پېښور ته وتېبنتبدل. له خه مودې وروسته له ځینو قبیلو سره د خبرو له پاره سوات ته لارې چې د دوى په مرسته او ملاتر بېرته افغانستان ته لارشی خو دوى هلته د سوات په ننکلا مین شول، هود یې وکړ چې نور هملته ژوند وکړي د دې له پاره یې له سوات خخه نوري قبیلې وشرلې او خپله په کې مېشت شول.

د یوسفزيو قبیلو دغه ځمکه د خپلو نارینه و تر منځ ووبسله. دوى د «وبش» په نوم طریقه لرله. چې هر پنځه يا لس کاله وروسته به تولو کورنيو کلي بدلوں او په نوي کلي کې به یې د نارینه و تر منځ ځمکه وېسله خو په دې طریقه تول وکولای شي هم له بنې او هم له خرابې ځمکې استفاده وکړي. دوى فکر کاوه چې په ډول به د قبیلو تر منځ د جګړي مخنيوي وشي. خانانو به په کليوالو واکمنۍ کوله، کارکونکو او صنعت کارانو به د دوى کارونه اجاره کول. خلکو باید چې خانانو ته اجاره ورکړي واي چې دغه اجاره به د دوى د محصولاتو یوه برخه وه. دوى باید د هرې وړې توقې ځمکې په سر خانانو ته یو سرتېږي ورکړي واي خو دوى یوه ملبشه جوړه کړي. خانانو به د نورو کليوالو د لوټ کولو له پاره په سلګونو وسله وال لرل.

دا چې د یوسفزيو په قبیله چا حکمرانی نه کوله، د دوى د خانانو او کورنيو تر

^(۱) د ایران تیموریان او گورگانیان (۱۳۶۰-۱۵۰۶م) پورې د ترکانو له کورنی خخه و دې لري بنسته اپیندونکی گورگانی تیمور، د ده د پاچاهي او قدرت مرکز په سمرقند کې و.

منئ به هر وخت نښتې کېږي. زموره تول نارینه وسله وال دي، سره د دې چې اوس د نورو سيمو پښتنانه له وسلو سره نه گرئي. نیکه به مې هر وخت د خپلې ځوانې د وخت د وسله والو جګرو کيسې کولي. د تېږي پېږي په لومړيو کلونو کې، هغوي له دې امله چې انګربزانو یې د برو ځمکې تر خپلې ولکې لاندې کړي وې په اندېښه کې و. همدارنګه دوى نه غوبنتل چې د وینو ويالي وبهېږي. له همدي امله یې هود وکړ، د جګړو د له منځه وړلو له پاره په سيمه یو عادل واکمن حاکم کړي.

له دوو حاکمانو وروسته چې وړتیا یې نه لرله، په ۱۹۱۷ م کال کې یې د ميان ګل عبدالودود په نوم یو کس د حاکم په توګه وتاکه. مور هغه د پاچا صېب په نوم پېژنزو. سره له دې چې هغه زده کړي نه وې کړي خو په دره کې یې د سولې د راتلو لپاره هڅه وکړه. له یوه پښتون خخه توبک اخیستل داسې دې لکه له هغه خخه ژوند اخیستل، نو ځکه هغه ونه توائب هغوي بې وسلې کړي. هغه وخت یې د سوات په غرنو کې کلاوې جوړې او یو پوچ یې جوړ کړ. هغه په ۱۹۲۶ م کال د انګربزانو له خوا د ایالت د رییس په توګه په رسمیت پېژندل شو او وروسته یې هغه د سیمې د لومړني حاکم په توګه وتاکه. نوموري د ټیلفون سېستم او لومړې بشونځۍ جوړ کړ. همدارنګه یې د «وبش» قانون هم ختم کړ، ځکه چې د کليوالو تر منځ تلپاتې څای په څای کېدل د دې لامل کېدل چې ځمکه وانه خلي او ونه پلوري، بنه کورونه جوړ نه کړي او مېو له رونکي باځونه ونه روزي. په ۱۹۴۹ م کال کله چې پاکستان جور شو هغه له حکومت خخه لاس واخیست او خپل مشر زوي ميانګل عبدالحق جهانزېب یې په تخت کېناوه. پلار به مې تل ويل:

- پادشاه صېب سوله راوسته او زوي یې هوسابنه او پرمختیا...

د جهانزېب حکومت زموره په تاریخ کې د طلايي دورې په نوم پېژندل شوی دې. نوموري په پېښور کې د برپتانيا په بشونځۍ کې زده کړي کړي وې، کېدای شي چې ده د خپل پلار د بې سوادي له امله بشونځيو ته ډېر ارزښت ورکاوه.

جهانزیب خوشنوونگی، روغتونونه او سرکونه جوړ کړل. په ۱۹۵۰ م کال کې بې هغه قانون چې خلکو باید خانانو ته ماليه ورکړي واي ختم کړ. خود ده په زمانه کې د بیان آزادی هېڅ مفهوم نه درلود که چا پر والي نیوکه کري واي له درې ويستل کېډه. د پلار د زېړدنې په کال ۱۹۶۹ م کې، والي له قدرت لاس واخیست او سوات د پاکستان د سرحدی شمال لویدیع ایالت یوه برخه شو. چې خو کاله وروسته یې نوم په «خیبر پښتونخوا» واوبنت.

له همدي امله زه د پاکستان د یوې سرلورې او اتلې نجلی په توګه وزېړدم، سره له دې چې زه هم د نورو سواتيانو په خېر خان لوړۍ سواتي، بیا پښتنه او بیا پاکستانی نوموم.

زمور له کوڅې سره نژدي یوه کورني یوه کورني او سپدې چې د (سفینې) په نوم لور یې زما همزولي او دو دو زامن (بایر) او (بسیط) یې هم زما د ورونو همزولي و. مور هر وخت په کوڅه کې د کرکت لو به کوله خو زه پوهبدم کله چې لو به شم په کور کې به وم او نه باید چې بهر وزنم. نجونې باید د خپلو ورونو او پلار له پاره پخلى وکړي او خواړه ورته تیار کړي. په دasic حال کې چې هلکان او نارینه په آسانې سره کولاي شي په کوڅو کې وګرځي او لوې وکړي او مور مېرمونې د کورني له یوه نارینه پرته که هغه پنځه کلن هم وي نه شو کولاي بهر ووزو. دا زمور له پاره یو دود و.

خو ما په ماشومتوب کې هود وکړ چې له دasic یوه برخليک سره مخ نه شم. پلار به مې هر وخت ويل:

- ملاله به د یوه خپلواک مرغه په خېر وي.

هيله مې لرله د الوم د غرونو خوکه فتحه کرم او يا هم د درې هغې خواته لاره شم. خو کله به مې چې ورونه ليدل چې په بام مندي وهي، ګوديان پورته کوي او هڅه کوي له یو بل نه مخکې شي له ځان سره به مې ويل چې یوه نجلی تر کومې اندازې پوري خپلواکي لري شي.

زما د باز په خېر پلار

زه په دې پوهبدم چې د پلار له پاره مې د کلمو اداء کول یو خه سخت دي. دېږي کلمې به یې چې ویلې په یوه هجا به درېدلې او په بیا به یې تکرارولې. هغه به ويل دasic احساسوي چې په ستونې کې یې کوم لوی غر وغزېږي. «م، پ او ک» هغه توري و چې کلمه به یې نه شوای پري اداء کولاي او پري درېدہ به، له همدي امله به یې ماته جاني غړ کاوه چې د ګران په معنۍ ده، ځکه چې ملاله ويل ورته یو خه سخت و. د هغه چا له پاره چې له وينا کولو او شعر ويلو سره مينه لري د ژې له بندېدو دېر خورېږي. پلار مې یوه عمه لرله د هغې هم ژبه بندیده. خو پلار یې دasic غړ درلود چې کلمې به یې په نڅا را وستې او په سختې به یې پېچلې کولې.

هر وخت به چې د پلار زې به بنده شوه چېغې به یې وهلي:
را وې باسه زویه!

د نیکه نوم مې «روح الانبياء» دی، د جبرايلل سېېڅلۍ نوم، ده به په خپل نوم ويړ کاوه. ځان به یې خلکو ته په یوه پېښدل شوې شعر چې د ده نوم په کې راغلې و پېړانده. دېر زغم یې نه درلود په دېر ورو کارونو به دېر غوسه کېډه لکه د یوې مرغى په لاره سم نه تلل، د یوې پیالې ماتېدل او دasic ورو پېښو به په جوش راتلو. هغه وخت به یې رنګ سور اوښت او لوښي به یې وارول. ما هېڅ کله هم خپله نيا نه پېښنده، خو پلار مې وايې:

- هغې به مې له پلار سره ټوکې کولې، ويل به یې، دا چې ته هر وخت په ما کبر کوي، که زه مړه شم خدای^(ج) به دasic مېرمون درکړي چې هېڅ کله هم ونه خاندې.

نيا مې د پلار د ژې بندېدو ته دېره اندېښمنه او په ماشومتوب کې یې یوه سېېڅلې کس ته وروستۍ و. تر هغې خایه په بس ګادې کې هم لاره دېره وه خو

نیا مې د غره په لاره یو ساعت پلي تللي وه. حکیم فضلي وراه بې تر هغې خایه زما پلار په اوره ورسره وری و. د هغې سپیڅلي کس نوم پیر لواون روحانی دیوان و، څکه چې خلکو به ویل هغه کولای شي دیوان آرام کري. کله چې پیر ته د کتنې له پاره ورغلې وو، پیر مې د پلار خوله خلاصه کړي وه بیا بې په خوله کې خپلې لای ور اچولي وې. له ګنيو خخه جوړه شوې یو خه ټینګه شيره بې په لارو بنه لنده کړي او بیا بې زما نیا ته ویلي چې له دې خخه باید هره ورڅ لړ ورکړي. خو دې درملو د پلار د ژې پندې دلو ته ګته ونه کړه آن چې خینې وايی له پخوا هم بدتره شو. سره له دې کله چې پلار دیارلس کلن شو، خپل نیکه ته بې ویلي و چې د وینا او خبرو په یوه عمومي سیالی کې برخه اخلي، هغه حیران شوی و.

هغه وخت مې نیکه روح الامین چې خندل بې وویل:
یوه خبره په دوو دقیقو کې وايې... نو خنګه به کولای شي.
پلار مې خواب ورکړي و:

اندېښنه مه کوه، تاسې د خبرو متن راته ولیکې زه به تمرین وکړم.
دنیکه خبرو او وینا مې په خلکو کې شهرت درلود. هغې د شاپور کلې په دولتي بشونوئې کې د الهیاتو درس ورکاوه. هغه د سیمې د یوه مسجد امام او یو بې جوري ویناوال و. د جمعې په لمانځه کې بې د خطبې ویل دومره مشهور و چې له دېرو لري خایونو به خلک پلي او یا په کچرو له غردونو تپربدل او زمور مسجد ته به راتلل.
پلار مې په یوه لوی نفوسه کورنۍ کې پیدا شوی و، د سعید رمضان په نوم بې یو ورور درلود چې مور به خان دادا باله او پنځه بې هم خویندي لرلي.
د دوى کلی بارکانه دېر پخوانۍ و، تولې کورنۍ له خاورو جوړ یو منزله سست کور کې ژوند کاوه چې کوتې به له هر باران سره خڅېږي. د دېر نورو کورنیو په خې به دوى هم هلکان بشونوئې ته لېږل او نجونې به بې په کور کېنولې. پلار مې ویل:
- نجونو یوازې دې ته انتظار کاوه چې واده وکړي.

عمه ګانې مې یوازې له بشونوئې نه وې بې برخې، بلکې کله به چې د دوى نارینه و شیدې او یا رش خواره بنځو ته به بې له شیدو پرته چای ورکاوه، که به

یې سهار کې د چرګې هګي پخولې یوازې د هلکانو له پاره وې، کله به بې چې چرګ پوخ کړ، وزر او غاړه به بې نجونو خو نوري د سینې خوندوري غونښې به بې زما پلار، تره او نیکه خورلې.

پلار مې وايی:

- هر وخت به بې زما او خویندو تر منځ توپېر کاوه.

د پلار په کلې کې مې د هېڅ کار د ترسره کولو شونتیا نه وه. هغه خای د کرکت له پاره هم دېر تنګ و، په ټول کلې کې یوازې یوه کور تلوبیزیون درلود. هره جمعه به دوی ورویه مسجد ته تلل او د خپل پلار د خبرو نداره به بې کوله چې د مسجد په مخ کې لار او خلکو ته به بې خبرې کولې.

نیکه مې خپلې زده کړي په هندوستان کې کړي وې. هلته بې له لویو وینا کوونکو، د پاکستان له بنسټ اېښودونکي محمد علي جناح، جواهر لعل نهرو، مهاتما ګاندي، خان عبدالغفار خان د پښتو لوی مشر چې د خپلواکۍ له پاره بې مبارزه کوله ملاقات کړي و. ما هغه نیکه باله، هغه د ۱۹۴۷ م کال د اگستې د خوارلسمې نیمې شپې شاهد دی چې هند د یرغلګرو انگرېزانو له واکمنې خخه خپلواکې واخیسته. ده به د یوې زړې راډيو په وسیله چې تره مې تر اوسه هم ساتلي خبرونه اورېدل. دېری ویناوې به بې تاریخي او نړیوالې پېښې او د قران او د پېغمېر^(ص) د احادیثو کيسې وې. هغې همدارنګه له سیاسي مسائلو سره دېرې مینه لرله. د پلار د زېږپدو په کال مې یعنې په ۱۹۶۹ م کې سوات د پاکستان یوه برخه شو. دېر سواتيانو په دې پېښه اندېښنه وښوده. خلک د پاکستان له قضائي نظام خخه خوبن نه و، ویل به بې چې د دوى له قبله بې چلنډ خخه سست عمل کوي او لړ اغېزه لري. نیکه مې هم له خان سالاري، طبقاتي نظام او د بې وزلو او پانګه والو تر منځ له توپېري چلنډ سره مخالف و.

زمور هېواد پخوانۍ تاریخ نه لري خو له بدہ مرغه چې دېرې نظامي کودتاوې بې لیدلې دي. کله مې چې پلار آنه کلن و د ضياء الحق په نوم یو جنرال واکمن شو. تر اوسيه بې هم دېر تصویرونه لیدل کېږي هغه دېر وحشتناک انسان و، د سترګو

په شاوخوا بې تورې لکې لرلې. لوی غابنونه، غورو او صافو وېښتاني بې د خلکو پام ئان ته را اړاوه. هغه زمور لومړنی تاکل شوی لومړي وزیر ذوالفقار علی بوټو بندی او په خیانت بې تورن کر. هغه وخت بې بوټو د راولپندي په یوه زندان کې اعدام کړ. تر اوسمه بې هم خلک د یوه پیاوړي او نفوذ لرونکي کس په توګه یادوي. هغوي واېي چې بوټو د پاکستان لومړنی مشر و چې د خلکو د دفاع له پاره راپورته شو، سره له دې چې هغه خپله یو فيوډال پانګه وال، د مانګو دېږي پراخه ځمکې بې په واک کې وي. اعدام بې خلک و وېرول او لامل شو چې د پاکستان په اړه د نېټوالو نظر واپوري. نور نو هغه وخت امریکایانو د پاکستان ملاتړونه کړ.

جنزال ضیا د خلکو د ملاتړ د راجلبلو له پاره په یوه اسلامي مبارزه لاس پوري کړ خو پاکستان له یوه داسې پوچ سره چې د هېباد د سرحدونو دفاع وکړاي شي او د دوی د وختونو ارمان و په اسلامي هېباد بدل کړي. ضیا خلکو ته څرګنده کړه چې د ده دولت د اسلامي قوانینو پېرويو کوي باید چې ده ته تسلیم شي. آن چې ده د لموئځ کولو تصمیم هم نیو او په هره لري پرته سیمه کې بې د لمانځه د بنه ترسره کولو له پاره یوه ټولنه جوړه کړه او د دې کار د سرته رسولو له پاره یې سل زره څارونکي وګمارل. تر دې وړاندې مقتیانو څرګند رول نه درلود خو د ضیاء په وخت کې د موعظو او ارشاد له پاره اسلام آباد ته وغوبنتل شول، آن چې زمانیکه هم ورغلی و.

د ضیاء په واکمنی کې د بېئو په ژوند هم محدودیتونه ولګول شول. جناح واېي: «له بېئو سره اوره په اوره له کار کولو پرته هېڅ بریا شونې نه ۵۵. په نړۍ کې دو هواکه واکمنی کوي، یوه توره او بل نې، یو بل څواک هم له لوی قدرت سره شته دی چې هغه بېئو دی».

خو جنزال ضیاء داسې قوانین جوړ کړل چې له امله بې په محکمه کې د یوې بېئو شاهدی له نیم نارینه سره مساوی وه. له همدې امله دېږر ژر زندانونه له وېړونکو پېښو ډک شول د بېلګې په توګه: یوه دیارلس کلنې نجلی چې تېږي پې شوی او امیندواره شوې وه، د زنا په جرم زنداني شو، ځکه چې نجلی نه وه توائبلي چې

محکمې ته د خپلې بې گناهی له پاره خلور نارینه شاهدان پیداکړي. بېئو آن نه شوای کولای د یوه نارینه له اجازې پرته خان ته بانكې حساب جوړ کړي. زمور د هاکې لوبدلي ہر وخت بربالي وي خو ضیاء بېئينه لوټغاري د چین لرونکې پتلون په اغوسټلو اړې کړي او د بېئينه لوټغاري ځینې دلې بې له لوټو منعه کړي.

زمور دېږي دینې مدرسې په هغې وخت کې جوړې شوې. په تولو بېښوونځيو کې د دینې درسونو خای اسلامياتو نېيو. زمور تاریخي متنونه د دې له پاره بیا ولیکل شول چې پاکستان د اسلام د مرکز په توګه څرګند کړي. او داسې بېکاربند چې زمور هېباد له ۱۹۴۷ م کال دېږ وړاندې شته و، په دې متنونو کې هندوان او یهود محکوم شوي دي. هر چا به چې تاریخ لوست فکر بې کاوه چې مور په دریو جګرو کې بریالې شوي بو خود خپل لوی دوبنمن هندوستان په وړاندې مو ماتې خورلې.

د پلار په لس کلنی کې مو هر خه بدل شول. ۱۹۷۹ م کال له کړيسمیس وروسته روسانو زمور په ګاوندي هېباد افغانستان برغل وکړ له افغانستان خڅه په میلينونو کسان را واښتل چې جنزال ضیاء پناه ورکړه. د پېښو په شاوخوا کې د سرتېرو پراخه خېږي ودرېږي چې ځینې بې تر اوسمه هم ولاپې دې. زمور تر تولو لوی اطلاعاتي سازمان تر پوچ پورې تړلې دی چې (آی، اېس، آی)⁽ⁱ⁾ نومېږي دوی د افغان کدوالو له پاره د مجاهدينو د مبارزې په نوم د زده کړي مرکز جوړ کې سره د دې چې افغانان پېښدل شوي مبارزین دی خو د دې پروګرام لوی افسر کرنل امام شکایت کړي و چې د دوی د سازمان کولو هڅه د څونګښو د تول په دول ۵۵. د روسيې د یرغل، په سره جګړه کې د ضیاء نړیواله منفوره څېړه، د خپلواکۍ په لوی مدافع بدله شوه. امریکایان دویم څلی زمور دوستان شول، ځکه چې په هغې ورخو کې روسيه د دوی اصلې دوبنمن و.

څو میاشتې وړاندې زمور په ګاوند کې د ایران شاه د یوه انقلاب په پایله کې راواپرڅبد چې له امله بې د امریکا د مرکزی اطلاعاتو سازمان⁽ⁱⁱ⁾ سی آی اې په

دي سيمه کي خپله اصلي اده له لاسه ورکړي ووه. نوله دې امله پاکستان د دې هپواد خای ناستی شو. د امریکا له متحده ایالات او نوری لویدیزی نپوي خخه زمور د هپواد خزانې ته په بیلیونونو ډالر راغلل، همدارنګه یې د پاکستان له اطلاعاتي سازمان سره د روسانو په وړاندې د افغانانو د روزلو له پاره هپواد ته وسلې راول شوې. جنرال ضياء په سپينه ماني کي د امریکا له ولشمر رونالد ریگن سره، په مارګارت تاچر کي د بهرنیو چارو له وزیر، په داونینګ ستربت او همدارنګه د هغوي له بهرنیو چارو له وزیر سره د کتنې له پاره غوبنتل شوې و. دوی دې بشه راغلاتست ورته ووايه.

لومري وزير ذوالفار عالي بوټو، ضياء د پوئ له پاره وروزه، حکه چې ده فکر کاوه چې هغه دومره هوبنيار نه دې چې ورته گوابن شي. بوټو به ضياء د (زما بيزو) په نوم باله. خو ضياء یو تبرويستونکي و. هغه نه یوازي دا چې افغانستان یې د لويدیع والو له پاره چې هغوي هود درلود، له شوروی اتحاد خخه د کمونیزم د غربدلو مخنيوي وکړي، د بیا را تولبدو خای کړ. بلکې له سودان خخه تر تاجکستان پوري یې تولو مسلمانانو ته داسي وښوده چې پاکستان یو اسلامي هپواد اوس د کافرانو تر یرغل لاندې دې. د نړۍ له تولو عرب مېشتہ هپوادونو په ځانګړي توګه سعودي عربستان خخه مالي مرستې چې د امریکا د متحده ایالاتو له مرستو سره ورته وي رالپول کېدې. همدارنګه یې یو دا طلب پانګه وال اسامه بن لادن چې یو عرب مليونر دې هم دلته را واستاوه.

مور پښتانه په افغانستان او پاکستان دواړو هپوادونو کي اوسبړو په واقعيت کې هغه سرحد چې په پخوا وختونو کي بربانیا زمور تر منځ ويستلى په رسیت نه پېژنو. له همدي امله د شوروی د یرغل په مهال زمور وينه د ملي او مذهبی دلایلو له امله په څوبن راغله. د مسجد روحانیونو به په څلپو موعظو کي د شوروی اتحاد له خوا په افغانستان د یرغل خبرې کولې. هغوي به شورویان محکومول او خلکو ته به یې خبر ورکاوه چې باید له جهاد سره یو خای شي او دا یې د هر حقیقي مسلمان دنده بلله.

د ضياء په واکمني کي جهاد په اسلام کي د پنځو بنستونو (کلمه، لموئ، روزه، زکات او د بيت الله شريف زيارت «د خداي^(۲) په لویوالی باور لرل، په ورخ کې پنځه خله لموئ کول، د رمضان په میاشت کي روژه نیول، زکات ورکول او د توانيي په وخت کي د بيت الله شريف زيارت کول» په سر کي وبلل شو.) پلار مې وايې زمور په ځمکه کي جهادي نظریه تر ډېږي کچې د امریکا د مرکزي اطلاعاتي ادارې له خوا پیاوړي کېدې. آن دا چې په کمپونو کي د بنوونځي د ماشومانو له پاره درسي مواد د یوه امریکایي پوهنتون له خوا برابر شوې و. دوی رياضياتو کي هم د جګړي مثالونه ورکول. لکه: «که پنځه تنه له لسو روسي کافرو خخه د یوه مسلمان له خوا ووژل شي، پنځه تنه پاتې کېږي، يا هم لس مرمي منفي له پنځه لسو مرمي خخه مساوی کېږي پنځه مرمي.»

د پلار له کلي او سيمې مو دې بر ځوانان افغانستان ته د جګړي له پاره لارل. پلار مې یادوي چې یوه ورخ مو کلي ته د صوفي محمد په نوم یو مولانا راغئ او له خلکو یې وغوبنتل چې د الله^(۳) د رضا له پاره د کفارو په ضد د جهاد په موخه ورسه یو خاي شي. دېرو ېې خبره ومنله او ځانونه یې په پخوانیو سلو تبر او چارو سره سمبال کړل. کلونه وروسته د صوفي محمد همدا دله د سوات د طالبانو په دله بدله شوه چې هغه وخت مې پلار دولس کلن او د جګړي له پاره دې وړوکي و.

په افغانستان کي د روسانو یړغل ټرو او دې په ۱۹۸۰ م کلونو کي لس کلونو ته ورسېد، کله مې چې پلار د ځوانی پړاو ته ورسېد له جهاد سره یې دېره مینهښو دلي و. سره له دې چې په ورسېيو کي ېې لموئ دومره منظم نه، خو سهار وختي به یې د قرآن د تفسير له پاره د یوه لور پورې طالب تر نظر لاندې د بل کلي مسجد ته ځان رساوه. دوی هلته تول قران کريم هم له مخه لوست او هم ېې تفسير کاوه.

طالب به د جهاد په اړه دومره په لوره کچه وعظ کاوه چې پلار مې یې سم تر دم لاندې راوستي و. خپل پلار ته به یې تل ويل چې دې دنیا ژوند لنډ دې او د کلي د ځوانانو له پاره لې فرصت پاتې دې. زمور کونزې لې ځمکه لرله او پلار مې نه غوبنتل چې د خپل نورو تولګيواو په خبر د جنوب د دېرو د سکرو په کان

کې کار وکپي، ئىكە چې دېر خطرناك او سخت كار و او پە كال كې به خوئله د دېر د سکرو له كانونو خخە د خوانانو تابوتونه راۋىل كېدل. هغە وخت د خوانانو خوبنېدل چې د كار لە پارە سعودي عربستان او دوبى تە لار شي او هلتە پە ودانىزۇ شركتۇنو كې كار وکپي.

د يو خە وخت لە پارە يې پە ژوند كې اسلامي هويت تە لە بلى ھرى موضوع دېر ارىزبىت وركاوه، خېل نوم بە يې د «ضياءالدين پنج پىرى»^(١) پە اسلامي هويت سره سره لاسلىك كاوه، لومپى نىبە يې پە مخ اورده بىرە وە. همغە دول چې پلاز مې ويلى داد ماغزو د مىنخولو لە پارە يو دول بىسونخى. هغە باور لرى، دا ھم شۇنى وە چې خانمرگى بىرىد يې كې واى. البتە كە هغە وخت خانمرگى واى. خوپلاز مې لە ماشومتوبە دېر پلتۇنكى حس لرى او موضوعاتو تە بە يې لە ظاھرى پلوھ دېر لې كتل. سره لە دې چې زمۇر د دولتى بىسونخىو د زدە كې طریقه داسې وە چې زدە كۈونكۇ بە لە بىسونكۇ خخە د پۇنتىنى حق نە درلود.

پە هەقى ورخۇ كې چې پلاز بە مې د خداي^(٢) دربار تە دعا كولە چې شەھىد شى او جىنت تە لار شي، لە ماما «فايىز محمد» سره ملگرى شو او پە هەقى وختونو كې بە يې د هغە كور تە تىگ راتگ كاوه او لە نىكە سره بە پە حجرە كې كېناست. هغۇي سىيمە يىز سىاسىي فعالىت كۈونكى و او لە سىكولر نىشنىلىست گۈند سره يې خواخۇرى لىلە، دوى ھەمدارنگە د جىڭپى لە مخالفىو خخە و پە هەقى وخت كې د پېپسۇرى شاعر رحمت شاه سايىل پە قلم يو شعر دېر مشھور شۇنى و چې زما د ھەمنامى نىجلى لە پارە يې ويلى و د افغانستان د هەقى دورى پېپسى يې د دوو فيلانو تر منچ لە جىڭپى سره ورتە بلى ۋې چې يو شۇرۇي اتحاد او بله امرىكا وە. سايىل ويلى و چې مور پېپسنانە د وىنسو (بوس) پە خېر يو چې د دوو ھېرىۋونكۇ حيواناتو پە پېنسو كې واپە شوي يو. هغە وخت چې ماشومە وەم، پلاز بە مې ھەر وخت دا شعر راتە وايە خە وخت يې پە مفھوم نە پوهېبدىم.

پلاز مې پە بى كچى توگە د فائىز محمد د خېر تر اغېزى لاندى و فكر يې كاوه

چې خبىرى يې دېر نە پېغام لرى. پە خانگىپى توگە كلە بە يې چې پە ھېۋاد كې د فييودالېزم او پانگۇنى د نظام د لە منچە ورلۇ پە اړه خبىرى كولى: بې وزله خلک ورخ پە ورخ بې وزله كېرى، هغە د دوو فكىرى خواوو لە يوپى خوا سىكولر او لە بلى خوا اسلام پە منچ كې راگىر و خوفكىر كوم هغە منچ لارى و پلاز مې نىكە تە وېرجن درناوى درلود، د هغە پە اړه بە يې حىرانوونكى كىسىپى راتە كولى. نىكە يو پېزىندل شوئ او بىنه ويناكوونكى و، كە چېرى يې زغم لرلای او د خېلۇ تىرىبونو پە ورلاندى چې سىالي يې ورسەر لرلە، لە زغم خخە كار اخىستى كولاي يې شول يو بىنه رەھبىر شي.

نىكە مې يو د تە زوی درلود چې هغە هم د نومۇرى بىسونخى تە د يو بىسونكى پە توگە ننھ ووت. كلە يې چې كار پىيل كې لە نىكە مې دېر وروكى و، زمور خلک د خېل پېدايانىت پە نېتىھ سەن نە پوهېبرى. د بېلگى پە توگە مور مې نە پوهېبرى چې خە وخت پېداشوى. مور دېر خلە لە لوپۇ پېپسۇ لەكە زلزلە او نورو پە يادولو سره نېتىھ پېزىنخۇ نىكە مې پوهېبدە چې د تە زوی يې دېر ورخخە مشر دى. لە ھەمدىي املە دېر غوسە و او د سوات د پوهەنلىقى لە وزىر سره يې د كېنلىقى لە پارە تر مېنگۈرپى پورى د بىس دېر سترپى لارە ووھلە.

نىكە وزىر تە ووپىل:

- صىبىب، زما يو د تە زوی دى چې لە ما لىس كالە مشر او تاسى يې عمر لە ما لىس كالە كىشىرىلىكلى دى.

وزىر پە خواب كې ورتە ويلى و:

- مولانا صىبى ھەمداسى دى وي، نو خە ولېكۈ؟ غواپى ولېكۈ چې د كوبتى د زلزلې پە كال پېدا شو؟

نىكە مې ھم ومنلە، د زېپىدىنى نوي نېتى يې ۱۹۳۵ م كال تە بىلۇن وكې او د تە لە زوی يې دېر كېشىرىلىكلى دى.

د كورنى دا سىالي د دى لە پارە وە چې پە پلاز بە مې يې د تە زامنۇ ملندىي وھلىپى. ئىكە هغۇي پوهېدل چې پلاز مې د خېلپى ھېرى لە املە شەرمېبرى، بلە دا

^(١) يو مۇھىسى فرقە دە چې پە اردو كى (پانچ پىير) ورتە ويل كېرى.

چې په بنوونئي کې بنياسته هلکان هر وخت د بنوونکو خوبنبدل او لطف يې پري کاوه. نود تره زامنو به يې د د توري خبرې او لندي ونې له امله خوراوه. زمور په ټولنه کې بايد د داسې سپکوونکو چلندونو مخنيوي وشي، خو پلار مې له دوى نه دبر وړوکۍ و.

Heghe به فکر کاوه چې هېڅ کله به هم خپل پلار خوشاله نه کړاي شي. نيكه مو خط دبر بشکلي ليکه. پلار به مې په ساعتونو هڅه کوله چې دبر ولیکي او بنه يې ولیکي خو بيا به هم د نيكه د ستانيې ورنه.

نیکه به مې پلار هڅاوه چې په ځان باور ولري او آرام وي. د نيا به تل پري پام و. هر وخت يې ورته وبلې و چې بنه راتلونکې به ولري. دومره پري گران و چې له نورو به يې ده ته دبر رش او غونبهه ورکول.

په هغې وختو کې کليو بريښنا نه لرله نو په داسې وختونو کې مطالعه سخته کار دی. ده به په حجره کې د تېلو څراغ ته درس وايه. یوه ورڅه د ستريا له امله خوب پري ورغلى او ويده شوی او خراغ هم چې شوی و خو مخکي تر دې چې کوته اور واخلي نيا مې پري خبره شوې و. د نيا پياوړي ايمان مې د پلار د پرمختيا لامل شو او ځان ته يې يو بنه ژوند پيداکړ چې پلار مې بيا دا لاره موره وښوله. نيا مې سره له دې هم یو څل پلار ته غوشه شوې و. هغه هم په داسې توګه چې خو روحاڼي کسان د «سيدانو د تنګي» په نوم له یوه سېپځلي ئای خڅه د اړو د تولولو له پاره رائي. بيا په داسې یوه ورڅه چې نيا او نيكه مې له کوره بهر وتلي، دوى زمور کور ته راغلي. پلار مې د غنمود لرګين کندو څلف ماتوي او د هغوي کاسي ورته دکوي خو کله مې چې نيا او نيكه کور ته رائي پلار مې بنه سم وهي. پښتنه سره له دې چې مبلمه پاله دي او له مبلمنو سره بنه چلند کوي خو په دې هم مشهور دي چې دې لګښت نه کوي. نيكه به د پيسو په لګولو کې دې پام کاوه. که به يې کوم اولاد خواړه له کوره بهر اچول سخت به غوشه کېدله. هغه یو منظم انسان و په دې نه پوهېدله چې ولې يې زامن د ده په خېر نه دي. ده د یوه بنوونکي په توګه د هلکانو د بنوونځي د ورزش لګښتونو ته تخفيف ورکړ

شو دوي د بدنبوي روزنې په دله کې شامل شي. هغه تخفيف په دومره لړ اندازه و چې دېرو بنوونکو هېڅ پام نه ورته کاوه خو پلار مې د دې تخفيف له پاره غونښتنليک ورکړ. سره له دې چې دغه کار يې نه خوبنبدله او کله به چې د مدیر له دفتر بهر ورته انتظار و، په مخ او سر به يې خولي راماتې وي او د ژې بندېدل به يې هم ورسره یو په دوه کېدل.

ماته يې ووبل:

- داسې مې احساسوله چې د پنځور روپو له پاره مې عزت په خطر کې دی. نيكه به هېڅ کله هم نوي کتابونه نه ورته اخيستل، له نورو شاګرداو به يې غونښتنه کوله چې د کال په پاي کې کتابونه د ده زوي ته ورکړي. بيا به يې زما پلار د خپل شاګرد کور ته لېړه چې کتابونه تري راوري. دې به د دې کار په کولو شرمېده خو د زده کړو د دوام له پاره يې بله چاره نه لرله، په تولو کتابونه يې د نورو شاګرداو نومونه ليکلې و.

دې وايې:

- دا چې له نورو کتابونه واخلو بد کار نه دی خو ما هيله لرله چې نوي کتاب ولرم او خپل نوم مې پري ولیکم. خوبنبدل مې چې کتابونه مې پلار په پيسو راته واخلي.

د نيكه کنجوسې لامل شو چې پلار مې په مادي او معنوی لحاظ د بدیو په وړاندې بنښه دود کړي. هود يې وکړ چې د ده او د تره د زامنونه منځ به دودیزې سیالي له منځه وري. کله يې چې د بنوونځي د مدیر مېرمن د ناروغې له امله پړپوته. پلار مې يې د درملنې له پاره وښه ورکړه. هغه کس مې له پلار خڅه په حیراني سره د خپل پخواني بد چلنډ بنښه غونښې و.

پلار مې چې کله د خپل ماشومتوب کيسې کوي، هر وخت وايې سره له دې چې پلار يې کنجوس و خو ماته يې تر تولو بهترینه ډالي راکړه چې هغه زده کړه ده. نيكه مې پلار د انګلیسي ژې د زده کړي له پاره دولتي بنوونځي ته لېږلې و چې له وخت سره سمي ژده کړي وکړي سره له دې چې د یوه امام په صفت يې

د دې کار له امله له خلکو سپکي خبرې اور بدې.
نيکه مې پلار ته له زده کې سره زوره مينه او د خلکو د حقوقو پېژندل ور
وبنودل او پلار مې هم دا مينه ماته وبنودله. د جمعي په خطبو کې به نيكه د
بې وزلو او ملکانو په اړه خبرې کولې او د فيوډالېزم په وړاندې به يې د اسلام
دریغ خرګنداوه. په عربي او فارسي يې هم خبرې کوي شواي دېرو کلمو ته به
يې پام کاوه. زما پلار ته به يې د سعدي، علامه اقبال، مولانا جلال الدين محمد
رومی شعرونه په دېر حرارت سره ويل. داسې چې فکر دې کاوه په مسجد کې
يوې دلي ته درس ورکوي.

پلار مې هيله لرله چې د زې له بندېدو پرته يو بنې وينا کوونکي شي، پوهبده چې
پلار يې غوبنتل چې دې يو داکتر شي خوسره له دې چې هغه يو بنې پوه او لاق
شاغرد او د بنې استعداد لرونکي شاعر و. په رياضياتو او نورو علومو کې يې خان
کم احساساوه. نو له دې امله يې هڅه کوله د وينا کولو په سيمه بيشه کلنۍ
سيالي کې برخه واخلي او پلار يې پري ووياوري. تولو فکر کاوه چې لبونی شوي
دي. بنونکو او ملګرو يې تصميیم ونيو پښمانه يې کې او پلار يې هم د وينا د
متن ليکلو ته زړه نازره و. په پاي کې نيكه د وينا يو بنې متن ورته ولیکه، پلار هم په
څلونو تمرین کړ. ده چې د غرو په لمنو کې يې قدم واهمه توله وينا يې په يادو زده
کې و، د غره په لمنه کې يې غرونو او مرغانو ته په پرليسي توګه له ياده ويله.
د دوي په کلې کې دېری خلک وزگار وو، نو له دې امله د سيالي په ورخ هلته
دېر کسان راتبول شوي وو.
نور زده کوونکي چې د سيالي له پاره تاکل شوي وو او د وينا ستاینه يې کېده
وينا يې وکړه ورپسي زما د پلار نوبت راغئ.

هغه واي:

لاسونه او گوندي مې لپزېدې.... دا چې قد مې وړوکي و په ستونزو سره مې
کولاي شول خلک ووينم. حیران او وېړېدلي و م خلک مې تياره او تور ليدل. د
لاسونو ورغویو مې خولي کې وې او د خولي او به مې وچې وې.

خوکله يې چې خبرې پېل کې، خبرې يې د سایسته پتنګانو په خبر د الوتو په
خبر بهر ته الوتي. غړي بې د نيكه په دول نه و خو دا چې له وينا کولو سره يې
مینه لرله بريالي شو او خومره يې چې پرمختګ کاوه همدومره يې په خپل نفس
باور دېږدې.

د خبرو په پاي کې د هڅولو چيغې او چکچکي پسي دېږي شوې. کله چې د
بنې وينوال په توګه سټچ ته وغوبنتل شو او د سیالي لومړي مقام يې خپل او
کې يې واخیست، په دې وخت کې پلار نيكه ته کتلي چې چکچکي وهي او له
دې صحني خوند اخلي.

له هغې وروسته به مې پلار په تولو سیاليو کې برخه اخیسته، نيكه به هم د تولو
ویناوو متن ورته ليکه.
کمزوري پلار مې خان پیاوړي او توانا کړ، نيكه به د لومړي حل له پاره د نورو په
وړاندې د ده ستاینه کوله.

په ویاړ سره به يې ويل:
- ضياءالدين يو باز دي.

څکه چې باز د نورو مرغانو په سر الوزي.
او همدارنګه پلار ته به مې يې ويل.
- له خپل ضياءالدين نوم سره باز هم ليکه.

د یو خه مودې له پاره يې د نيكه خبره ومنله، خوکله يې چې وروسته پام شو،
باز د نورو په سر الوزي او بې رحمه مرغه دې. نو نور يې د خپل نوم تر خنګ باز
نه ليکه. په پاي کې مې پلار له خپل نوم سره د خپلې کورني او تبر نوم یوسفري
ولیکه.

په بنوونځي کې زده کړه

مور مې په شپږ ګلنی کې بنوونځي ته لاره او په همغه وخت کې يې زده کړې پرېښودې. په ګلې کې يې دا بل دول نجلۍ بسکارېده ځکه چې پلار او ورونيو بې هڅوله چې بنوونځي ته لاره شي او زده کړې وکړې. هغه په داسې يوه ټولګي کې وه چې له دې پرته نور ټول ټولګي له هلکانو ډک و. دې به هره ورخ د خپلو ترو لوښې په کور کې په لوبو پرېښودې او خپله به بنوونځي ته تله چې دې کار خوندنه ورکاوه.

په ټولګي کې مې د مور د مخ پوستکي تر نورو ټولو څلانده و. د دې بنوونځي ته تلل یوازې له دې امله خوبنېدل چې د کور له کارونو، پاكۍ او اولادونو له پیداکولو وښل شي. يوه ورخ يې خپل ټول کتابونه په نهه انې⁽ⁱ⁾ پولول، په پيسو يې د نبات او به واخیستې او بیا هېڅ کله هم بنوونځي ته نه ولاړه.

پلار بې د دې موضوع په اړه هېڅ کله هم خبرې ورسه ونه کړې. پلار به يې سهار وختي له خوبه پاخبد. له چای سره به يې رش او د غنمومو ډودې وڅوړه وروسته به يې خپله آلماني تپانچه تر مت لاندې وترېله. نیکه مې ټوله ورخ د شخرو د حل او دوښمنیو د له منځه ورلو په پېښو کې بوخت و. ده اووه نور زامن هم لرل چې هغوي ته يې بايد پام کړې واي.

مور مې چې کله له پلار سره ملګري شوه، هغه وخت يې د زده کړو ارمان وکړ او په خپل کار پښمانه شوه. پلار مې دېر کتابونه مطالعه کړې و، مور ته به مې يې شعرونه ليکل خو مور به مې نه شوای لوستي. پلار مې تصمیم ډولو چې خپل بنوونځي ولري. مور مې هم د هغې د مېرمښې په توګه مرسته ورسه کوله چې خپل هدف ته ورسېږي. تر کومه خایه چې پلار په ياد لري یوازیني آرمان يې د يوه بنوونځي جوړول و خو د دې کار ترسه کول له کورنۍ اړیکو او پيسو پرته

ناشونۍ و.

هغه وايې د کسب زده کړه د ژوند يوه ارزښت لرونکې مسئله ده. پلار مې یادوي چې هغه وخت خومره تر اغبېزې لاندې و. په هغه وخت کې چې د ګلې په بنوونځي کې د سيند د اوبو په اړه بحث کېدہ دا چې له کومه رائحي او چېږته ئې. تر دې چې د اوبو خوخې په باران خخه سیند ته زده کوي.

د دوى د ګلې بنوونځي په يوه وړوکې ودانې کې و. دېر ټولګي يې د ځمکې په سر تر یوې ونې لاندې جوړ شوي وو. آن چې د آرامې او استراحت خای هم هلته نه و نو له دې امله به زده کونکې د طبیعت د ننداري له پاره غردونو ته تلل نو پلار مې وايې چې دوى په رښتیا بنه بخت درلود. خوبنديې يې هم د میليونونو نوره نجونو په خېر هېڅ کله هم بنوونځي ته نه وي تللي.

پلار ته مې زده کړه تر ټولو بنه دالي وه. هغه باور درلود چې د هېډاد د ټولو ستونزو رېښې د زده کړو نه لرل دي. د خلکو ناپوهی سیاست پوهانو ته موکه ورکوي چې تېر يې باسي او بې وړتیا مدیران بیا هم وتابکل شي. د ده په باور تولو خلکو، نجونو، هلکانو، بې وزلو او پانګه والو ټولو ته باید د زده کړو آسانتیا برابره شي. پلار مې د يوه داسې بنوونځي آرمان کاوه چې خو مېزونه، کمپیوټر، یوه کتابخانه، په دېوال رنګه تصویرونه او تر ټولو مهمه دا چې تشناښ ولري.

نیکه مې د خپل وړوکې زوي له پاره په ذهن کې بل دول فکر درلود، غښتلې په زوي يې داکټر شي. له زوي يې هيله لرله چې د کورنې له لګښت سره مرسته وکړي. د نیکه مشر زوي سعید رمضان نومېډه. کلونه کېدل چې په يوه کلیوال بنوونځي کې يې د بنوونکې په توګه درس ورکاوه. هغه او کورنې يې له نیکه سره ژوند کاوه. کله يې چې يو خې پېښې ټولې کړې د کور په خنګ کې يې د مېلممنو له پاره يوه وړوکې کوتې جوړه کړه. رمضان به د اور بلولو له پاره له غره خخه لرگي راوريل او له درس ورکولو وروسته به يې په هغه دښته کې چې کورنې مو هلته خو مېښې لرلي کار کاوه. همدا راز له بامه د واوري د پاکولو په خېر سختو کارونو کې به يې له نیکه سره مرسته کوله.

کله مې چې پلار د جهانزیب په پوهنتون کې چې په سوات کې تر ټولو بنه پوهنتون و ممنل شو، نیکه مې يې له لګښت ورکولو ډډه وکړه. نیکه په ډهلي کې وریا زده کړي کړي وي. دوي هلته په مسجدونو کې د طالبانو په خبر ژوند کړي و چې د سیمې خلکو به خواړه او کالی ورته راول.

په جهانزیب پوهنتون کې زده کړي وریا وي خو پلار مې د ورځنۍ ژوند له پاره پیسو ته اړتیا لرله. په پاکستان کې زده کوونکو ته هېڅ دول پور نه ورکول کېږي او پلار مې هېڅ کله هم د دې کار له پاره کوم بانګ ته نه و تللى. دغه پوهنتون له مېنګوري سره په نزدې نبار سیدوشريف کې و هلته داسې کومه کورنۍ نه وه چې پلار ژوند ورسره کړي واي. په شنګله کې بل پوهنتون هم نه و، که پوهنتون ته نه تلای نو شونې نه وه چې له کلې ووزي او خبونه يې په حقیقت بدل شي. پلار مې نور نه پوهبده چې خه وکړي له ناهیلی به يې ژړل. له بنوونځي تر فارغ کېدو مخکي يې مور مړه شو. دی پوهبده که مور يې ژوندی واي خامخا يې د ده ملاتې کاوه، ده يې له پلار هيله وکړه خو ګتې يې ونه کړه.

د پلار يې یوازینې هيله په کراچۍ کې اوسېدونکي وروښه وو. نیکه مې وړاندیز وکړ چې کبدای شي هغوي يې له زوی سره مرسته وکړي، که داسې شوي واي نو پلار کولای شول هلته په کراچۍ کې پوهنتون وواي. هغوي هم په دې ورځو کې د نیاد مېنې د تسلیت له پاره کلې ته راتلل.

پلار دعا کوله چې هغوي يې دا خبره ومني. همدا چې په بس کې له درې ورځنۍ ستري سفر را ورسپدل، نیکه مې خبره ورسره شريکه کړه چې له ځنډ پرته يې دا هيله ونه منله. نیکه دېر په غوشه شو له هغوي سره يې هېڅ نوري خبرې ونه کړي. پلار احساس کړه چې نور يې موکه له لاسه ورکړي او د خپل ورور په خېر يې باید په یوه سيمه يېز بنوونځي کې درس ورکړي.

په هغه بنوونځي کې چې زمور تره خان دادا درس ورکاوه، د سور په کلې کې و چې له کور تر بنوونځي پوري یو نیم ساعت پلې لاره وه. دغه بنوونځي خپله ودانۍ هم نه لرله. دوي په یوه مسجد کې له سلو دېرو زده کوونکو ته چې له

پنځو تر پنځه لس کلونو، درس ورکاوه. د سور کلې خلک گوجر، غرنۍ او منځوي و. مور ځمکه لرونکو ته «منځوي» وايو. گوجر او غرنۍ خلک په غرونو کې اوسېدونکي خلک دي چې هلته مېنې ساتي، خلک وايې:

د دوي اولادو چتل او ټنيل دي نو باید چې بې زده کړو پاتې شي.

بنوونکي نه خوښوي چې د دومره لري سيمې بنوونځي ته ولپول شي، دوي له يو بل سره هوکړه کړي وه چې هره وڅ یوازي یو کس بنوونځي ته راشي، که يې بنوونځي دوه کسه بنوونکي ولري، هر یو په اونې کې درې ورځې بنوونځي ته څي او د بل په ځاي هم حاضري لاسليک کوي او که درې بنوونکي ولري هر یو په اونې کې دوي ورځې څي. د بنوونکي تر ټولو لوېي دنده داده چې له یوې لوېي لښتې سره شاګردانو ته ودرېږي او کرار يې کړي. دا فکر هم نه شي کېدای چې زده کړي به دوي ته ګته وکړي کنه.

تره مې دنده بنې ترسره کوله، ده د غرونو له خلکو سره مينه لرله او د دوي سخت ژوند ته يې درناوی درلود، له همدي امله به يې بنوونځي ته ډېرې غيرحاضري نه کوله، په حقیقت کې يې هڅه کوله دوي ته یو خه ور زده کړي. پلار مې چې له بنوونځي فارغ شو بي کاره و. نو له ورور سره يې د شاګردانو په درسونو کې د مرستې قصد وکړ خو هلتنه يې برڅلېک واښت. یوھ عمه مې په همغه غرونو کې واده شوې وه، هغوي د نصیر پاچا په نوم یو خپلوان درلود چې پلار مې يې د کار په وخت کې ليدلې و. نصیر پاچا په کلونو کلونو په سعودي عربستان کې ساختمانې کارونه کول او کورنۍ ته يې پيسې رالېږلې. پلار مې ورته ووبل چې نزدې وختو کې له بنوونځي فارغ شو او په جهانزیب پوهنتون کې هم متن شوی دی. خو نصیر پاچا ته يې ونه ويل چې د لګښت توان نه لري څکه چې نه يې غونستل پلار يې له شرم سره مخ شي.

نصیر پاچا ترې وپوښتل:

- ولې نه رائې چې له مور سره ژوند وکړي؟

پلار مې ځواب ورکوي:

- خدايە! خومره خوشاله شوم!

له هغې وروسته پاچا او د هغې مېرمن ځাহى يې دويمه کورنى شوه. د دوى کور د سپينې مانۍ په لاره په سپال بندې غرنې کلي کې و. پلار به مې هغه ئاي يو الهام راړونکى او عجبيه ياداوه. هلته به يې په بس کې تګ راتګ کاوه. د ده په نظر هغه ئاي زموږ د خپل کلي په نسبت دومره لوی و چې فکر يې کاوه، يوه نبار ته راغلى دی. هلته يې د یوه مېلمه په توګه نښه درناوی وشو. د کور مېرمن ځাহى يې د مور په خبر وه. یوه ورڅه یوې کليلوالي مېرمنې ځাহى ته زما د پلار شکایت کړي و چې هغه د دوى له یوې نجلی سره اړیکې لري، دې مې له پلار خڅه په کلکه دفاع کړي وه کليلوالي ته يې ويلى و:

- ضياءالدين ډېر پاک او سرشنکته انسان دی، تاسې مو خپله لور وخارئ او منعه يې کړئ.

په سپال بندې کې مې پلار له داسي بنهو سره مخ شو چې ډېر آزاد ژوند يې لاره، زموږ د کلي د بنهو په خېر په کورونو کې نه پتېدي. د هغه ئاي بنهي به د غرنې سيمې د یوې بنکلې کلا په مخه کې راغونې او د وړحنې ژوند په اړه به يې خبرې کولې، له کوره بهر د بنهو راتبولېدل ډېر عجبيه و. هملته و چې پلار مې له خپل مشاور اکبر خان سره وپېژندل.

اکبر خان مې پلار ته په پور پيسې ورکړي چې د پوهنتون لګښتونه پري وکړي. هغه هم زما د مور په خبر زده کړي نه وي کړي خو په خپل وجود کې يې بل دول علم او پوهه لرله. پلار به مې تل د اکبر خان او نصیر پاچا د مهربانۍ او مینې کيسې کولې او دا به يې زیاتوله چې که له چا سره مرسته وکړئ نو پرته له کومې هيلې او انتظاره به له تاسې سره مرسته وشي.

پلار مې د پاکستان د تاريخ په یوه ډېر مهم دوران کې پوهنتون ته لار. په هغې اوږي کې زموږ زرواکۍ جنرال ضياء په یوه هوايې پېښه کې ووزل شو. د ده د پوهنتون د دورې د لومړي کال په نيمائي کې ملي تاکنې وشوي.

د لومړي وزير لور بې نظير بوټو چې پلار يې زما د پلار د ماشومتوپ په دورو کې اعدام شو، تاکنې وګتلې. د اسلامي نړۍ او پاکستان په تاريخ کې بې نظيره لومړي وزيره وه، ناخاپه د پخوا پر خلاف خلک راتلونکي ته خوشاله بشکارېدل.

د محصلينو خوهښتونه چې د ضياء په واسطه منع شوي و، ببرته يې خپل فعالیت پیل کړ. پلار مې ډېر ژر د محصلينو په سياسي خوهښتونو کې ګدون وکړ او د یو تکړه وياند په توګه وپېژندل شو. هغه د پښتنو محصلينو د فدراسيون د مرستيال په توګه چې غوبېتلې پښتنو ته هم له نورو سره یو دول حقوق ورکړل شي وتاکل شو. د پوچ تر ټولو ډېر واک لرونکي او پانګه وال دي. د محصلينو یو بل مهم تشکيل د (طالبانو اسلامي ټولني) په نوم شته و چې د پاکستان د پوهنتونو ډېر ځواک ورسه ملګري و. دغې ټولني محصلينو ته د زده کړي لګښتونه او وړيا کتابونه ورکول خو خرګندونې يې له تعصب دکې وي. د دوى ساعتېږي دا و چې په پوهنتونو کې وګړئي او د موسيقي د کنسرتونو مخه ونیسي.

دغه حزب تر جنرال ضياء پوري اړه لرله چې په تاکنو کې يې نښه پايله وانه خیسته.

په جهانزېب پوهنتون کې د محصلينو د ډلي مشر «احسان الحق حقاني» و. سره له دې چې له پلار سره مې بې سیالي لرله خو بیا يې هم د یو بل ستاینه کوله چې وروسته بیا دواړه صمييمی ملګري شول.

حقاني وابي باور لري که زما پلار د خانانو له کورنى خڅه واي، د پښتنو د محصلينو د فدراسيون مشر کېدہ او وروسته به د سياست پوهانو په کتار کې هم و. د محصلينو سياسي ټولني ډېر بحثونه لرل خو سياسي حزب ملي ملاتر ته اړتیا لرله.

په لومړي کال کې د دوى تر ټولو تود بحث د یوه رمان په اړه و. دغه کتاب د

«شیطانی آیتونو» په نوم د سلمان رشدي له خوالیکل شوي او د ملنديو په توګه په بمبېي کې د پیغمبر^(ص) د ژوند یو تقليد و. د نړۍ دېرو مسلماناڼو هغه یو کفری کتاب باله او دومره یې غوسه کري و چې تل به یې په اړه خبرې کېږي. عجیبه دا و چې هېچا هم د کتاب د خپرېدو په اړه فکر نه و کړي، نوموري کتاب په پاکستان کې نه پلورل کېډه خو وروسته د پاکستان په اردو ورځپانو کې د پاکستان په اطلاعاتي سازمان پوري اړوند د یوه ملا مقالي په پرلپسي توګه خپرې شوې چې په کتاب یې پیغمبر^(ص) ته د سپکاوي له امله نیوکې کولې. په دې مقالو کې لیکل کېدل چې دا د هر رښتنې مسلمان دنده ده چې د اعتراض غړ پورته کړي.

دېر ژر په تول پاکستان کې ملايانو د دې کتاب په ضد خبرې پیل کړي چې بايد مخه یې ونیول شي او د غوسې د خرگندولو له پاره بايد لاریبونه وشي. تر تولو لوی لاریون یې د ۱۹۸۹ م کال د فبروري د میاشتې په ۱۲ مه نېټه وشو په دې لاریون کې د امریکا بېرغ ته د دې سفارت په مخه کې اور واچول شو. سره له دې چې سلمان رشدي او د کتاب خپروونکي یې انگریزان و. پولیسو په لاریون کوونکو ډزې وکړي چې په پایله کې یې پنځه کسان ووژل شول. دغه غوسه یوازې په پاکستان کې نه وړ را پورته شوې، دووه وړخې وروسته د ایران لوی رهبر هم د سلمان رشدي د وژلو فتوا صادره کړه.

د پلار په پوهنتون کې مې په یوه تړې کوتې کې بحث وشو. دېرو زده کوونکو ویل چې دا کتاب بايد منعه او سوزوژل شي له دې فتوا خخه ملاتر وشو، پلار مې هم دا کتاب د اسلام له پاره سپکاوي باله.

پلار مې له فراغت وروسته په یوه خوصي کالج کې د میاشتې په ۱۶۰۰ معаш د انگلیسي ژې استاد شو چې د پلار له پاره لړې وي. له بلې خوا به نیکه هم شکایت کاوه چې پلار د کور په لګښت کې مرسته نه کوي. معاش یې دومره نه و چې یو خه پیسې تړې وساتي. نو له همدي امله یې نه شوای کولاۍ چې له خپلې مینې تورپېکۍ سره واده وکړي

په بنوونځي کې مې د پلار د همکارانو له ډلي یو هم محمد نعيم خان و. ده او پلار مې د کارپېژندني لوره دوره چې د انگلیسي ژې په برخه کې وړ څای ترسره کړي و. دوی د زده کړي په برخه کې بنې خوښښت لاره.

دواړو د ناهيلی احساس کاوه. ځکه چې په بنوونځيو کې سختګيري و، زده کوونکو او بنوونکو د هېڅ ډول خرګندونو اجازه نه لرله او د مالکانو خارنه دومره سخته او جدي و چې آن د بنوونکو تر منځ یې هم بنې اړیکې نه خوبنولي. پلار مې په ذهن کې د خپلواکۍ هیلې روزلې او هود یې لاره چې بنوونځي ته یې هم ورسره راوري.

زړه یې غونښتل چې د خپلواکې نظرې پالنه وکړي، ده د خلاقيت او رون اندی په څای، د ورکړي په بدل کې اطاعت نه خوبناو او له دې دول چلنډ یې نفرت کاوه. له همدي امله کله چې نعيم له ادارې سره د یوې لفظي شخړې په سبب خپله دنده پربنبوډه، دوی هود وکړ چې خپله یو بنوونځي جور کړي.

اصلی پلان دا و چې زما د پلار په کلې شاپور کې چې بنوونځي ته په کې ډېره اړتیا د یو شخصي بنوونځي جور کړي.

- لکه یو پلورنځي چې په داسې یوه سیمه کې جور کړي چې هلته بل هېڅ پلورنځي نه وي.

کله چې سیمې ته ورسبدل هلته یې د یوه بنوونځي تبلیغاتي پانې د وېشل کېدو په حال کې ولیدې، کوم بل خوک تړې مخکې شوي و. له همدي امله یې هود وکړ په مېنګوره کې د انگلیسي ژې بنوونځي جور کړي، په دې فکر سره چې سوات د سیلانیانو د راتلو څای دی نو د انگلیسي ژې زده کول یوه جدي اړتیا ده.

هغه وخت چې پلار مې په تدریس اخته و، نعيم به د څای د پیداکولو له پاره چې د بنوونځي له پاره یې په اجاره ونیسي یوازې په کوڅو کې ګرځده.

یوه وړ یې پلار ته په دېږي خوبنې چېغې وهلې چې وړ څای یې پیداکړي دی. دغه دووه پورېزه ودانۍ په لنډي کڅ سیمه کې و. د زده کوونکو د غونډېدو له

پاره يې يو انگر هم درلود. اجارة ورکونکي تر دوي وړاندې په دې ودانۍ د رمضي په نوم يو بنوونځي اداره کاوه. د هغه بنوونځي مالک چې يو وخت ترکيې ته تللې و هلته يې د رمضي بنوونځي ودانۍ ليدلې و تري اغزمن شوی و نو له همدي امله يې خپل بنوونځي ته همدا نوم غوره کړ. خو بنوونځي يې له ماتې سره مخ شوی و.

له بلې خوا دا ودانۍ د رود تر خنګ وه چې خلکو په کې خپلې خڅلې اچولې،
رود به د تودې هوا په موسم کې بدبوی کاوه.

پالر مې له رسمي وخت وروسته د ودانۍ ليدو ته لار. دا يوه عالي شپه وه چې آسمان له ستورو ډک و او د ونو په سر یوه څلپدونکي سپودمي ليدل کبده. پالر د هغې شپې آسمان ته د یوه یادبنت په سترګه کتل او یاده يې کړه:

- ډېر د خوبنې احساس مې کاوه... په هغې شپه زما خوبونو حقیقت پیداکړ.
نعميم او پالر مې خپله توله ذخیره چې شپېته زره روپې وې په کار واچولې.
دېرشن زره روپې يې هم پور کړې چې ودانۍ رنګ او یو خه ورغوی. دوي همدارنګه د اوسبېدو له پاره د سرک بلې غارې ته یو وروکی کور په کرايه ونيوه، له دې وروسته به دوي کور په کور ګرځبدل چې بنوونځي ته زده کونکي پیداکړي.
له بده مرغه چې د انګليسي له زده کولو سره خلکو ډېره مينه نه لرله.

د پوهنتون له فراغت وروسته مې پالر په سیاسي بحثونو کې ګډون کاوه. هره ورڅ به يې د سیاسي مناظرو همکاران او ملګري د غرمې دودی. ته کور يا بنوونځي ته راتلل.

نعميم به شکایت کاوه ويل به يې:
- مور دومره مبلمانه پاللى نه شو.

سره د دې چې نژدي ملګري و خو نه يې شوای کولای او ورته سخته وه چې په شريکه کار وکړي.

له دې اخوا له شنګلې هم ډېر مبلمانه راتلل، پالر مې هم د مېلمنو له پاره ئای لاره. مور پښتنانه نه شو کولای کور ته د خپلوانو د راتلو مخه ونيسو. مور ته

خصوصي حريم معنى نه لري او د چا د ليدو له پاره تر مخکې وخت نه ټاكو. د مېلمنو چې هر وخت زړه وغواړي له خپلوانو کره تلای شي او هر خومره يې چې زره وي هلته پاتې کېږي شي. دا کار د داسې چا له پاره چې غواړي کسب او کار يې پرمختګ وکړي يو خوب ليدل و چې نعيم يې اندېښمن کاوه. هغې به مې پلار ته په خندا ويل چې که زموږ هر یوه مېلمنه د لته ډېرې شپې کوي بايد جريمه واچوو. له دې وروسته به مې پلار هڅه کوله چې د نعيم ملګري او کورنۍ وهڅوي شپه وکړي له همدي امله به نعيم هم جريمه کبده.

له دريو مياشتو وروسته د نعيم زغم پاي ته ورسېد.

هغه ويل:

- باید چې د نوم لیکنې پیسې راتولې کړو، زمور د بنوونځي دروازه یوازي خيرات غونښتونکي تکوي، دا کار سخت دي!

خبرې يې اوردي کړې:

- نور زغم نه شم کوي.

په دې وخت کې دوو ملګرو له یو بل سره په ډېرې غوسې خبرې کولي، دوي د شاوخوا مشران د منځګړیوب له پاره را وغونښتل. پالر مې ناهيلۍ و او نه يې غونښتل بنوونځي له لاسه ورکړي، له همدي امله يې له نعيم سره هوکړه وکړه چې د نعيم برخه په کار اچول شوې پیسې ورکړي.

هغه نه پوهېدہ چې دا پیسې به خه ډول ورکړي. له نېکه مرغه د پوهنتون د وخت ملګري يې هدایت الله، هغه وخت را پیداشو او وې منله چې د نعيم پیسې ورکړي. دواړه شريکان بیا هم کور په کور ګرځبدل، خلکو ته يې خرگنده کړه چې یو ډول نوی بنوونځي يې پیل کړي.

پالر مې دومره نفوذ لاره چې په اړه يې هدایت الله وايې:

- د هغه شخصيت داسې دې چې که کور ته دې بلنه ورکړي، ستاسي له ملګرو سره هم اړیکې تینګووي.

خو خلکو له دې سره سره چې له ده سره خبرو خوند ورکاوه خو بیا يې هم

غوبنتل خپل اولادونه پخوانیو او پېژندل شوو بسونئھیو ته ولپری.
 دوى د پښتنو د پېژندل شوي او مبارز شاعر خوشال خان خټک چې د سوات په
 جنوب کې د اکوري سیمې او سپیدونکی او په شپارسمه پېړی کې یې غوبنتل
 پښتنه د مغولو په ضد یو ځای کړي، خپل بسونئھی ونوماوه. له دروازې سره
 نژدې یې په دبوال په خپله ژبه یوه جمله داسې ولیکله: «مور یو ځای کېږو چې
 تاسې ته د زمانې نوی آواز جوړ کړو.»
 پلار همدارنګه د بسونئھی د زده کوونکو لپاره د یو ډول جامو فرمایش ورکړ او
 پېږي وېې لیکل: «د افغان په ننګ مې وټله توره»
 پلار مې غوبنتل چې مور ته یو الهام راړونکی اتل شي خو په داسې لاره چې
 زمور له زمانې سره ورته سمه وي. په قلم نه په توره.
 هماغه ډول چې خوشال خټک له پښتنو غوبنتل د پردیو په ضد سره یو موتی
 شي، مور هم غوبنتل د ناپوهی په ضد د یو بل په وړاندې سره یو موتی شو.
 له بدہ مرغه چې وېې نه شوای کولاۍ دېر خلک باوري کړي کله چې بسونئھی
 پرانيستل شو، هغوي یوازې درې زده کوونکي لرل. سره له دې هم پلار غوبنتل
 چې هره ورڅ د بسونئھي په پیل کې ملي سروډ ووبل شي، وروسته به یې وراره
 عزيز چې د دوى د مرستې له پاره راغلي و د هېواد بېړ پورته کاوه.
 دا چې دوى په بسونئھي کې لې زده کوونکي لرل نو د بسونئھي د تجهيزاتو له
 پاره یې دېرې پيسې نه لرې نوله همدي امله یې خپل باور دېر ژر له لاسه ورکړ.
 هبځوک نه شي کولاۍ له کورني او خپلوانو پيسې پور کړي او کله چې هدایت
 الله پوه شو پلار مې د دېر خلکو پورپری دېر پربشانه شو. دوى ته به هر
 وخت د پورپریو ليکونه رسپدل.
 شرياط هغه وخت دېر خراب شول چې پلار مې د بسونئھي د ثبت کولو اقدام
 وکړ. له دېر انتظار وروسته یې هغه د بسونئھي د ریس دفتر ته ومانه.
 شاوخوا یې دېرې دوسیې پرتې وي، د چای خبیلو په حال کې مې یې له پلاره
 وپښتل:

څه ډول بسونئھي دی؟
 هغه وخت چې په خپله پونښته پوري یې خندل زياته یې کړه:
 - درې بسونکي لرې؟! ستاسي بسونکي زده کړې نه لري. هر خوک فکر کوي
 چې د بسونئھي جوړول دومره آسانه دي.
 په دفتر کې نورو ناستو کسانو هم وختنل او ملنډې یې پري ووهلي، پلار هم
 دېر عصبانې و.
 داسې بنکارېده چې ریس رشوت غونبت.

پښتنو ته د نورو له خوا ملنډې د منلوړ نه دي او پلار مې هم نه غوبنتل چې د
 خپل حق په وړاندې هم رشوت ورکړي. ده او هدایت الله د دودې خورلو له پاره
 کافي پيسې نه لرې، رشوت ورکول خو پر ځای پرېږد. د بسونئھي د ثبت پيسې
 دیارلس زره او یا تر دې دېرې کېږي، خو دوى مور ته د دېرې بدایه خلکو فکر
 کاوه. نو په داسې حالت کې بسونئھي ته لازمه وه چې رسمي چارواکو ته د سرو
 کړو چرگانو او یا هم خوندورو کبانو یوه غرمنی تیاره کړي. وروسته د بسونې او
 روزنې ریس د لیدو وخت تاکي او بیا د ځان له پاره د یوې خوندورې غرمنی
 سپارښت ورکوي.

پلار مې په پربشانې سره ووبل:
 مور د چرگانو او کبانو په فارم کې نه یو، دلته یو بسونئھي دی.
 سره له دې چې ریس د رشوت اخيستو له پاره خبره ورسره یوې او بلې خواته
 اړوله، پلار مې د خپلې وياندوې د دېرې کلونو د تجربې په ځواک سره ورته ووبل:
 - دا پښتنه د څه له پاره کوي؟ آیا کوم جرم مې کړي؟

تصمیم یې ونیو د دې ستونزې په وړاندې مبارزه وکړي خو د فساد او رشوت په
 وړاندې په مبارزې سره د نورو بسونئھيو له مالکانو سره مرسته وکړي. هغه
 پوهېده چې خپل هدف ته د رسپدو له پاره خپلې انرزۍ او ځواک ته اړتیا لري،
 له همدي امله د سوات د خصوصي بسونئھيوله ټولې سره یو ځای شو. په هغې
 وختونو کې وړه ټولنه وه چې ټول یې پنځه لس کسه غړي لرل چې پلار مې دېر

ژر د تولنې د ریسیس مرستیال وتاکل شو.
د بنوونځیو مدیرانو نور د رشوت ورکولو واقعی مفهوم نه پېژانده او نه یې په کیسه کې وو. پلار به مې دوى ته خرګندوله چې که تولنې بنوونځی له یو بل سره یو
موټي شي د دې مسئلي په وړاندې درېبدې شي.
د هېږي اوردې کړې:

- د یوه بنوونځی اداره کول کوم جرم نه دی. ولې باید ورشوت ورکړئ؟ تاسې خو د خان پلوزنې د کوم مرکز مدیر نه یاست. هلکانو ته زده کړه ورکوئ. دولتي
مامورین ستاسې ریسیسان نه دي.

زیاته یې کړه:

دوی خدمت کوونکي دي. د دې له پاره چې تاسې ته خدمت وکړي امتیاز اخلي. دا تاسې یاست چې د دوى زامنوا ته زده کړه ورکوئ او روزئ یې.
هغه دېر ژر د تولنې مشر شو، تولنه یې دومره پراخه کړه چې د غړيو شمېر یې خلور سوه مدیرانو ته ورسپد. ناخاپه د بنوونځیو تولو مدیرانو واک پیداکړ. خو پلار مې د احساس خاوند و، نه یې شوای کولاۍ چې یو بنه سوداګر وي، په همدي وخت کې دی او هدایت الله له داسې ناهیلې سره مخ و چې د سیمې د هتیوال په وړاندې هم بې باوره و. نه یې شوای کولاۍ چې بوره او چای تري واخلي. دوى په بنوونځی کې یو وړوکي کانتين کېښو، سهار به یې له بازاره خوراکونه راړل چې په شاګردانو یې پلوروي. پلار به مې جوار اخیست او تر نیمي شپې به وین و چې پاخه یې کړي او پلورلو ته یې تیار کړي.
هدایت الله ویل:

- زه دېر پربشهنه وم، کله به هم شاوخوا ستونزو له پښو غورزولم خو ضياءالدين د ستونزو په وړاندې نور هم پیاوړي کېږي او له ما بنه روحيه لري.
پلار به مې ټینګار کاوه چې دوى باید لور فکر ولري. یوه ورڅه کله چې هدایت الله کورنيو ته د داد ورکولو او د زده کوونکو له نوم لیکنې بېرته راغلی و، پلار مې یې لیدلې و چې د پاکستان د سیمه بیز تلویزیون له مشر سره د بنوونځی د تبلیغاتو

په اړه خبرې کوي.
د تلویزیون د مشر له وتلو سره سم، هدایت الله په زوره زوره وختنل او بیا یې پلار ته په خندا وویل:
- ضياءالدينه مور آن یو تلویزیون هم نه لرو... که تبلیغات وکړو نو خپله یې هم لیدی نه شو.

خو دا چې پلار مې بنه او پراخ نظر لاره، نو هېڅ کله یې د داسې وړو مسئلو له امله له کاره لاس وانه خیست.

یوه ورڅه مې پلار هدایت الله ته وویل غواړي د خو ورڅو له پاره خپل کلې ته لار شي. په اصل کې یې غوبنتل واده وکړي خو په مېنګوره کې یې خپل یو ملګرۍ هم خبر نه کړ. ځکه چې د دېر لګښت توان یې نه لاره. زمور خلک د یوه واده له پاره خو ورځې مېله جوړو. په حقیقت کې خه ډول مې چې مور وویل، پلار د واده په اصلی مراسمو کې حاضر نه و. وايې چې دی یوازې د مراسمو په وروستی ورڅه راغئ چې په هغې ورڅه یې د دې په سر شال واچاوه او د دواړو په سر یې سپېڅلې کتاب قران ونیوه او یوې لوېی هنداري ته یې ودرول چې په هغې کې خپله جوړه ووېني. په اجباري ودونو کې د دېر جوړو له پاره په دې هنداري کې کتل، لومړی خل کتل وي. یو ماشوم هلک هم د دوى په پښو کې ور کښېنوی چې د دوى لومړی اولاد هم نارینه پیدا شي.

زمور یو دود دا دی چې د نجلی د کورنې له خوا یو خه د کور وسايل لکه یخچال، د خورو لوښې، فرشونه او نور او د زوم د کورنې له خوا یو خه سره زر راوري. نیکه مې دېر سره زرنه و اخیستې له همدي امله مې پلار اړ شو، دېرې پیسې پور کړي چې خو لاس بندونه و اخیستې شي. د واده له مراسمو وروسته به مې مور له عمه او نیکه سره یو ظای ژوند کاوه. پلار به مې هم په دوه یا دریو اونیو کې د دې لیدو ته کلې ته راتلو. د دوى پلان دا و چې پلار د بنوونځی اداره کولو ته ادامه ورکړي او خنګه یې چې بنه عاید تر لاسه کې خپلې مېرمنې ته یې را ولېږي.
خو نیکه به هر وخت شکایت کاوه او مور ته مې یې ستونزې جوړو. د مور له

پاره مې يې موتيه کرايە کېي و او مېنگوري ته يې لېرلى و خودوي نه پوهبدل
چې د ژوند لگښتونو ته خه دول اوړه ورکړي.
پلار مې ويل:

- زه مخکې پوهبدم چې پلار هلته زمور اوسيدل نه خوبنوي. په هغې ورڅو کې
مې له کورني دېر خپه وم خو وروسته مې د دې کار له امله منه تري وکړه حکه
چې د دوی دې کار زه خپلواک کړم.

هغه يې شريک ته له دې موضوع خه نه و ويلي، تري پته کېي يې و.
همدا چې پلار او مور مېنگوري ته را رسپدلي، هدایت الله په دېري وارخطائي
سره پلار ته ويلي و:

مور نه شو کولاي چې د يوې کورني لگښت پوره کړو. هغوي به چېري ژوند
کوي؟

پلار يې په خواب کې ويلي و:

- وي دې، هغه به پخلۍ او د کور کارونه راته کوي.
مور مې د مېنگوري ژوند ته دېره حیرانه و چې خه دول به دلته ژوند کوي.
دي ته مېنگوره يو پرمختالۍ بنار. کله چې دې او خورلنو يې په کلي کې د
سېند په غاړه خبرې کولي د نورو خورلنو آرمان يې دا و چې واده وکړي، اولادونه
ولري او د خاوند له پاره پخلۍ وکړي. خو کله به چې د مور نوبت کېده خپل
خيال به يې داسې خرګند او:

- زړه مې غواړي په بنار کې ژوند وکرم او د پخلۍ په خای له بازاره ډودي او
کتاب راړم.

خو دې چې د ځنګه ژوند هيله لرله هسي جوړ نه شو. هغې واړه کور یوازي دوه
کوتې لرلي، يوه کوتې د پلار او هدایت الله د خوب کوتې او بل يې هم کوچنۍ
دفتره. هلته يې هېڅ پخنځي نه لاره او په کور کې نلونه هم نه و غزبدلي.
کله چې مور هلته لاره، هدایت الله اړ شو همغې واړه دفتر ته لار شي او په يوه
کلکه لرګينه چوکۍ ویده شي.

پلار به مې په قولو موضوعاتو کې له مور سره مشوره کوله.
هغه ويل:

- تورېبکۍ دې موضوع زه ګنګس کري يم. له ما سره مرسته کوي؟
مور آن له دوی سره د بنوونځي د دبوالونو په رنګولو کې مرسته وکړه.
کله به چې برېښنا نه وه، دې به خراغونه ساتل چې رنګمالی وکړاي شي.

هدایت الله به ويل:

- ضياءالدين د کور نارينه و خودوي په عجيبة توګه سره نژدي و. په داسي حال
کې چې مور دېري نارينه خپلې بشئي زغمي نه شو، خو ضياء به پرته له بشئي
ژوند نه شوای کوي.

له خو مياشتو وروسته مې مور اميندواره شوه. په ۱۹۹۵ م کال يې لوړۍ اولاد
مې پیدا شو.

پلار مې وايي:

- زما په نظر اصلې ستونزه هغه چتله او له خاورو دکه سيمه و. ما فکر کاوه چې
 بشئي کولاي شي له روغتون پرته په کور کې هم اولاد وزېړوی. لکه په کلي کې
 زما مور او خویندي! مور مې ټول اولادونه په کور کې وزېړو.

د بنوونځي حالت مخ په خور و. مياشتې تېږدي خو دوی نه شوای کوي چې د
بنوونکو معاش او د بنوونځي اجاړه ورکړي. د واده د لاس بندونو زرګ به هره ورخ
د خپلو پيسو له پاره هلته راته. پلار به مې هم چای او کلچې ورته راړې او هيله
به يې ورکوله چې پيسې په يې ژورکړي.

هدایت الله به په خندا پلار ته ويل:

- فکر کوي چې هغه په چای راضي کېږي؟ هغه چای نه بلکې پيسې يې
غواړي.

وضعیت دومره کړکېچن شو چې پلار مې له ناچاري د سرو زرو لاس بندونه
وپلول.

زمور په فرهنگ کې د واده ګنبي د مېرمن او خاوند تر منځ يو پيوستون دې.

دېرى مېرىمنې لە خپل خاوند سره د مرستې لە پاره هغه پلورى چې خاوند بې يو
كىسب او كار پې وکړي يا هم د کار لە پاره له هېبواهه بهر سفر وکړي. مور مې تر
دې وراندي ويلېي و چې لاس بندونه بې د خاوند د پواره د پوهنتون لګښتونه
پلورى. پلار مې په بېړه قول ورسره کړي و چې هغه ته به د پوهنتون پيسې خپله
برابروي خو له نېټه مرغه د پلار د عمه زوي شېرخان تر پلار وراندي شو او د
پوهنتون پيسې بې ورکړي. مور مې نه پوهنده چې د لاس بندونو په پيسو د
پوهنتون لګښتونه نه پوره کړي.

حالت هغه وخت دېر کړکچن شو چې ناخاپي سېلابونه راغل. يوه ورئ باران نه
درېدې او له مابنام وروسته د سېلاب خطر ولیدل شو. باید چې تولو خلکو سيمه
پړښتې واي. مور مې لە کوره وتلي و او هدایت الله هم پلار ته اړتیا لرلە چې د
کور تول سامانونه له لوړې پور خڅه یوسې خو هغه بې پيدا نه کړاي شو.

بهر ووت او چيغې بې کړي:
- ضياء الدين، ضياء الدين!

له بنوونځي بهر نږي. کوڅه توله سېلاب نیولې وه. د برښتنا لینونه رائځېدلې و
چې باد يوه او بله خواړل راول. د هدایت الله بدن سړو او باران بې حسه کړي
و، دې هرڅه ته بې په حیراني کتل. په پاي کې لړ او دېر له اوبو سره مخامنځ
شو، خو که چېږي د برښتنا لینونه په اوبو کې لګېدلې واي نو هدایت الله به د
برښتنا له امله خپل ژوند له لاسه ورکړي واي.

کله بې چې پلار پیداکړ، ويې ليد چې هغه د یوې بنځۍ د ژرا چيغې اوري چې
خاوند بې لە کوره نه شي وتلای. له همدي امله بې د دوى مرستې ته ور دانګلې
دي او مرسته ورسره کړي چې يخچال بې هم ورسره را وباسي.

هدایت الله مې پلار ته په غوسيه واي:

- د دې بنځۍ خاوند دې وساته خو خپل کور نه. آيا دا تول کارونه د یوې بنځۍ
د ژرا له امله و؟
کله چې او به دېږي شوې دوى ولیدل چې کور او بنوونځي دواړه له منځه تللي.

اسبابونه، پردې، کالې او د غړ دستګاه ټول تر خاورو لاندې شوي دي او له هر
څایه بد بوی راحي. دوى نور د خوب له پاره څای نه درلود او هېڅ پاكې جامې
بې هم نه لرلې چې وايې غوندي.

له نېټه مرغه چې شېپې ته بې د امان الدين په نوم ګاوندي خپل کور ته بوتل. د
یوې اونې په اوړدو کې بې هرڅه له سره تنظيم کړل. لس ورڅې وروسته یوه ورڅ
چې دواړه له کوره وتلي، دویم خلې سېلاب راغې، دویم خلې بې هم توله ودانۍ
له خاورو د که کړه. له څه وخت وروسته د اوږو او برښتنا مامور دې سيمې ته ولېږل
شو. مامور ويل چې خپل سېستم موسم نه دې جوړ کړي خو په اصل کې مامور
رشوت غونبت. کله چې پلار ووېل رشوت نه ورکوي نود جرميمه کېدو له پاره بې یوه
پانه ورکړه. پلار مې د دې جرميډ په ورکړه هېڅ کله نه توپنډه له همدي امله بې
له یوه خپل سېاستوال ملګري هيله وکړه چې دا مسئله ورته حل کړي.

شرایط داسې حالت ته ورسېدل چې په حقیقت کې نور بنوونځي نه و. خو د
پلار زړه نه و چې خپل خوبونه داسې په آسانې سره له لاسه ورکړي. له دې ور
اخوا د یوه کورنې هم لرلې چې باید د هغې لګښت بې هم پیداکړي واي.

زه ۱۹۹۷ م کال د جولاۍ میاشتې په ۱۲ مه وزېږدېم. یوې ګاوندي مو له مور
سره زما په زېړون کې مرسته کړي وه چې زما تر مور بې مخکې اولاد پیدا شوې و.
پلار په بنوونځي کې و، کله چې زما له زېږدو خبر شو په مندو مندو کور ته
راغې. مور مې پلار ته د هلک او نجلې وبلو له امله وېږدې. خو هغه وايې پلار
چې کله زما سترګو ته وکتل، بې اندازې خوشاله شو.

هدایت الله وايې:

- ملاله نېټښته وه کله چې پیدا شو نېټښتیو زموږ لور ته مخه کړه.
د ۱۹۹۷ م کال د پاکستان د پنهوسمې کلیزې په موڅه چې د اگست په
خوارلسمه په تول هېبواه کې لمانڅل کېږي د لمانڅل مراسم او لاریونونه نیول
شوي و. له دې سره سره مې پلار او ملګري بې به دې باور و چې د دې ورڅې
لمانڅل ته اړتیا نه و هکه له کله چې سوات له پاکستان سره یو څای شوي له

خور او ستونزو سره مخ دی او په ظلمونو کې اوسېرىي. دوى د اعتراض کولو له پاره چې دا لمانځنې بې ځایه وښيي تور بندونه وتړل چې پلار مې د همدي اعتراض له امله ونيول شو. دوى باید جريمه ورکړي واخ خود جريمې وس پې نه درلو. زما له زېږدو درې مياشتې وروسته د بنوونځي درې پورته کوتې تشې شوې مور تول هلته لارو. دٻوالونه بې ګچ شوي او اوبه مو هم لرلې نو له همدي امله نظر هغې وروکې کور ته چې له خاورو جوړ دلته په راتلو مو خان پرمختللې باله خو اوس مو هم کافي ځای نه لاره ځکه چې اوس هم هدایت الله له مور سره اوسېده او دېږي وخت به مو کور ته مېلمانه هم راتلل. خوشال دېر وروکې او لومړنۍ گد ابتدائي بنوونځي و. کله چې زه وزېږبدم پنځه يا شپږ بنوونکي، لږ او دېر سل زده کونکي بې لرل او په مياشت کې بې له هر زده کونکي سل روپې اخيسټي. پلار مې د بنوونځي مدیر، مالي مسول او بنوونکي و. ده همکه هم جارو کوله، دٻوالونه او تشنابونه به بې هم مينڅل. پلار به د تبلیغاتي پابو د بندولو له پاره د برېښنا په پایه پورته کېده، سره له دې چې له لوړ ځایه بې دومره وېره لرله چې کله به په زينو کې پورته کېده پښې به بې لړزېږي. که به د اوبو نلكه خرابېده د جورولو له پاره به خا ته نښتكه کېده. کله به مې چې پلار ته کتل، خا ته نښتكه کېږي او نه نښکاري، له سترګو به مې اوښکې بهېډي. فکر به مې کاوه چې بیا به بېرته را نه شي.

د اجارې او بنوونکو د حقوقو له ورکړي وروسته به یو خه پیسي پاتې کېډي. مور به شين چای خښه ځکه چې د معمولي چای د جورولو وس مو نه لاره. له خه وخت وروسته پلار د یوه بل بنوونځي د جورولو هود وکړ، غوښتل بې په هغې د ملالې د زده کړي موسسه» نوم کېډي.

بنوونځي مې د ساعت تېري سيمه وه. پلار مې وايي مخکې تر دې چې خبرې وکړ، تولګيو ته به تلم تي تي به مې ويل داسي به نښکارېدم لکه د زده کونکو بنوونکې چې وم. د بنوونځي د نسخو کارکونکو له دلي به مېرمن الفت زه په غېر کې اخيسټم او خو دقېقې به بې ورسه کېنولم او یا به بې خو دقېقې کور ته

ورسره بولم. هغه وخت چې درې يا خلور کلنه وم، زه به بې د لوبيو هلکانو په تولګي کې کېنولم. زه به په خپل ځاي کې په حیراني ناسته وم او درس ته به مې غور نیوه. کله کله به مې د بنوونکو خبرې ورسه تکرارولي. له همدي امله کولاي شم ووايم چې زه په یوه بنوونځي کې لوبيه شوې يم.

له نعيم سره د ملګري په وخت پلار پوه شو چې نه شي کولاي کسب او کار سره ګد کړي او له یو بل سره نېړۍ اړيکې ولري. په پاڼي کې هدایت الله هم مور پرېښدو خو خپل بنوونځي اداره کړي. پلار او هدایت الله زده کونکي سره ووبېشل. دوى په دې اړه زده کونکو ته خه ونه ويل خو خلک فکر وکړي بنوونځي پراخه شوی او دوى ودانۍ بې ورتنه نیولې دي. سره له دې چې پلار او هدایت الله په هغې ورڅو کې خبرې نه کولې خو هدایت الله به په ماپې دېر خې کېده او ليدو ته به مې راته.

د ۲۰۰۱ م کال د سپتېمبر په مياشت کې چې بوه ورڅه هدایت الله زما ليدو ته راغې، دې وخت کې زمور کور ته نور کسان هم راغلي و، په کور کې دېر شور لګډه. دوى ويل چې په نیویارک کې په یوه ودانۍ وحشت ناكه حمله شوې. دوى الوتکې له یوې ودانۍ سره لګډلې وي. زه هغه وخت خلور کلنه وم دومره وړه وم چې په موضوع نه پوهېدم. آن د لویانو له پاره هم دا موضوع د پوهېدو وړ نه وه ځکه چې د سوات تر تولو لوبي ودانۍ یو هوټل او یو روغتون دې چې دوه يا درې پورېزه دي.

دغه پېښه د دوى په نظر دېره عجبيه وه. زه آن نه پوهېدم چې نیویارک او امريكا خه دي. بنوونځي مې نړۍ او نړۍ مې بنوونځي و.

مور نه پوهېدو چې د سپتېمبر یوولسم زمور ژوند بدل کړي او جګړه به زمور درې ته راوړي.

زمود کلى

مور دود لرو چې د ماشوم د زېړيدو په اوومه ورخ کورنۍ، ګاونديانو، خپلوانو او
ملګرو ته جشن جوروو. زما له پاره مې مور او پلار دا ډول پروګرام جور نه کړ.
څکه چې هغوي دومره وس نه لاره چې د مېلمنو له پاره د پسه غوبشه او رېجې
واخیستې شي. نیکه مې هم مرسته نه ورسره کوله څکه چې زه هلك نه وم.
کله مې چې ورونه پیدا شول نیکه غښتل مېلہ پې جوره کړي خو پلار ونه منله
څکه چې زما له پاره یې دا کار نه و کړي. ما یوازې همدا نېټه لاره، د مور پلار
مې زما له پیدایښت مخکې وفات شوی و. مور او پلار مې وايې چې زه د دواړو
نيکونو ځانګړتیاوې لرم، د مور د پلار په ځېر ھونبیاره او شوخه او د پلار د پلار په
څېر مې بنې ويادنه يم.

زه به چې کلي ته د نیکه لیدو ته تلم ډېره خوشاله کېدم.

هغه به چې زه هر وخت ولیدم یوه سندره به یې راته ويله داسې به یې بشودله
چې هغه تر اوسمه هم زما د نوم د معنې په اړه فکر کوي، غښتل یې چې دا نوم
له خوشالی ډک وښيي.
هغه به داسې ويل:

- ملاله د ميوند اوسبدونکې او د نړۍ تر ټولو خوشاله نجلی ده.

مور به هر وخت د اختر په رخصتيو کې کلي ته تلو. تر ټولو نېټه جامې به مو
اغوستې، په بس ګادي کې به مو د بارکاني په لور شمالي خواته زمود د کلي شنگلې
لور ته حرکت کاوه. مور په کال کې دو هاختروننه لرو، کوچنۍ اختر چې د روزې
میاشتې په پاي کې رائي، د قرباني يا لوی اختر چې زمود د پیغمبر ابراهيم^(۲) یاد
دي چې غښتل یې خپل زوي اسماعيل د خداي^(۳) په امر سره قرباني کړي.
د اختر نېټه د روحيانيونو له خوا خخه د میاشتې په لیدو سره تاکل کېږي. همدا
چې خبر به مو واورېد د کلي په لور به مو حرکت وکړ.

تر سفر مخکې شې به مې له سترګو خوب تښېدلې و څکه چې ډېره به خوشاله
وم. دغه سفر به په هغې لاره چې د باران او غره د نښېډو له خطره روغ پاتې و،
پنځه ساعته و او بس ګادي به سهار وختي حرکت کاوه. مور به په ډېر زحمت
سره د مېنګوري د بسونو تمئحي ته رسېدو.

بکسونه به مو د کورنۍ له پاره له ګلدوزي شوو ټکريو، ډول ډول شيرينيو، سرو
ګلونو، پستې او درملو چې دا توکي په کلي کې نه پیداکېدل ډک و. خینو خلکو
به بوره او اوړه ورسره ډول چې د بس سر به له بکسونو ډک و.

وروسته به بس ګادي ته د سرک د خوا چوکې د نیولو له پاره ګنډي ختلو، سره
له دې چې د بس هنداري به خاورې او ګردونه نیولې وو چې بهر به سم نه تري
بنکارېده. د سوات بسونه په زېړو ګلونو، نارنجې پرانګانو او له واورو د دکو غرونو
په منظرو بنکلې کوي. که په هسته یې توغنديو او جګړه یېزو ګادو کې سواره
واي هم به مې ورونه خوشاله و. سره د دې چې پلار مې ويل که زمود سیاست
پوهانو د هسته یې وسلې د جوړولو له پاره لړه پانګونه کړي واي، د بنوونځيو له
پاره به ډېره بودیجه تاکل شوې وه.

مور له یوه بازاره او د غابنونو د ډاکټر له یوې داسې لوحې چې یوه خندانه خوله
پري ګاړل شوې وه، د لرګینو ټفسونو جوري ټانګې چې له سپینو او تیټ سترګو
چرګانو ډکې وي او زرګرۍ چې الماري یې له زېړو لاسېندونو او غارکیو ډکې وي
تېږيدو. په پاي کې خو لرګینې غرفې وي داسې بنکارېده چې په یوه بل ېټکي
کړي وي د دوې په مخکې به ډېر تاپرونه سر په سر اېښدول شوې و چې په نا اوړو
سېکونو د کاربدلو له پاره یې هلته اېښي و. هغه وخت مور وروستي سرک ته
ورسېدو. کین لور ته د سوات پراخه سېند او د شنو زمرودو د کانونو لرونکې غوندي
ښې لور ته پرتې وي. د سیلانیانو له پاره د سېند په غاړه له هندارو جوړ هوټلونه
لیدل کېدل. مور هېڅ کله هم دې هوټلونو ته نه و تللي. وروسته مې په خاورو کړ
ماشومان ولیدل چې د وښو د لوپو پندو د ډېلولو له امله ټوګ ټوګ تلل. د لارې په
اوردو کې مې ډېر کسان ولیدل چې د وزو رمې یې یوه او بله خوا ګرځولي.

هماغه دول چې وړاندې تلو، د شولو (د وريجو بوتي) شنه فصلونه مې تر سترګو شول چې تازه بوي تري پورته کېده. همدارنګه هلت، د زرداو او انځيرو باغونه ليدل کېدل. د رود د هې غاري د مرمرو د دېرو له وري کارخانې سره چې د شيدو په خېر سپين رنګه کيمياوي مواد تري راوتلي و، تېر شوو. د دې منظرې ليدو مې پلار پربشانه کړ ويې ويل:

- دغه بې عقلان وګوري زموږ بنکلې دره خومره کړوي.

وروسته بس د غرو په لمنو کې چې د صنوبر په ونو پونيل شوې وي پورته لار. د څینو غرونو په سرونو کې کندوالې بنکارپدي چې دینګانو دوری پري وهلي. د غرونو پاتې خوکې داسي وي چې د لومړي والي په وخت کې جوړې شوې وي. په غونديبو کې بس تکان خور او جمپ بې کاوه، چلدونکي بنکنځلي کولې ځکه چې خو ګاډي په خطرناکه لار کې له مور مخکې شول. ورونو مې د ګاډو له مخته کېدو خوند اخيست او خوشاله کېدل دوي د خرابو شوو نقلیه وسايطو دېږيوته اشارې کولي او سرونه بې زما او مور په سرونو ابني و.

بالاخره د غره خوکې ته ورسېدو، د شنگلې درې ته ننټو چې يوه غزنۍ لاره ده، سېرى فکر کوي د نېړي تر تولو لوره برخه ده. هلته مور د نېړي تر تولو غونديبو لور و. په لرو سيمو کې مو د «مالم جبې» د (سکي) لوبي واوري ليدي. د سرک په غارو کې آبشارونو او چینو خوندور حرکت کاوه. هلته چې د چای شينلو له پاره بس ګاډي ودرې د صنوبر د ونو بنکلې بوي او تازه هوا مو تنفس کړه. شنګله تول غرونه دي په سرې بوازي يو وروکي آسمان بنکاري. باد د قربان سېند پسي واخيست خو د غونديبو په يوه برخه کې بېرته آرام شو. له سېند خخه د تېرېدلو له پاره دواړو غارو ته بوازي يو تېل شوی تناب لري چې خلک د تېرېدلو په وخت کې ئاخان پري نيسې او بلې خواته ئاخان پري رسوي. بهريانيو به د «ئاخان وژني پلونه» ورته ويل په داسي حال کې چې مور به خوند تري اخيست.

که د سوات نقشه وګوري، دغه دره له وړو درو جوړه شوې يوه اوږده دره ده چې وړې درې لکه په ونه کې پانه داسي پکې بنکاري. زموږ کلې د ختیز لور ته د

«کابې» په دره کې موقعیت لري. دغه دره د لورو ژورو غرونو په دېوالونو احاطه شوې ده، دره دومره تنګه ده چې د کرکت د میدان له پاره هم خاي نه لري. مور خپل کلې (شاپور) بولو خو په حقیقت کې د درې لاندې خواته درې کلې شته دي، شاپورې تر تولو لوی دي، بارکانه زما د پلار استوګنځۍ او کرشت هغه کلې دی چې مور مې په کې لویه شوې وه. د هر کلې په پای کې يو غر پروت دي، د جنوبې خوا تور غر او د شمال لور ته سپين غر، مور به هر وخت د نیکه په کور بارکانه کې چې پلار مې هلت، لوی شوې و، اوسبدو.

دا کور د سيمې د نورو تولو کورونو په خېر له خاورې او دېرو جوړ شوې و چې مسطح چتې لاهه. زما خوبنې و چې د ماما له زامنو سره مې په کرشت کې پاتې شم، ځکه چې د هغوي کور ګچ شوې او حمام بې هم درلود. هلته دېر ماشومان و چې لوبي ورسه وکړم. زه او مور د لاندې پور په کوته کې چې د مېرمنو له پاره وه اوسبدو. د کور مېرمنو به ورڅه په پخلې، د ماشومانو په ساتنه او پالنه، نارینه و ته په دودي تيارولو چې په پاس کوته کې به کېناستل، تېروله. زه به مې د ماما له اولادونو انيسي او سنبل سره په يوه کوته کې ويده کېد. د مسجد په خېر یو ساعت او يوه الماري ډوله تختې چې توبک او د پښتنو خو ډوله زنګونه په کې اپښې و په دېوال کې ځوند و.

تول او آن زه چې هر وخت به تر دېره ويده کېدم، سهار وختي له خوبه پاڅېدو، د پاڅېدو په وخت کې به د چرګانو بانګونه او د لوښو آواز چې نارینه و ته به پې د سهار چاى تياراوه اوړېدل کېدل. د سهار په مهال به د تور غره له خوکو د لمړ وړانګې خېرېدې. کله به چې د سهار له لمانځه پورته کېدو او کین لوري ته به مو کتل، د سپين غره خوکې به داسي بنکارپدي لکه يوه سپين رنګې بنځه چې په غاره کې د سرو زرو غارکې واچوې چې دا د لمړ لومړي وړانګې وي چې غره ته پې بنکلا ورکوله او زموږ تر سترګو کېدې.

دېرى وخت به باران تول ځایونه مینځل، او د شنو غرونو په سر به وربځې چې

خلكو به هلتنه د چارمغزو وني او نوري سبزي کرلي ليدل کبدې. د شاتود مچيو صندقونه هم خاي ليدل کبدل. زه چې له شاتو سره مينه لرم او له چارمغزو سره بې خورم. له سپند لاندي د کرشت د کلې په پايمې مېښې ليدل کبدې. هلتنه د اوبو يوه ژرنده هم وه چې جوار او غنم به بې په اوړو بدلوں او هلکانو به هغه په بوجيو کې اچول. د ژرندي تر خنگ د بربیننا يو کوچنۍ ماشين هم و چې کلې ته د بربیننا د وبش له پاره بې ګډ ود لينونه تر خنگ پراته. هلتنه دولت خلكو ته بربیننا نه وه ورکړي نو له همدي امله خلكو د لنډ مهال له پاره له همدي دول بربیننا کار اخيست.

کله به چې ورڅه په تولبدو شوه، د لمړ وړانګې به د سپین غره په خوکو خلبدې. وروسته به د مابنام په وخت کې د لمړ سیوري پري لوپدې او لمړ به له تور غره پناه کبده. زمور د لمانځه وخت به د غره په سیوري سره تاکل کبده. کله به چې لمړ یوې تاکل شوې لوېي دبرې ته ورسېد او خپلې وړانګې به بې پري وغورولې د مازیگر د لمانځه وخت به شو. وروسته به د مابنام په وخت کې چې کله د سپین غره خوکه د سهار په پرتله خو څله بشایسته بشکارپده د مابنام د لمانځه وخت به و. سپین غر له هر ځایه لیدي شو. پلار به مې ويل چې دا غر ماته زمور د هېواد د سولې د سمبلو په خېر بشکاري چې د درې په پايمې کې د یوه سپین بېرغ په خېر دې. ده د مشومتوب په وخت کې فکر کاوه چې په دې وره دره کې توله نړۍ ده او که خوک د غره بلې خوا ته ولوپري له منځه به لار شي.

سره له دې چې په بنیار کې پیداشوې یم خو بیا مې هم د پلار په خېر له طبیعت سره مينه لرم او د دې بنه حاصل ورکونکې خاورې، شین والي، بوټو، محصولاتو، مېښو، د الټو په حال کې له زېړو پتنګانو او تولو خخه خوند اخلم. د کلې خلک دېر بې وزله و خو کله چې هلتنه لام، زمور لوېي کورني لوی جشن جور کړي. له سرو کړو چرګانو ډک غوري، وريجې، سيمه ييز سابه او د پسه غونبه چې دا تول بشخو په اور پاخه کې و ليدل کبدل. همدا راز هلتنه ټوټې شوې منې، د زېړ کيک ټوټې او د شيدو چای هم. هېڅ يوه هلک کتاب او د

لوبو وسائل نه لرل. هلکانو په يوه خنگ کې د کرکت لوپه کوله آن د دوي د کرکت توب هم له پلاستيکونو جوړ شوي و. کلې هېږي شوې سيمې وي. او به له چينې راول کبدې. دېر لړ کورونه ګچ شوي و هغه هم د هغه کسانو کورونه چې زامن يې د جنوب کانونو او یا هم خلیج ته د کار له پاره تللي او له هغه ځایه بې پيسې رالېرلي وي. په دې سيمه کې خلوبنېت مليونه پښتنه اوسيپري چې له دې ډلې يې لړ تر لړه لس مليونه له هېواده بهر په کار پسې تللي دي. پلار مې ويل:

- دا دېره پړښانوونکې ده چې دوي د دې له پاره چې د خپلې کورني نوي زوند وساتي هېڅ کله هم نه راحي او باید چې هملته پاتې شي او کار وکړي.

دېرې کورني وي چې له خپلو نارينه و پرته يې زوند کاوه، هغنوی به په کال کې يوازې یو خل یو بل ليدل او تل به يې هرنه میاشت یو ماشوم پیداکېده.

لکه د نیکه کور، له وړو بشاخونو او له یو بل سره په اوبدل شوو لرګيو جوړې شوې کوتې چې په خاورو پتې شوې وي. دا کوتې به د سپلاب راتلو په وخت کې چې کېدې. په ژمي کې به ماشومان د سېږي هوا له امله په کې مړه کبدل. دې کلې آن روغتون هم نه لاره. يوازې د شاپور کلې یو کلينيک درلود. که به په نورو کلېو کې خوک ناروغ کبدل، د ناروغ خپلوانو به هغه تر کلينيک پورې د لرګي په یوه تخته را رسماه. موږ په توکو دې تختې ته د شنګلې امبولانس وايه. که به ناروغ عاجل و نو دوي اړ و چې تر مېنګورې پورې یو ګادې کرايه کې. نېکمرغه هغه و چې کوم ګادې والا به يې پېژانده.

سياست پوهان به يوازې د تاکنو په وخت کې کلېو ته تل. خلکو ته به يې ژمنې ورکولې چې بسوونځي او سړک جوړوي، خلکو ته تصفیه شوې او به برابروي او کلې ته به بربیننا راولي. دې کسانو به د کلېو نفوذ لرونکو کسانو ته چې مابه قمار وهونکي بلل پيسې او جنراتورونه ورکول خو خلکو ته وشبي چې رايه خه دول ورکړي. البته دې موضوع هم تر نارينه و پورې اړه لرله بشخو په تاکنو کې ګپون نه شوای کوي. هغه وخت به که دوي په ملي مجلس کې بریالي کبدل

اسلام آباد ته او هغه چې د ایالتی تولنې له خوا به ټاکل شوي و پښور ته به تلل. وروسته به دوی له خپلو ژمنو سره يو خای ورکېدل.

د تره زامنو به مې زما د بیمار په چلنډ هر وخت ملندي وهلي. هېڅ کله مې نه غونستل لوڅي پښې وګړم. کتاب مې لوسټ، ګپدود مې له دوی سره توپیر لاره، د مېنګوري د خلکو په عاميانه زبه به مې خبرې کولې. کالي به مې ډېرى وخت له پلورنځيو اخیستل کېدل د دوی د کالیو به خېر به په کور کې نه و جوړ شوي. خپلوانو به مې راته ويل:

- زړه دې غواړي مور ته چرګ پوخ کړي؟

ما به حواب ورکاوه چې نه بېچاره چرګ! هغه بې گناه دی. نه باید چې حلال بې کړم.

دوی به فکر کاوه چې زه د نوې زمانې نجلی یم څکه چې په بغار کې پیداشوې یم. په واقعیت کې هغوي نه پوهېدل چې د اسلام آباد او یا آن د پښور د خلکو په فکر ډېره ساده وم.

مور به کله د تفریح له پاره غره او یا لاندې سېند ته تلو. په دوبي کې به چې په غرفون کې واوري وېلې کبدې، له هغه ځایه به اوبلو له درناوي ډک او چېک حرکت کاوه. هلکانو به د خاورو چینجې په یوه چنګکه کې د کبانو د نیولو له پاره بندول او په یوه اورده لرګي به بې سېند ته بنتکته کول. دا کبان دومره خوندور نه و، لېشکې یا اغزې یې دېر لرل چې مور به «چاقو کبان» بلل.

کله به هم نجوني د نېک فال له پاره له وريجو او شربتو ډکو لوښو سره سېند ته تلې. زمور د خوبنې وړ لوبه (واده). مور به په دوو دلو وېشل کېدو چې هره دله به یوه کورني وه. وروسته هرې کورني باید یوه نجلی کوژده کېږي واي. له همدي امله مو کولاۍ شول د واده یوه مېله جوره کړو. هرې دلې به هڅه کوله چې زه یې په ډله کې وړ څکه چې له مېنګوري راغلي وړ او بغارې وړ. په مور کې تر تولو بنايسته نجلی «تنضله» وړ ما به هڅه کوله چې مقابلي ډلې ته یې ولپرم چې بیبا زمور ناوي شي. د دې منصوعي واده تر تولو مهمه برخه د ګنې وه. په

داسي حال کې چې ناوي ته مو غاړکې، لاس بندونه، او لښتى ور اچولي، بالیوودي ترانې به مو وېلې.

هغه وخت به د آرایش په سامان چې له میندو مو راوري و، ناوي بنکلې کوله. لاسونه به مو ې په خوره سودا او چونه کې بنکته کول چې سپین شي، نوکونه به مو ې په نکريزو رنګول. د وړلو په وخت کې به بې ژول او مور به تسلې ورکوله ورته ويل به مو: - اندېښنه مه کوه، واده د ژوند یوه برخه ده. له خسر او خوابنې سره مهربانه او سېړه چې دوی هم سم چلنډ درسره وکړي، د مېړه دې بنه پالنه وکړه او خوشاله اوسه.

واقعی ودونه په لویو مېلو سره جوړېږي په پایله کې د پښنې د کورنې په تاوان پای مومي، کورنې ورسره پورورې کېږي. ناوي تر تولو بني جامې اغوندي او په هغو ګښو ې په بنايسته کوي چې د دواړو کورنېو له خوا ورته ډالې شوې وي. آن یو څای مې ولوستل چې له نورو سره د سیالی له پاره بې نظیر بوټو په خپل واده کې بدل لاسېندونه اچولي و، هلته تر اوسه هم د واده د آرایش دود چلېږي.

کله به هم سېمې ته له کانونو خڅه یو لرګین تابت راول کېدہ. بنځې به د مرحوم د مېړمنې او یا هم مور په کور کې راتولبدې. ډېرې وېروونکې چېغې او ژراوې به بې کولې، دې چېغو به په توله دره کې انګازه خوروله او د بدنه وېښتان به ې پېغ درول. د شپې به کلې ډېر تياره و، زمور په کورونو کې به د تبلو خرافونو یو ډول ځانګړي او اواز کاوه. په مشرانو مېړمنو کې د یوې هم لیک لوسټ زده نه و خو کيسې به بې زده وي او پېښتو شعرونه او ټېپې به بې له څانه وېلې. د نيا مې ډېرې ټېپې زده وي چې دېږي دا دول شعرونه د پېښتو او یا هم مينې په اړه و.

نیا به مې ويل:

«پېښتون وطن پېښنودی نه شي
يا ډېر غریب شي يا د یار له غمه ځینه»
عمه ګانو به مور په وېروونکو کيسو وېرولو، لکه د «شل ګوتې» کيسه، عمه ګانو به ويل چې یو د شلو ګوټو څښتن هر وخت زمور په بستره کې ویده کېږي. نو مور

به چې د پېروپه وېړې دلې وو له ستړګو به مو اوښکې روانې وي، سره له دې چې په پښتو کې د لاسونو او پښو گوتو ته يوه کلمه کاروي، نو په حقیقت کې موږ شل ګوټي لرلي خو هغه وخت موډي تکي هېڅ پام نه کېده.

عمه ګانو به مو د دې له پاره چې حمام ته د خان مینځلو له پاره لاړې شو. کيسه را ته کوله چې يوه ډېره بد شکله «شيشکه» راځي چې لاسونه به يې په خاوره ککړ وي او ډېر بدبوي به کوي، شيشکه به په هغه ماشومانو پسې راځي چې خان نه مينځي. هغه به دا ډول ماشومان د موږک په څېر يوه حشره باندې بدل کړي او يا دا چې کبدای شي وېړې. په ژمي کې د دې له پاره چې ميندي خپل اولادونه د ژمي د واوري له سرو وساتي او بهر ته يې پري نه ږدي، د زمري او يا پړانګ کيسې به يې ورته کولي. ورته ويل به يې چې زمري او پړانګ به ماشومان د دوی له پلونو خخه چې په واوره يې اېښي پیداکړي.

خنګه به چې لوی شوو نور به موږ ته کلې زړه تنګونکي بنکاربده. په کلې کې یوازې یوې بدايه کورني تلویزیون لاره، آن په ټول کلې کې یو کمپیوټر نه.

د کلې بشخي به چې بهر راوې مخونه به يې پت، دوی له هغه کسانو سره چې خپلواں به يې نه و خبرې نه شوای کولای. ما به د ورځې له موډ سره سمې جامي اغوسټي او چې پېغلتوب ته ورسېدم هم مې مخ نه پتاوه.

يوه وړ مې يو د تره زوي پربشانه شو او له پلار مې يې وپونتل:

- ملاله ولې مخ نه پټوي؟

پلار مې خواب ورکر.

- هغه زما لور ده. ته د خپل خان ته پام کوه.

زمور د کورني خینو غړو به فکر کاوه چې خلک په ما پسې خبرې کوي او وايي چې موږ د پښتونولی قوانین نه پالو.

زه په دې ويړ کوم چې پښتنه يم خو کله فکر کوم چې زمور قوانین ډېر د پښتنې وړ موضوعات لري. په ځانګړې توګه هغه قوانین چې په بشخو پورې اړوند دي. د «شهیدې» په نوم يوه مېرمن چې موږ ته يې کار کاوه او درې لونې

يې لرلي ويل يې، کله چې دا لس کلنې شوه پلار يې په يوه واده لرونکي سپین ږيرې وپلورله، ځکه چې هغه سپین ږيرې يوه پېغله غښته. د نجلې د ورکبدو یوازېني دليل واده نه.

د سیما په نوم يوه پنځه لس کلنې بنايسته نجلې په يوه هلك مينه وه. کله به چې د هلك تر ځنګ تېږیده د خپل اوږدو او بنايسته باڼو لاندې به يې هلك ته کتل چې نورو نجونو به بخيلي پري کوله. زمور په ټولنه کې که چېږي يوه نجلې له کوم هلك سره اړیکه ولري د کورني. له پاره يې د شرم وړ ده، خود هلكانو له پاره بیا داسي نه ده. خلکو به ويل چې هغې خان ووازه خو وروسته خبره شوم چې کورني يې مسمومه کړي وه.

زمور په فرهنګ کې د «سورې» په نوم يوه دود دې چې يوه کورني د دونېمني د ختمولو له پاره خپله لور د هغې کورني ته په بدو کې ورکوي. دا ډول دودونه په رسمي توګه منعه دي خو سره له دې هم ادامه لري. زمور په کلې کې د ثريا په نوم يوې کوندي له داسي يوه سري سره واده وکړ چې د هغې هم مېرمن مړه شوې وه او د پخوانۍ خاوند له قبيلې يې. هېڅوک حق نه لري له یوې کوندي سره د هغې د کورني له اجازې پرته واده وکړي. د ثريا کورني د دې په واده له خبرېدو خخه په غوسه کېږي. د ثريا د خاوند کورني يې وګوابسله تر دې چې د دې دونېمني د له منځه وړولو له پاره د سیمې د سپین ږېرو او مشرانو يوه «جرګه» جوره شوه. د جرګې د پرېکړې له مخې د هغې کورني جزا دا شوه چې خپله خوانه او بنايسته لور به د دونېمني د له منځه وړولو له پاره د دې بلې کورني يوه کس ته ورکوي. دا کس دومره بې وزله او فقير و چې د نجلې پلار باید د دې واده له پاره خپل ټول عايد لګولی واي.

د یوې نجلې برخليک ولې یوازې د دوو کورنيو د دونېمني د ختمولو له پاره چې نجلې هېڅ رول هم نه په کې لري خراب شي.

کله به چې ما پلار ته د دې موضوعاتو له امله شکایت کاوه او پربشانه کېدم به، راته ويل به يې چې په افغانستان کې د بنځو ژوند له دې هم سخت دي.

زما له پيداينست مخکي د يوه ملا په مشری د «طالبانو» په نوم يوي ډلې هپواد نيولى و او هلتنه يې د نجونو بشونځي سوزولي و هغوي نارينه اړ کري و چې خپلي ډيرې پرېږدي او بشخي بايد چې «جادري» په سر کري. چادرۍ داسې يو شي ده لکه په يوه لویه بوجي کې چې روان وي. یوازې د ستړګو په ساحه کې د لاري د ليدو له پاره واړه سورې لري. دغه لباس د تودې هوا په وخت کې د يوه تنور په خېر دی. ما خونه شوای په سر کولاي. دوى به ويل چې طالبانو آن بشخي په لور غړ له خندا هم منع کري دي او يا هم بشخي نه پرېږدي چې سپين بوټونه په پښو کري څکه چې د دوى په اند سپينو رنګونو یوازې په نارينه و پوري اړه لرله. بشخي به يې د نوکانو د رنګولو له امله وهلي او بندې کولي به يې. کله مې چې پلار دا کيسې راته وکړي تول بدنه مې ولزېد.

ما د (آناکارنينا) کتابونه او د (جين اوستین) ناولونه لوسټي و او د پلار په خبرو مې باور لاره چې ويل يې:

- ملاله د يوه آزاد مرغه په خېر ده.

کله به مې چې د افغانستان په بشخو د ظلم کيسې اورېدي په دي به مې ويار کاوه چې د سوات يم.

ما به هر وخت ويل:

- دلته يوه نجالي کولاي شي زده کړه وکړي.

خو طالبان له مور سره نژدي و.

زما له پاره دره روبنسنائي او لمرو، نه مې شوای کولاي هغه وړېځي چې د غرونو په سرونو راغلي دي ووبنم.

پلار به مې هر وخت ويل:

- ملالې زه به ستاد خپلواکۍ ساتنه وکړم... له ارمانونو سره دي اوشه.

زه ولې لښتى نه په غوردو ګوم او پښتنه ولې مننه نه کوي؟

په اووه ګلنې کې د ټولګي بې جوري زده کوونکې وم. له هغو شاګردانو سره به مې مرسته کوله چې په درسونو کې به يې ستونزې لرلي.

ټولګيوالو به مې هر وخت ويل:

- ملاله يوه نابغه ده.

ما به د درسونو په ټولو برخو لکه بدمينتون، درامو، کرکت، هنري فعالیتونو او آن په سندرو او آواز ويلو کې برخه اخیسته. يوه ورڅ د ملکه نور په نوم يوه نجلی نوي زمور ټولګي ته راغله، د دي د نوم معنی د (ربنا ملکه) ده. ملکې نور غښتل، باید دا لومړي بشخه وي چې د پوچ قوماندانه شي. مور يې په يوه بل بشونځي کې مدیره وه. دا موضوع غیر عادي سکاراپده څکه چې زمور د يوې مور هم دنده نه لرله. ملکې په ټولګي کې دېږي خبرې نه کولي.

ما او نزديکي ملګري مې منيې به تل له يوې بلې سره سیالي لرله. د منيې لیک بنکلې او د لوسټو وړ، له همدي امله يې د آزمونې غړو ستاینه وکړه. د کال وروستي آزمونې هم تېږي شوې او ملکه نور ممتازه زده کوونکې شوه. دا خبر مې چې واړې دېږه پړښانه شوم. په کور کې به مې ژړل او مور به مې تسلی راکوله.

په همې ورڅو کې مو له هغې کور خڅه چې د منيې دوى په کوڅه کې و کډه وکړه. په نوي سيمه کې مې هېڅ ملګري نه لرله خو وروسته مې د (سفينې) په نوم له يوې نجلی سره وېښدل چې له ما لړ وړوکې وه، مور به له يوې باې سره لوې کولي.

هغه نجلی نازولي وه، دېږي نانځکي او يوه صندوقچه ګنې يې لرلي خو بيا به يې هم تل زما خړ رنګه پلاستيکي مبایل ته چې پلار مې راته اخیستي و، ستړګي

نيولې وي چې هغه زما د لوبو يوازىنى سامان و. پلار به هر وخت په خپل مبایل خبرې کولي، ماهم مينه لرله چې د پلار په خېر مې وم او د ده په خېر په خپل مبایل کې خبرې وکرم خويوه ورخ مې مبایل ورک شو.
خو ورځې وروسته مې ولیدل چې سفینه همامغه زما د مبایل په خېر په مبایل ساعتبرې کوي، تري ومي پونستل:

- مبایل دي له کومه کړي؟

څواب يې راکړ:

- په بازار کې مې اخيستي.

هغه وخت مې فکر کاوه چې کبدای شي رښتيا ووايي، خو بیا مې هم له خانه سره فکر کاوه «زما مبایل يې پت کړي. نو زه هم باید يو خه وکرم». زه به دېر وخت د دوى کور ته ورتلمن او يو خاى به مو درس وايه، نو هر وخت به چې د دوى په کور کې وم، د دې د لوبو توکي به مې پټول چې دېرې به يې د آرایش او لوبو سامانونه لکه لښتى، لاس بند او نور و.
دا کار دېر آسانه و. لومړۍ به د غلا په وخت کې وېږدم خو دا احساس لنډمهاله وډېر زر په اجباري کار واوبنت. نور مې نه شواي کولاي د خان مخنيوي وکرم.
يوه ورخ له بنوونځي وروسته چې ماسپېښن کور ته ورسېدم، نو د تل په خېر مې پخلنځي ته مندي کړي، مور ته مې ووبل:

- سلام موري، دېرې وري يم!

په تول پخلنځي کې چوپتيا خوره وه.

مور مې په غولي ناسته وه، درمل، شنه خيره، کورکمند او نور يې ميده کول. بنه بوی يې تول چاپېریال نیولې و. هنې خپل کار کاوه، سترګې يې ماته نه را اپولې. ما خه کړي و؟ زه چې دېرې پرېشانه شوم کوتې ته مې لام. کله مې چې دروازه خلاصه کړه، هېڅ غلا کړي شيان هلته نه و، حیرانه شوم.
د عمه لور مې رينا کوتې ته راغله وېږيل:
-

هغوي پوهېدل چې ته غلا کوي. خو انتظار يې کاوه چې له دې کاره لاس

واخلي او حال ووايي خو تا نوره هم ادامه ورکړه.
هغه وخت چې ځمکې ته مې کتل مور ته مې ورغلم.
هغې ووبل:

- ملالي تېروتنه دې کړي. غواړي مور وشرموې؟ چې دوي ووايي مور تاته داسي توکي اخيستي نه شو؟

خو ما دروغ ووبل:

- دا حقیقت نه لري، ما هغه نه دې راوري.

خو مور مې پوهېدل چې پت کړي مې دې. خبرې مې پسې اوږدې کړي:
-

لومړۍ سفینې پېل وکړ. هغې زما مبایل چې پلار رانه اخيستي و رانه پت کړ.
مور مې بې حرکته پاتې وه وېږيل:

- سفینه له تا وړوکې ده، باید چې تا هغې ته ورزده کړي واي. ته باید هغې ته یوه بېلګه وي.

هغه وخت مې له سترګو اونېسکې وېهېدې او خو خله مې له مور خخه بښنه وغونسته.

وروسته مې ووبل:

- خير دې هيله کوم پلار ته مه وايه.

ما نشوای زغملى چې پلار زما په اړه ناهيلې شي.
ماته دېرې عجیبه ده چې د پلار او مور له نظره وغورڅېرم او یوه نالايقه ورته نښکاره شم.

خو دا مې لومړۍ خل نه و. ماشومه چې وم یوه ورخ مې له مور سره بازار ته لام.
له یوې ګادې مې په پېله لړ بادام واخیستل. هغه دېر خواره او خوندور و نو د خان مخه مې نیولای نه شواي. مور مې په دې کار ورتلمن او د ګادې له مالک يې بښنه وغونسته. هغه دېر غوسمه ناك سېرى و، هېڅ نه آرام کېده. مور هغه وخت لړ پيسې لرلي، مور مې خپل بکس خلاص کړ. د ګادې له مالک يې پونستنه وکړه:
-

کبدای شي دا بادام په لس روپې راکړي؟

هغه خواب ورکړ.
نه دا بادام ډېر قېمته دي.
مور مې ډېره پربیشانه شوې وه، پلار ته يې کيسه وکړه. هغه سمدلاسه لار، له هغه
کس يې ټول بادام واخیستل، وروسته يې هغه د شیشې په یوه لوښي کې
کېښودل.

ماته يې وویل:

- بادام بنه دي. که له ویده کېدو مخکې شیدې او بادام و xor، ډېره ګتې درته
کوي.

زه پوهبدم چې پلار دومره پیسې نه لرلې خو په شیشه کې بادامو زما گناه را په
یادوله. له خان سره مې پربکړه وکړه چې نور به هېڅ کله هم داسې کارنه کوم.
خو اوس مې بیا داسې کار وکړ. مور مې اړه کرم چې له سفینې او کورنۍ يې
بنښه وغواړم. دا کار ډېر سخت و. سفینې مې د مبایل په اړه خه ونه ویل چې دا
عدالت نه، خوما هم د دې موضوع د یادولو له پاره هېڅ هم ونه ویل.

سره له دې چې خپه وم خو له دې وروسته مې له دې درد او رنځ نه خلاصه شوې
وم. له هغې ورځې وروسته مې هېڅ کله هم دروغ ونه ویل او غلام مې ونه کړه. آن
په هغون پیسو مې چې پلار به کور کې د سودا اخیستو له پاره پربنښو دي کار نه
لاړه. همدارنګه مې نور ګنې هم نه اچولي څکه چې له خان سره مې ویل: «نو دا
بې لګښته توکي خه دې چې ما په اندښښه کې اچوی؟ ولې مې خپل شخصیت
د خو ټوقو بې ارزښته فلزو له پاره تر پوشتنې لاندې راولم؟»
په تولو لمنځونو کې به مې له خدايې بنښه غونښته.

پلار او مور به مې له یو بل نه هېڅ موضوع نه پټوله، نو له همدي امله مې پلار ژر
زما د پربیشانی په لامل پوه شو. ما نه شوای کولاۍ چې د هغه په سترګو کې
ووینم چې زما په اړه مې خومره ناهیلی کړي. تل به مې زړه غونښتل چې هغه
ویاړ را باندې وکړي، لکه یوه ورئ چې زمور د بنوونځۍ د وړکتون بنوونکې مېږمن
الفت ورته وویل، زه د اردو ژې د درس په پیل کې تولګیوالو ته په توره تخته

لیکم: «یوازې په اردو خبرې وکړئ» نو له دې امله به ډېر ژر دا ژبه زده کړم.
پلار مې راته ویل لویو اتالانو هم په ماشومتوب کې ډېرې تېروتنې کړي دې، ده
به ماته دا ډول تسلی راکوله.
ویل بې چې مهاتما ګاندي ویلی: «څلواکې به ارزښت ونه لري خو دا چې
څلواکه او کله هم تېروتنې وکړو.»

په بنوونځۍ کې مې د محمد علی جناح» په اړه کيسې لوسټې وي. هغه به په
کراچې کې د سړکونو د چراغونو رنا ته درس وايه، ځکه چې په کور کې يې هېڅ
رنا نه لرله. ده به نورو هلکانو ته ویل، په خاورو او دوړو کې د تپله کولو په خای
کرکت وکړئ ځکه چې جامې به منه چتیلېږي.
پلار مې د ابراهام لینکلن د لیک یوه بېلګه د یوه بنوونکې زوی ته ورکړي وه چې
پښتو يې کړي، بیا يې هغه قاب کړه او له دفتر بهر يې په دٻوال وحړوله. ډېره
ښکلې او له مفهومه ډکه لیکنه وه.

«کولاۍ شئ زوی ته مې په ژوند کې د کتاب اغېزمن رول ورزدہ کړئ. او
همدا راز د هغې په واک کې ډېر وخت ورکړئ خو په آسمان کې الوتونکو ته د
الوتلو په وخت کې، مچیو او د غړه د یوې شنې لمنې د ګلنوونو په اړه فکر وکړي.
هغې ته ور زده کړئ له دې خڅه چې په چل سره بربالی شي بنه ده چې ماتې
و خوري.»

زه فکر کوم چې هر انسان په خپل ژوند کې لپو تر لپه یو خل تېروتنې کړي. مهمه
دا ده چې له خپلې تېروتنې خه زده کړو. له همدي امله زه د پښتونوی په خینو
قوانینو نه پوهېږم. د همدي قوانینو په بنښت هیله رانه کېږي چې د نورو د ناسنم
چلند په وړاندې کينه کښه شم او غج واخلم، خو دا غج اخیسته به خه ډول پای
ومومي؟ که یو کس د یوې کورنۍ د یوه کس له خوا تپې یا ووژل شې، غج یې
باید به زور واخیستل شي خو دا شرم پاک کړي. دا غج د ژونکې د کورنۍ د یوه
کس په وزلو سره اخیستل کېږي. وروسته باید چې هغه کورنۍ بیا غج واخلی او
یو کس ووژني چې دا وژنه په څلونو تکرارېږي او هېڅ کله به هم پای ته ونه

رسپری. غچ ته وخت نه تاکل کېرى وايى:
 «پېستانه له شلو كلونو وروسته او يا هم له دې زر غچ اخلى.» زمور فرهنگ دېر پندونه لرى. چې يو بې دا دى: «دېپېستانو دېرە هېچ كله پە او بۇ كې نه وستېرى.» دا پە دې معنى ده چې پېستانه هېچ كله هم نه خە هېرى او نه يې بېنى. له هەمى ئامله ده چې مور دېر لې مننه كۇو، خكە باور لرو چې پېستانو يو بىنە كار هېچ كله هم نه خە هېرى او زر يې بدل ورکوي، پورە لكە د يوه ناسىم عمل بدل اخىستىل. د مىنى او محبت ھواب به يوازى مىنە او محبت وي پە داسې كلمو لكه (منى كوم، آباد اوسي) به يې جىران نه كېرى.
 د پېستانو دېرى كورنى پە لويو ودانىيوا كې چې پە كونجۇنو كې يې د خار برجونە هم جور كې زوند كوي خو خېل دوئىمنان تعقىيت كېرى شي. دېرى كسان د هەمى دۈل دوئىمنىو پە بدل كې قربانى شول. له دې دېلى يو هم (شېر زمان) زما د پالار تۈلگىيواڭ و چې لە پالار يې دېرى نومرى اخىستى. نىكە او ترە بە مې تل پالار پە غوسە كاوه او يو مخ بە يې ورتە ويل:
 - شېر زمان لە تا لايق دى.

لە هەمى ئامله يې يو خەل هيلىه كېرى و چې درېغى لە غرونۇ خە دېرى پې را ورغىرى. خو شېر زمان پوهنتۇن تە نە لار او د كلى پە درملەتون كې بە يې د خلکو نسخى كتلى. كورنى يې د يوپى ورپى توقى خىنگلىي خىمكى لە ئامله د خېل ترە لە زامنۇ سەرە اختلاف پىداكەر او پە جىڭە بوخت شول. يو ورئ چې شېر زمان او دوھ ورونىه يې پە لارە و د خېل ترە او خو نۇرۇ كسانو لە خوا ووېشتىل شول.

پالار بە پە سىيمە كې د يوه درانە كس پە توگە پە تۈلەنە كې تل د دوئىمنى د لە منخە ورلۇ لە پارە راغۇنىتىل كېدە. پالار مې پە «غچ» باور نە لارە، هەخ يې كولە چې خلکو تە يې روبسانە كېرى چې د تاوترىخوالى اوپىدۇل بە هېچ خواتە هم گتە ونە كېرى، نو بىنە بە وى چې خېل زوند تە پە آرامى سەرە ادامە ورکىئ. دوى زمور پە كلى كې د دوو كورنىو د دېنىمى پە لە منخە ورلۇ بىرالىي نە شول. د دوى دوئىمنى دومە پخوانى وە، چې ھېچا هم دا نە يادولە چې دا دوئىمنى خە دۈل

پېل شو، پە غالب گومان سەرە كېدىاي شي د يوپى دېرى بې ارزىتىتە موضۇع لە ئامله وي خەكە چې مور تند خويە يو. لومېرى يو ورور لە يوپى خوا او ترە بە لە بلى خوا تر يرغل لاندى ونى يول شى، وروستە بىيا بل لورى خېل غچ اخلى. دا خل بە دا دوئىمنى د دېرى كسانو زوند واخلى.
 زمور خلک وايى چې دا يوه ور روحىچە ده او د نورو سىيمو پە كچە د پېستانو پە سىيمو كې د جرمۇنۇ كچە لې ده. خۇ زما پە نظر كە خۇك ستابىپى ورور او ياد كورنى بل كس وۋۇزنى نە باید چې هەغە او ياد كورنى كوم بل كس وۋۇزنى. پە بدل كې باید هەغۇ پوھ كېلى چې لە تاوترىخوالى لاس واخلى. زە لە «خان عبدالغفار خان» خە الهام اخلىم چې خىنپى خلک بې «سرحدى گاندى» بولى، هەغە زمور پە فەنگ كې لە تاوترىخوالى د مخنىيىي فلسەفە دود كە.
 دغە موضۇع د غلا پە خېر ده. خىنپى خلک زما پە خېر نى يول كېرى او بىيا زمنە كوي چې بىيا دا كار نە تكاراوى. خۇ نور كسان وايى:
 - دا مهمە نە ده. يوازى يو كۆچنى شى دى.

خۇ دويم او درېبىم خەل بىيا لوى شى هم غلا كوي. زمور پە هېباد كې دېرى سىاست پوهان د غلا پە اپە فکر نە كوي. هەغۇ بىدای دى سەرە لە دې چې زمور هېباد بې وزلە دى، لە هەمى ئامله هەغۇ هر وخت ملت چور كوي. دېرى دا دۈل خلک مالىيە نە ورکوي چې دا د دوى ورە غلا ده. دوى هىمدا راز لە بانگۇنو پور اخلىي چې بىيا يې هېچ كله هم نە ورکوي. لە شرڪتونو، ملگۇ او دولتىي قىرادادونو دېرى پىسىپى تىلاسە كوي. لە دوى خە دېرى بې پە لىندن كې د لور بىيە ودانىيوا مالكان دى.

ھەغۇ خە دۈل خېل وجدان تر پېنىو لاندى كوي. پە داسې حال كې چې ملت مو ورى دى ياد لە بېپېستانە پە تىيارە كې زوند كوي ياد يې هم ماشومان نە شى كولاي بىنۇنخى تە لار شى يوازى د دې لە پارە چې د خېل بې وزلە مور او پالار لە پارە كار ورکىئ.

پالار مې وايى پاكسستان د داسې سىاستوالو لاسونو تە لوپىدىلى چې يوازى د پىسىپ

پیداکولو له پاره فکر کوي. دوي تل خوبنوي چې له سيمې لري وي او په خپله کوته کې کېني، هلتنه دوي د کوتې پردي کشوي او له خوندورو خورو خوند اخلي. په داسي حال کې چې خلک د اقتصادي ستونزو تر فشار لاندي دي. زه د ولسواكۍ په دوره کې وزېږبدم چې هغه وخت بي نظير بوتو او نواز شريف يو د بل خای ناستي شول، د دوي هېڅ يوه دولت هم خپله کاري دوره پوره نه کړه، هر وخت به يې يو بل په فساد او خرابو کارونو تورن کاوه.

زما له زېږبدو دوره کاله وروسته جنرالانو یو خل بيا واک تر لاسه کړ. په هغې دوره کې نواز شريف لومړي وزیر و چې د خپل پوئې په قوماندانۍ سره يې جنرال پروېز مشرف بي واکه شو.

په هغې وخت کې جنرال مشرف د پاکستان په يوه ملي الونکه کې له (سریلانکا) خخه راتلو. نواز شريف چې د مشرف له غبرګون خخه دېر په غوسه و نو په پاکستان کې يې د ده راډونکې الونکي د بنکته کېدو مخه ونیوله. د کراچي هوايي دېگر ته يې امر وکړ چې د بنکته کېدو خراغونه مړه کړي او د الونکي د کېناستو خای ته د اور بنودني ماشینونه راوري ترڅو د الونکي کېناستو ته خای پاتې نه شي. سره له دې چې الونکي ۲۰۰ نور مسافر هم لېږدول او په بل هې بواس کې يې هم د سون توکي نه لرل. په تلویزیون کې د مشرف له کوئتا یو ساعت وروسته پانګونه کوڅو ته ووټل، سرتپري، خبریالان او هوايي دګرونه يې په واک کې ونیول. سيمه بیز قوماندان جنرال افتخار د کراچي هوايي دېگر د ساتني ډله تر یړغل لاندي ونیوه چې د مشرف د الونکي بنکته کېدو ته لاره برابره کړي.

هغه وخت مشرف واکمن شو او شريف يې د «اتک کلا» په بندیخانه کې بندی کړ. دېرو خلکو شیرینې ووېسله او خوشالي يې وکړه خکه چې شريف په خلکو کې محوبیت نه لاره. کله مې چې پلار خبرونه واړبدل له سترګو يې اوښکې وبهدې. هغه فکر کاوه چې په نظامي زورواکۍ سره زمور کار جوړ دي. شريف چې په خیانت تورن و د ملګرو په همکاري يې د سعودي په شاهي کورنى کې

نجات پیداکړ او هلتنه وویستل شو.
مشرف زمور خلورم نظامي حاکم و، د نورو زورواکو په خبر ده هم په تلویزیون کې ملت ته په خطاب کې ووبل:
- زما گرانو وطنوالو!

د شريف له بد وېلو او نیوکو سره يې خپلې خبرې اوړدې کړي وېي ویل چې د هغه په حکومت کې پاکستان خپل عزت او احترام له لاسه ورکړي و. زمنه يې وکړه چې فساد به له منځه وړي او هغه جنایت کاران به چې ملي پانګه چور کوي ونیسي. هغه قول ورکړ چې خپلې به هم مالیه ورکوي. زیاته يې کړه چې د لنډ مهال له پاره به په هې بواس واکمني وکړي خو هېچا يې هم په خبرو باور ونه کړ. جنرال ضباء هم خلکو ته قول ورکړي و چې بوارې نوي ورڅې به واکمن وي خو له یوولسو کلونو دېر حکومت يې وکړ تر دې چې په يوه هوايي پېښه کې ووژل شو.

پلار مې راته ووبل چې دا همامغه پخوانۍ کيسه ده په واقعیت کې حقیقت همدا و. مشرف قول ورکړ چې پخوانۍ فیوډال نظام به ختموي چې له مخي يې تول هې بواس د خو کورنېو په لاس کې و، ویل يې چې په سیاسي چارو کې به ځوانانو ته برخه ورکړي. په حقیقت کې د ده دولت هم له همامغه پخوانۍ خبرو دک و. ده په واکمني کې یو خل بيا هې بواس په يوه نړیوال تور پسه بدل شو. امریکايانو یو کال مخکې زمور د هستوی آزمونيو د ترسره کولو له پاره مرستې ځندولي وي خو اووس يې لر او دېر زمور تول هې بواس تحریم کړ.

د داسي تاریخ له لرلو سره فکر کوي شئ چې ولې د دې سيمې دېرو خلکو هيله لرله چې سوات دې د پاکستان برخه نه وي. سره له دې چې هر کال به د سوات د اداره کولو لپاره د پاکستان حکومت د دولت یو استازی را لېړه. بشپړ همامغه دول کار چې انګربزانو به د استعمار په وخت کې کاوه. زما په نظر به دغه دولتي مامورین زمور ايالت ته د دې له پاره راتلل چې بدايه شي او بيا به بېرته خپل کور ته تلل. هغوي د سوات له پرمختګ سره هېڅ مينه نه لرله.

غوره ملي زمور د خلکو عادت گرخبدی، دوى په والي نيوکه نه کوي. که خوک والي و خوروی، کېدای شي توله کورنى يې له سوات خخه وشپل شي. نو له همدي امله کله به چې له پاکستان نه حکومتی مامور راغعه هغه به نوى رىيس و او هېچا به د پوبنتې حق نه لاره. سپين ړيرى او مشران به په پخوانې والي پسى خېه و، په زړه تنګۍ به بې ويبل:

- غرونه تر او سه هم له ونو ډک و. په هغې دوران کې مو په هرو پنځو کيلومترو کې یوښونځی لاره او والي به خپله د خلکو د ستونزې د اواري او پوبنتې له پاره راته.

د سفینې له پېښې وروسته مې له ځانه سره ژمنه وکړه چې له دې وروسته به له هېڅ ملګري سره بد چلنډ نه کوم. پلار مې تل وايې چې بايد له ملګرو سره سم چلنډ وشي. پلار مې پوهنتون ته د تلو په وخت کې هېڅ پیسې نه لرلي چې خواړه او یا کتاب پري واخلي، خو هغه وخت بې دېرو ملګرو مرسته ورسه کې وه چې ۵۵ بې هم هېڅ کله مرستې هېږي نه کړي.

زه درې نزدې خورلني لرم: سفینه چې زمور په سيمه کې ۵۵، سنبل په کلي او منيبيه په نښونځي کې.

هغه وخت چې له منيبيه سره مې په یوه سيمه کې ژونډ کاوه، هغه په لومړني نښونځي کې زما تر تولو بنه ملګري شوې وه. هغې ته مې قناعت ورکړي و چې زمور نښونځي ته راشي. هغه هونبیاره نجلې ده سره له دې چې کله به مو د یوې بلې په سر، سر اپښوده په ځانګړې توګه هغه وخت چې د نښونځي د لوړو ځاي ته تلو. هغه په یوه لویه کورنى کې زېړېدلې ده، درې خویندې او خلور ورونه لري. زه ورته د مشري خور په سترګه ګورم سره له دې چې له ما شپږ میاشتې وړه ده. مور له یوې بلې هېڅ راز نه پټوو او همدا راز د یوې بلې راز نورو ته نه وايو. د هغې زړه نه غواړي چې زه له نورو نجونو سره خبرې وکړم هغه وايې، مور بايد د بد اخلاقه کسانو چلنډ ته فکر وي دا هر وخت وايې:

- زه خلور ورونه لرم، که یوه وړه تپروتنه هم وکړم، هغوي به بیا نښونځي ته د تلو

اجازه رانه کړي.

زما به زړه نه غوبنتل چې پلار او مور زما په اړه ناهيلې شي له همدي امله مې له تولو سره مرسته کوله. یوه ورڅه مې یوې ګاوندي رانه هيله وکړه چې له بازاره یو څه غنم ورته راوم. په لاره کې یوه هلک په بايسکل ووهلم، کین ولې مې دومره خور شو چې له سترګو مې اوښکې روانې شوې. سره له دې مې هم یو څه غنم واخیستل او ګاوندي ته مې یوړل. وروسته خپل کور ته راغلم.

له دې پېښې څه وخت وروسته پوه شوم چې ځان ته څه ډول بايد پام وي. تاکل شوې وه چې په نښونځي کې د خبرو او وينا کولو یوه عمومي سیالي ترسه شي. ما او منيبي غوبنتل ګډون په کې وکړو، هغه وخت مې د پلار کيسه په زړه شوې چې بابا بې څه ډول حیران کړي و ما هم د همداسې کار هيله لرله.

کله مو چې موضوع تر لاسه کړه، زه ډېره حیرانه او ډېره خوشاله ومه. موضوع داسي وه:

«ربستيا ويل تر تولو بنې سياست دي»

تمرين داسي و چې سهار به په لور آواز او په دله بیزه توګه خو شعرونه وايو، له مور یوې مشرې نجلې فاطمي هم په دې سیالي کې ګډون وکړ چې یوه بنې وينا کونونکې وه. هغه بشکلې وه او د ژونډ په اړه بې خبرې کولې. هغې کولای شول په خپل د نفس باور لرلو په مت د سلګونو خلکو په مخکې خبرې وکړي او هغوي به هم په بنې ډول ورته غور و ما او منيبي هيله لرله چې د هغې په خېر شو.

زمور په فرهنگ کې د خبرو متن هر وخت د پلاړونو، ترونو او یا هم نښونکو له خوا ليکل کېږي چې ډېرى وخت په انګلیسي او یا اردو ژبه وي او زمور په خپله سيمه بیزه پښتو ژبه نه ليکل کېږي. ما فکر کاوه چې که په انګلیسي خبرې وکړم هونبیاره به معلومه شم خو سخته تېروتلي ومه. دا چې په کومه ژبه خبرې وکړو مهمه نه ده، مهمه دا ده چې خه وايو او کومې کلمه کاروو.

د منيبي د خبرو متن د دې مشر ورور ليکلې و هغې د علامه اقبال بشکلې شعرونه ويل. پلار مې ما ته د خبرو متن ولیکه. د متن یوه برخه دا ډول وه: «که

غواړی په ناسمه لاره بنې کار ترسره کړئ، نو ناسم کار مو کړي. له بلې خوا، که په سمه لاره ناسم کار ترسره کړئ بیا مو هم ناسم کار کړي.» د لېنکلن په یوه جمله یې دا متن پای ته رسولي و: «که ماتې وخورئ تر هغې پېړه خوبنونکې د چې په چل او فریب سره بریالی شئ.»

د سیالی په ورځ یوازې نهه یا لس کسان حاضر و. منیبې په بنه ډول خبرې وکړې، هغه ډېره آرامه و، خبرو یې ډېر د شاعري او بنه احساس رنګ او بوی لاره، سره له دې چې زما خبرو خلکو ته بنه پیغام ورکاوه. له خبرو کولو مخکې ډېره غوشه وم له وپري سر تر پښو رېږدېدم. نیکه مې هم ننداري ته راغلي و پوهبدم چې د هغه زړه زما بریا غواړي، همدي موضوع ډېره غوشه کولم. هغه وخت را یاد شول چې پلار مې ویل له خبرو کولو مخکې باید اوږده ساه وباسو، روسته مې فکر شو چې تولو ستړگې ماته نیولې دی نو په بېړه او مینه مې پیل وکړ. په پای کې مې د لېنکلن جمله وویله پلار ته مې پام شو چې په موسکا یې راته کتل.

په پای کې کله یې چې پايلې اعلان کړې، منیبې سیالي ګټلې وه او زه دویمه وم. خو مهمه نه وه. لېنکلين همدا راز په لیک کې د بنونکي زوي ته لیکلې و: «هغې ته ووایاست کله چې ماته وخوري خپل وقار خه ډول وساتي او له هغې پند واخلي.»

زه هر وخت په ټولکۍ کې لومړي نومره کېدم. خو خه وخت وروسته پوه شوم چې که درې او یا خلور خله بریالی شي نو له هغې وروسته به بریا له هڅې او کوشش پرته ترلاسه نه کړې او همدارنګه کله هم دا بنه وي چې په خان تکيه ولري. له هغې وروسته به مې د خبرو له پاره خپله متن لیکه او د اداء کولو طریقه مې یې هم بدله کړه، د دې په ئای کې د پانې له مخې وویل شي ټولې کلمې به مې له زړه کولې.

د کثافاتو غر او ماشومان

کله چې د خوشال بنوونځي د زده کونونکو شمېر ډېر شو، مور دویم څلی بنوونځي بل ځای ته یووړ او یو تلویزیون مو هم واخیست. په تلویزیون کې مې د خوبنې پروګرام «شاکا لاکا بوم بوم»⁽ⁱ⁾ و او د هندی تلویزیون د ماشومانو یوه خپرونه «سانجو» وه چې یو جادوېي پنسل یې لاره. هغه به چې هر خه نقاشي کول، واقعي کېدل به. کله به یې کومه سبزې یا پولیس رسامې کړ، سمدلاسه به راخرګند شو. کله به یې مار رسم کړ چې بېرته به یې پاک کړ ورک به شو. هغې به د خپل پنسل په واسطه له خلکو سره مرسته کوله او آن چې خپله کورنې یې له تباہ کونونکو وزغورله او ما به په دنیا کې تر هر خه ډېر د هغې پنسل د لرلو هیله کوله.

د شپې په وخت به مې دعا کوله: «خدایه، ماته د سانجو پنسل راکړه، هېچا ته هم نه وايم. یوازې هغه زما په الماري کې راته کېړده. په هغې پنسل به تول خلک خوشاله کرم.»

همدا چې دعا به مې خلاصه کړه، لام الماري به مې وکته. خو هلتنه مې هېڅ وخت هم پنسل ونه ليد. که مې پنسل تر لاسه کړي واي، پوهبدم چې لومړي به مې کوم کار پري کاوه. زمور د نوي کور په سرک یوه تشه نومره ځمکه وه چې خلکو به هلتنه خپلې خڅلې «کثافات» اچول. په سوات کې د خڅلوا ټولولو کومه اداره نه شته چې هغه ئای ډېر زړ د خڅلوا په یوه لویه غونبی بدل شو. زه به هېڅلکه هم هغې ځای ته نژدي نه ورتلم څکه چې هلتنه به ډېر بد بوي لګډه. کله به مو خو مورکان چې یوه خوا بله خوا به ګرڅبدل او کناخان چې زمور په سر به ګرڅبدل، ليدل.

⁽ⁱ⁾ Shaka Laka Boom Boom

يوه ورخ چې ورونه مې په کور کې نه و، مور مې رانه وغونستل د کچالو پوستکي او خه نوري خڅلي وباسم. ما مې پوزه پته کړي وه د خڅلو دېران ته ورنژدي شوم، مچان مې له خان خخه شرل، حمکي ته مې پام کاوه چې بوقونه مې چتيل نه شي. کله مې چې غونبتل خڅلي په دېران وغورخوم، هلته مې يو خوځدونکي شی ولید، له وپري سمدلاسه پورته شوم. زما په عمر يوه نجلی وه. ګډود وښستان يې و، مخ يې هم ټول زخم زخم و. زما له نظره هغې چتلي بشخي (شيشکي) ته ورته وه چې مور ته به يې د دي له پاره کيسه کوله چې حمام ته لاءِ شو او خان ومينځو.

له نجلی سره يوه لویه بوجی وه چې د خڅلو توکي به يې په کې ببلوں. کوتۍ او د بتريو سرونه يوې خواته او کاغذونه به يې بلې خواته اپنبدول. لړ تړي لري خو هلکان و چې د مقناطيس په واسطه يې چې په يوه طناب يې ورته تړلی و اوسيپني راتولولي. زډه مې غونبتل له هلکانو سره خبرې وکړم خو دېره وپرېدلې .٩٣

د هغې ورځي په مازېگر کله چې پالر له بنوونځي کور ته راغي، د هغې هلکانو په اړه مې چې خڅلي يې تولولي خبرې ورسره وکړي، هيله مې تړي وکړه چې هلته راسره لاءِ شي او هغوى له نژدي وويني. پالر مې هڅه وکړه خبرې ورسره وکړي خو هغوى وتنبېدل. پالر مې کيسه راته وکړه چې دا هلکان خڅلي تولوي او بیا يې په ئینو پلورنځيو په دېره ارزانه بیه پلوري چې هغه پلورنځي بیا له دې دېره ګتيه اخلي. کله چې بېرته راتلو پالر ته مې پام شو چې ژول يې.

هغه وخت مې له پالره هيله وکړه:

- پالره، هغوى ورپا په بنوونځي کې شامل کړه.

پالر مې وختندا. ما او مور مې تر دي وراندي هم دي ته اړ کړي و چې يوه اندازه نجوني په ورپا توګه په بنوونځي کې شامل کړي.

سره له دې چې مور مې زده کړي نه لړي، خود عمل بشخه وه په داسي حال کې چې پالر به مې ډېږي خبرې کولې. دي به هر وخت له خلکو سره مرسته

کوله، کله کله به پالر په غوسمه کېده، پالر به د غرممني په وخت کې کور ته راتلو او چېغې به يې وهلي:

- تورېپکۍ زه راغلم!

خو مور به بهر وه او ډودۍ به يې نه وه ورته تياره کړي. مور به يا د خپل کار له پاره روغتون ته تله او يا به يې له کومې بلې کورنې سره مرسته کوله. کله کله به د «چينې بازار» ته د کالليو د اخیستو له پاره هم تله.

په هره سيمه کې به مو چې کور ونېو، مور به کور له مېلمنو ډک کړي و. ما مې خپله کوبه د خپل ماما له لور انیسي سره چې د بنوونځي د زده کړي له پاره له کلې راغلي و او شهناز چې يو وخت يې مور سلطاني زمور په کور کې کار کاوه شريکه کړي وه. شهناز او خور يې د خپل پالر له مېنې وروسته خڅلي تولولي څکه چې ډېره بې وزله و. يو ورور يې عصبي ناروغې لرله او هر وخت به يې عجيبة کارونه کول، د بېلګې په توګه د دوي کالي به يې سوزول او هغه برقي پکه چې مور ورکړي وه پلورلې وه. سلطانه هم ډېره ژر غوسمه کېده له همدي امله مې مور نه غونبتل هغه زمور په کور کې کار وکړي. خو پالر مې د دوي د مرستې له پاره شهناز او ورور يې بنوونځي ته را وستل. شهناز هېڅ کله هم بنوونځي ته نه وه تللي. سره له دې چې هغه له مانه دوه کاله مشره وه خو بیا هم له ما دوه تولګي تېبیته شامله شو. له دې وروسته يې له مور سره ژوند کاوه او ما کولای شول مرسته ورسره وکړم.

همدا راز نوريه د «خاور» لور چې له مور سره به يې د مينځلوا او کور په پاكولو کې مرسته کوله، آليشيپه د خالدي لور وه. خالدي به له مور سره په پخلي کې مرسته کوله او زمور په کور کې يې ژوند کاوه. خالده په يوه بودا پلورل شوې وه چې هر وخت به يې وهله او ډېره چې په پاي کې خالده له خپلور دېرانو سره د خپل خاوند له کوره تېبېتي. خپل کورنې يې هم کور ته پري نه بنووده څکه د دي ئای خلک هغه بشخه چې د خاوند له کوره تېبېتي خپل شرم بولې. لورانو يې هم يو خه وخت خڅلي تولولي خو د خپل ورځني ژوند لګښتونه پوره کړي. د

دوى د ژوند کيسې تر هغې ناولونو چې ما به لوستل ڈېرى وبرونکي وي. بسونخى ڈېر پراخه شوي، درې ودانى يې لرلى. اصلى ودانى يې په لندي کخ کې وه چې لومزنى بسونخى، د نجونيو منځنى بسونخى په يحي کوڅه کې و او د بودا له پالنځي سره نېڏي د هلکانو د يو لوی انگر لرونکي منځنى بسونخى چې تل به له سرو ګلونو ڈک، پروت و.

په توليزه توګه زمور په بسونخيو کې ۸۰۰ زده کونکو زده کړه کوله، سره له دې چې بسونخى مو دومره ڈېر گتيه نه لرله خو بيا هم پلار ۱۰۰ کسان وريا په کې شامل کړي و. د دې کسانو له ډلي يو هم د شرافت علي زوي و چې شرافت علي د پلار د پوهنتون په دوره کې مرسته ورسره کړي و. شرافت علي او پلار مې د کلې د اوسېدو په وخت کې له يو بل سره کلکه ملګري لرله. شرافت د بربننا په شرکت کې کار کاوه هر وخت به يې چې وس کېدہ پلار ته به يې يو خه روښي ورکړي. پلار مې له دې امله چې وکولاي شي د شرافت علي مينه او مهرباني جبران کړي خوشاله و.

زمور په تولګي کې د کوثر په نوم يوه نجلی وه چې پلار يې د ګلدوزي کار کاوه، هغه کسب چې زمور په سيمه کې دود دې. کله به چې زمور د بسونخى زده کونکي غردونو ته د سيل له پاره تلل، پوهبدم به چې دا د تلو لګښت نه شي ورکوي نوله همدي امله به مې د دې خرڅه له خپل جېهه ورکوله. بسونخى ته د ڈېر په وزلو کسانو نه راostل یوازي له دې امله نه و چې پلار به يې میاشتنی فيس له لاسه ورکري. بلکې ځینو بدایه کوننیو به هغه بې وزله هلکان چې د دوى په کورونو کې به يې د پاكى کارونه کول ولیدل چې د دوى له اولادونو سره په يوه تولګي کې ناست دي نو دوى به دا کار د خان له پاره شرم باله خپل اولادونه به يې زمور له بسونخى خخه ويستل. مور به مې ويل د دې بې وزله هلکانو له پاره د درس زده کول چې کافي خواوه نه لري سخت دي. له همدي امله به له دې ډلي ځيني د سهار چايه د خببلو له پاره زمور کور ته راتلل. پلار به مې له ټوکو ويل چې زمور کور په يوه مېلمستون بدل شوي.

دا چې په کور کې موکسان ڈېر و، په زحمت به مو درس وايه. دا چې خپله کوتاه مې لرله ڈېر خوشاله و، د کوتاه مې پلار يو روک لرونکي مېز هم اخيستي و چې کار پري وکرای شم. خو اوس مې په کوتاه کې دوي نوري نجوني هم وي او ما ڈېر ئاخاي غوبت. بيا هم زه پوهبدم چې مور ڈېر نېک بخته يو، په خپل دې فکر به مې چې باید کوتاه کې مې بل خوک نه وي د ګناه احساس کاوه. هغه وخت مې بيا د خڅلوا ټولوونکو ماشومانو په اړه فکر وکړ. د هغې نجلی فکر مې بيا ذهن ته لاره وکړ، له پلاره مې هيله وکړه چې هغوي هم بسونخى ته راولي.

پلار هڅه کوله پوه مې کړي، هغه هلکان خپلې کورني ته ډوډي برابروي، نو که چې په بسونخى کې په پري توګه هم شامل شي، کورني به يې له لوري مړي شي. پلار زياته کړه چې د آزادي خان په نوم يې له يوه بداي غوبتني چې د يوه بروشور په برابرولو سره له دې هلکانو سره مرسته وکړي. په بروشور کې يې ولیکل: «آيا دغه هلکان د زده کړي حق نه لري؟»

پلار مې دا بروشور په زړگونو ګني چاپ کړ بيا يې په سيمه يېزو ټولنو او بنار کې توزيع کړ.

له هغې وروسته مې پلار په سوات کې په يوه پېژندل شوې خېره بدل شو. سره له دې چې هغه يو خان او بداي نه و خو بيا يې هم خلکو پېروي کړله. دوى پوهبدل چې پلار مې په سيمينارونو او ورکشاپونو کې هر وخت مهمې خبرې وراندي کوي او بله دا چې په دولتي مامورينو او آن پوچ به يې چې د هېواد اداره يې په لاس کې وه نيوکه کوله او له دوى به يې هېڅ وړه هم نه لرله. پوچ هم دى په بنې توګه پېژانده، د پلار ملګرو به ويل چې د سيمې قوماندان به دې په بنکاره توګه «خراب کاره» باله. پلار نه پوهبده چې له دې نوم خخه د قوماندانی مطلب خه دى خو زمور په هېواد کې چې پوچ ڈېر واک لري بنې نېنه نه ده.

هغه له خيالي بسونخيو ڈېر نفترت کاوه. قدرت او نفوذ لرونکو کسانو به په لري پرتو سيمو کې د بسونخى د جوړولو له پاره له دولت خخه پيسې اخيستې خو په

هغه بنوونئيو کې هېچ وخت هم کوم شاگرد ونه ليدل شو. دويي به په بدل کې خپل ځان او يا يې حيواناتو ته ودانۍ پري جورولې. داسې کسان هم و چې د خپلي معلمی معاش به يې اخیست خويوه ورڅي هم درس ورنه کړ. پر فساد او ناوړه حکومت سربېره د پلار اندېښته په هغې ورڅو کې د ژوندانه چاپېریال ته ووه. مبنګوره په چټکي سره پراخه کېده چې لړ او ډېر ۱۷۵۰۰۰ نفوس يې لاره. نو د همدي ډېر نفوس له امله د ډېرو کورونو دودکشونه او نقلیه وسايلو د بنار تازه هوا ډېره چټله کړي ووه. د غرۇن او غونډيو بىكلې ونې د تختو جورولو له پاره وهل کېدې. پلار به ويل چې د بنار يوازي نيم نفوس سمې او پاکي او به لري. زموږ په څېر ډېرو خلکو د فسله او بود خالي کولو خای نه لاره. نو له همدي امله يې له ملګرو سره د «نېبواли سولي تولنه» جوره کړ چې د نوم پر خلاف يې سيمه يېزې ستونزې او مسئلي په کې او اوارېدې. دغه نوم پېغور دوله و چې ډېرى وخت به پلار ورته خندل خو د تولني هدف ډېر جدي و: «د سوات د سيمې د ژوندانه د چاپېریال د پاکي ساتل او د سيمې د خلکو تر منځ د زده کړي او سولي پراخه کېدل و.»

پلار مې له شعر ليکلو سره ډېره مينه لرله. شعرونه به يې کله کله د مينې په اړه و، خو ډېرى وخت به يې د بحث کوونکو موضوعاتو په اړه ليکل، لکه ناموسی وزنې او د بنخو حقوق. یو خل په یوه مشاعره کې د ګډون له پاره، د افغانستان پلازمينې کابل ته لاړ چې هلته په یوه هوتيل کې جوره شوي ووه. په مشاعره کې يې د سولي په اړه شعر ويلى و، د مشاعري په پاکي يې شعر تر تولو اغېزمن شعر بلل شوي و. ځينې ګدونوالو تري غونښتي و چې د شعر تول بندونه يې دویم څلې ووايي. نېکه به مې هم هر وخت ويړ پري کاوه او هر وخت به يې ويل:

- زويه، ته به په آسمان کې د علم او پوهې ستوري شي.

ما به هم ويړ پري کاوه، خونور مې ډېر نه ليده. مور ته به هر وخت جامي مور اخیستې او که به ناروغ شوو مور به روغتون ته بېبولو. سره له دې چې زموږ په کليوالي فرهنگ کې يوې بنئحي ته لازمه نه ده چې داسې کارونه ترسره کړي. د

پلار يو وراره به مې ورسره تلو. کله به مې چې پلار په کور کې و، د لمړ لوېدو په وخت به يې له ملګرو سره په بام کېناست او د سیاست په اړه به يې بحث کاوه. په هغې ورڅو کې به يې یوازي یوه موضوع تر خبرو لاندې نیوله چې هغه د سپتېمبر یوولسمه وه. دغې پېښې کېدای شوای ټوله نړۍ بدله کړي واي خو مور د هر څه په مرکز کې واقع کېدو. کله چې په نېړيوال سوداګریز مرکز ډېرغل وشو، د القاعدي مشر اسامه بن لادن په کندھار کې اوسبېده. امريکايانو يې د نیولو له پاره افغانستان ته په زړگونو سرتېري لېږدلي و خو د طالبانو نظام چې د اسامه ملاتېرې کاوه را وغورئخوي.

تر دې مهاله مور هم په پاکستان کې تر یوه زوروکي حکومت لاندې و، خو امریکا د ۱۹۸۰ م کال په څېر چې په افغانستان کې يې له روسانو سره د جګړې له پاره مور ته اړتیا لرله، دویم څلې بیا مور ته اړه شو. په بشپړه توګه هغه ډول چې د روسانو له خوا په افغانستان د ډېرغل په ترڅ کې يې ضیاء را وپرڅاوه. د سپتېمبر پېښې هم د جنرال مشرف نېبواли منفورې څېرې ته بدلون ورکړ. ناخاپه د جورج بوش له خوا سپینې مانې او د تونی بلېپير له خوا هم داونېنګ سترېبت ته وغوبنتل شو. له دې سره یوه لوېه ستونزه هم شته وه. په حقیقت کې زمور اطلاعاتي سازمان (آي اېس آي) طالبان رامنځ ته کړي و. د دې سازمان ډېرو ګړو له طالبانو سره نزدې اړوکې لرلې او له کلونو يې هغوي پېښدله. آن دا چې له هغوي سره يې عقیده هم یو ډول وه. د آي اېس آي مشر کرنل امام به د مبالغې په توګه ويل چې نوي زره ۹۰۰۰ مبارزو طالبانو ته يې زده کړي ورکړي دي. له همدي امله د طالبانو د رژیم په وخت کې په هرات کې د پاکستان عمومي کونسل شو.

مور د طالبانو پلوې نه کوله، ظکه اورېدل مو چې دوی د نجنونو بنوونئي ړنګ کړي او د بودا ډېرو مجسمو ته يې انفجار ورکړي. مور د بودا ډېرى مجسمې لرلې او ويړ مو پري کاوه. ډېرو پېښتنو نه غوبنتل چې افغانستان بمبار شي او يا هم پاکستان له امریکا سره مرسته وکړي او آن د پاکستان له هوا خخه هم اجازه

ورنه کړي. مورنه پوهېدو چې جنرال مشرف امریکایانو ته زمور له هوايی ډګرونو د استفادې اجازه هم ورکوي.

زمور ځینې مذهبی ډلو خو اسمامه بن لادن یو اتل باله. په بازار کې موې لوی لوی تصوironه لیدل چې په یوه سپین آس سپور یې تصوironه د شیرینیو په نسلکو کارتونو چاپ شوي و. دغو روحانیونو به ویل چې د سپتیمبر د یوولسم پېښه له امریکایانو خخه د مسلمانانو عج اخیست. خو دې حقیقت ته یې پام نه کاوه چې په سوداګریز مرکز کې را تول کسان بې گناه و او د امریکا له سیاست سره یې هېڅ اړیکې نه لرلې، ځکه چې سپېڅلی قران عظیم الشان په صریح ډول وايی چې ژول گناه ده.

زمور خلک د هري موضوع تر شا یوه توطیه لټوي، دېرمه به ویل چې دا یرغل د یهودیانو له خوا خخه و، خو امریکا په مسلمانانو د یرغل له پاره یوه پلمه ولري. ځینو ورڅانو دا کیسي چې په هغې ورڅه په سوداګریز مرکز کې هېڅ یهودي نه و خپرولي خو پلار مې ویل چې دا تولې کیسي چیيات دي.

مشرف خلکو ته وویل چې له امریکایانو سره یې له مرستې پرته بله چاره نه لرله. هنغوی پاکستان ته ویلې و: «يا ترورپستان یاست او يا هم زمور ملاتړي». ویل یې چې ګواښ یې ورته کړي، که مرسته ورسه ونه کړو زمور ہبواو به بمبار کړي. خو په بشپړه توګه مو مرسته ورسه نه کوله ځکه چې زمور اطلاعاتي سازمان تر اوسه هم د یو شمېر طالبانو په مجھز کولو لګیا و او دوی ته یې د دوی له رهبرانو سره یو خای په کوبېته کې د پتېدو خای ورکاوه. هنغوی آن امریکایان په دې باوري کړل، اجازه ورکړي د افغانستان له شمال خخه خپل په سلګونو جنگیالي را وباشي. د آی اېس آی مشر له امریکا د جګړې د درولو غونښته وکړه، خو هغه کندهار ته لار شي او د طالبانو له مشر ملا عمر خخه غونښته وکړي چې بن لادن هنغوی ته وسپاري او په بدله کې به یې دوى له طالبانو سره مرسته وکړي.

زمور په ایالت کې صوفی محمد چې د روسانو په وراندې یې مبارزه کړي وه د امریکایانو په ضد یې فتوا صادره کړه. ده په ملکنډ کې چې هلتنه زمور نیکونه د

انګربزانو په وراندې جنګبدلي و یوه لویه غونډه جوړه کړه. د پاکستان دولت یې مخه ونه نیوه. زمور د ایالت مشر خلکو ته په بیانیه کې ووبل چې تول په خپلواکه توګه کولای شي په افغانستان کې د ناتو په ضد جنګبری. له سوات خڅه د ۱۲۰۰۰ کسانو په شاوخوا کې د طالبانو مرستې ته ورغلل چې دېږي یې هېڅ کله هم بېرته رانګل.

د پلار د ملګري ورور او اوښۍ وحید زمان هم له دې ډلي و چې افغانستان ته لارل. مېرمونې او اولادونه یې تر اوسه د بېرته راتلو لارې خاري. افغانستان زمور له درې خڅه تر سل ميله لړ واتن لري خو افغانستان ته د تلو له پاره باید له باجور خڅه تېر شو چې د افغانستان او پاکستان د سیمې تر منځ یوه قبایلی سیمه ده. بن لادن او ملګري یې د افغانستان په ختیز کې د سپین غره تورې بورې ته تښتېدلې وو چې دوی په دې غره کې له روسانو سره د مبارزې په وخت کې یوه تونل ویستلی و، هغوي له دې خایه د تونل له لارې د کورمې سیمې ته چې یوه قبایلی سیمه ده و تښتېدل. یو خه ته چې زمور پام نه شو دا و چې بن لادن سوات ته راغئ او هلتنه یې یو کال په یوه غرنې کلې کې ژوند وکړ. ده د پښتونولی د مبلمه پالني له قانون خڅه بده ګټه اخیستې و.

تول پوهېدل چې مشرف لوړه کوي. ده له یوې خوا له جهادیانو یا «ستراتېژیکو پانګو» سره چې آې اېس آې به دوی په همدي نامه یادول مرسته کوله او له بلې خوا یې له امریکا پیسې اخیستې. امریکا ویل چې پاکستان ته یې په بیلیونونو دالره پیسې ورکړي دی چې له دوی سره د القاعدي په وراندې عملیاتو کې مرسته وکړي خو خلکو د دې پیسو په سلو کې یوه برخه هم ونه لیدې. مشرف د خان له پاره د اسلام آباد د راول سېند په غاړه یوه لویه ودانۍ جوړه کړه او یوه ودانۍ یې په لنډن کې واخیسته. یوه مهم امریکایي چارواکي هزارګاهي شکایت وکړ چې مور خپله دنده په سمه توګه نه ترسره کوو چې له دې سره سم یو کس «خالد شیخ محمد» په راولپنڈي کې د پوئه د مشتر له کور خڅه یو میل وراندې په یوه کور کې چې د سپتیمبر یوولسم د پښنې تنظیموونکی و، ونیول شو.

ولسمشر بوش له همدي امله بيا هم جنرال مشرف وستاييه او دا چې مشرف يې خپل نژدي ملګري وباله امريكا ته يې د ورتلو بلنه ورکړه. پلار او ملګري يې په دي کار پربشانه شول. دوي ويل چې تل همدا خوبنوي چې په پاکستان کې له زورواکو سره اړیکه ولري.

هغه وخت چې عمر مې دېر لړ و له سياست سره مې مينه پيداشوه. د پلار په گوندو به مې سر اپښي و او له ملګرو سره به مې يې خبرو ته خور نيوه. خو تر تولو به مې د کور او کوڅي مسائلو ته دېر ارزښت ورکاوه. له خپلو ملګرو سره مې د هغه ماشومانو په اړه خبرې وکړي چې خڅلې يې ټولوپي، که مرسته ورسره وکړاي شم. خو هېچا هم له دوي سره مرستې ته زړه نه بنې کاوه دوي ويل چې دا هلکان چتل دي او کېدای شي ناروغ هم وي او بله دا چې د دوي کورني نه غواړي ماشومان يې له دوي سره یو خای بنوونئي ته لار شي. همدارنګه به دوي ويل، د دوي د ستونزو اوارول زموږ دنده نه ده خو ما به مخالفت کاوه او ويل به مې:

- موږ کولای شو د هغې ورځې هيله ولو چې دولت له دوي سره مرسته وکړي. خو دولت به داسي کار ونه کړي. که زه له دوو او يا درېو دا دول هلکانو سره مرسته وکړم او یوه بله کورني هم د خو کسانو ملاتې وکړي په پاي کې موږ کولای شو له دوي ټولو سره مرسته وکړو.

زه پوهېدم چې له مشرف خخه غوبنتني گته نه لرله. که پلار دا دول ستونزې د حل کولو توان نه لرلي، نو بيا یوازې یوه لاره پاتې وه. خدای^(۲) ته مې لیکه لیکه:

«لویه خدایه!

زه پوهېرم چې ته هرڅه وینې، خو دېر خه شته دي چې کله کله ستاسي له نظره لري پاتې کېږي، په خانګړي توګه په افغانستان کې بمباري. خو زه فکر نه کوم چې تاسې به د خڅلوا ټولونکو ماشومانو له لیدلو خخه خوشاله شئ. لویه خدایه!

ماته اتلولي او څواک راکړه، ما کمال ته ورسوه حکه چې زړه مې غواړي نړۍ کمال ته ورسوم.
ملاله»

ستونزه یوازې دا وه چې نه پوهېدم دا لیک خدای^(۲) ته خنګه ورسوم. فکر مې کاوه چې باید د ځمکې تل ته يې ورسوم، نو له همدي امله مې لومړي د باځچې په ځمکه کې خښ کړ. ناخاپه مې فکر وکړ چې هلته خو کاغذ ورسټپوري، له همدي امله مې هغه په یوه پلاستيکي کڅوړه کې کېښود. خو دې هم ګته نه کوله. موږ عادت لرو چې سېپېخلي متنونه په پاكوايو کې اچوو، نو هغه مې لوله کړ، د رخت په یوه ټوته کې مې غوته کړ، بیا مې يې په سر یو ګل کېښود او د سوات په سېند کې مې خوشې کړ. فکر مې کاوه چې دا لیک به خامخا لویه خښتن^(۲) ته ورسېږي.

مفتی مو د بنوونځي د تړلوا هڅه وکړه

د خوشال بنوونځي د سرک مخامنځ چې هلته زېږدلې و، د «غلام الله» په نوم د لور قد لرونکي ملا کور و. ملا ځان مفتی بالله چې د اسلامي قوانینو د مامور او اسلامي څېړونکي به معنۍ دی. سره له دې چې پلار په پربشاني سره وايې چې هر خوک کولای شي د یوې لنګوتې په تړلوا سره ځان «مولانا» او «مفتی» و波لي. بنوونځي مو په سمه توګه فعالیت کاوه، پلار هود لاره چې د هلکانو په منځني بنوونځي کې یوه معلومات خونه «رسیسیپشن» او یوه کړه لاره جوړه کړي. د لوړري څل له پاره مور وتوانیده بنې جامې واخلي او کله به هم د دودی خوړلو له پاره بهر ته تلو، همفه دول چې پخوا یې هيله لرله خو مفتی دا تول کارونه خارل. ده به هره ورځ نجوني ليدلې چې زمور بنوونځي ته رائحي چې له امله به یې غوشه کبده، په ځانګړې توګه دا چې ځینې نجوني ځوانۍ ته رسپدلې وي. پلار یوه ورځ وویل: «مولانا بد فکر لري». پلار یې په مطلب پوه شوی و.

مفتی د ودانۍ د مالک مېرمنې ته ورغۍ او ورته یې وویل:
- ضیاءالدین ستاسې په ودانۍ کې یو حرام بنوونځي پیل کړي. چې د سیمې له پاره شرم دی. دغه نجوني باید پټې وي.

زياته یې کړه:

- له ضیاءالدین مو ودانۍ واخلئ او زما مدرسي ته یې په اجاره راکړئ. که دا کار وکړئ پیسې یې همدا اوس درکوم او په هغې دنیا به یې هم ثواب درکړل شي. هغې بنځې یې خبره ونه منه او پلار ته مې یې په پټه خپل زوي را ولېړه. پلار ته یې وویل:
- دغه مولانا غواړي ستاسې په ضد کوم کار وکړي. مور خپل کور نه ورکوو خو تاسې هم پام کوئ.

پلار چې هغه وخت دېږ په غوشه و وې وویل:
- هغه ډاکټر چې بشپړه پوهه ونه لري د انسان د ژوند له پاره ګواښ دی او هغه ملا چې زده کړي ونه لري د انسان د ايمان او عقیدې له پاره ګواښ دی.

زه ويام چې هېواد مو یو اسلامي ملک دی خو مور یې تراوسه په حقیقت نه یو پوه شوی. قرآن مور ته راښې چې صبر ولرو خو داسي بنکاري چې د صبر کلمه مو هېره کړي ده. همدارنګه فکر کېږي چې اسلام یعنې چې نارینه جهاد وکړي او بنېڅې په کورونو کې کښېنې او چاردي په سر کړي.

زمور د هېواد بنسټ اېښوونکي جناح غوبنتل چې د هند د مسلمانانو حقوق په رسميت وپېړنډل شي، خود هغې ځای دېر خلک «هندو مذهب» و. له همدې امله په ۱۹۴۷ م کال ووېشل شو چې یو خپلواک اسلامي ایالت جوړ شو خو دا د وينو د بهمېدو یو پېل و. په میلیونونو مسلمانان له هند خڅه تېر شول او هندوانو په بله لاره سفر وکړ. لړ او دېر دوو میلیونه یې له سرحد خڅه د اوښتو په وخت کې ووژل شول. دېږ په هغې رېل کې چې دهلي او لاھور ته روان و په عامه توګه ووژل شول او رېل په وینو لړلوجسدونو دک شو.

په دې اړو دور کې کله مې چې بابا دهلي ته د زده کړو له پاره روان و، رېل یې د هندوانو له یرغل سره مخ شوی او نیکه مې مرګ دېر نېټې په خپلواکو لیدلې و. په اوښ وخت کې زمور هېواد یو سل او اتیا میلیونه نفوس لري چې له ۶۶ سلنې دېر یې مسلمانان دی، له دوو میلیونه دېر مسیحیان او له دوو میلیونو دېر احمدیان هم ځان مسلمان بولی خو دولت یې خبره نه منی، دلته ژوند کوئ.

جناح د خپلې ځوانۍ په وخت کې لندن کې ژوند کړي او د وکالت درس یې ویلى و. ده د یوه داسي هېواد هيله لرله چې هلته سوله او ورورولي واکمنه وي. زمور خلک یې مشهوري خبرې چې له خپلواکې خو ورځې مخکې یې وبلې وي رانقولي: «په پاکستان کې خپلواکې لرئ چې مسجد، معبد او هر بل سپېڅلې څای ته لار شئ. تاسې کولای شي له هر مذهب، هرې طبقي او هرې دلې

خخه وي چې دا مو تر هبواو د پوري هېڅ اړه نه لري.»
 پلار مې وايي:
 - ستونزه يوازي دا وو چې جناح د یوه هبواو نه بلکې د یوې ټوټې ځمکې په اړه
 خبرې کولې.
 د پاکستان له جوړې دو یو کال وروسته، جناح د سل په ناروغۍ د اخته کېدو له
 امله مړ شو چې تراوسه جنګ ادامه لري. مور د هندوستان په ضد درې جګړې
 کړې دی او په خپل هبواو کې مو هم بو خل بې کچې وژنې شوې دی.
 مور مسلمانان په دوو ډلو سنې او شیعه باندې وېشل کېرو. اصلی عقیدې او
 قران عظیم الشان په دې دوو ډلو کې ګډ دی او يوازي په دې موضوع کې
 اختلاف لري چې په اوومه مېلادې پېړې. کې د رسول الله (ص) له رحلت وروسته
 څوک د دین رهبر شوی. څوک چې هغه وخت وتاکل شو د حضرت محمد (ص)
 نژدي ملګري او سلاکار ابوبکر صدیق (رض). کله چې حضرت محمد ص د رحلت
 په بستر پروت و ابوبکر یې د لمونځ کوونکو د لارښونې له پاره وتاکه. «سنې» یو
 عربی توری دی د پیغمبر (ص) له سنتو خخه د پیروی په معنی دی خو یوې بلې
 ډلي ادعا لرله چې د دین د مشری. له پاره باید د رسول الله (ص) له کورني خخه یو
 کس وتاکل شي. هغوي ویل چې علي (رض) چې د رسول الله (ص) د تره زوي او زوم
 دی باید وتاکل شي، دغه ډله په «شیعه» مشهوره ده. شیعه د «شیعت علي» یا د
 علي (رض) د پلويانو په معنی ده.

شیعه مذهبی ډله هر کال د محرم په میاشت کې د رسول الله (ص) د لمسی
 حسین (رض) د وزړو له امله چې د ۶۸۰ م کال د کربلا په جګړه کې شهید شوی
 غم (عزداری) کوي. د پلار یو ملګري مې شیعه دی، هر وخت چې د حسین (رض)
 د وزړو کيسه کوي له سترګو یې اوښکې بهېږي. هغه دومره اغېزمن کېږي، فکر
 به وکړې دا پېښه ۱۳۰۰ کاله پخوانه بلکې تېرہ شپه پېښه شوې ده.
 جناح زمور د هبواو بنسته اښودونکی شیعه مذهبه و. د بې نظیر بوقو مور هم
 یوه ایراني شیعه مذهبه وه.

زمور ډېږي پاکستانیان يعني اتیا په سلو کې سنې دی خو بیا په خو ډلو وېشل
 کېږي.
 لویه ډله یې برېلوي دی چې نوم یې په نولسمه پېږي کې له بارېلې مدرسي
 خخه چې د هندوستان په اوتاب پرداش ایالت کې وه اخیستې دی.
 ورپسې دېوبندي ډله ده. دا ډله د نولسمې پېږي د یوې مدرسي په بنسته چې
 د هند په اوتاب پرداش کې د دېوبندي په کلې کې وه نومول شوې. دغه ډله ډېره
 محافظه کاره ده او زمور ډېږي مدرسي دېوبندي دی.
 همدا راز د اهل حدیث په نوم یوه بله د سلفیانو ډله ده دوی له عربو خخه
 اغېزمن دی چې له دوو مخکینیو ډلو ډېر محافظه کار دی. هغوي روحانیون او
 سېپېخلې ځایونه نه مني. ډېږي پاکستانیان عرفاتی دی د ګدا او عبادت له پاره
 په معبدونو کې له صوفي خخه راتولېږي. هر یو له دې ډلو نوري خانګې هم
 لري.
 د خوشال په سرک مفتی د تبلیغیانو له ډلي خخه و. یوه دېوبندي ډله ده چې
 هر کال د لاړور په ربوند کې چې د دوی پنډګالی بلل کېږي یوه لویه اجتماع
 جوروی چې په دې اجتماع کې په میلیونونو کسان ګډون کوي. وروستي
 زوروکې جنرال ضیاء به هر وخت هلته ګډون کاوه چې د ده د دورې په وخت په
 ۱۹۸۰ م کال کې تبلیغیانو ډېر واک پیداکړ. د دوی ډېږي امامان په پوئ کې په
 ډلګیو کې د وعظ له پاره په کار وګمارل شول او د پوئ افسران به د ډلي د
 ماموریت د تاکلو له پاره راتلل.
 یوه شپه وروسته له هغې چې مفتی د کور څښتن له مور سره د قرارداد په لغوه
 کولو راضي نه کړای شو نو د سیمې خو نفوذ لرونکي کسان او پیران یې د
 سیمې د استازو په توګه زمور کور ته را وستل. دوی اووه کسان و د تبلیغیانو
 مشران، د مسجد ساتونکي، یو پخوانی مجاهد او یو بوټ ګندونکي تول زمور کور
 ته راغل.
 پلار مې پرشانه بنکاریده او مور یې په بېړه د ننه کور ته ولېړلوا خو دا چې کور

- موږوکۍ و موږ ېټولې خبرې اورېدې.
ملا غلام الله د مسلمانانو دوو ډلو ته وویل:
- زه د عالمانو، تبلیغیانو، طالبانو او تلوو مسلمانانو په استاذیتوب وايم چې ستاسې د نجونو بنوونځی یو حرام کار او مقدساتو ته سپکاوی دی نو دا بنوونځی باید وټپل شي. نجونې باید بنوونځی ته لارې نه شي. یوه نجلی ډېره سپېڅلې ده باید کور کې په پرده ژوند وکړي. آن چې خدای^(۴) په قرآن کې د یوې نجلی نوم هم نه دی یاد کړي.
پلار نور مقاومت نه لاره ځواب ېټور کړ:
په قرآن کريم کې ډېرڅله د مریم نوم راغلی دی. آیا مریم بنېئه نه ۵۵؟
ملا وویل:
- نه د مریمې نوم په قرآن کريم کې یوازې د دې له پاره راغلی چې عیسی^(۴) د خدای^(۴) زوی نه بلکې د مریم زوی دی.
پلار په ځواب کې ورته وویل:
- کېدای شي، زه هم دا وايم چې د مریمې نوم په قرآن کريم کې راول شوی دی.
مفتی غوبنتل د خبرو نوبت واخلي خو پلار مې ېټ خبرې په کافي اندازه اورېدلي وي. نو هغه وخت ېټ دوي ته په خطاب کې وویل:
- کله چې زه دا بناغلی په کوڅه کې وینم سلام ورته کوم. خو هغه یوازې سر بنورووي.
- ملا په داسې حال کې چې شرمبدلي و ځمکې ته ېټ کتل ځکه چې په اسلام کې سلام او د بل پوبنښه کول ډېر ارزښت لري.
خو ناخاپه ېټ پلار ته وویل:
- تاسې یو حرام کار اداره کوي. له همدې امله نه غواړم چې تاسې ته سلام وکړم او یا موسلام ته ارزښت ورکړم.
وروسته د راغلو له ډلې یوه وویل:

- ما اورېدلي و چې تاسې کافر یاست خو ستاسې په کوتنه کې خود قرآن کريم خو سپېڅلې کتابونه وینم.
پلار په داسې حال کې تر اغبې لاندې و ځواب ورکړ:
- خامخا باید وي ځکه چې مور مسلمانان يو.
مفتی وویل:
- بنه به دا وي چې د بنوونځی په اړه خبرې وکړو. د بنوونځی د معلومات خونې په برخه کې څو تنه نارینه دی چې نجونې د راتلو په وخت کې وینې چې دا ډېره بدہ ده.
پلار وویل:
- خو بنوونځی د ننتو لو پاره یوه بله لاره هم لري چې نجونې له هغې لاري ننوتې شي.
د ملا له خبرو خرګندېده چې هغه په بشپړه توګه د بنوونځی تړل غواړي. پیران هم له دې کاره خوشاله او له کوره ووتن.
پلار دې موضوع اندېښمن کړي و. په کوم خه چې مور پوهېدلو او دی نه پوهېد دا و چې د مفتی ورېه هم په پته زمور بنوونځی ته راتله. له همدې امله ېټ خو ورځې وروسته د نجلی له پلار او د مفتی له ورور سره خبرې وکړي.
پلار ورته وویل:
- د ورور له لاسه دې په عذاب یو، یو خه وکړه چې له مور لاس واخلي؟
هغه ځواب ورکړ:
- ضیاءالدینه زما په وس کې خه نشته. مور په کور کې هم له هغه سره ستونزه لرو. هغه له مور سره په کور کې ژوند کوي او وابې چې بنېئه ېټ باید له ما خخه ستر ولري او زمور بنېئې هم له ده خخه په پرده کې وي. زمور بنېئې د ده د خویندو په خبر دې او د ده مېږمن هم ماته همداسې بنکاري. خو دې لبونی مور ته له کوره جهنم جوړ کړي. بښنه غواړم چې زه له تاسې سره مرسته نه شم کوي.

پالر پوهېدہ چې مفتی لاس نه اخلي. د ضياء د واک له وخته چې د اسلام په نوم يې مبارزه کوله ملايان دېر واکمن شوي و.

جنزال مشرف له جنزال ضياء سره لې توپير لاره. سره له دې چې هغه دېری وخت یونیفورم اغوست، کله به يې هم د لويديزوالو په خبر کميس او پتلون نه اغوستل او خان يې د نظامي قوماندان په خای «اجraiي قواماندان» باله. هغه به سېي ساتل، په داسي حال کې چې مسلمانان سېي ناپاک بولي. هغه «هدایت شوي اعتدال» د ضياء د اسلام گرایي خای ناستي کړ. رسني او تلویزیونی چینلونه يې بېرته را منځ ته کړل او له دې وروسته بشو هم کولای شول وياني وکړي.

دا امر يې هم وکړ چې هر کال دې د خپلواکۍ په ورڅ د پاپ موسيقى کنسرت جور شي او د خلکو ننداري ته دې وړاندې شي. هغه داسي کارونه وکړل چې بل هېڅ بل زوروواکي واکمن آن بې نظير بوټو هم نه و کړي. مشرف هغه قانون چې که یوه بشو د جنسی تېري ادعا کوي باید د خپلې ادعا له پاړه خلور شاهدان ولري، هم له منځه یووړ.

هغه د لومړي څل له پاړه د ایالتی بانګ د مسوليت له پاړه یوه بشو وتاکله او د ده په دوران کې د لومړي څل له پاړه بشو ساحلي ساتونکې او پیلوتانې وتاکل شوي. اعلان يې وکړ چې په کراچۍ کې به د جناح د مقبرې د ساتلو له پاړه هم بشو وګماري.

له دې سره سره پښتنو زمور په هېواد کې چې د شمال لويديز په سرحدی ایالت کې اوسبېدل، ژونډ يې له دوى سره په خورا توپير کې و. مشرف په ۲۰۰۲ م کال کې د «مهار شوې ولسواکۍ» له پاړه تاکنې وکړي. تاکنې دېری عجیبه وې ځکه چې د حزب اصلي رهبران بې نظير بوټو او نواز شریف تر اوسه هم په تبعید کې و. زمور په ایالت کې هماغه دول چې مور وايو «د ملايانو دولت» يې واک ته ورساوه. «متعدده مجلس عمل» هغه دله وه چې پنځه مذهبی دې په کې شاملې وي، د مسلمانو علمماوو جمعیت چې ديني مدرسي او د طالبانو د زده کړي

ځایونه يې اداره کول. خلکو به له ټوکو دې دلې ته د «ملايانو د پوچ اتحاد» وايد او ويل به يې چې دوي د مشرف د ملاتېر له پاړه را پورته شوي دي. خو دېرو خلکو يې پېرويو کوله ځکه چې مذهبی پښتنه د امريکا د یرغل او له واکه د طالبانو د لري کولو له امله دېر په غوسيه و.

زمور سيمه د پاکستان د نورو سيمو په نسبت دېره محافظه کاره وه. د افغانستان د جهاد په وخت کې دېری ديني مدرسي جوري شوي وي چې سعدي عربستان د دېرو ملي ملاتېر کاوه. دېرو څوانو کسانو زده کړي په کې وکړي ځکه چې وړيا وي. هماغه دول چې پاړله ويل دا د پاکستان د عربي کولو پيل و.

وروسته د سپتېمبر یوولسمې پېښې د خلکو په وجود کې د جګړې حس خواکمن کړ. کله به چې له اصلی سرک خڅه تېرېدو موږ لیدل چې د ودانۍ په دېولل ليکل شوي و: «د جهاد د زده کړي له پاړه له مور سره په اړیکه کې شئ». د دې جملې تر خنګ یوه د اړیکې شمېړه هم ليکل شوي وه په هغې ورڅو کې جهادي دلې آزادې ګرځبدې هر کار يې چې زړه غوبښت کاوه يې. تاسې په سترګو لیدی شوای چې دوي به په بشکاره توګه مروسته تولوله او تازه څواک به يې اخيست. آن په شنګله کې یو مدیر و چې په وړاړ به يې ويل چې د دېر لوی افتخار دا دې کشمیر ته يې د جهاد له پاړه له نهم ټولګي خڅه لس کسان لېږدي دي.

د متعدده عمل مجلس، دولت د فلم او موسيقي پلورنځي بند کړل او تصميم يې لاره چې د افغانستان د طالبانو په خبر امر بالمعروف او نهی عنی المنکر له پاړه هم کسان وګماري. په داسي توګه چې وکولای شي یوه بشو او نارينه ودروي او پري ثابت کړي چې سره خپل دي او کنه؟ له نېکه مرغه چې د هېواد سترې محکمي دا خبره ونه منله. وروسته د متعدده عمل دله په سينماوو ورغله، په فلمونو يې د نجونو د تبلیغاتو تصویرونه خبرې کړل او یا يې هم په تور رنګ ولپل. دوى د بشو د خپرو په خبر جوري نانځکې چې په دوکانونو کې جامې وراغوندي چور کړي. په هغو نارينه وو يې چې جامې يې لويديزوالو ته ورته وي

حملې کولې او د کمیس پرتوګ اغosto ته بې اپ کول. دوی بنئې اړ ويستې چې سرونه پت کړي. د دوی له کارونو داسې بنکاربده چې له ژوند خخه د بنخو تولې نښې وباسې.

زمور خوشال بنوونځۍ په ۲۰۰۳ م کال پرائیستل شو. په لومړیو کلونو کې نجونو او هلکانو یو ځای درس وايد خو په ۲۰۰۴ م کال کې شرایط بدل شول، دا مو بنهه وبلله چې نجونې او هلکان په بېبلو ټولگیو کې درس وواي. د شرایطو له بدلون سره سره بیا هم غلام الله ستونزې جوروډې، د بنوونځۍ یوه کارکونکي پلار ته وویل:

- مفتی اوس هم بنوونځۍ ته رائي او پونتنه کوي چې بنوونځۍ ته ولې د نجونو د ننوتولاره بدلنه نه شوه.

هغه ویل یوه ورڅه چې یو نارینه کارکونکي له یوې بنوونکې سره تر اصلی سرک پوري تلو چې هغه په رېکشا کې پورته شي مولانا تري وپونتل:

- دا کس ولې تر سرک پوري ورسره لار؟ آيا ورور بې دی؟
د بنوونځۍ کارکونکي ځواب ورکوي:

- نه هغه بې همکار دي.
مولانا وايې:

- دا کار باید ونه کړي دا یوه تېروتنه ده.

پلار ورته وویل که دې بیا مولانا ولید ماته غړ وکړه. کله چې د هغه د راتلو خبر راغه، پلار او د اسلامي مطالعې بنوونکي ورغلل.
پلار وویل:

- مولانا ولې له ما لاس نه اخلي؟
ته خوک بې؟

لبونیه! ته باید یو خل خان داکټر ته وښی. ته فکر کوي چې زه بنوونځۍ ته ځم او جامې مې وباسم؟ ته چې کله یوه نجلی او هلک وینې یوازي رسوا او شرمول دې ذهن ته رائي. هفوی یوازي د بنوونځۍ زده کونکي دی او بس! زه فکر

کوم ته باید حیدر علی داکټر ته ورشې.
حیدر علی داکټر په سیمه کې د اعصابو یو مشهور داکټر و پلار زیاته کړه:

- غواړې چې داکټر حیدر علی ته دې ورولم؟ آيا لپونی بې، عقل دې له لاسه ورکړي؟

مفتی هېڅ نه ویل. هغه خپله لونګي له سره پورته کړه او د پلار په خوا یې وار کړه. لونګي د پښتنو د خوانۍ او غیرت سمبول دی او لونګي له لاسه ورکول د سپکوالې په معنی دی.

خبرې بې پیل کړې:

- ما ستاسي کارکونکي ته هېڅ کله هم دا خبرې نه دی کړي. هغه دروغ واي.
پلار مې چې دې په غوسه و چیغې بې کړې:

- له دې خایه لار شه. ورک شه!

مفتی زمور بنوونځۍ بند نه کړای شوای خو لاسوهنې بې د دې حکایت کاوه چې زمور هېباد خه دول چې کېده. پلار اندېښنه لرله. هغه او نورو فعالنو به دېږي غونډې جوروډې. دغه غونډې له دې وروسته یوازې د غردونو د نوو د وهلو له پاره نه وې، بلکې د زده کړي او ولسواكې په اړه هم وې.

په ۲۰۰۴ م کال کې د واشکټن له دوو نیم کلن فشار وروسته، جنرال مشرف د افغانستان له سرحد سره په قبیله یې فدرالي سیمو کې چې دولت هلته دېږ خارنه لري د پوچ اووه نمايندګي ولېږي. امريکايانو ادعا کړله، د القاعده ملېشې چې له افغانستان خخه تښتېدلې وې، له دې ځای خخه بې د امن د سیمې په توګه ګټه اخيستې ده او د پښتنو له مېلمه پالنې هم بدہ ګټه اخلي. هفوی له هفې خایه د زده کړي د کندکونو په واسطه د ناتېو په سرحدې سرتېرو حملې اداره کولې. باجور، له سوات سره نژدي یوه نمايندګي ده. په قبایلو کې اوسپدونکي خلک زمور د یوسفزیو په خبر تول پښتانه دی چې د سرحد په دواړو خواوو کې ژوند کړي.

د يوه قلمرو په توګه قبیلوي استازی چې د افغانستان او هند تر منځ دی د انگربزانو په وخت کې رامنځ ته شوی چې تر او سه هماماغه دول ادامه لري چې د قبیلې د مشرانو او یا هم د ملک له خوا اداره کېږي. له بدھ مرغه چې ملکانو ته قبیله ارزښت نه لري او په حقیقت کې په قبایلی سیمو ھېڅوک هم حکومت نه کوي. دغه سیمې غردونو او لویو ډبرو په دره کې هېږي شوې سیمې دی چې هلتنه خلک قاچاقې کارونه کړي. په دې سیمو کې ډېر لې روغتونونه او بنوونځی په ځانګړې توګه د نجونو بنبوونځی شته دي او سیاست پوهانو په اوس وختونو کې هلتنه د ورتلوا حق پیداکړي دي.

ډېر لې لیدل کېږي چې د دې سیمې کومې بنځۍ دې یوازې د لیک لوستل زده وي. که د انگربزانو له راپورونو یو ولولۍ، پوه به شئ چې د دې خای خلک په غوسې او خپلواکۍ شهرت لري.

زمور پوئه هېڅ کله هم په قبایلی سیمو کې متخد نه. د انگربزانو په خبر یې د پوئه په خای له سرحدې پښتنو سرتېرو گته اخيسته. په دې سیمه یې خپله غیرمستقیمه خارنه جاري وساتله. هغې سیمې ته د پوئي کسانو لېږل ستونزمن کار و. نه یوازې دا چې زمور پوئ او آی اېس آی له دې ملبشو سره پخوانی اړیکې لري بلکې زمور سرتېرو له خپلو پښتنو ورونو سره جګړه کوله. «جنوبی وزیرستان» لومړۍ قبایلی سیمه و چې د ۲۰۰۴ م کال په مارچ کې هلتنه پوئ لا. هماماغه دول چې وړاندوبینه کېدله، سیمه ییزو خلکو د خطر احساس وکړ، هلتنه تول کسان وسله لري نو کله چې سیمه ییزو خلکو خوہښت وکړ په سلګونو سرتېري ووژل شول.

پوئ وېړدلى و. خینو ونه منله چې په دې جګړه کې برخه واخلي، دوى نه غونښتل له خپلو ورونو سره جګړه وکړي. هغوي له دوولسو ورڅو وروسته په شاتګ وکړ او د ملبشو له مشرانو لکه نیک محمد سره یې په سوله هوکړه وکړه. په دې هوکړه کې پوئ دوى ته رشت ورکاوه چې تول یړغلونه ودروي او بهرنې جنګیالي وباسې. ملبشو په دې پیسو سره نورې وسلې او تجهیزات واخیستل او خپل

اقدامات یې له سره پیل کړل. خو میاشتې وروسته د امریکا یوې بې پیلوته الوتکې په پاکستان لومړۍ حمله وکړه.

د ۲۰۰۴ م کال د جون په ۱۷ مه بې پیلوته الوتکې د جنوبی وزیرستان مشر نیک محمد چې له یوه تلیفون خخه یې خبرې کولې وویشت. دې او ده په خنګ کې تول کسان ووژل شول. تر هېڅ وخته مور نه پوهبدو چې امریکا به په داسې کارونو هم لاس پوري کوي. زمور او امریکا د هېډوادونو تر منځ جګړه نه وه خو کله یې چې زمور د هېډواد حمکه وویشته ووبېږدو. د قبایلوا تول اوسېډونکې په وېړه کې و. ډېری یې له ملبشو سره یو خای شول او خو ډلي یې جوړي کړي.

امریکا خو څلې نوري حملې هم وکړي. امریکایانو ویل چې د اسمامه بن لادن مرستیال ایمن الظواهری په باجور کې پت شوی او هلتنه یې واده کړي دی. د ۲۰۰۶ م کال په جنوری میاشت کې یوې بې پیلوته الوتکې د داماډولا کلې بمبار کې چې د دوى هدف ایمن الظواهری و. په دې حمله کې درې کورونه ویجاړ شول او د سیمې ۱۸ کسان په کې ووژل شول. امریکایانو ویل چې هغه نه دی ووژل شوی او تښتېدلی دی. د همغې کال د اکتوبر په ۳۰ مه یوې بلې امریکایی الوتکې د خار بnar ته نژدي یوه مدرسه وویشته چې ۸۲ کسان په کې ووژل شول چې ډېری یې د مدرسې کم عمره زده کوونکې و. امریکا ویل چې دوى هلتنه د القاعدي د زده کړي مرکز په وېډیوګانو کې کتلى و چې تر مدرسې لاندې یې تونل تېر کړي و او هلتنه یې وسلې په کې ساتلي. له دې حملې خو ساعته وروسته، د «فقیر محمد» په نوم د سیمې یو نفوذ لرونکی روحانی چې د مدرسې مدیر و خرګنده کړه چې د ووژل شوو زده کوونکو غچ به د پاکستان له اردو خخه د ځانمړګیو په واسطه واخلي.

پلار او ملګري یې پړشانه و د سیمې پیران او رهبان یې د سولې د خبرو له پاره را ټول کړل. په دې غونډه کې چې د جنوری د میاشتې په یوه ډېرہ سره شپه کې جوړه شو ۱۵۰ کسانو ګډون وکړ.

پلار دوى ته وویل:

- دلته هم ډېر زر رائي. جګړه درې ته نژدي شوي ده. راخئ مخکي له دې چې دلته را ورسپري د دې اور لمبي مړي کړو.
- خو هېچا هم غور نه ورته نيوه. آن ځينو کسانو د ملنديو په خبر ورته خندل.
پلار يوه سيمه ييز رهبر ته وویل:
- بناغليه خانه، تاسي پوهېږي چې د افغانستان په خلکو خه بلا راغله. دوي له خپل هېواد خخه تښتېدلې دې او له مور سره ژوند کوي. همدا پېښه باجور او مور ته هم پېښېږي. پوه شئ چې هغه وخت به مور هېڅ د پناه خای ونه لرو.
خو مشر په له ملنديو ډکو الفاظو ورته وویل:
- زه يو خان يم. خوک مې له دې سيمې ويستلى شي؟
پلار په پړيشانه توګه خان ته ور وګرځید او له خان سره يې وویل: «زه يو بنوونځي لرم، نه کوم خان يم او نه هم سیاسي رهبر او هېڅ خای هم نه لرم.»

د مني زلزله

د اکتوبر په مياشت کې يوه ورڅه کله په بنوونځي کې و م چې ناخاپه مې د تولگي د مېزونو لزره حس کړه. تولگي مو تر او سه هم ګډو، نجونو او هلکانو چيغې وهلي:
- زلزله!
همغه دول چې را بنوول شوي و په بېړه مو بهر ته منډه کړل. د چرګورو غوندي چې د مور تر وزرونو لاندي پټېږي ټول شاګدان تر بنوونکو چاپېر شول.
سوات په داسې يوه کرنې پروت دی چې ډېرى وخت زلزله په کې کېږي خو دې زلزلې له پخوانيو زلزلو سره توپير لاره. شاوخوا توپې ودانۍ لېزېډې او غړونېږي دوام کاوه. مور ټولو ژړل او بنوونکو مو دعاوې ويلهي. زموږ يوې ډېرى ګرانې بنوونکې مېرمن روښي ماته وویل چې نور ونه ژاډ او آرامه و اوسم. ويل يې ژر به هرڅه سم شي.

همدا چې لړزه ودرېد، ټول زده کوونکي يې کورونو ته ولېړلو، مور مې په يوه چوکي ناسته و او په لاس کې يې سېپڅلې کتاب قرآن نیولۍ و او پرلپسي يې تلاوت کاوه. هر وخت چې خلک له ستونزو سره مخ شي نو پرلپسي دعا وايې. کله يې چې په ما سترګې ولګبدې، يو خه د آرامي احساس يې وکړ، زه يې په غېر کې ونيولم او له سترګو يې اوښکې روانې شوي. خو د زلزلې لېزې تر ماسپېښین پوري ادامه لرله او مور ډېرې وېړدېلې.

مور دويم څلې کده کړي وه، تر دیارلس ګلنۍ مو اووه څله کور بدل شو، يوه اپارتمان ته تللي وو. دوه منزله ودانۍ و چې په سر يې يوه د اوږو ذخیره هم لرله او په مېنګوره کې دا ودانۍ ډېره لوړه نېکارېده. مور مې له دې وېړدې نه چې ودانۍ را باندې ولوپري، له همدي امله له کوره بهر کېناستو. پلار ډېر ناوخته کور ته راغئ څکه چې ټوله ورڅه د نورو بنوونځيو د ودانۍ په کتلې بخت و د شپې هم لېزې حس کېډې، مور مې ډېره وېړدې. هر څل به چې څمکه

لړې بده فکر به مو کاوه چې قیامت را نژدې شوی دي. دې به چېغې وهلي:

- مور به په خپلو بسترو کې ځانونه پت کړل.

تینګار پې کاوه له دې ځایه لار شو، خو پلار ستري و او مور مسلمانان باور لرو چې برخليک مو خدائی^(۲) تاکي. له همدي امله پلار، زه او ورونه مې په ځایونو کې خملاستو.

هغه وخت مې پلار مور او د تره لور ته وویل:

- تاسې که هر ځای ځئ تلى شي. زه همدلته پاتې کېږم. که تاسې هم په الله^(۲) باور لري همدلته پاتې شي.

هر وخت چې یوه وحشتناکه پېښه کېږي او یا مو هم ځان له ګواښ سره مخ کېږي، خپل ګناهونه مورا په یادوو چې له خدائی^(۲) سره به خه دول مخامخ کېږو او آیا هغه به مور وښي. خو خدائی^(۲) همدا راز مور ته د هېږي ځواک راکړي دی. له همدي امله کله چې فاجعه ختمېږي مور بېرته خپل پرلپسې ژوند ته راګړو. زه مې د پلار په ايمان باور لرم، خوزه او مور ځينې گډې انډېښې لرو. د ۲۰۰۵ م کال د اکتوبر د ۸ زلزله په تاريخ کې یوه بې خونده او بدې پېښه وه. دغه زلزله چې د ربشنتر په کچه ۷/۶ وه چې آن په کابل او دهلي کې هم حس شوه. زمور په بنار مېنګوره کې یوازې خو ودانۍ ېنګې شوې خو زمور په ګاوند کې کشمیر او د پاکستان د شمال شندې دېږي ویجارې شوې وي. ان په اسلام آباد کې هم ودانیو ضرر لیدلی و. دا چې مور د دې فاجعي په شدت پوه شوو یو خه وخت پې ونيو، کله چې ټلويزيون د زلزلې ویجارې خپرولې، پوه شوو چې کلې له خاورو سره خاورې شوی دي. هغو کليو ته چې تول ویجارې شوې د غرونو د بنویپدو له امله ورتل ناشوني وو. د بربنینا او ټلیفون لینونه هم وران شوی وو. دغې زلزلې د امریکا د کونپکټکیوت^(۳) ایالت په کچه د ۳۰ زرو کیلومتره مربع څمکې په شاوخوا کې ویجارې کېږي وه، شمېره یې د باور ورنه وه. له ۷۳۰۰ دېر کسان وزل شوی او له ۱۲۸۰۰ کسانو دېر تېپې شوی و.

د درې میليونه او پنځه لکه کسانو په شاوخوا کې خلکو خپل کورونه له لاسه ورکړل. سرکونه، پلونه او به او بربنینا له منځه لارل او د بالاکوت په خېر سیمې په عمومي توګه ویجارې شوې وي. د زلزلې په سهار ډېر وزل شوی کسان د بنوونځيو زده کونکې و. ۶۴۰۰ بنوونځي ویجارې شول او ۱۸۰۰ زده کونکې په کې وزل شول. په هغې سهار مور ډېر وېربدلي و او په بنوونځي کې مو زيانمنو ته پيسې تولولي. تولو له خپلې وسې سره سمه مرسته وکړه. پلار د خوراکي توکو، کالیو او پيسو له پاره خپلو تولو ملګرو ته ورغئ او ما مې له مور سره مرسته کوله چې لرګي راغوند کېږي. پلار د سوات د خصوصي بنوونځيو له ټولنې او نړیوالی سولې له ټولنې یوه اندازه پيسې تولې کېږي، هغه یې له هغو پيسو سره چې په بنوونځي کې مو تولې کېږي وي یو ځای کېږي. تولې پيسې یو ميليون شوې. په لاهور کې یو خپرندوی ارګان چې بنوونځيو ته یې کتابونه تيارول، پنځه لاري یې له خوراکي توکو او نورو د اپتيا وړ توکو د کې وړ ولېږي.

مور په شنګله کې خپلې کورنۍ ته ډېر په فکر کې وو. دوی د غرونو تر منځ یوه وړوکي چاپېریال کې بند پاتې وو. په پاي کې مو د تره زوي مور ته خبر راواړ چې د پلار په واړه کلې کې مې آته کسه وزل شوې او ډېر کورونه وران شوې وو. یو هم د سيمې د یوه روحاني مولانا خديم کور و چې خلور بشکلې لونې یې تر کور لاندې شوې وي. زره مې غښتل له پلار سره په لاریو کې شنګلې ته لاره شم خو پلار نه منله ويل یې چې دا کار دېر خطرناک دی.

کله چې هغه له خو ورخو وروسته بېرته را وګرځبد، د پوست رنګ یې خاورو ته ورته شوې و. هغه ويل چې د سفر وروستي شبې یې ډېري ستړې کونکې وي. دېر سرکونه سېندونو کې بنویبدلي و او لویو ډېر لارې بندې کېږي وي. پلار ته مې خپلوانو ويلې و دوی فکر کاوه چې نړۍ نور پای ته رسېدلې. هغوي خرګنده کېږي وه چې له غرونو خخه د ډېر لوېي توټې رانسویبدلي او ټولو د قرآن کريم د آيتونو په تکرارولو سره بهر مندې وهلي. کله به چې د کورونو بامونه رالوېدل د خلکو چېغې او حیواناتو رمبارې به هر ځای اورېدل کېډې. زلزلې ادامه لرله او

^(۱) Connecticut

دوی توله شپه له کوره بهر تپره کړي او د تودبدو له پاره له یو بل سره نژدي
ناست و سره له دې چې د غرونو هوا دېره سړه وه.
د ساتني پوازي خومامورین شته و چې د بهرنیو مرستو له سازمانونو خخه و خو
داوطبلان د «محمدی شريعت د نفاذ تحریک» او «د اسلامي قوانينو د ترسره
کولو خوحبنیت» مامورین هم هلتله و. دغه دله د صوفي محمد له خوا جوړه شوي
وه چې خلک به یې افغانستان ته د جهاد له پاره لېږل.

صوفي محمد له ۲۰۰۲ م کال را په دې خوا هغه وخت چې مشرف د ملېشو یو
څه مشران د امریکا له فشار وروسته ونیول او تر اوسه په زندان کې دی. خو دې
سازمان تر اوسه هم خپل کار ته ادامه ورکوله او د صوفي د زوم مولانا فضل الله په
مشري اداره کېده. د شنګلې په خبر خینو سیمو نه لاسرسی سخت و ځکه چې
سرکونه او پلونه یې بیخي رنگ شوي او سیمه ییز دولت هم په توله سیمه کې
بې درکه و. په تلویزیون کې د ملګرو ملتوونو یوه مامور خرگنده کړه چې دغه فاجعه
له هغو بدترینو پېښو خخه ده چې تر اوسه ملګري ملتوونه نه ورسره مخ شوي.

جنزال مشرف ورته د «ملت آزمونیه» نوم ورکړ او اعلان یې وکړ چې پوچ د «ساتني
عملیات» برابر کړي دي، زموږ پوچ د هر عملیات له پاره یو نوم غوره کوي. په
ورځپابو، خورو او په جامو د بار هلیکوپترو دېر انځورونه لیدل کېدل، خو
هلیکوپټري په دېرو تنګو خایونو کې کښاستي نه شوای او کوم کارتونه به یې
چې لاندې غورڅول په سیند کې به لوډل. په خینو سیمو کې به چې الوتکو
خواړه غورڅول خلکو به حملې پړی کولې چې په سمه توګه نه وېشل کېدل.

خو خیني مرستي په بنه توګه د تولو لاسونو ته ورسېدې. د امریکایانو د عمل
چېکوالی دېر زیات و، ځکه چې هغوي په افغانستان کې په زړگونو سرتبری او
هلیکوپټري لرلي، نو له همدي امله یې په آسانۍ سره کولاي شول چې هغه
راپورته کړي او په دې کار سره یې سودله چې د ستونزو په وخت کې له مور سره
مرسته کوي. سره له دې چې د حملو له وبرې یې د ئینو هلیکوپترو امریکایي
نبنې پتې کړي وې. د لري سیمو دېږيو کسانو د لومړي حل له پاره بهرنیان لیدل.

د دېرو سازمانونو او یا اسلامي خیریه تولنو داوطبله کسان او د ملېشو ځینې
ډلي راغلي وې. لکه جماعت الدعوه او د طبیبه لښکر مرستندوی خواک و.
طبیبه لښکر له آئي اپس آئي سره نژدي اړیکې لرلي او د کشمیر د خپلواکۍ له
پاره رامنځ ته شوي و. مور باور لرو چې کشمیر باید له هند نه بېل او د پاکستان
برخه شي ځکه چې دېږي خلک یې مسلمانان دي. د طبیبه لښکر مشر د حافظ
سعید په نوم یو تندخویه استاد د لاهور اوسيډونکي دی چې دېږي وخت په
تلويزیون کې خلک په هندوستان حملې ته پاروی.

له زلزلې وروسته مو چې دولت له خلکو سره په کافي اندازه مرسته ونه کړه،
جماعت الدعوه د مرستې خو ډلي برابري کړي چې په کلاشینکوف او مخابرو
سمبال کسانو یې ساتنه کوله. تول پوه و چې دا د طبیبه لښکر کسان دی او دېر زر
یې د غرونو په خوک او درو کې تور او سپین بېرغونه له تورو سره په حرکت راغل.
جماعت الدعوه د آزاد کشمیر په مظفر آباد سیمه کې یو لوی روغتون چې د
ابکس ورانګو په دستګاوو، عمليات خونه، د غابنونو خانګه، درملتون او د داخلي
په خونې سره سمبال و جوړ کړ. داکټرانو او جراحانو د زړگونو داوطبل ځوانانو په
لرلو سره خدمتونه کاوه.

زلزله خپلوا، هغه فعالیت کوونکي چې لري پرتو سیمو ته یې د درمل او مرستو د
رسولو لپاره ستریا په خان ګاللي وه وستایل. د دوی په مرسته کلې بېرته جوړ
شول او جسدونه یې هم خاورو ته وسپارل. آن چې اوس هم هلتله بهرنې
مرستندوبیان ځی د سرکونو په غاره رنګې ودانی لیدل کېږي او خلک دولت ته
انتظار کوي چې نوي کورونه ورته جوړ کړي.

د جماعت الدعوه او نورو مرسته کوونکو بېرغونه تر اوسه هلتله رېپړي. د تره زوي
مې چې په انګلېستان کې یې زده کړي کولې وې ويل چې دوی هم یوه اندازه
پیسي په لندن کې له مېشتو پاکستانیانو ټولې کړي. وروسته خلکو ويل چې د
دې پیسو یوه اندازه د انګربزانو په مسافرتی الوتکو کې چې امریکا ته تلي د
بمنو اېښودو له پاره ولګبدې.

په دې زلزله کې ډېر شمېر کسانو ووژل شول او له امله یې ډېرى ماشومان يعني د ۱۱۰۰۰ کسانو په کچه یتیمان شوي و. زمور په فرهنگ کې د کور مشران د ورو یتیمانو سرپرسټي کوي خو زلزلې دومره ويخاري کري وه چې آن ډېرى کورنى په بشپړه توګه له منځه تاللي وي. نوله همدي امله هېڅ کورنى د یتیمانو د ساتنې شرایط نه لرل. دولت ژمنه وکړه چې د دوى ټولو ساتنه به وکړي، خودا هم د دولت د نورو ژمنو په خېر وه. پلار اورېدلې و چې ډېرى یتیمان له جماعت الدعوه سره یو ځای شوي دي او د دوى په مدرسو کې اوسپړي.

په پاکستان کې دا ډول مدرسې یو ډول هوسا نظام دي، ئکھه چې هلتنه زده کوونکو ته ډودۍ او ځای په وړیا توګه ورکول کېږي خو تدریسي سبستم یې یو دول ناپېژانده دي. هلکان قرآن عظیم الشان حفظ کوي. هغنوی زده کول چې د علم، پوهې او یا ادبیاتو په نوم کوم خه نه شته، دایناسورونه هېڅ کله هم نه شته دی او بشر هېڅ کله هم سپورمې ته نه دي ختلې.

له زلزلې وروسته هم د ډېر وخت له پاره خلک په وېړه کې و. تر دې وړاندې له نظامي زورواکو او سیاست پوهانو سره نښتي و او اوس په دې طبیعي بلا واښتو. د محمدی شریعت د نفاذ تحریک به په خپلو بیانیو کې ویل چې زلزله د خداي^(ج) له لوري یوه خبرتیا ده. که موږ د شریعت او اسلامي قوانینو به بنست ژوند نه کولای، هغنوی به د بربننا او لور آواز چیغې وهلې چې زمور په وړاندې طاقت نه راوضونکې جزاوي شته دي.

د دویم څپرکي

د مرګ دره

رباب منګیه وخت دې تېر شو
د کلې خوا ته طالبان راغلې دینه

ملا راډيو

کله چې طالبان زمور درې ته راغل، زه لس کلنې وم. ما او منېې د «مبېې او لېوه» کتابونه لوستل او هيله مو لرله چې وينې خښونکې شو. زمور په نظر طالبان زمور درې ته په بشپړه توګه د وينو خښونکو په خېر په شپه کې را ننه وتل. دوى وسله وال و، کلاشینکوفونه او چارې ورسه وي. په سوات کې د لومړي خل له پاره د ماتې خوکې په سر را بنکاره شول.

هغنوی په لومړيو کې ځانونه طالبان معرفي نه کړل او د افغانستان له طالبانو سره چې لونګۍ یې په سر کولې او د ستړګو شاوخوا به یې تور کړي وو، لوی لوی وېښتان لري، ورته والي نه لاره.

په واقعیت کې یې عجیبه خرنګوالی لاره، ریږې او وېښتان یې ډېر اورده او نامنظم و، یو کمیس یې اغوست چې اوردوالی بې تر ګونډو پورې و او کمیس یې په پتلون کې پټبده. ورزشي بوتونه او یا یې هم پلاستیکي خپلکې په پښو کولې او دوه سوری لرونکې جوړابې به یې په سر کشولې، پوزه به یې په ډېرې بې نزاکتی سره د لونګۍ په شمله پاکوله. دوى به د «شریعت یا شهادت» په معنی تور نښانونه لرل او ډېرى وخت به یې تورې لونګۍ په سر کولې. سره له

دي خلکو به د «توري لوگي تشکيلات» ورته ويل او دومره به چيل و چې د پلار
ملګري به مې د دوي په اړه داسي ويل:

- دوي له حمام او سلماني خخه بي برخي شوي دي.

مشر يې مولانا فضل الله ۲۸ کلن و چې د سوات له سېند خخه د تېرېدو له پاره
يې کرکره بي طناب جور کړ او بنې پښه يې د ماشومانو د فلچ له امله په
ماشومتوب کې له لاسه ورکړي وه او معیوب شوي و هغه خپلې زده کړي د
صوفي محمد په مدرسه کې چې د محمدي شريعت د نفاذ د تحريك بنسټ
اپښودونکي و کړي وي او د صوفي محمد له لور سره يې واده کړي و. کله چې
صوفي محمد په ۲۰۰۲ م کال کې د ملبشو د رهبرانو د نیولو په ماموریت کې
ونیول او بندي شو، فضل الله يې خای ناستي شو. له زلزلې خخه لړ مخکې د
سوات د سېند په بله غاړه په امام دره کې چې یو وروکۍ کلې دی او له مېنګوري
خخه خو ميله واتن لري، را خرګند شو او خپلې غير قانوني رadio يې جوړه کړه.

زمور په دره کې دېږي پېښې د رadio له لاري د خلکو تر غورونو رسپري ځکه چې
دېږي يې تلویزیون نه لري يا بې سواهه دي. دېږر ژر تولو خلکو د همدې رadio په
اړه خبرې کولي او هغه د «ملا رadio» په نوم وېبزندل شو. هرڅ به يې د
سهار له اوو خخه تر نهه او د شپې له خوا به يې له اتو تر لسو پوري خپروني
لرلې.

په لومړيو کې فضل الله دېږر هوبنيار بنکارپده. ئان يې د یوه اسلامي اصلاح
غوبښتونکي او د قرآن د مفسر په توګه خلکو ته وېبزنده. مور مې چې دېږه
مذہبي ده د فضل الله له خبرو سره يې مينه پیداشو. هغه له رadio خخه د امر
بالمعروف او نهی عنی المنکر له پاره کار واخیست. ويل به يې چې نارینه باید
ږيرې اوردي کړي، سګربت ونه څکوي خو په چلم کې تنباكو څکوي شي. خلک
باید هیروین او چرس ونه څکوي. خلکو ته يې د لمانځ له پاره د اوداسه کولو
سمه لاره وښوده آن ورته شرح يې کړل چې خه دول باید خپل خصوصي غړي
ومینځي.

کله به يې خبرې د منلو وړ وي، په داسي دول چې ويل به يې، کله چې لویان
په زور پر تاسي یو کار کوي او ستاسي هغه کار خوبن نه وي نو دا تاوتریخوالی او
وحشتناک عمل دي. دېږي وخت به يې چې د اسلام په اړه خبرې کولي ژرل به
يې. هغه به خو دقیقې خبرې کولي بیا به يې خای ناستي شاه دوران، هغه کس
چې په خپله درې تاییره کراچۍ کې به يې په بازار کې سودا پلورله ادامه ورکوله
چې نور موسیقى ته غور ونه نیسي، فلم او ګدا ونه ګورئ.

فضل الله ويل چې همدغه په ګناه کړ اعمال د زلزلو لامل شوي دي نو که
چېږي خلک د دوي امر ونه مني، دویم څلي به پري د خدائی^(۲) قهر راشي.
ملايانو به آياتونه او حدیثونه په سمه توګه نه تفسیروول. دا چې دېږر خلک په
عربی پوهېدل، ملايانو به دوي ته قرآن او حدیث وربسول او فضل الله به له دې
نایپوهی او جهل نه سوء استفاده کوله.

ما مې له پلاره وپوښتل:

- پلاره، آيا هغه په سمه روان دي؟

هغه څواب راکړ:

- نه جاني. هغه یوازې خلک تېر باسي.

په هفې وخت کې زمور بنوونځي لړ او دېږ اویا بنوونکي چې ۴۰ نارینه او ۳۰
بنځينه و لرل. دېږي بنوونکي د فضل الله سخت مخالف و خو دېږي بې سخت
پلوي و. خلکو فکر کاوه چې هغه قرآن په سمه توګه وايې، د هغه روحاني جذبه
به يې ستایله. هغوي يې د اسلامي قوانينو د دویم څلي پلي کولو ملاتر کاوه،
ځکه چې خلک د پاکستان له قضائي نظام خخه ناهيلي شوي و. د ځمکې په
سر د خلکو شخري دېږي ژر حل کېږي خو په محکمه کې به په کلونو پاتې وي.
د خلکو زړه غوبښتل چې د درې له فاسدو دولتي مامورینو مخ واپوی، دوي فکر
کاوه چې فضل الله به د وخت د والي په خېر عزتمند دولت جوړ کړي.

له شپړو میاشتو وروسته يې د تولو خلکو تلویزیونونه ټول کړل. د فضل الله ملګرو
تلویزیونونه راتیول او په سرک يې وسوزول چې پورته فضا يې له تورو لوخره ډکه

کړه. د فلمونو او موسیقی په سلګونو دوکانونه په داوطلبانه توګه وټپل شول او طالبانو ته یې جريمه ورکړه. زه او ورونه مې د خپل تلویزیون په اندېښه کې و خو پلار مو ډاډ را کاوه چې هېڅ کله به یې بھرنه غورئوي.

تلویزیون مو په یوه الماري کې پت کېښود او پروگرامونه به مو ډېر په ورو آواز کتل. طالبانو به د خلکو کورونو ته پت غور نیوو او بیا به په زور کور ته ننوتل، تلویزیون به یې بھر راغورخاوه او ټوته ټوته به یې کړ. فضل الله د بالیوود له فلمونو چې مور ډېرمه مینه ورسره لرله ډېر نفرت کاوه، هغه یې غیر اسلامي بلل. یوازې راديو روا وه او موسیقی د طالبانو له ترانو پرته نوره حرامه اعلان شوې وه. یوه ورڅ مې پلار روغنونه د خپل یوه ناروغ ملګري پونښتني ته ورغئ، هلته یې لیدلي و چې تبول ناروغان د فضل الله خبرو ته غور ډېي.

- خلکو هغه ته ویلی و:

- تاسې باید مولانا فضل الله ووینې. هغه یو لوی عالم دی.

پلار مې د دوی په ځواب کې ویلی و.

- په حقیقت کې هغه تحصیل په نیمه کې پربینی او یې سواده دی. آن دا چې واقعی نوم یې فضل الله نه دی.

خو هغوي خبرو ته غور نه نیوو. پلار مې له دې حالته ډېر پړښان شوی و، ځکه چې خلکو د ملا فضل الله خبرې او خیال پلوونه منلي و.

پلار وویل:

- ډېرہ د خندا ور ده. دغه په بنکاره عالم سری خلک ناپوهی ته دعوت کوي. فضل الله په لري پرتو سیمو کې ډېر شهرت پیداکړي و، ځکه چې د هغو سیمو د خلکو په یاد و چې د زلزلې په وخت کې د محمدی شریعت د نفاذ تحریک څه دول له دوی سره مرسته کړي وه په داسې حال کې چې دولتي ځواکونه هلتنه نه و. په ځینو مسجدونو کې یې له راديو سره پیوسته لاوډسپیکرونه ولګول خود هغې خبرې په هره سیمه غره او سمه کې خلک واوري. د دې خبرو مهمه برخه به د سهار په وخت کې خپر بدہ چې په هغې کې به د خلکو نومونه یادېدل چې

پلانی او پلانی به چرس شکول خو اوس یې ځکه پربینی دی چې دا ګناه ده. یا هم بناغلي پلانی اوس ډېرده کړي ده چې مور یې ستاینه کوو.

ده به هغوي ته وبل چې د خپل اعمالو ثواب به په آخرت کې ویني. خلک له دې امله چې خپل نوم به یې په راديو کې اور بدہ خوشاله و، هغوي همدا شان غوبنتل پوه شي چې کوم یو ګاوندي یې ګناهگار دی چې د هغې په اړه هلته خبرې وکړي.

ملا راديو به د پوچ په اړه توکې ویلې. فضل الله د پاکستان دولت کافر اعلان کړ زیاته یې کړه چې هغوي د شرعی قوانینو د پلي کولو مخالف دي. هغه وبل چې دوی به د شریعت پلي کولو ته اړ باسي. د ده د علاقې یوه ډېرمه موضوع د خانانو د فیووال نظام بې عدالتی وه. ېږدې خلک له دې امله چې خانانو ته جزا ورکول کېږي ډېر خوشاله وو. هغوي فضل الله ته د رابین هود په نظر کتل او باور یې لاره چې که فضل الله قدرت ته ورسېږي د خانانو ځمکې به په یې وزلو ووېشي. ځینې خانان وتنبېدل. پلار مې د خانانو د واکمنی مخالف و خو وبل یې چې طالبان به شرایط تر دې هم خراب کړي.

د پلار ملګري مې هدایت الله په پېښور کې دولتي مامور شوی و او مور ته یې خبر راکړ:

- ملېشې هود لري. د دې له پاره چې د خلکو په ذهن او زړه کې ئای پېدا کړي، په لومړي سر کې تولنیزې ستونزې پېداکوي او د حل کولو هڅه یې کوي. له همدي امله د ډېر چوپو خلکو ملاتر تر لاسه کوي. په بشپړه توګه هغه کار چې په وزیرستان کې ترسره شوی و. په شوکمارو او انسان تښتونکو پسې لارل او کله چې واک ته ورسېد، د هغو مجرمانو په خبر دی چې خپله یې ځان بندي کړي وي.

د فضل الله د ډېر خبرو مقابل لوری به بنېڅې وي. هغه پوهېدہ چې زمور ډېری نارینه له کورونو خخه لري دي او د جنوب د ډېر سکرو په کانونو او د خلیج په ساختمانونو کې کار کوي، کله به یې وبل:

- اوس دې نارینه بهر ته وزی. زه له بنخو سره خبری کوم. بنخچی باید هغه مسولیتونه چې په کور کې یې لري ترسره کړي. که چېږي بنخه اړتیا ولري کولاۍ شي بهر وزی خو کله چې وزی باید چې حجاب ولري. کله به ېې ملګرو خلکو ته بنخینه جامې بنودې او ویل به ېې چې دا یې له فاسدو او بې حجابة بنخو خخه ويستلي دي چې وشمبوري.

ملګرو مې په بنوونځی کې ویل چې میندي یې ملا راديو ته غور ړدی سره له دې چې زمور مدیري مېرمن مریم به دوی دې راديو ته له غور نیولو خخه منعه کول.

مورد په کور کې یوه پخوانی ماته راديو لرله چې د نیکه مو وه خود مور ملګرو به راديو ته غور نیوه خه به ېې چې واوربدل مور ته مې یې ویل. هغوي به د فضل الله ستاینه کړله د هغه د لویو وېښتانو او په آس د سپرلي په اړه به ېې خبری کولې. د دوی په نظر هغه د پیغمبر^(ص) په خبر چلنډ کاوه. بنخو به خپلې هیلې ورته ویلې او ده به دعا ورته کوله. مور مې له دې پېښو سره مینه پیداکړې وه خو پلار به د وېږي احساس کاوه.

ما هم وروسته له هغې چې د فضل الله خبری مې واوربدې د خان ورکې احساس مې وکړ. په قرآن عظيم الشان کې ليکل شوي دې چې یوازې نارینه کولاۍ شي بهر وزی او بنخچی باید چې توله وړ په کور کې د ننه وي او کار وکړي. په بنوونځی کې مې هر وخت په درس کې د اسلامي مطالعو په برخه کې د پیغمبر^(ص) د ژوند په اړه مقالې ليکلې. ما اوربدلي و چې د محمد^(ص) لومړي مېرمن خديجه سوداګره و. هغه خلوبنټ کلنه و چې له محمد^(ص) خخه پنځه لس کاله مشره و او تر دې وراندي یې هم یو حڅل واده کړۍ، چې بیا محمد^(ص) واده ورسره وکړ. همغه دول چې پوهېدو پښتنې مېرمنې دېږي پیاوړې دې. کله مې چې نیکه په یوه تکر کې تېپې کېږي او له امله ېې آته کاله په بستره کې پېړوزي، نونيا مې په یوازې خان د خپلو آتو اولادونو پاله کوي. یو نارینه د کار له پاره بهر وزی، خپل امتیازات اخلي، کور ته راځي، دودۍ

خوري او ویده کېږي. دا هغه کارونه دې چې یو نارینه ېې ترسره کوي. زمور نارینه فکر کوي چې که پیسې تر لاسه کړي، امر وکړي نو قدرت لري. خو فکر نه کوي چې قدرت د هغې بنخچی په لاس کې دې چې توله وړ د هر خه ساتنه او پالنه کړي او اولاد زېږوي. مور مې د کور تول کارونه اداره کول، ځکه چې پلار تل له ډپرو کارونو سره مخ و، مور مې سهار وختي له خوبه پورته کېده، زمور د بنوونځی جامې ېې اوتو کولې، د سهار چاى ېې تیاراوه، مور ته به ېې په ټولنه کې له خکو سره د چلنډ دول را بنوده، بازار ته به په سودا پسې تله او پخلې به ېې کاوه. هغې به دا ټول کارونه په یوازې خان کول.

په لومړي کال کله چې طالبان زمور درې ته راغلل زه دوه څلې عملیات شوم. یو څل اپندکس او دویم څل ېې زما تانسل ويستلي و. خوشال ېې هم د اپندکس له امله عملیات کړ. هغه وخت هم روغتون ته مور بوتلو، پلار مې یوزاډی د ليدو له پاره راغئ او مور ته ېې مېډو راوړه.

سره له دې مې هم مور باور لاره چې په قرآن کريم کې ویل شوي چې بنخچی نه باید له کورونو خخه وزی او له خپلوانو پرته له نورو سره د خبرو کولو حق هم نه لري. پلار مې مور ته ویل:

- تورپکۍ پاک لمنی یوازې په حجاب کې نه ده بلکې د انسان په زړه کې ده. ډپرو بنخو چې مېړونو ېې له هپواده بهر کار کاوه فضل الله ته به ېې پیسې او سره زر ورکول. دوی به د سرو زرو لاسپندونه او غاړکې ورکولو ته په صف کې ولارې ېې او یا به ېې زامن ولېږل، فضل الله د دې توکو له پاره مېړونه تیار اېښي و.

خینو به د خپل ژوند توله پانګه په دې باور ورکوله چې دا کار د خدای^(ؚ) د خونښي له پاره کوي. هغه د پخو خښتو یو لوی قرارداد وکړ چې په امام دره کې ېې یو لوی مسجد او مدرسه پې جوړه کړل او د سوات د سپند له ډپرو او شګو ېې د هغې ودانۍ د ساتلو په موخه انګر تې چاپېر کړ.

هېڅوک نه پوهېدل چې سیم او ګاډر له کومه کوي خو کار ېې د سیمې په

زه ملاله يم | ۱۲۸

خلكو کاوه. نارينه و به هره ورئ په خپل نوبت د مدرسي په جورو لو کې کار کاوه.
 يوه ورئ د اردو زېبې بنوونکي نواب علي پلار ته ووبل:
 - زه سبا بنوونځي ته نه راخم.
 کله چې پلار دليل تري وپښت، ويبي ويل چې سبا له فضل الله سره د کار نوبت
 د دوي د کلې دي.
 پلار مې خواب ورته ووبل:
 - ستا تر تولو ارزښت لرونکي دنده داده چې زده کوونکو ته درس ورکړي.
 نواب علي ووبل:
 - نه، زه باید سبا کار ته لا پشم.
 پلار مې چې په غوسه يې خبرې کولې کور ته راغي.
 له خان سره يې ويل:
 - که خوک د خداي^(۲) د رضا له پاره په خپله خونبه سرکونه جوړ کړي د سېند
 خللي پاکې کړي، پاکستان به په يوه کال کې جنت شي. دوي یوازې له مدرسو
 او مسجدونو سره مرسته د خير کار بولي خونرو کارونو ته د خير د کار په سترګه
 نه گوري.
 خو اوني وروسته هماغه بنوونکي پلار ته ووبل چې نور نجونو ته درس نه شي
 ورکوي خکه چې مولانا دا کار منعه کړي دي.
 پلار هڅه کوله چې د هغه نظر واپوي ورته يې ووبل:
 - سمه ده چې سنه پنځي بنوونکي باید نجونو ته درس ورکړي نو لومړي خو باید
 نجونې يو خه زده کړي چې بنوونکي شي.
 يوه ورڅو صوفي محمد له زندان خڅه اعلان وکړ چې نجونې آن په ديني مدرسو
 کې هم د زده کړي حق نه لري.
 هغه ويل:
 - تاسي په تاريخ کې پيدا کړئ چې اسلام د نجونو مدرسه روکړي وي.
 په هغې وخت کې د ملا راډيو پام بنوونځيو ته واښت. هغوي به د بنوونځيو له

زه ملاله يم | ۱۲۹

مدیرانو سره خبرې کولې او د هغو نجونو نومونه به يې يادول چې بنوونځي يې
 پربښي دی او هغوي به يې هحولي. هغوي به زمور په خبر نجونې چې لا هم
 بنوونځيو ته تلې د غواوو او مېړو په نوم يادولي.
 زه او ملګري نجونې مې نه پوهېدو چې د نجونو په زده کړه کې ستونزه خه ده؟
 له پلاره مې وپښتل:
 - ولې بنوونځي ته د نجونو د تلو مخنيوی کوي؟
 هغه خواب راکړې:
 - هغوي له قالم خڅه وېږدي.
 یو بل بنوونکي چې د رياضي درس يې ورکاوه او اورده وښستان يې لرل هم نجونو
 ته له درس ورکولو دده وکړه. پلار هغه له بنوونځي وویست خو خو بنوونکو
 انډښنه وښوده او خپل استازۍ يې د بنوونځي ادارې ته را ولېږه.
 استازۍ يې ووبل:
 - بناغليه! هغه له بنوونځي مه وباسې. په بدومړو کې ګير يو، پړې يې بدې
 چې کار وکړي. مور به د هغه په ئاخاي درس ورکړو.
 هره ورئ يوه نوي فتوا صادرېده. فضل الله د بنکلا سالونونه وټپل او د ډېږي
 خربيل يې هم منع کړل. له همدي امله سلمانيو هېڅ کار نه درلود چې وې
 کړي. پلار مې چې ډېږي به خربيله او یوازې بربتونه يې لرل ووبل چې هېڅ کله
 به هم د طالبانو په خاطر ډېږي اوږده نه کړي. طالبانو بنځو ته ويل چې نه باید د
 سودا له پاره بازار ته لاري شي. زما د چینې له بازار سره جوړه نه وه او سودا کړل
 مې هم نه خوبنېدل، خو مور مې له بنکلو جامو سره مينه لرله، سره له دې چې
 مور ډېږي پېسې نه لرلې.
 مور به مې هر وخت راته ويل:
 - مخ دې پتوه چې خلک درته گوري.
 ما به خواب ورکاوه:
 - مهمه نه ده. زه هم دوي ته گورم.

بیا به مور ډپره په غوشه کپدہ.

مور او ملګری یې چې نور یې نه شوای کولای د سودا اخیستو له پاره بازار ته لارې شي ډپرې پربشانه وي. په ځانګړي توګه له اختر خو ورڅي مخکي چې مور ځانونو ته بنایسته جامې او ګنې اخلو. بنایسته غرفو ته خو او هلتہ لاسپندونه او نکریزې اخلو.

دا ټول منعه شول.

که بنځۍ بازار ته تللى هېڅ کله هم تر حملې لاندې نه راتلي، خو که په کور کې کښېښې هلتہ بیا د طالبانو د گواښ وپره شته. یو طالب د یوه بشپړ کلی له پاره ګواښ کېدای شوای.

هلکان هم ډېر عصبانې و، بازار ته نوي فلمونه راغلي و خو فضل الله د فلمونو او موسیقى دوکانونه تړلي و.

مور مې هم نور د فضل الله له فتواوو تر پوزې راغلي و، په ځانګړي توګه هغه وخت چې د بنوونځيو په ضد یې وینا وکړه او دا خبره یې په ټینګاره کوله، هغه کسان چې بنوونځي ته ئې دوزخ ته وله ولپړل شي.

وروسته فضل الله په خپل ځنګ کې د یوې سیمه یېزې محکمې په خبر یوه شورا جوړه کړه. خلک دې سیمه یېزې محکمې ته ډېر خوشاله و خکه چې د دولت په محکمو کې د خلکو پربکړي په کلونونه کپدې او د ژر پربکړي لپاره به یې رشوت ورکاوه. خلک به د خپلو سوداګریزو او شخصي دعوو له پاره فضل الله ته ورتلل.

يو کس پلار ته ووبل:

- ډېرش کاله په یوه ستونزه کې ګير وم، خو فضل الله ته په یو څل ورتلو اوارة شووه. فضل الله به مجرمین په عام محضر کې په درو وهل چې تر دې وړاندې زمود په سیمه کې داسې خنه و لیدل شوی.

د پلار یوه ملګري مې ورته ووبل، په خپلو سترګو یې درې هغه ځوانان ولیدل، چې دوه بنځې یې تبنتولې وي او د عامو خلکو په وړاندې په درو ووهل شول.

د فضل الله استوګنځي ته نزدې یې یو ستیج جوړ کې چې د جمعې ورځې له وعظونو وروسته به هلتہ په سلګونو کسان د مجرمینو د سزا د لیدلو له پاره ورتلل چې د هرې درې په وھلو سره به یې په چیغه ویل:
- الله اکبر!

کله به فضل الله په یوه خلور نعل لرونکي تور آس سپور د خلکو منځ ته ورغئ. ملګرو به یې روغتیاپی کسانو ته اجازه نه ورکوله چې د فلچ درمل خلکو ته ورکړي. دوی ویل واکسین ورکول امریکاپی نقشه ده چې مسلمانې بنځې شندې کړي. نو په دې سره به د سوات د خلکو نسل هم له منځه لار شي.

فضل الله په راډیو کې ووبل:

- د ناروځی له خپرېدو مخکې تداوی د اسلامي شريعت له قوانینو سره مخالفت دی. د سوات په هېڅ سیمه کې به دې یو ماشوم هم نه و لیدلی چې یو خاځکي واکسین یې دې خورلې وي.

د فضل الله کسان په بشپړه توګه د افغانستان د امر بالمعروف او نهی عنی المنکر پولیسو ته ورنه وو، په لارو او کوڅو کې به په مخالفینو پسې ګرځبدل. دوی «د شاهین ځانګړي خواک» په نوم د پولیسو یوه داوطبله دله جوړه کړه. دا ډله به وسله په لاس په ګاډیو کې ناست او په سیمه کې ګرځبدل.

ځینې خلک خوشاله و یوه ورڅ مې له پلار سره د بانګ مدیر ته تللى و، هغه مې پلار ته ووبل:

- د فضل الله یو له بنو کارونو دا و چې نجونې او بنځې یې بازار ته له سودا خخه منعه کړي. اوں مور نارینه پیسې ذخیره کوي شو.

پلار په پربشانې سره ویل چې ډپرې کسان زمود د سیمې د سلمان په خبر دی هغه ورڅ یې ویل چې د بې کاري له لاسه د کور چلولو له پاره یوازې اتیا روپې لري خو همدي سلمان د دوی د کار تر بندېدو یوه ورڅ مخکې یوه خبریال ته ویلې و چې طالبان ډېر شه، زړه سواندي او مهربانه خلک دي.

د ملا راډیو له خپرېدو خخه یو کال وړاندې، د فضل الله تاوتریخوالی او واکمنې

پراخه شوی وه. ورور بې مولانا لياقت له خپلو دريو زامنو سره د هفو وژل شوو
کسانو له ډلي و چې په ۶ م کال د اكتوبر د مياشتې په پاي کې په بوجار
مدرسه امريکايني بي پبلوته الوتكو بمبار وکر. په دې حمله کې د سوات د درې
اتيا کسانو چې ډبرى بې نوي ځوانان او د دوولسو ګلونو په شاوخوا ماشومان وو
ژوند له لاسه ورکر. له دې حملې روسته تول وبربدلي وو او خلکو قسم خوړۍ
وو چې عج به بې اخلي. لس ورځې روسته یو ځانمرګي برید کوونکي د اسلام
آباد او سوات په لاره په دره گې کې د پوڅ به یوه پوسته حمله وکړه چې په پایله
کې بې د پوستې ۴۲ کسه سرتېږي ووژل. هغه وخت په پاکستان کې ځانمرګي
بريدونه ډبر پښنبدل خو په هغې کال په تولیزه توګه شپر چاودنې وشوي او دا تر
تولو لویه حمله وو چې د پاکستانې پوهیانو په ضد شوی وه.

- په اختر کې مور پسونه او نور حيوانات قرباني کوو. خو فضل الله ووبل:

- په دې اختر کې به دوو پښې لرونکي حيوانات قرباني شي.

دېر ژر مې بې د خبرو معنى ته پام شو، پېروانو بې خنان، سياست پوهان، د
 ملي حزبونو او سېکولر غړي په ځانګړې توګه «د خلکو ملي ګوند»^(۱) او نورو خخه
ډېر کسان ووژل.

د ۲۰۰۷ م کال په جنوري کې مې د پلار یو ملګري چې ملک بخت بیدار
نومده په خپل کلې کې د اتيا کسانو له خوا چې مخونه بې پېټ کړي و وتنټول
شو. هغه د خلکو د ملي ګوند مشر، خان او پانګه وال. و روسته بې جسد د ده
کورني د نیکونو په هديره کې پېداشو چې لاسونه او پښې بې پري مات کري و.
دا په سوات کې لومړي هدفي وژنه وه. خلکو وبل هغه له دې امله ووژل شو چې
د طالبانو په ضد بې له پوڅ سره مرسته کړي وه.

دولتي چارواکو تولي پښې له پامه غورخولي وي. زمور ايالتي حکومت تر اوشه
هم له هغو ملايانو خخه جور شوی و، چې د اسلام له پاره په مبارزه کړلو بې
هېڅوک نه ملامتوول. په لومړيو کې مو فکر کاوه چې د سوات تر تولو لوی شبار

^(۱) په پاکستان کې یو سياسي چې حزب دي.

مېنګوره زمور له پاره خوندي دي. خود ملا فضل الله پندې غالې زمور د اوسبدو له
خایه په خو ميله کې پروت و. سره له دې چې کور ته نژدي مو طالبان نه و خو په
کوڅو، بازارونو او غونديو کې ګرځبدل.
مور ته هم ورڅه په ورڅ ګواښ نژدي کپده.

په اختر کې خپل کلې ته لاړو. زه او مور مې د تره د زوی په ګادې کې شانتې
سبېت کې ناستې وو، ګادې د سېند په غاړه روان و چې د طالبانو له یوه پاتک
سره ودرېدو. د تره زوی مو دېر ژر د موسيقې کستونه مور ته راکېل چې په
بکسونو کې مو بې پېټ کړو. طالبانو توري جامي اغوستې وي او کلاشينکوفونه
ېې په لاسونو کې و.

مور ته بې ووبل:

- خوبيندو په دې ډول جامو کې تاسي د شرم ور یاست، باید چې چادری په سر
کړئ.

کله چې له رخصتيو روسته بېرته بنوونځي ته راغلو، د دروازې په سر مو یو لیک
ښکارپده چې په کې لیکل شوي و:
«بناغليه! ستاسي بنوونځي د لوېدېزاوالو او کفارو په خبر دي. تاسي نجونو ته
زده کړه ورکوي او هغوي چې کومې جامي اغوندي د شريعه خلاف دي.
ښوونځي مو وټري کنه له ستونزو سره به مخ شئ او اولادونه به مو په غم کېنې.
د اسلام فدايان»

پلار هود وکړ چې له دې روسته هلکان خپلې سيمه بېزې جامي او نجونې هم
له سپین ټكري سره شين رنګه جامي واغوندي. مور ته بې سپارښته وکړه،
ښوونځي ته د تلو او راتلو په وخت کې مخ پېټ کړو.

هدایت الله له پلار نه غوبښته وکړه چې پیاوړي او ثابت قدمه و اوسي. زياته بې
کړه:

- ضياءالدينه ته نفوذ لرونکي شخصيت بې کولاي شي د دوى په ضد بيانې
ورکړي. ژوند یوازې نفس ويستل او نفس اخيستل نه دي. ته کولاي شي همدلتله

پاتې شې، د طالبانو قول امرونه ومنې او يا هم د دوى په وړاندې ودرېږي.
پلار د هدایت الله خبرې مور ته تشریح کړي. وروسته یې د دیلي آزادې سيمه
بیزې ورځانې ته یو لیک ولیکه:
«د اسلام فدایانو ته!»

دغه د اسلامي احکامو د پلي کولو سمه لاره نه ده. له تاسې هيله کوو زموږ
اولادونو ته ضرر مه رسوئ، خکه په کوم خدای^(۲) چې تاسې باور لرئ، همدغه
ماشومان هره ورڅه همغه خدای^(۲) ته سجده کوي. تاسې کولای شئ زما ژوند
واخلي خو هيله کوم د دې بشوونځي ماشومان ونه وزنئ.»
کله چې پلار ورځانې ولیده دېر وارخطا شو. لیک د منځ په پانه کې چاپ شوی
و او د پلار نوم او د بشوونځي پته هم په کې لیکل شوی و. پلار ته دېر خلکو
مبارکي ورکوله او نور یې هم وهڅاوه.
خینو کسانو پلار ته وویل:

- تاسې په ګړنديو او بو کې لوړۍ دېره اېښې اوس مور هم باید د خبرو کولو
شهامت ولرو.

د نبات او به، د ټېنېس توپ او د سوات بودا

طالبانو لوړۍ موسیقی، وروسته د بوداګانو مجسمې او ورپی یې زمور تاریخ له
منځه یوور. زمور یو له په زړه پوري فعالیتونو خڅه د بشوونځي له خوا د مېلې
سفر و. دا چې مور د سوات په خېر جنتی سيمه کې ژوند کاوه دېر خوشاله و.
سوات دېر په زړه پوري مېلې یې ځایونه لرل لکه آبشار، سېند، د سکي لو به، د
والې مانې، د بودا مجسمې او د سوات د آخند مقبره.
دېرې اونۍ پخوا به مو د مېلې د سفر په اړه خبرې کولې تر دې چې هغه شېه
هم را ورسېده چې تر تولو بنکلې جامې به مو اغوسټې، له سرو کړو چرگانو او
وريجو ډکو لوښيو سره به بس ته پورته شوو. خینو زده کونکو به د عکاسي
کامري لرلي او په مېلې کې به مو عکسونه هم اخیستل. د ورځې په پاي کې به
پلار غونبېتل چې قول په یوه لیکه کې ودرېږو او هر کس به په نوبت په یوه لو به
دېره درېده او د نن ورځې د نندارې په اړه به مو خبرې کولې. کله چې فضل الله
راغئ له هغې وروسته مو بشوونځي هېڅ مېلې یې سفر نه لاره، خکه چې نجوني
نه باید بهر لیدل شوې واي.

طالبانو د بودا مجسمې او ګونبدي چې زمور د لوبو خای و ورانې کړي. دغه
مجسمې په زرگونه کلونه پخوا د کوشانيانو^(۴) د پاچاهانو د زمانې له تاریخ خڅه
را پاتې وي. طالبانو باور لاره چې هر ډول نقاشي کړل او مجسمه جوړول حرام
دي او باید چې مخنيوي یې وشي. یوه ورڅې یې د جهان آباد بودا چې مېنګوري
ته نژدي په یوه غره کې توردل شوی او شپږ متنه اوږدوالي یې لاره والوزاوه.

^(۴) د کوشانيانو امپراتوري چې له ۶۰ خڅه تر ۳۵۷ م کلونو پوري یې په منځنۍ آسيا او دهند په شمال
واکمني کوله او بودايو دين په کې رواج و.

پخوانی آثار پېژندونکي وايي چې دې بودا د افغانستان د باميانو⁽ⁱⁱ⁾ د بودا په څېر چې د افغانستان طالبانو ويچار کړ ارزښت درلود.

د دې مجسمې د ويچاريدو له پاره یې دوه عملیاته وکړل. لوړۍ یې د ډبرو په توبو کې سوری وکړل او له باروتو یې دک کړل، خو په زړه پورې پایله یې ترلاسه نه کړه. خو اونی وروسته د ۲۰۰۷ م کال د اکتوبر په آتم یې هغه ځایونو ته انغار ورکړ، دا څل یې هغه بودا چې د اوومې پېړۍ راهیسې یې د درې خارنه کړه له منځه یووړ.

طالبان زموږ د سنکلو هنزوونو، فرهنگ او تاریخ دوبمنان شول. د سوات موزیم یې له دوی خخه د ساتنې له پاره بل ځای ته ولپرداوه. دوی د زمرودو او نورو کانونو غرونه تر خپلې ولکې لاندې راوستل او د هغه ځای سنکلې ډبې یې د وسلو د اخیستو له پاره پلورې. چا به چې زموږ ارزښت لرونکې ونې د تختو جوړولو له پاره وهلې له طالبانو به یې اجازه اخیسته چې په ونو دکو ګادو ته یې د تلو اجازه ورکړي.

د دوی د رadio خپروني په توله دره او په ګاونديو سيمو کې اورېدل کېږي. سره له دې چې مور تر اوسه هم خپل تلویزیون ساتلى، هغوي کېبلې چینلونه پري کړل. ما او منېې نور نه شوای کولای چې د «شرات» په څېر د خپلې خوبنې بالیوودې خپروني وګورو، داسې سنکارېدې چې طالبان غواړي مور هېڅ کار ونه کړو. هغوي د کاروم په نوم زموږ د خوبنې وړ د تختې لوبه چې په تخته به موښو ته حرکت ورکاوه هم منعه اعلان کړه. داسې او azi مو اورېدلې ېچې که طالبان په کورونو کې د ماشومانو د خندا آواز واوري په زور کور ته ننزوی او تخته ورته ماتوي. طالبانو مور د نانځکو په څېر تر خپلې ولکې لاندې راوستي، خلکو ته به یې امر کاوه چې خه دول کالې واغوندي او خه کار وکړي. ما به فکر کاوه چې که

⁽ⁱⁱ⁾ د بودا لوې مجسمې وي چې د افغانستان د باميانو ولايت د یوه غره په زړه کې تول شوې ې. د غه مجسمې چې د یوه لړوالي ۵۳ او د بلې هم ۳۵ متره و، د نورو تاریخي ځایونو سره په دې سيمه کې د اوړده وخت له پاره په افغانستان کې د سیلانیانو د لیدلو اصلې آثار و.

خدای⁽ⁱⁱⁱ⁾ غوبنتی مور هم همداسي واي نو تول انسانان به یې بول پیداکړي و. یوه ورڅه مې پام شو چې بنوونکې حمیده په سلګیو ژاپي. خاوند یې په متنه واړه بنار کې پولیس، د فضل الله کسانو په هغې بنار حمله کړي وه، د بنوونکې حمیدې د خاوند په ګډون یې خو کسه پولیس وزلي. د درې په پولیسو یې دا لوړۍ برید و. دوی ډېر ژر ډېر کلیوال تر خپلې ولکې لاندې راوستل. د شريعت د نفاذ سپن او تور بېرغونه ډېر ژر د پولیسو په پوستو کې ورپېدل. د دوی ملبېشي به له لوډسپیکرونو سره کلیو ته ننوتې او پولیس به ترې تښبدل. په لړ وخت کې یې ۵۹ کلې تر ولکې لاندې راوستل. پولیس له وزل کېدو خخه ډېر وېرېدلې و. نو له همدي امله یې په ورڅانو کې خبرتیا خپره کړه چې دوی له واک خخه لاس اخیستي.

دا تولې پېښې وشوې خو خوک یې په مخه کې ونه درېدل، داسې چې ته به وايې تول پرمونې وړي دي. پلار مې ويل چې فضل الله خلک لار ورکې کېږي و. خینو له دې امله چې نه ژوند به ولري ورسره یو ځای شوي و. سره له دې چې سخته وه، خو بیا هم پلار هڅه وکړه چې د دوی له تبلیغاتو سره مقابله وکړي.

هغه به په خندا سره ويل:

- زه نه ملبېشه یم او نه هم رadio لم.

هغه آن یوه ورڅه په یوه بنوونځي کې د خبرو له پاره په ډېرې اتلولې سره د رadio ملا کلې ته ورغئ. دي له یوه سېند خخه د کرکره یې پل په واسطه تېرېدل، وراندي یې پام شو چې تول آسمان دود نیولې، په ژوند کې یې چې کوم دودونه لیدلې و تر تولو ډېر تور دود و. لوړۍ یې له خان سره فکر کېږي و چې دا به د خښتو د ټېيو دود وي، خو کله چې ور نزدې شوي و، ګوري چې خو لونګۍ او لوېږيو واله کسان ولار دي تلویزیونونه او کمپیوټرونونه اور ته اچوي.

پلار مې په بنوونځي کې خلکو ته وویل:

- کلیوال مې ولیدل چې تلویزیونونه او کمپیوټرونونه یې په اور سوزول. پوهېږي خوک چې له دې کار خخه ګټه اخلي چاپاني شرکتونه دې چې نور سامانونه هم

جو کری۔

یو کس ستبج ته راغئ د پلار په غور کې بې ووبيل نور ادامه مه ورکوه چې له
خطر سره مخ کېږي.

دېبرو دولتي ماموريتو او آن خلکو د دي ډول کارونو په وړاندې غږگون نه نښوده. دا سې نسکار پدھه چې د ټول هېواد خلکو خپل عقل له لاسه ورکړي وي. طالبانو د ملت زړه اسلام آباد هم تر ولکې لاندې راوستي و. په ورڅانو کې مې تصویرونه لیدل چې بسخو او نجونو د چادری په خبر جامو کې د موسیقى او فلمونو په بازار پړغل کړي و.

دغه بنځي د نجونو د لوبي ديني مدرسي «جامعه حفصي» او «لال مسجد» خخه ووي. دغه مسجد په ۱۹۶۵ م کال کې جوړ شو او لال نوم يې د دبوالونو د سرو رنګونو له امله دي. لال مسجد چې دولتي مامورینو به هلته لمونځونه کول، د شورا له مجلس، د آي اپس آي له مرکز او نورو ډپرو دولتي ادارو سره ډپر لپر واتین لري. ودانۍ يې د نجونو او هلکانو دوپي مدرسي لري چې په کلونو په کشمیر او افغانستان کې د مبارزي له پاره کارول شوي دي. دغه ودانۍ د عبدالعزيز او عبدالرشید په نومونو د دوو ورونو له خوا اداره کېده او هغه وخت د بن لادن د تبلیغاتو په مرکز بدل شو چې عبدالرشید له ملاعمر سره د کتنې په وخت کې اسماهه هم ليدلي و.

دغه دوه ورونه د خپلو اور ژبو بیانیو له امله پېژندل شوي او دېر کسان يې په
خانگړې توګه د سپتېمبر له یوولوسم وروسته په خان رامات کړل. کله چې
ولسیمشر مشرف د «تروبرزم» په وړاندې جګړه کې له امریکایانو سره د مرستې
هوکړه وکړه، مسجد له پوچ سره خپلې اړیکې پړ کړي او په دولت د نیوکې په
مرکز بدل شو. آن عبدالرشید په ۲۰۰۳ م کال په دسمبر کې د مشرف په کاروان
چې راولپنڈی ته روان و د انفجار په توطیه تورن شو. خارنوالان وايی چې د دې
حملې له پاره يې چاودبدونکې توکۍ په لال مسجد کې پېت کړي و خو هغه له
دي تور خخه خو میاشتی وروسته له بنده خلاص شو.

کله چې مشرف په ۲۰۰۴ م کال کې قبایلی سیمو وزیرستان ته خپل سرتبری ولپرول، دوو ورونو د دولت په ضد د یوې مبارزې رهبری په غاړه اخیستې وه او د پوځ اقدام بې غیر اسلامي اعلان کړ. هغوي یووه وبپانه او د فضل الله د رادیو په خبر یووه ناقانونه رادیوبوی دستگاه لرله چې له لارې بې خلکو ته اطلاعات رسول. په همغه وخت کې چې په سوټ کې طالبان راخرګندېدل، د لال مسجد د مدرسي نجونو په اسلام آباد کې خلک ګوانبل. هغوي په هغو کورونو چې فکر کپدہ د پیغام رسولو مرکزونه دي په ناخاپی توګه حمله کړله. کومې بشخي به چې د دوی په فکر بې لارې وي په درو به وهل کېږي. د فلم او موسیقى پلورنځۍ بې تړلي و او د پلورنځيو تولو وسایلو ته بې اور ورته کړي و. کله چې بشخي د طالبانو په ګټه وي، بیا بې د دوی به نظر لیدل او غړ اوږبدل ناروا نه دی. د «ام حسن» مدرسي مدیره د عبدالعزیز د مشر ورور بشخه وه چې په ويړ سره به بې ویل چې ډېرو نجونو ته بې د خانمۍ بريد له پاره روزنه ورکړي. آن په مسجد کې بې محکمي خلاصې کړي چې اسلامي عدالت ترسره کړي. ملېشو به پولیس په درو وهل او دولتي ودانۍ به بې چور کولی.

د مشرف دولت نه پوهېدہ چې خه دول غبرګون وښي. کېدای شي له د ډې امله به و چې پوچ له مسجد سره نزدې. و خود ۲۰۰۷ م کال په منځنیو میاشتو کې شرایط نور هم خراب شول او خلک له دې وپرېدل چې د طالبانو ملېشو پلازمېنې تر واک لاندې راوسته. اسلام آباد هر وخت یوه آرامه او منظمه سیمه ده چې د هېواد له نورو سیمه سره دېر توپیر لري. په پای کې د جولای د درېیم مانیام په وخت ټانګونه او نظامي گاډي تر مسجد چاپېر شول. دوی د هغې سیمه برښنا پري کړه، کله چې تیاره شوه، ډزي او چاودنې پیل شوي. سرتبریو د دېوال په سوریو کې چاودنې وکړې او د پتنهځای په لور یې توپونه ووېشتل، په داسې حال کې چې جنګي هلیکوپټرې یې په آسمان ګرڅبدې، دولتي ځواکنو د مدرسي نجونو ته په لوډسپیکرو کې چېغې وهلي چې تسلیم شي.

د مسجد دېرو ملېشود کشمیر او افغانستان په جګرو کې هم برخه اخیستي وه.

دوي د خان له پاره خو سنگونه جور کړي و. دوي د مدرسې نجوني ډبرينو ځمکتلو کوټو ته له زېرو سره ولپېلې. د نجونو کورني له مسجد بهر پربشانه ولاړي وي او له خپلو لونو سره يې په مبایل خبرې کولي او هيله يې تري کوله چې را وزوي. ځينو نجونو نه منله ويبل يې له بنوونکو يې زده کړي چې د دوي له پاره شهادت کاميابي ۵۵.

د سبا ورڅي په مابنام لړ شمېر نجوني را ووتې. عبدالعزيز يې له لور سره چې چادرې يې په سر کړي وه په پته را ووت. د ده مېرمن او وړوکۍ ورور يې له ډبرو نورو زده کوونکو سره د ننه پربېندول او هره ورڅ به پوئ او ملېشو پر یو بل ډزې کړلې. ملېشې په راكتو او له بېتريو جورو بمونو سمبال وي. دغه محاصره د جولاي تر نېم پوري، هغه وخت چې د مسجد له مناري خخه يې د خانګرو څواکونو یو قوماندان وویشت ادامه لرله. په پاي کې د پوئ زغم پاي ته ورسید او په پېتځای يې حمله وکړه.

دولت دې ته د «خاموش عملیات» نوم ورکړي و سره له دې چې چیغو يې د غورو پردي شکولې. تر دې وړاندې مو په پلازمېنه کې داسي جګړه نه وه ليدل شوې. کماندویانو په ساعتونو کوټه په کوټه مبارزه وکړه، تر دې چې عبدالعزيز او پیروان يې تر ځمکتلې پوري تعقیب او ووژل. د جولاي په لسمه کله چې محاصره پاي ته ورسپد، د سرتېرو او ماشومانو په ګډون په سلګونو خلک ووژل شول. خبرونو تکان ورکونکي عکسونه چې هر ئای وینې بشکاربدې، هر ئای هنداري ماتې او بې روحه جسدونه پراته و، بېندول. مور تولو دا تصویرونه کتل چې ډېر بې وېرېدلې و. د دواړو مدرسو ډېر زده کوونکي د سوات اوسېدونکي و. په پلازمېنه هغه هم په یوه مسجد کې خه ډول داسي پېښه رامنځ ته کېږي؟ مسجد زمور له پاره یو سېپېڅلی ئای دې.

د لال مسجد له محاصري وروسته د سوات طالبان ورک شول. د جولاي دووسلمه مې د زېپېدو ورڅ ده له دې امله مې د دې ورڅي پېښې نه هېږږي. فضل الله خلکو ته د یوې رadio خپې ورکړي چې له پخوانیو خپو سره يې توپير

لاره. هغه په ډېرې غوسې او پربشاني سره د لال مسجد د حملې په اړه خبرې کولي او ژمنه يې وکړه چې د عبدالعزيز د مرګ غچ به اخلي. بیا يې د پاکستان د حکومت په ضد د جګړي اعلان وکړ.

دغه شخړې د یوې واقعې نیونې پیل و. اوس فضل الله خپل ګواښونه کوي شوای چې د لال مسجد په نوم خلک د طالبانو ملاتړي ته وهشوي. خو ورڅي وروسته يې د سوات په لاره په یوه دولتي دله حمله وکړه او دیارلس سرتېري يې ووژل. دغه ستونزه یوازې د سوات نه وه، د باجور د قبیلو له خوا هم د اعتراض چېغې پورته شوې او د خانمېر ګوېمونو غړ په ټول هېواد کې واورېدل شو.

تر اوسي هم د هیلو یوه وړانګه شته وه، حکه چې بې نظير بوټو بېرته راتله. امریکایان ډېر په وېره کې و، حکه چې له ده سره ټون کوونکي جنزال مشرف په پاکستان کې محبوبیت نه لاره چې د طالبانو په وړاندې اغېز ولري، له همدې امله يې له خپل مامور سره مرسته وکړه چې په یوه معامله کې خپل واک ووبشي. نقشه داسي وه چې مشرف له واک خخه خنګ ته کړي او د بې نظير بوټو د حزب تر ملاتې لاندې یو ملکي کس ولسمشر وټاکي. ټولو پاکستانيانو مې د پلار په خبر مې فکر نه کاوه چې دا معامله دې اغېز ولري حکه چې مشرف او بې نظيرې له یو بل خخه بد راتلل.

زما د دوه کلنی له وخته بې نظيرې له هېواده بهر په تبعید کې ژوند کاوه. خو پلار مې يې په اړه ډېرې خبرې کړي وې او دا چې دویم خلی راتله او یوه بنېڅه رهبر به مو لرله ډېرې حیرانه وم. بې نظير بوټو زما په خېر ډېر ورځونو ته د خبرو کولو زډه ورکړي و چې خبرې او سیاست وکړو. هغه زمور له پاره بېلګه وه. بې نظير بوټو د زورواکي د له منځه وړلوا، د ولسوواکي پیل او ټولې نېږي ته د قدرت او هیلو پیغام راوېونکي وه. هغه زمور یوازینې مشره وه چې د ملېشو په ضد به يې خبرې کولي او آن امریکا ته يې وړاندېز وکړ چې د پاکستان په پولو کې بن لادن پیدا او وې نیسي.

خود ټولو خلکو د استقبال ورنه ګرځېده. د ۲۰۰۷ م کال د اکتوبر په ۱۸ مه

په کراچی کې له الوتکې رابنکته شوه چې مور قول بې د ليدو له پاره تلویزیون
ته خک و، اوښکې يې توبولی ځکه چې له نهه کاله تبعید وروسته يې د پاکستان
په خاوره کې پښه اپنې و. کله بې چې کاروان په سرک په حرکت کې و او دا
په یوه سرخلاصي بس کې و. په سلګونو زره خلک بې بنه راغلاست ته راغلي و.
هغوي له قول هبوا د خخه راغلي و چې دېرو يې ماشومان هم ورسه را وستي و.
دېرو يې سپينې کوتري والوزولي چې یوه يې د بې نظيرې په بکس کېناسته.
خلک دومره ډېر و چې بس ډېر ورو حرکت کاوه. مور يې نور نداره نه شوای
کوی ځکه چې ډېر وخت يې نیوه.

کله چې په نيمه شپه کې ملېشو حمله وکړه، زه مې په بستره کې پرته و. د بې
نظيرې بس د نارنجي ورانګو په خپو کې الوتی و. سهار چې کله له خوبه وينه
شوم، پلار مې خبره کرم. هغه او ملګري يې دومره وبرېدلې او پربشانه و چې توله
شپه يې سترګې نه وې پتنې کړي. له نېکه مرغه چې بې نظيرې ته زيان نه و
رسېدلی ځکه چې هغه تر انفجار مخکې لاندې پور ته تللى و خو په یوه فولادي
کوته کې آرام وکړي خو په دې پښنه کې ۱۵۰ کسه وزل شوي و، زمور په هبوا د
کې د بم چاودنې دا پښنه تر تولو لویه و. ډېرى جسدونه د زده کوونکو و چې تر
بس يې کړي جوړه کړي و او ځانونه د بې نظيرې فدايان بلل. په هغې ورڅ په
ښوونځۍ کې قول زده کوونکي آن د بې نظيرې مخالفین هم غلي و. مور
خدای^(۱) ته شکر ويست چې بې نظيره جوړه ده.

یوه اونی وروسته پوئ د جیپونو او هلي کوپترو په آوازنونو سره سوات ته راغي. مور
په ښوونځۍ کې و چې هلیکوپتری راغلي، غږي ډېرى ووبرولو. په مندہ مندہ بهر
ووتو، د نبات او به او د ټېنېس توپونه يې چې مور ته را اچول په چېکي. سره مو
نيول. هلیکوپتری د سوات په یوه لري پرته سيمه کې وي، خو دا چې زمور کور د
سيمه يېز پوچ له اډي سره نژدي و زمور په سر به يې هم پروازنونه کول. مور د نبات
د اوبود ټولولو له پاره له یو بل سره سیالي کوله چې خوک به ډېر قول کړي.
یوه ورڅ یو کس د سرک له بلې غارې راغي وې ويل، مسجدونو اعلان وکړ چې

سبا به نظامي حکومت جوړ شي. مور نه پوهېدو چې نظامي حکومت خه معنى
لري. له همدي امله وارخطا و. د خپل گاوندي د کور په دېوال کې د اړېکو
ساتلو له پاره چې هلته سفینه اوسبېده یو سورې و. زه لارم دېوال مې په زوره زوره
وواهه، دوى د دېوال سورې ته راغل، تري و ملي پونسل:

- دا نظامي حکومت يې لا خه دي؟
کله چې هغوي راته تشریح کړ، وروسته آن له کوټو مو هم را ونه وتو فکر مو کاوه
چې کومه بده پښنه کېږي.

په راديو کې مو اوږېدل چې مشرف درې ته ^۳ زره سرتېري لېږي چې له طالبانو
سره مقابله وکړي. هغوي تولې خصوصي او دولتي ودانۍ چې فکر کېدہ ستراتېزېک
اهميت لري ونېوې. تر هغې وخته فکر کېدہ چې پاکستان د سوات پېښو ته فکر نه
کوي. یوه ورڅ وروسته یوه ځانمرګي د پوئ یو ګاډي والوازو چې ۱۷ سرتېري او
ملکي وګړي په کې ووژل شول. وروسته توله شپه له غرونو خخه د توب او توپکو
آوازنونه راتل، له دې غرونو سره مو نه شوای کولاي سترګې پېټي کړو.

په بله ورڅ مې په تلویزیون کې اوږېدل چې په غرونو کې جګړه د شمال لور ته
هم ورڅ شوي ده. بنوونځۍ رخصت شوي و او مور په کور کې پاتې و، هڅه مو
کوله په پښنه پوه شو. سره له دې چې جګړه له مېنګورې بهر و خو مور د مرميرو
غرونوه اوږېدل. پوئ ويل چې د سلو په شاوخوا ملېشي وزل شوي دې، خو د
نوممبر په لومړي ورڅ لړ او ډېر اوه سوه طالبانو په خوازه خبله کې د پوئ په یوه
پوسته برید وکړ. له دوى خخه پنځوس تنه سرحدې پوځيان وتنېښدې او اته
څلوبښت کسه نور يې ونېول. د فضل الله کسانو د دې له پاره چې دوى سېک
کړي او ملندي پېږي ووهې، وسلې او یونیفورم يې تري اخیستي و او بیا يې هر
یوه ته پنځه سوه روپې ورکړي چې له هماغه لاري بېرته لار شي. وروسته طالبانو
په خوازه خبله کې دوى پوستې تر خپل واک لاندې راوستې او مدین^(۱) ته لابل
چې هلته پوليسو خپله وسلې ورکړي. طالبانو په ډېرى چېکي سره د مېنګورې

شاوخوا سیمې تر واک لاندې کړي.

مشرف د نومبر په دولسمه لس زره سرتبری او خو جنگي هليکوپتری هم زمور درې ته را ولپرلې. په هر ځای کې پوئ بنسکارېده. هغوي آن د ګلف د لوبو په ډګر کې هم پوسته واقوله او خپلې لوېې وسلې يې د غره په لمنه کې ودرولي. وروسته يې د فضل الله په ضد عملیات پیل کړل چې د سوات د لومړۍ جګړې په نوم یاده شوه. دا لومړۍ خل و چې دولت د خپلو خلکو په وړاندې له قبایلی سیمې بهر عملیات کوي. لومړۍ پولیسو هڅه وکړه چې فضل الله په داسې حال کې چې یوه تولی ته يې خبرې کولې ونيسي خو یو طوفان وشو چې هغه په تېبنته بریالی شو، دغې پېښې د د معنوی ارزښت ډېر کړ.

ملېشې په آسانې سره تسليم نه شوې. د دوی په ځای يې د ختیع لور ته پرمختګ وکړ، د نومبر په ۱۶ مه يې د الپوري بنار چې د شنګلې له اصلی بشارونو خخه یو دی ونيو. سيمه يېز پولیس دویم خلی له جګړې پرته وتبتپدل. د هغې ځای خلکو ويل چې د مبارزه کوونکو په منځ کې چیچنیابي او ازبك هم وو. موږ په شنګله کې خپلې کورنۍ ته په اندېښنه کې وو، سره له دې چې پلار ويل کلې د طالبانو له سيمې ډېر لري دې چې دوی ته مراحمت نه شي کوئي او د سيمې خلک به له دوی سره مرسته وکړي. د پاکستان پوچ ډېر سرتبری او وسلې لرې، له همدي امله يې دویم خلی هود وکړ چې دره په ټولیزه توګه تر کنټرول لاندې ونيسي. هغوي د فضل الله مرکز امام دره ونيو. ملېشې ځنګل ته وتښبدې او د پېښې په لومړيو کې پوچ وویل چې تولې سيمې پاکې شوې دي. فضل الله د غرونو په لور شا تګ کړي و. خو دوی طالبان له هغې خایه لري نه کړل.

پلار وویل:

- دا د شخړې پای نه دې.

یوازې د فضل الله دله د ويچارې لامل نه وه. د پاکستان په ټول شمال لویديز کې د قبایلو په رهبری د ملېشو بېلابلې دلې را پیداشوې وي. د سوات له

جګړې یوه اونې وروسته د طالبانو ۴۰ رهبرانو زمور د ایالت له لارې په جنوبي وزيرستان کې سره کتلې و او د پاکستان د دولت په ضد يې جګړه اعلان کړي ووه. دوی هوکره کړي وه د «پاکستان د طالبانو د تحریک» په نوم او بېغ سره به یوه، متحده دله جوړه کړي او دعوه يې وکړه چې په خپله دله کې د پاکستان په ضد جګړې له پاره ۴۰ زره کسان لري. دوی د بیت الله مسعود په نوم یو کس چې په افغانستان کې هم جنګدلې و او لړ او دېر د خلوبښت کلونو، د خپل روہر په توګه وتاکه. فضل الله هم د سوات د عملیاتو قوماندان وتاکل شو.

کله چې پوئ را ورسېد، موږ فکر کاوه چې جګړه به ژر پای ته ورسېږي خو سخته تېروتنه مو کړي وه. تر اوسه دېرې شخړې شته وي. طالبانو نه یوازې دا چې په پولیسو او پوئ يې حملې کړلې، بلکې کومو بیخو چې حجاب نه لار، چا چې اورده رېره نه لرله او چا چې کمیس پرتوګ نه اغوسټل هم يې حملې پرې کولې. د دېسمبر په اووه ویشتم بې نظیر بوټو د راولپنڈي د پارکې په لیاقت باغ کې چې هلته زمور د هېواد لومړۍ وزیر لیاقت علی ترور شوی، تاکنې ترسره کړي.

بې نظیر بوټو د چیغو او خوشالیو په غړونو کې خرګنده کړه:

- موږ به افراط کوونکو او ملېشو ته د خلکو په قدرت سره ماته ورکړو. د دې وړونکې ګاډۍ یو توبوتا دوله د مرمى ضد لندکروزور، کله چې له باغه ووته، د ګاډۍ په چوکې وربده او د ګاډۍ له لوڅ سرڅخه بې سر ویوست چې خلکو ته د خدای په آمانی له پاره لاس وښوروی. ناخاپه د ډزو او چاودنو غړونه واورېدل شول، ځکه چې یوه ځانمرګي برید کوونکې خان د دې د ګاډۍ په ځنګ کې الوزولی و، بې نظیره ورو لاندې ورغې بده. د مشرف دولت وروسته خرګنده کړه چې د بې نظیرې سر له یوه سخت ځای سره لګبدلې و خو خلکو ويل چې هغه په ډزو سره ووژل شوه.

د ټلوبېيون نندارې ته ناست و چې ناخاپه خبرونه پیل شول. نيا مې ویل:

- بې نظیره به شهیده شي.

په دې معنې چې د ويړ ور مرګ به ولري.

زمور تولو له سترګو خخه اوښکې روانې وي او دعا مو ورته کوله.

کله مو چې د هغې د مړینې خبر واوربد، زما ننني آواز راته وویل: «ته ولې د بنټو د حقوقو له پاره مبارزه نه کړي؟»

مور د ولسواکۍ په لته کې و او خلکو ویل:

- بېنځیره چې مړه شوه، هېڅوک به هم امنیت ونه ویني.

داسې بنسکارپده چې هبواډ مو تولې هیلې له لاسه ورکړې وي.

مشرف د پاکستان د طالبانو رهبر بیت الله مسعود د بې نظیري د مرګ مسول بالله. دوى د بیت الله مسعود او د دوى د ملبشو تر منځ دیوی ټلیفونی مکالمې متن خپور کړ چې د حملې په اړه یې خبرې کړي وي . خو مسعود اعلان وکړ چې بوټو دوى نه ده ترور کړي.

د اسلامي مطالعې بنوونکۍ قاري صib به له مور کره راته چې ما او د سیمې نورو ماشومانو ته قرآن را زده کړي. کله چې طالبان زمور سیمې ته راغل، د تول قرآن تلاوت کول مې تر دېره د بابا د خوشالولو له پاره ختم کړي و. مور قرآن کږيم په عربي ژبه له مخه وايو، چې دېر خلک په سمه توګه نه پوهېږي چې د آیتونو معنى یې خه ده، خو ما به یې معنى هم زده کوله، په داسې حال کې چې زه وېړدلي

وم او قاري صib هڅه کوله چې د بې نظیري مرګ توجیه کړي ویل یې:

- دېر نښه وشول چې هغه یې ووژله. کله چې ژوندي وه وجود یې هېڅ ګټه نه لرله. هغې له اسلام خڅه په سمه توګه پیرويو نه کوله او که چېږي ژوندي واي، بې نظمي او ګډوډي رامنځ ته کېدہ.

زه سخته وېړدلي وم او دا موضوع مې له پلاره سره شريکه کړه.
هغه وویل:

- بله هېڅ لاره نسته. مور دې ملايانو ته د قرآن د زده کړي له پاره اړتیا لرو. خو ته یوازې د له مخه ویلو له پاره له هغې مروسته غواړې، نو د هغه توضیحاتو او تفسیر ته پام مه کوه. یوازې هغه خه زده کړه چې خداي^(ج) ویلې دې. د هغه خبرې الهي پیغامونه دې چې ته کولای شي هغه په آزادانه توګه تفسیر کړي.

لايق ټولګي

ښوونځي توان را کاوه چې په هغې تیارو ورڅو کې درس وویلای شم. کله به چې په لاره روانه وم فکر مې کاوه چې ترڅنګ به مې هر تېربیدونکی کس طالب وي. مور به د ښوونځي بکس او کتابونه تر تکري لاندې پېټول. پلار به هر وخت ویل د ګلې تر تولو بنه سهار هغه دې چې یو ماشوم د ښوونځي په جامو کې ووبینم، خو اوس له دې دول جامو خڅه وېړدو.

نوې منځني ښوونځي ته راغلې وم او مېرمن مریمې ویل چې هېچا نه غښتل زمور ټولګي ته درس ورکړي څکه چې مور دېږي پوښتنې کولې. په واقعیت کې مو زړه غښتل چې خېږکې زده کوونکې و. کله به مو چې په ودونو کې په لاسونو نکریزې اپښودې د ګلونو په خای به مو د کېمیا فارمولونه او انټیگرالونه جوړول.

له ملکه نور سره مې سیالی روانه وه خو وروسته له هغې چې هغه لوړۍ زده کوونکې شوه، ما دېره هڅه وکړه چې په ښوونځي کې مې پېړته خپل خای ونیسم. پخوا به هر وخت دا دویمه او منیبه دریمه کېدې. ښوونکو به مور ته ویل، آزمونیه اخیستونکی لوړۍ ګوري چې خومړه مو لیکلې، وروسته یې بیا مفهوم ارزوي. منیې پښکلی لیک لاره، خو ما به هر وخت هغې ته ویل چې په څان کافې باور نه لري. دې دېره هڅه څکه له دې وېړدلي نه چې لړې نومړۍ وړل یې کورنۍ ته پلمه شي او له ښوونځي یې منعه کړي.

زه په ریاضي کې کمزوري وم آن چې په یوه آزمونیه کې مې صفر وړۍ و، خو بیا مې هم دېر کونښن کاوه. زمور د کېمیا استاد بناغلې عبدالله به ویل، «مور به ټولو ښوونکو ته (بناغلې یا مېرمن ویل)» زه نړۍ ته سیاست پوه راغلې یه څکه چې د شفاهي آزمونو په وخت کې به مې تل ویل:

- بناغلې تاسې زمور تر تولو بهتره ښوونکی یاست او ستاسي له مضمون سره دېره مینه لرم.

يو شمبر کورنيو شکایت لاره چې پر ما دېر فکر کېږي، خکه چې پلار مې د
ښوونځي مالک دی. دېرى خلک به دې ته هم حیران کېدل چې مور له دومره
سيالي سره بیا هم دېري سره نژدي يو او په يو بل بخيلي نه کوو. مور به
همدا راز د نمونه شاگرد له پاره هم سيالي کوله. په دې سيالي کې د سيمې د
خصوصي ښوونځيو تر تولو تکړه زده کونونکي تاکل کېدل، يو کال زما او ملکې
نومري يو دول شوي. ما يو خل بیا هم په ښوونځي کې آزمونينه ورکړه چې د
ډالي مستحق معلوم شي چې دويم څلۍ مو هم يو دول نمرې واخيسټي. دې
له پاره چې نور خلک فکر ونه کړي چې په ښوونځي کې ماته دېر پام کېږي يا
دېره نازول کېږم. پلار مې بله آزمونينه د خپل ملګري په ښوونځي کې واخيسټه،
بيا هم يو برابر شوونو له همدي امله مو دالي سره ووبشله.

ما له ډرامې او تمثيل سره دېره مينه لرله. په همدي بنسته مې د فساد په اړه د
روميو او ژوليټ په اساس ډرامه ولیکله. لومړي دا طلب یوه بنایسته نجلی وي او
هغه له نجلی دېري آسانه پونستني کوي: «يو بایسکل خو تایروننه لري؟»
نو کله چې هغه څواب ورکوي: «دوه»

ورپسې دا طلب یو نارينه دی نو روميو له هغې سختې پونستني کوي: «پرته له دې
چې له چوکۍ مو پورته شئ، زمور د کوتې په سر کوتې کې کوم دول پکه ده؟»
هغه څواب ورکوي: «زه به خنګه پوه شم؟»
روميو څواب ورکوي: «تاسي خو واياست چې د دوکتورا په کچه زده کړي لري...
ولې نه پوهېږي؟!»

له همدي امله روميو هود کوي چې کار نجلی ته ورکړي.
منېې د نجلی رول لوباوه، يوې بلې نجلی عطېې زما د سکرتري رول لاره چې
په خپلو توکو سره به يې ډرامې يا تمثيل ته بنکلا او شور ورکاوه. تولو په زوره زوره
خندل. زما خوبنېږي چې د خلکو د چلنند او خبرو پېښې وکړم، په تفريح کې به
زده کونونکو زاري راته کولې چې زمور د ښوونکي شناغلي عبدالله پېښې وکړم. د
بدو پېښو له پېښې دو سره مو په هغې ورڅو کې يوې وړې پلمې ته لاره

اوروله چې له شوندو مو مسکا لري نه شي:
د ۲۰۰۷ م کال په پاي کې د پوچ عملیاتو ونه کړای شوای چې د تل له پاره
هېواد له طالبانو خلاص کري. پوچ لا تر اوسيه د سوات په ځینو سرکونو ليدل
کېده، له دې سره ملا فضل الله هره ورڅه په راديو کې خبرې کولې، د
۲۰۰۸ م کال حملې او چاودنې يې تر دې کال وبرونکې بللي.

په هغې ورڅو کې زمور د خبرو اترو موضوع پوچ او طالبانو. عطېې به هر وخت
سر زما په سر اپښود او ويل به يې:
- طالبان بشه دي که پوچ؟
او ما به څواب ورکاوه:
- که يو زمرۍ او مار حمله درباندي وکړي وايې به چې کوم يو نه دې؟
مار که زمرۍ؟

زمور ښوونځي له وېږي او وحشت خخه بهر وه، زمور د تولګي هري نجلی
غونښتل چې ډاكتره شي، خو ما غونښتل چې د طالبانو په ضد یو ماشین جوړ
کړم چې دوي را وباشي او وسلې يې ويچارې کړي. ويلاي شم چې په ښوونځي
کې هم ګواښل کېدو، يو شمبر ملګرو مې زده کړي پرپښودې. فضل الله به تل له
راديو خخه خبرتیا خپروله چې نجوني باید په کونونکي کېښې او ملګري به
يې ښوونځي والوزوي، چې دا چاودنې به هر وخت د نظامي حکومت په وخت
کې د شپې له خوا کېډې چې هغه وخت به زده کونونکي په ښوونځيو کې نه و.
لومړي ښوونځي چې والوزول شو په متنه کې د «شاور زنګي» په نوم د نجونو
دولتي لومړنۍ ښوونځي، د داسې جنایت کول د باور وړ نه و. له هغې وروسته
يې هم هره ورڅه دېري ودانۍ والوزولي. آن په مبنګوره کې هم خو چاودنې
وشوې. يوه ورڅه په پخلنځي کې وړ، دووه بمونه وچاودېدل چې تول کور ورسره
ولپزېد او د کور له چت نه پکه لاندې را وغورڅېده. زه دومره وېږيدلې وړ چې يوه
او بله خوا مې مندي وهلي.

د ۲۰۰۸ م کال د فبروري د میاشتې په وروستيو ورڅو کې مې يوه ورڅه په

پخنځي کې کوم خه پخول چې د لوبي چاودنې غړ مو واورېد. دا غږ ډېر وېروونکى غړو. د تل په خبر مو یو بل ته غړ کړل چې د تولو په روغتیا مو باور وشي او له حاله یې خبر شو. وروسته مو د مېنګوري د امولانسونو غرونه واورېدل چې یو پر بل پسي زمور له کور خخه تېر شول. یوه ځانمرګي برید کونکي د حاجي بابا د لیسي د باسكټیال په میدان برید کړي. هلته د اقبال جاوبد په نوم د یوه سيمه یېز پېژندل شوي پوليس د جنازې مراسم و چې له طالبانو خخه د تېښتې په وخت کې په یوه لري پرته سيمه کې په ځانمرګي برید کې وژل شوی و. هغه د مېنګوري و. جسد یې د نظامي درنښت له پاره خپلي سيمې ته راړۍ و چې طالبانو یې د جنازې د لمانځه په مراسمو کې چاودنه وکړه. د اقبال د وړوکي زوي په ګډون د سيمې پنځه پنځوس کسان چې دېری یې ما پېژندل ووژل شول. هلته د منيې د کورني لس کسان هم وو چې تول یې په وژل شوي او یا هم تېي شوي و. منيې دېر غمجنه وه او تول بنار په وېره کې و. په تولو مسجدونو کې فاتحې واخیستل شوې.

له پاره مې وپښتل:

- پاره وېړبدلې یې؟

څواب یې راکړ:

- په شپه کې د انسان وجود ته وېره رائې خو کله چې سهار شي بېرته اړې اتل جوړېږي.

په ربنتیا هم موږ وېړبدلې و، خو اتلولې مو په وېړ غلبه وکړه.
پلار ووبل:

- موږ باید دره د طالبانو له نښو پاکه کړو. چې بیا به هېڅوک هم په زړه کې وېره ونه لري.

موږ پښتنانه د کړکېچ په وخت کې بېرته له خپلو پخوانیو لارو سره تړل کېدو، نوله همدي امله په ۲۰۰۸ م کال کې د سوات پېرانو له فضل الله سره د مقابلې له پاره د «قومي جرګې» په نوم یوه تولنه جوړه کړه. د خورشید کاکاجي، مختار

خان یوسفزی او زاهد خان په نومونو د سيمې درې مشران دېر په دېر د پیرانو د قناعت لپاره گرځبدل چې له دوى سره یو خاي شي. د دوى مشر پېر د عبدالخان خالق په نوم یو خلور اوبيا کلن سپین بېرى و. کله چې ملکه سوات ته له والي سره د خبرو له پاره رائي، دې یې د ځانګړي ساتونکي په توګه تاکل کېږي. سره له دې چې پلار مې کوم پېر يا خان نه و خو د خبرو کولو له پاره وتاکل شو. هغه په پښتو، اردو او انګلیسي نېټې خبرې کېلې. له همدي امله دې په سوات کې د ننه او بهر یو اغېز لرونکي کس و.

هغه هره ورځ د سوات د پېرانو د ټولنې له خوا په سيمينارونو او رسنيو کې شته و او خبرې به یې کولې، ده به ووبل:
- ستاسي ھدف خه دې؟ تاسي د خلکو ژوند او فرهنگ لوټلي دې.
پلار مې راته ووبل:

- زه له هر هغه سازمان سره چې د سولې له پاره کار کوي یو خاي کېږم. که غواړي له یوې شخړې او ستونزې خلاص شي، نو لوړې کار چې باید ترسره یې کېږي دا دې، چې حقیقت وواړي. که ستا سر درد کوي او داکتر ته وواړي چې زړه مې درد کوي، هغه به له تاسي سره خه دول مرسته وکړي؟ ته باید حقیقت وواړي. حقیقت او ربنتینولي وېره له منځه وړي.

کله به چې هغه خپلو ملګرو احمدشاه، محمد فروغ او زاهد خان چې تول سياست پوهان و سره یو خال کېدل. زه به هم دوى ته ورتلم. احمدشاه یوښوونځي لاره چې محمد فروغ هم کار ورسره کاوه. زاهد خان یو لوی مېلمسټون او یو هوټل لاره. کله چې زمور کور ته راغل، ما به چاړی ورته راوور، په آرامه به د دوى په ځنګ کې د خبرو د اورېدو له پاره کېناستم.

دوى ووبل:

- ملاله یوازې د ضياءالدين لور نه بلکې زمور ټولو لور ده.
دوى به د اسلام آباد او پېښور تر منځ تلل راتلل او له رadio سره یې دېږي مرکې لرلې. په ځانګړي توګه له امريكا غړ او بي بي سې سره چې له دوى سره به یې

په نوبت مرکې کړي، د مرکو له پاره به له دوي شخه یو کس خامخا حاضر و. دوي به خلکو ته ويل خه چې په سوات کې روان دي تر اسلام پوري تراونه لري. پلار مې ويل، په سوات کې د حکومت او پوئ له ملاتر پرته د طالبانو شته والي شونی نه و.

دولت باید د خپلو هبوداولو له حقوقو دفاع وکړي خوهه وخت چې ونه شئ کړي د دولت او غیردولت تر منځ توپير وښي او همدارنګه که چېږي په دولت داد ونه لري چې د غيردولت په وړاندې به ستاسي ساتنه وکړي، وضعیت به دېر سخت شي. زمور اطلاعاتي سازمان او پوئ دېر پیاوړي دي او دېری کسان نه غواړي چې په نښکاره توګه دا دول خبرې وکړي. خو پلار او ملګرو ې هېڅ وېره نه لرله هغه ويل: - ستاسي اقدامات زمور د خلکو او پاکستان په وړاندې دي. د طالبانو ملاتر مه کوئ، هغوي انساني خوي نه لري. ټول خرګندوي چې سوات د پاکستان له پاره قرباني کړي خوهېڅوک او هېڅ شي نه باید د دولت له پاره قرباني شي. دولت د مور په خېر دي او یوه مور هېڅ کله هم خپل اولادونه نه پرېږدي او بله دا چې هغوي نه تېر باسي.

دا چې دېری خلک حقیقت نه وايي، هغه دېر زیات پېښانه و. پلار مې د مارتین نیمولر^(۱) شعر چې آلماني ناري^(۲) شاعر و، په خپل جېب کې ساته: «لومړۍ خل په کمونیستانو پسې تلو» زه غلى وم ځکه چې کمونست نه وم. وروسته په سوسیالستانو پسې راغل. بل خل غلى شوم ځکه چې سوسیالست نه وم. هغه وخت په یهوديانو پسې راغل.

^(۱) مارتین نیمولر «۱۸۹۲-۱۹۸۴» د نازیانو ضد د پرووتستانو کشیش دی چې د هتلر په وړاندې د مقاومت او لندو شعرونو د ویلو له امله پې نړیوال شهرت پیداکړ.

^(۲) نازی آلمان له ۱۹۳۳ خخه بیا تر ۱۹۴۵ کال د آلمان حکومت ته ويل کېږي چې په دې هبوداکې د داولف هېتلر دولت تر ۱۹۴۵ کال پوري حکومت وکړ.

ما هېڅونه وبل ځکه چې یهودي نه وم. په پاي کې خپله په ما پسې راغل.

خونور د نیوکې او اعتراض له پاره خوک پاتې نه و. زه پوهېدم چې هغه په حقه و. که خلک غلي وي او چوپتیا اختيار کړي، هېڅ به هم بدل نه شي.

په بنوونځي کې مې پلار د سولې له پاره یوه تګلاره جوړه کړه او مور ېې وھڅولو چې د پېښو په اړه سپینې خبرې او حقیقت ووايو.

منیبه په بشه دول پې تواندلي و. «مور پېښتنه دینداره خلک يو. د طالبانو د کارونو له امله مو توله نېټي ترورېستان بولي. خو دا حقیقت نه لري. مور سوله خونېي يو. غرونه، وني، ګلکونه او زمور د درې هر خه د سولې رنګ او بوي لري.»

زمور د زده کوونکو له ډلې ځینو له یوازینې خصوصي پښتو تلويزيون خېږ سره د جګړې له امله د نجونو د زده کړو د پېښنودو په اړه مرکې وکړي. مخکې تر مخکې به له مور سره بنوونکو مرسته کوله چې پېښتنو ته خه دول خواب ووايو. هغه وخت چې شاوخوا یوولس، دوولس ګلنې وو له یو بل سره به مو کار کاوه. خو کله مو چې پښې په دیارلس او خوارلس ګلنې کېښنودې، پلار یا به ېې ورونو دوي ته اجازه نه ورکوله، ځکه چې د بلوغ سن ته رسبدلي وي نو باید چې حجاب ېې مراعات کړي وای.

یوه ورځ زه د هبوداولو خبرې تلويزيون جيو ته لاړم. د دوي په دفتر کې د نندارو یا تمثيلي توقتو خو پانې په سکرین بنکارېږي. له ځان سره مې فکر وکړ: «رسني مرکې ته اړتیا لري. هغوي غواړي له یوې نجلی یا هلک سره مرکه وکړي خو ټولې نجونې له دې کاره وېږډي او یا به ېې کورنې اجازه ورنه کړي. زما پلار اتل دی او تر خنګ به مې وي. هغه ويل ته یو هلک ېې او دا ستا حق دی چې خبرې وکړي.»

هر خومره به مې چې مرکې دېرېډې، د پیاوړتیا احساس مې کاوه او نورو به مې هم تر دېره ملاتر کاوه. زه یوولس ګلنې وم خو لویه بنکارېدم او رسني هم له یوې

خوانی نجلی سره مرکی ته مینه والی شوی. يوه خبریال داسې وستایلم: «تکړه نجلی يعني هغه نجلی چې د پرمخنګ په حال کې ۵۵» نورو به «پخه نجلی» رانه ويله، د دوی په اند زه له خپل عمر نه دېره پوهېدېم.
ما باور لاره چې خداي^(۲) به مې ساتنه کوي. که ما د نجونو د حقوقو په اړه خبرې کړلې، کومه تېروتنه مې نه کوله.

قرآنکريم وايي: «باطل به له منځه خي او حق به بريالي شي».

ما له خانه سره فکر کاوه: «که د فضل الله په خېر یو کس کولای شي هر خه وران کړي، د خه له پاره یوه نجلی نه شي کولای هر خه بدل کړي؟»
ما به هره شپه له خداي^(۲) سره راز او نیاز کاوه چې خواک راکړي.
د سوات رنسني تر فشار لاندې وي، هڅه یې کوله چې د طالبانو خېر مثبته وښي. خو دېرو سيمه یېزو خبریالانو د درې په تېربدونکو پېښو پېښاني بنوده او له ما سره به یې مرکه کړله، خکه چې ما به هغه خبرې کولې چې دوی به یې د کولو زړه نه لاره.

پلار ګادې نه لاره نو له همدي امله به هر خاي ته په رېکشا کې تلو. د پلار یوه ملګري به د مرکې خای ته رسولم. يوه ورځ زه او پلار دې بي سې د اردو خانګې د یوه پروگرام له پاره چې د وتلي ليکوال واسط الله له خوا ترسه کېدو، پېښور ته ورسېدو. زه د پلار له ملګري او لور سره یې چې دوو پلاره او دوې لونې و هلتنه لام. مسلم خان د طالبانو استازۍ و چې په سټوڊيو کې نه و. زه یو خه وارخطا وم خو سره له دې پوهېدېم چې پروگرام دېر ارزښت لرونکي دي او په قول هېواد کې به یې خلک واوري. نو هلتنه مې ووبل:

- طالبان خه دول زړه کړي چې زما لومړي حق چې زده کړه ده له ما خخه واخلي او له زده کړو مې منعه کړي؟
مسلم خان هېڅ خواب ورنه کړ، خکه چې د هغه ټليفوني خبرې مخکې تر مخکې ثبت شوې وي. آخر یو ثبت شوې غړ خنګه کولای شي ژوندي غړ ته خواب ورکړي؟

له دې مرکې وروسته خلکو ماته مبارکي راکړه. پلار مې وختدل او وېې ويل چې زه باید سیاست پوهه شم. هغه سر زما په سر کېښود او وېې ويل:
- سره له دې چې ماشومه یې. خو بیا دې هم د یوه سیاست پوه په خبر خبرې وکړي.

خو ما هېڅ کله هم خپلې مرکې نه اورېدې، خکه پوهېدېم چې دا دېر لومړني قدمونه دي.

باد به زما خبرې د خزان د سرو ګلونو د پانو په خبر الوزولي او ولې. د بنوونځيو پېنګلو ادامه لرله. د ۲۰۰۸ کال د اکتوبر په اوومه شپه مو له لري د خو چاودنو غږونه واورېدل. چې د شبې مهال پت مخو ملېشو د علم په دوو مرکزونو سانګوتا صومعه (خانقاہ) او د هلکانو په اکسلسیور كالج حمله کړي وه او اور یې ور اچولی و. بنوونکي د دوی تر راتګ مخکې له بنوونځي وتلي و، خکه چې هر وخت به ګواښل کېدل. دغه بنوونځي دېر مشهور و، په ځانګړې توګه سانګوتا چې د وروستي والي په وخت کې جوړه شوه. او د بنې علميت له امله دېره پېژندل شوې وه او همدارنګه دېره لویه هم وه د اکسلسیور بنوونځي دوه زده کوونکي او سانګوتا زر کسه زده کوونکي لرل. له چاودنو وروسته پلار هلته په ورتلو سره لیدلي و چې توله ودانۍ له خاورو سره خاورې شوې وه. هغه د ماتو خښتو او سوزول شوو کتابونو په منځ کې له خبریالانو سره مرکه کړي وه، وروسته ستړي او وېړدلي کور ته راغي.

هغه ووبل:

- توله ودانۍ له منځه تللي او ټوټه ټوټه شوې وه.

سره له دې هم د پلار زړه د هيлю وړانګې خورولې او باور یې لاره چې یوه ورځ به دا ويچاري، پای ومومي. هغه خه چې پلار دېر پېښانه کاوه دا و چې د سيمې خلکو به له چاودنې او ويچاري وروسته د بنوونځي وسایل لکه کتابونه، لرګي او نور له سوزېدو پاتې وسایل چور کول. کله چې پلار دا خبر واورېد چېغې یې کړي:

- دا خلک د هغۇ ئۇنارو پە چېرىدى چې پە جنازو حملە كوي.
بلە ورخ پلار د امریكا غېرپە ژوندى خپرونە كې گۈون و كې او دا دول كارونە يې پە
شىدت سره وغىدلە. د طالبانو ويىند مسلم خان ھم د تىلىفون پە كربنە و.
پلار پۇنىتتەنە و كە:

- د دې دوو بىسۈنخىي سىتونزە ھە و چې تاسىي ھەنە والوزۇلى؟
مسلم خان ويلى و چې د سانگوتا پە خانقاھ كې عىسىویت تدریس كېدە او د
اكسىسىيور پە كالج كې ھم نجۇنو او ھلکانو يو ئاخى درس وايە.
پلار خواب ورکوي:

- تېرىتنە كوي. د سانگوتا بىسۈنخىي چې پە ۱۹۶۰ م کال كې جور شوی دى تر
اوسمىي يې يو زىدە كۈونكى ھم نە دى مىسيحىي كې. پە اصل كې ھلتە مىسيحيان
ھم مسلمانان شول او اكسىسىيور يوازى پە لومۇنى دورە كې گەدە او بىس.
مسلم خان خواب ورنە كې.

لە پلار خخە مې پۇنىتتەنە و كە:

- نو د دوى خېلى نجۇنى خنگە كوي؟ ھەغۇي نە غواپىي چې درس ووايى؟
زمۇر مدیرە مېرىمن مرىم لە سانگوتا خخە فارغە شوې و، ورھ خور يې عايىشە ھم د
سانگوتا زىدە كۈونكى و. لە ھەمىي املە ھەنە او د سانگوتا نورى نجۇنى زمۇر
بىسۈنخىي تە راغلى. د بىسۈنخىي مياشتىنى فيس كفایت نە كاوه پلار اپ و چې
زىياتى پىسىي واخلى خو دا كار يې نە خوبىنېدە. پلار د دوازە بىسۈنخىي د بېرته
جۇرولۇ لە پارە ھەر ئاخى تە لار. دە پە يوھ لوبە غۇنيدە كې خېرى وکرى، ھەنە وخت
يې لە يوھ مجلس خخە يوھ نجلى را پورتە كې وھ ويلى يې و:

- دغە نجلى زمۇر راتلونكى دە. آيا غواپىي چې ناپوھە او بې سوادە لوبە شى؟
گۈون كۈونكىي ورسە موافق و، تىلولو ويل چې ئان بە د خېلى نجۇنۇ د زىدە كې لە
پارە قربانىي كې. نوو راغلو زىدە كۈونكىو بە وېرىونكىي كىيىپى كولى. عايىشىي بە مۇر
تە ويل يوھ ورئۇ چې لە كورە د سانگوتا بىسۈنخىي پە لور روانە وھ وېلى لىدل چې يو
طالب د يوھ وۇزۇل شوي پوليسى جسد لە وېنىو كشوي او لە غارې بې وينى روانى

د سانگوتا بىسۈنخىي نجۇنى دېرى ئېرىكىي وى، لە ھەمىي املە سىيالى پرمختىگ
كاوه. د دې نجۇنو لە دلى يوھ ھم رىدە و چې دېرى بىنه ويائىدە وھ. ھەنە زما او
منىبىي بىنه ملگرىي شوھ. منىبىي بە هەنە وخت بىسۈنخىي تە خواپە راۋىل خو يوازى
يۇھ اضافىي قاشوقە بە يې ورسە راۋىلە. ما ترىپ وپۇنىتلە:

- تە زما ملگرىي يې ياد رىدىپ؟
ھەنە خندا خواب راڭرە:
- مۇر درې واپە بشىپە ملگرىي يو.

د ۲۰۰۸ م کال پە اوپەدو كې د طالبانو لە خوا د ۴۰۰ پە شاوخوا كې بىسۈنخىي
وېجاپ شول. نوی حکومت د بې نظيرى د خاوند آصف زىدارى پە واك كې و خو
سوات تە يې ھېچ پام نە كاوه. خلکو تە مې ووپىل كە چېرى د زىدارى لوپى د
سوات پە بىسۈنخىي كې واى حالات بە داسې نە و. د ئانىمەرگو بىریدونو خېرىنە پە
تۈل ھېۋاد كې خېرىپىل، آن چې پە اسلام آباد كې يې د مارىوت هوتىل ھە
والوزاوه.

د سوات بىنار امنىت نظر نورو سىيمو تە يو خە بىنه و، لە كلىي خخە مو كورنى زمۇر
كۆر تە راغلى. كور مو ورۈكى و، د تەرە لە لورانو سرە چې مىخكىي يې ژوند را سره
كاوه دېرى گەنە گۈنە شوھ. دېرى كار نە و چې كې مۇواي. نور مود پخوا پە چېر نە
شو كولاي پە كۆچە او يَا ھم پە بام كرکت لوبە و كېو. نو لە ھەمىي املە بە مۇپە
انگەر كې د تېلە كولو لوبە كولە. زە او خوشال ورور مې ھېچ كله لە يو بل سرە
جۇر نە و، ھەنە بە هەنە وخت پە ژرا مور تە مندە كې، ھېچ وخت چانە دى لىدىلى
چې ملالە او خوشال سرە ملگرىي وى.

خۇنىپىدلە مې وېنىتان رېڭارنەنگ جور كېم، لە ھەمىي املە بە د حمام ھندارى تە
پە ساعتۇنۇ درېدم او ھەنە خە بە مې آرمۇيل چې پە فلمۇنۇ كې بە مې لىدىلى و.
تە آتە او نەھە كلىنى بە مې مۇر وېنىتان د ھلکانو پە خېرى لىنىول چې لە سېپرو پە
امن وى او آسانە ۋەمنىچ او پاك شى، ڭىھە چې وېنىتان مې تەتكىرى لاندى گەدۇد

کېدل. خو په پای کې مې اجازه تری واخیسته چې وېبستان مې ترا او برو پورې او پوره کېم. زما پر خلاف د منیې وېبستان صاف و او زما وېبستانو خې لرلې. زړه مې غوبنټل وېبستان مې کړي کړي تاو کرم او یا یې و او بېم.
خو مور به مې چېغې وهلي:

- پشی خه کوي؟ مېلمانه حمام ته خې، تول تاته انتظار دي.

د ۲۰۰۸ م کال روزه تر تولو سخته میاشت وه. طالبانو د بېبیننا پايې او گاز پېپونه والوزول. نو له همدي امله مو نور نه گاز او نه هم بېبیننا لرله. د گاز د ډبو بېې پو په دوه شوې، نو مور مې باید په اور خواره پاخه کړي واي، په دې کار سره ېې هېڅ شکایت ونه کې. داسې کورنۍ هم وي چې د ژوند شرایط ېې له مور هم خراب و. مور پاکې او تصفیه شوې او به نه لرلې، دېر خلک د وبا له لاسه مړه کېدل. روغتون به د تولو ناروغانو درملننه نه شوای کولای، نو باید چې د خلکو د درملنې له پاره يې لوېې کېږدې درولې واي.

سره له دې چې په کور کې مو جنراتور نه لاره خو پلار د بنوونځي له پاره واخیست. خوري او به به له پېپ خخه په فشار راوې، تول ماشومان به د او بوا وړلوا له پاره هلته راتلل. هره ورڅ به د خلکو کتارونه لیدل کېدل چې له سطلونو، بوشکو او کوزو سره به د او بوا وړلوا ته ولارو، یو ګاوندي چې دېر وېږدلى و ويې وېل:

- تاسې خه کوي؟ که طالبان پوه شي چې تاسې د روزې په میاشت کې خلکو ته او به ورکوي پر مور به حمله وکړي.
پلار خواب ورکړ:

څه توپېر لري چې خلک د تندې او یا حملې له لاسه ووژل شي.
له بنوونځي خخه په مېله يې سفر تلل او س زمور له پاره داسې و لکه خوب چې وینو. خلک به د مازېګر له لمړ لوېدو وروسته له کوره نه راوتل. ملېشو د سکي لوړو د وړونکو ګاډۍ او په «مالم جبه» کې هوټل هم الوزولي و. نو له همدي امله د رخصتیو جنت په جهنم بدل شوې و.

وروسته په ۲۰۰۸ م کال کې د فضل الله خای ناستي شاه دوران په راديو کې اعلان وکړ چې د نجونو تول بنوونځي به رخصت کېل شي. ګواښې وکړ چې د جنوري له ۱۵ وروسته نجونې بنوونځيو ته د تلو اجازه نه لري. په لومړيو کې مو ېې په خبرو باور ونه کې، فکر مې کاوه چې توکې دې.
خورلنو ته مې ووېل:

- خنګه به مو بنوونځيو ته له تلو منعه کړي؟ هغنوی وايی غرونه به رنګ کړي خو نه شي کولای آن سرک په واک کې ولري. هوكې د دې کار قدرت نه لري.
نوري زده کوونکې راسره په یو نظر نه وي دوى وپوښتل:

- خوک به ېې په مخ کې ودرېږي؟ په سلګونو بنوونځي بې وران کېل خو چا هېڅ هم ونه وېل.

پلار مې هر وخت وېل، سوات او بنوونکي تر وروستي تولګي، وروستي بنوونکي او وروستي زده کوونکي چې ژوندي پاتې شي زده کړو ته به ادامه ورکوي. کورنۍ مې هېڅ کله آن یو حل هم د بنوونځي د پېښودو راته ونه وېل.

سره له دې چې مور په بنوونځي او درس مین يو، خو تر هېڅي مو د زده کړو ارزښت ته پام نه و کړي چې طالبانو بنوونځي بند کېل. بنوونځي، د درسونو زده کړه او تکلیفونه تېرول یوازې د ساعت تېرى له پاره نه و بلکې زموږ راتلونکي و.

د هېڅ کال په ژمي کې واوره وشهو او مور په دېږي خوبنې سره د واورې سړۍ جور کې. د ژمي په موسم کې طالبان په غرونو کې ورک شول خو پوهېډو چې بېرته راخي. مور باور لاره چې بنوونځي به بېرته پرانیستل شي. طالبان به کولای شي له مور خخه قلم او پنسل واخلي خو نه شي کولای چې ذهن مو له فکر کولو را وګرځوي.

په سرو وينو لړلی وات

د شپې په وخت به يې د مریو جسدونه په وات کې پرپښودل چې سبا سهار يې خلک وویني. له هر جسد سره به يې يو یادبنت لکه «دا د پوئ د مامور عاقبت دی» يا هم «تر یوولسو بجو په دې جسد کار ونه لرئ کنه په دې پسې کس به تاسې یاست» پرپښود. خینې شپې به له وژلو سره سم زلزلې هم کېدې چې خلک به دېر وېړبدل ځکه چې مور هره طبیعې بلا له يوې انسانې فاجعې سره پرتله کوو. طالبانو د ۲۰۰۹ م کال د جنوري په يوه سره شپې کې «شعبانه» ووژله. شعبانې د مېنګوري نبار د بنر بازار په يوه تنګه کوڅه کې چې هلته نخا کونکي او پېژندل شوي سندرغارې او سپري، ژوند کاوه. د شعبانې پلار ويل چې خو کسان يې دروازه تکوي چې شعبانه ورته ونځېږي. شعبانه هم خې چې د نخا جامې يې واغوندي خو کله چې دوی ته راخې چې نخا ته ورسره لاره شي دوی خپل توپکونه پري را اړوي او د شپې د نهه بجو په چوپتیا کې ژوند ترې اخلي. خلکو د شعبانې چېغې اورېدلې وي چې دوی ته يې زاري کولي: «قول درکوم چې بیا نخا نه کوم او سندرې نه وايم، د خدای له پاره مې پرېږدئ. زه يوه بنځه يم، يوه مسلمانه يم. مه مې وزنې!»

وروسته په پرلپسي توګه د دزو غړ او رېډل کېږي.

په مرميو سورى سورى جسد يې «شنه وات» ته ولېډول شو. په دې وات کې دېر جسدونه غورڅول شوي او خلکو هغه وات «په سرو وينو لړلی وات» په نوم یاداوه. د شعبانې وژنه مو سبا سهار او رېډل. فضل الله په راډيو ملا کې ووبل، شعبانه د فاسد شخصيت لرلو له امله د مرګ په جزا ورسپده او د بنر په بازار کې چې هره نجلې ولیدل شي وېه وژل شي. مور د سوات په هنر او موسيقۍ وياړ کاوه خو په دې وخت کې دېرى سندرغارې او نخاگر دوبې او لاھور ته تښېدلې و. د موسيقۍ د وسایلو غړوونکو په ورڅانو کې اعلان وکړ چې نور به هېڅ دول ساز

ونه کړي او همدارنګه يې ژمنه وکړه چې له دې وروسته به د دینداره کسانو په توګه ژوند کوي. دا ټول يې د دې له پاره ويل چې د طالبانو غوشه را کمه کړي. خلکو د شبانې د بدومارونو په اړه خبرې کولي، سره له دې چې زمور نارینه وو هم د دې د نخا د ليدو هيله لره او هم يې دا د نخاگرۍ له امله بده ګنله. د یوه خان اوlad د یوه سلمان له اوlad سره هېڅ کله هم واده نه شي کوي. مور پښتانه ګندونکو ته يې ارزښت نه ورکوو. کارکوونکي زمور له ټولني سره لویه مرسته کوي خو خوک يې پېژتې هم نه، له همدي امله ده چې له طالبانو سره یو ځای کېږي خو یوه قدرت او مقام ته ورسپري.

خلک د شعبانې د نخا مينه وال و خودې ته يې درناوي نه لاره او کله چې ووژل شوه، خلکو هېڅ دول غېړون ونه بنود. دېر خلک يې په وژلو خوشاله شول دوي به ويل: «شعبانه یوه کافره او فاسدې بنځه وه. باید چې وژل شوي واي». زه نشم وبلای چې هغه يوه تر ټولو بده ورڅ وه، ځکه چې په همغه وخت کې د شعبانې وژنه هره ورڅ او هره لحظه بده خرګندېله. هر ځای بد خبرونه او رېډل کېډل. د خلکو د کورونو ړنګول، په بنوونځيو حملې، او په عام محضر کې خلک په دورو وهل.

دې کيسو پای نه لاره. د شعبانې له وژلو دوه اواني وروسته په متنه کې يو بنوونکي ووژل شو. بنوونکي نه وه منلي چې پايخې د طالبانو په دول پورته کېږي او له طالبانو سره يې دليل ويلی و، له همدي امله يې په دار ځرولی و او وروسته يې پلار هم په دزو ورته وژلې و.

زه نه پوهېډم چې له دا دول حملو او کارونو خڅه د طالبانو قصد خه دی او په يوه مرکه کې مې ووبل: «که زه ستاسي په سر توپک ونيسم او ووايم چې اسلام د نړۍ یوازېني حقیقې دین دی، تاسې به يې خه دول منئ؟ که هفوی غواړي چې د دنیا ټول خلک مسلمانان شي، ولې لومړي دوی خپله واقعي مسلمانان نه کېږي؟» پلار به هر وخت په داسې حال کې چې ټول بدن به يې رېډبده کور ته راتلو

خنکه چې بھر به يې ويروونکې پېښې ليدلې او يا به يې د پوليسو په اړه ډېر بد خبرونه اورېدلې و د بېلګې په توګه، طالبان په بنار کې د پوليسو سرونه د خلکو ننداري ته وراندي کوي. آن هغه کسان چې په لومريو کې يې باور لاره چې طالبان رہتني مسلمانان دي او د فضل الله ملاتر به يې کاوه، هغه ته به يې خپل سره زر او پیسې ورکولې اوس يې مخالف و.

پلار د يوې بنځې کيسه راته وکړه چې سره زر او پیسې به يې طالبانو ته ورکول او خاوند يې له هبواډ بھر په بل هبواډ کې کار کاوه. کله يې چې خاوند کور ته رائۍ او خبرېږي چې مېرمنې يې سره زر او پیسې طالبانو ته ورکړې دې دېر غوسمه کېږي. يوه ورڅه د دوي په کلې کې يوه وړه چاودنه کېږي چې له امله يې بنځه له وېږي چېغې وهی او ژاړي. خاوند يې ورته وايي. ژاړه مه دا ستا د سرو زرو د لښتيو آواز دی. اوس دې د غارکې او لاسيند آواز ته غور و نيسې.

بيا هم ډېر لوړو خلکو نيوکه کوله. په سياسي تولنه کې د پلار پخوانۍ سیال احسان الحق حقاني د اسلام آباد په يوه ورڅانه کې کار کاوه او د سوات د وضعیت په اړه يې يوه بیانیه ولیکله، له سوات خڅه د بیانیه له پاره رابلل شوی کسان لکه وکيل، فرهنگي کسان او يا بل خوک حاضر نه شول. یوازې خو خبریالانو او پلار مې په کې ګډون وکړ.

داسي نسکارېده چې خلک باور لري چې طالبان به سوات خوشی نه کړي او باید چې دوي له طالبانو سره توافق ته ورسېږي. خلکو به ويل: «که طالبان شو، بشپړ امنیت به ولرو».

له همدي امله څوانان د طالبانو غړي کېدل. طالبان به د خلکو کورونو ته راتلل او د وسلو د اخيستو له پاره به يې له خلکو پیسې غوشتې او يا به يې ويل چې زامن يې د جګړې له پاره دوي ته وسپاري. پانګه وال وتبتدېل خو بې وزلو خلکو هملته له ژوند کولو پرته بله لاره نه لرله دوي له هر امکانه د ځان ساتلو هڅه کوله. له همدي امله مو ډېر څوانانو کورونه پېښوول خوک د کار له پاره د جنوب کانونو او خوک هم خليجي هبواډونو ته لابل، نو حکمه د تللو کسانو

اولادونه دوي ته تر ټولو نېه خواره و. ګوابنونه کور ته را نېزدي کېدل. يوه ورڅه احمدشاه د ناپېژاندو کسانو له خوا په مرګ ګوابنل شوي و. له همدي امله هغه د ډوڅه وخت له پاره سوات پېښوو او اسلام آباد ته لار چې د دې سيمې په اړه سم اطلاعات تر لاسه کړي.

يوه له ډېر بدو ورڅو خڅه چې په هغې ورڅو کې پېښه شوه دا و چې خلکو به ډېر بل شک کاوه. زمور تر منځ باور له منځه تللى. د ټولو پام زما پلار ته و. خلکو به ويل: «خلک يو په بل پسې وژل کېږي، خوضياء الدين يې له ټولو خبرو سره سره ژوندي دی. کېدائی شي له استخباراتو سره وي!» په حقیقت کې پلار هم ګوابنل شوي و خو کيسه به يې له چا سره نه شريکوله. هغه په پېښور کې په ډېر مطبوعاتي مرکه کې له پوچ خڅه غوبنېتي و چې د طالبانو په ضد عملیات وکړي او رهبران يې ونیسي. وروسته هغه ته خلکو وویل چې نوم يې په رادیو ملا کې اورېدلې دی او شاه دوران پلار ګوابنلې و.

پلار به د دې ګوابنونو په کيسه کې نه و خو زه به وېږدم. هغه په ډلو، غونډو او جلسو کې دې ګډون کاوه او نيمه شپه به کور ته راتلو. په هغې شپو کې موپلار زمور د ساتني له پاره په شپو شپو د خپل یوه ملګري په کور کې اوسيده، حکمه چې طالبان ورپسې راتلل. پلار مو توان نه لاره چې زمور د سترګو په وړاندي ووژل شي. ماته به تر هغې چې پلار نه و راغلې او دروازه به مو تړلې نه و خوب نه راته. کله به چې پلار په کور کې و، مور به مې په انګړ کې دېوال ته د پلار د پېښتې له پاره یوه زینه دروله. پلار په خندا سره ويل.

- کېدائی شي یوازې زمور وروکۍ اتل موږک پري وتبتدېاي شي. خو زه دا کار نه شم کولای.

مور به مې هر وخت د طالبانو د راتلو له ګوابن خڅه د ځان ساتني له پاره په ذهن کې نقشې جورولې. دې به فکر کاوه چې د ویده کېدو په وخت کې تر خپل بالښت لاندې یو چاقو ورسه ولري. ما ورته ويل که چېږي هغه راشي زه په پېښې تشناب ته ځم او پوليسو ته زنګ وهم. زه او ورونه مې په دې فکر کې وو چې

يو تونل وکارو. تل به مو دعا کوله چې خدای^(۲) مور ته يو جادوبي قلم راکړي
چې په وسیله يې طالبان له منځه يوسو.

يوه ورڅ مې خپل وروکۍ ورور اتل په باځ کې ولید چې په ډېږي پربشانۍ سره په
حُمکه کې خای ژوروی. تري ومه پوبنتل:

- خه کوي؟

ويې ويل:

- غواړم قبر ژور کړم.

خبرونه له وزنونه دک، سره له دي طبیعي وو چې اتل د قبر او تابوت په اړه فکر
وکړي. ماشومانو اوس د خپلو نورو لوبو پر خای د پوچ او طالبانو لو به کوله. دوی
به د نوو له بناخونو کلاشینکوپ او له جندو به يې موشك جوړاوه، همدا د دوی
د تښتونې وسیلې وي.

زمور د ملاتې هېڅوک هم نه و. زمور د استازې مرستیال سیدجاوېد، د طالبانو په
غونديو کې ګډون کاوه او د هغوي په مسجدونو کې يې لموئځ کاوه او همدا راز د
دوی غوندي يې هم رهبري کولي. هغه په بشپړه توګه طالب شوی و. د طالبانو
موخه نادولتي سازمانونه و چې دوی به ويل چې د اسلام دوښمنان دي. کله
چې دي سازمانونو ته د طالبانو گوانښونکي ليکونه ورسېدل او له سیدجاوېد
څخه د مرستې غونښتنې ته لارل، جاوید آن غور هم ورته ونه نيو. ټوڅل مې پلار
په یوه غونډه کې نیوکه پري کوي او هغه ته وايې:

- تاسې د چا اوامر ترسره کوي؟ فضل الله يا دولت؟

يو عربي متل دي وايې: «څلک له خپل پادشاه څخه پېرووي کړي».

کله چې د سیمې تر ټولو لوړ مقام له طالبانو سره يو خای شي، طالبان کېدل
طبعي کارښکاري.

څينو باور لاره چې دولتي چارواکي طالبان هڅوي. دوی ويل دا د پوچ تصميم و
چې طالبان په سوات کې شته وي، څکه چې امریکایانو غونښتل په سوات کې له
يوې هوایي اډې څخه ګته واحلي، څو خپلې بې پېلوته الوتكې په کار واچوي. له

طالبانو سره سره امریکایانو ته دولت هم ويلائي شوای چې مور مرسته نه شو
کولاي څکه چې په کافي اندازه ستونزې لرو. همدارنګه د امریکایانو د نیوکو د
څخاب له پاره یوه لاره وه او اوس زمور دولت کولاي شوای ووایي:

«ستاسي نظر دا دی چې مور ستاسي پيسې اخلو او ترورېستانو ته يې وربنبو؟
که ستاسي نظر همدا وي نوبیا ولې دوی هم په مور حمله کوي؟

پلار مې ويل:

- معلومه ده چې یو پېت څواک د طالبانو ملاتې کوي. خو دا آسانه نه ده. که خبره
پوه واضح کو نوره هم پېچلې کېږي.

د محمدی شريعه د نفاذ تحريك مشر صوفي محمد هم په ۲۰۰۸ م کال کې
له زندان څخه خوشې کړاي شو. خلکو ويل چې هغه يې نظر زوم فضل الله ته
منځلاري او آرام دي، او هيله کېډه چې هغه به له دولت سره د سولې خبرې پيل
کېږي، خو په سوات کې شرعې احکام پلي او مور د طالبانو له تاوتریخوالې نجات
ومومو. پلار مې له دي موضوع سره موافق و. مور پوهېدو چې دا به د شخري
پاڼي نه وي خو پلار ويل چې که شرعې احکام په سمه توګه پلي شي طالبان نور
د جګړې له پاره کومه پلمه نه لري. په دي صورت کې بايد چې دوی خپلې
وسلي په حُمکه کېږدي او د عادي خلکو په څېر ژوند وکړي. که نه خامخا به يې
اصلي څېرې برښنده شي.

تر اوسيه هم د مېنګوري په غرونو کې د پوچ سرتېري څای پر خای و. کله چې به
د شپې له څوا په بستره کې پړېتو، توله شپه به د دوی د وسلو د بوم بوم غرونو
اورېدل کېدل. دغه غرونو به لس يا پنځه لس دقیقې وروسته غلي شول او
وروسته به مو چې څنګه بیا سترګو ته خوب راغئ دوی به بیا پیل وکړ. کله به مو
څپل غرونو پېټول او يا به مو څپل سر تر بالښت لانډي کاوه، خو د ډزو غرونو
دومره نزدې و چې په هر حال کې به اورېدل کېدل. په سبا ورڅ به مو له
ټلويزيون څخه د طالبانو د وژل کېدو خبرونه اورېدل، له ځانه سره به مو فکر
کاوه چې پوچ د شپې د توبونو او راكتو په دومره خود او چېغو څه کوي چې آن نه

دي توانيدلي چې د راديو ملا خپروني بندې کړي.
پوئ او طالبان دواړه خواکمن و. کله به د دې دواړو خواکنو د سيمې د خارني
ډلو په اصلی سرکونو له یو بل خخه له یو کيلو متر لبر واتن لاره. د دوي ډله به پې
دروله او داسي به نښکاربده چې د یو بل له بدن خخه دي. هېڅوک نه پوهبدل
چې ولې د خلکو ساتنه نه کېږي. ځینو به ویل چې هغوى د یوې سکې دوه
مخونه دي. پلار مې ویل مور عادي خلک د غنمود هغو دانو په خېر یو چې د
ژرندي د دوو ډبلو پلونو تر منځ بند پاتې وي. دا چې دوي له هېچا نه وبرېدل او
ویل یې مور باید خپلې لارې ته ادامه ورکړو.

زه هم یو انسان یم کله به مې چې د مرمويو آواز اورېد زړه به مې په شدت توپونه
وهل. کله به مې تول وجود وبرې واخیست خو هېڅ به مې نه ویل، دا په دې
معنۍ نه و چې زده کړي به پرېږدم. خو وبره ډېره پیاوړې وي په پاي کې همدا
وېړه لامل شو چې خلک د شعباني په ضد شي. ترور خلک بې زړه سوي کړل.
طالبانو د اسلام او پښتونوی دواړو ارزښتونه گواښل.

هڅه مې وکړه چې د «وخت تاریخچې» په نوم د اثر په مطالعه چې ستپون
هاوکېنګ^(۱) ليکلې و خان بوخت کرم. دغه کتاب د دې ډول پښتو خوابونه
ورکول چې نړۍ خه دوو رامنځ ته شو او پخوانۍ زمانې ته تلل و . هغه وخت زه
یووسل کلنې وړ او هيله مې کوله چې داسي یو امكان شته وي چې پخوا ته لار
شو.

د پښتنو په منځ کې غچ اخیستل هېڅ کله هم نه هېړېږي او کله چې له تېروتنې
سره مخ شي، جزا به وينې او ما به هر وخت له خانه پښتل: «دغه غچ به کله
اخیستل کېږي؟»

(۱) ستپون ویلیام هاوکینک فزیک پوه نظری، ستوري پېښدونکی او برپتائوی لیکوال او د کمربیج په
پوهنتون کې د نظری ستور پېښندنی او خېړنود مرکز مدیر دی.

د ګل مکى یادونه

په همغې زړه خورپنو ورڅو کې و چې د عبدالحى کاکړ په نوم د پلار یوه ملګري
له پېښور خخه چې د بې سې راديو خبریال و له پلاره سره اړیکه ونیوہ. هغه
د یوې بنوونکې یا زده کونکې په لته کې و چې د طالبانو تر ولکې لاندې سيمه
کې د خپل ژوند یادونه ورتهوليکې. هغه غوبښتل خلکو ته په سوات کې د
انسانې فاجعي اړخونه وښې. لوړۍ د مېړمن مریم کشري خور عایشي ومنله
خو کله یې چې خبره له خپل پلار سره شريکه کړه، مخالفت یې ورسره وکړ ورته
ویل یې چې دا کار ډېر خطرناک دي.

زه چې پوه شوم پلار د دې موضوع په اړه خبرې کوي له خانه سره مې وویل: «زه
ولې دا کار ونه کرم؟»

ما غوبښتل چې خلک له ټولو پېښو خبر شي. زده کړه زموږ حق دي. اسلام دا
حق مور ته راکړي دي. اسلام وايې چې تولې نجونې او هلکان باید بنوونځي ته
لار شي. قرآن کريم وايې چې مور باید د پوهې په لته کې، ډېره مطالعه وکړو او
د نېړۍ په رازونو پوه شو.

تر دې وړاندې مې هېڅ کله هم یادښتونه نه و ليکلې او نه پوهبدم چې خه ډول
یې پیل کرم. سره له دې چې مور یو کمپیوټر هم لاره، خو هر وخت به برپننا
پرې کېدہ او لړ خایونه و چې انټرنیټ ته یې لاسرسی لاره. له همدي امله به هره
ورڅ په سهار کې کاکړ زما له مور سره اړیکه نیوله. هغه به زموږ د محافظت له
پاره د خپلې مېړمنې له تلیفون خبرې کولې، څکه چې د ده خپل مبایل به د آی
اېس آی له خوا خارل کېدہ. هغه به ماته لارښونه کوله او د تېرو ورڅو په اړه به

يې پوښتنې کولې. ما به د خپلو ارمانونو په اړه خبرې کولې او هغه پېښې چې لیدلې او يا مې اورېدلې وي ورنه وېلې به مې. ما به تقریباً شل او يا پنځه ويشت دقیقې په اردو ژبه خبرې کولې، سره له دې چې زمور دواړو ژبه پښتو و هڅوبلاګ په اردو ژبه ليکل کېده. وروسته به هغه زما خبرې ليکلې او په اونې کې به يې يو خل د بې سې په اردو وېښانه کې خپروولې.

هغه د آن فرانک ژوند راته تshireخ کړ. یوه دیارلس کلنې یهودی نجلی چې د جګرو په اوردو کې يې له نازیانو خخه له خپلې کورنۍ سره د تېښتې په موخه په استردادام کې ځان پت کړې او هلته يې خپل ټول یادښتونه ولیکل.

د آن فرانک ليکنې د دې ورځنې ژوند او احساسات بیانول. خو دېر دردونکي دې چې په پای کې د کورنۍ د پېتڼاخا د خیانت له امله رسوا او نینویشول. آن فرانک چې پنځه لس کلنې و په یوه نظامي جبهه کې ناروغه او مړه شوه وروسته يې یادښتونه چاپ او خپاره شول او یو دېر پلورل کېدونکي کتاب شمېرل کېده.

عبدالحى کاکر ویل چې زما د نوم خپرول کېدای شي دېر خطرناک وي، نو له همدي امله يې د «ګل مکۍ» نوم چې د غنم د ګل او همدا راز په پښتو پخوانیو کیسو کې د یوې اتلې مېږمنې نوم دې، وټاکه. د کیسيې موضوع د روميو او ژولیت په خبر و هې چې په هنې کې ګل مکۍ او موسى خان په نښونځي کې یو بل وینې او یو په بل مین کېږي. خو دوی دواړه له دوو پېلاپلو تېرېنو خخه دي چې د دوی مینه د جګړې لامل کېږي. سره له دې د شکسپیر د ننداري پر خلاف د دوی د کیسيې پای دردونکي نه وي. ګل مکۍ له قرآن کريم خخه په استفادې د قبیلې پیرانو او مشرانو ته وايې چې جګړه د حل لاره نه د چې په پای کې هغوي له جګړې او شخړې لاس اخلي او دې دوو مینانو ته د واده کولو اجازه ورکوي.

زما لوړۍ یادښت د ۲۰۰۹ م کال په جنوري کې د «زه وېږډ» تر عنوان لاندې خپور شو:

«تېره شپه مې وېروونکۍ خوب ولید. د طالبانو ئواکونه او د پوچ هلیکوپترې په تول سوات کې لیدل کېدې. په سوات کې د پوچ د عملیاتو له پیل خخه بیا تر اوسه همداسي خوبونه راته را روان دي.» همدارنګه مې په دې یادښت کې تshireخ کړل چې د طالبانو د حکم له مخي نور نښونځي ته له تللو وېره لرم.

د یوه کس غږ مې واورېد چې په ما پسې راحي او وايې تا به وژنم. هغه وخت مې قدمونه چتک کړل، له خو قدمونو وروسته مې شاته وکتل چې شته دي کنه. وړې لید چې په تلیفون له کوم چا سره خبرې کوي او په تلیفون کې هغه کس گواښې.»

دا چې خپل یادښتونه به مې په وېښانه کې لیدل، په لوړېو کې يو خه وېرېدلې ووم خو وروسته به چې کاکر صبب راته تshireخ کړل چې د کومو موضوعاتو په اړه خبرې وکړم په خپل نفس مې باور دېر شو. هغه په شخصي احساساتو هماماغه دول چې خپله يې ویل «زما کنایه دوله جملې» د کورنۍ ورځنې ژوند د جوړښت او د طالبانو د ترور له پښتو سره يې مینه لرله.

زمور د ژوند د تر تولو ارزښت لرونکې برخې نښونځي، په اړه مې دېر مطلبونه ولیکل. زه د نښونځي په شين رنګه یونیفورم مینه ووم. خو مور ته سپارښته شوې وه چې د هغې په خای ساده جامې واګوندو او کتابونه مو هم تر تکريبو لاندې پت کړو. د یادښتونو یو عنوان د «رنګه جامې منعه دي». په دې مطلب کې مې ولیکل: «یوه ورڅه نښونځي ته د تلو له پاره تیارېدم او غوښتل مې یونیفورم واګونډم، خو هغه وخت مې د خپل مدیر سپارښته په یاد شوه او تصميم مې ونیو چې خپل خړ رنګه جامې چې دېرې مې خوشې دی واګونډم.»

په دې یادښتونو کې مې د چادرې په اړه هم خبرې وکړي. کله چې واردې و له چادرې سره مو جوړه وي، څکه چې دېرې بنایسته بنکارۍ. خوکله يې چې اغواسو ته اړ کېږو، دغه احساس مو ګډوډ کېږي. همدارنګه له دې جامو سره پلې تګ هم دېر سخت دي.

د یوې ورڅې یادښتونه د هغې ورڅې په اړه و چې زه، مور او د تره لور مو د چینې

بازار ته د سودا اخیستو له پاره لارو. هلتنه خلکو ویل بوه ورخ بوه بنئه د بازار په منئه کې په چادری کې ولوبده. کله چې یو کس غواپی مرسته ورسه وکړي، هغه نئهه ورته وايي: «وروره، له ما سره مرسته مه کوه. په دې کار سره فضل الله خوشاله کوي.» کله چې زمور د خوبنې ور مغازې ته راغلو، پلورونکي په خندا سره وویل، له خان سره یې فکر کاوه چې مور ځانمرګي بمونه یو، وبرېدلۍ و څکه چې مور چادری اغوستې وي.

په نسونځي کې تولو د همدي یادښتونو په اړه خبرې کولې، آن چې یوې نجلی چاپ کړي او نسونځي ته یې راوري وو چې پلار ته مې یې ور وښي. هغه په موسکو شونديو وویل: دېږه بنه ۵۵.

زړه مې غونبتل خلکو ته ووايم چې دا یادښتونه ما ليکلي، خو د بې بې سې خبریال ماته دا اجازه نه راکوله څکه چې کېدای شوای له خطر سره مخ شوې واي. زه یې په دليل نه پوهبدم څکه چې یوه ماشومه وو او چا کولاي شوای چې په ماشومانو حمله وکړي؟ خو ځینو ملګرو مې په دې یادښتونو کې خو نښې ليکلي یې او خپله مې هم په یوه یادښت کې خپل هویت څرګندکړي؛ و: «د مور مې زما مستعار نوم دېر خوبنېږي او په توکو مې یې پلار ته ویل چې باید نوم مې بدل کړم. زما هم ګل مکې دېره خوبنېږي څکه چې خپل نوم مې د «درمنې» په معنى دی.»

د ګل مکې یادښتونو د ټولو پام را واراوه. ځینو ورچپانو د دې یادښتونو خلاصه خپره کړه. آن بې بې سې د یوې بلې نجلی په آواز کې دا یادښتونه ثبت کړل. زما پام شو په هغې پنسل چې دا کلمات ليکل کېږي کولاي شي له راكت، تانګ او یا هم هلیکوپتر خخه پیاوړي وي. په دې ترتیب سره مو د مبارزې لارې زده کولې او زده مو کړل هغه وخت به پیاوړي و چې خبرې وکړو.

يو شمېر نسونکو نسونځي پرښتو. یوه ویل فضل الله ویلي چې له ده سره مرسته وکړو چې په امام دره کې پتنهای ورته جوړ کړو. بل ویل چې په لاره کې یې پې

سره جسد لیدلې دې چې له همدي امله نور نه شي کولاي خان له ګوانېن سره مخ کړي او درس ورکړي. خلک وبرېدلې و ګاونديانو مو ویل، طالبانو له خلکو غونښې، خوک چې ځوانې مجردي لوپې لري، مسجد ته دې خبر ورکړي او بیا به هغه له طالبانو سره په نکاح کړي.

د ۲۰۰۹ م کال د جنوري لوډې ورځې وي چې هغه مهال په ټولګي کې یوازې لس نجوني حاضري وي. سره له دې چې له دې وړاندې په ټولګي کې ۲۹ نجوني وي. ډپرو ملګرو مې دره پرښتو چې په پېښور کې زده کړي وکړي. خو پلار تینګار وکړ چې مور دره نه پرېړدو. هغه وي:

- سوات مور ته ډېر ارزښت لرونکي توکي راکړل. په دې سختو ورڅو کې باید د درې له پاره پیاوړي و.

یوه شپه مور د شپې ډوډي. له پاره د پلار د ملګري ډاکټر افضل کور ته چې د یوه روغتون مدیر و لارو. له ډوډي خورلو وروسته، ډاکټر مور په خپل ګادې کې د کور په لور ورلو، د سرک په سر مو نقاب لرونکي وسله وال ولیدل. وبرېدلې و د ډاکټر افضل روغتون د طالبانو تر ولکې لاندې سیمه کې و پرلسپی دزې او د ناماڼيو له امله د شپې چوپتیا دې لامل شول چې روغتون په سمه توګه کارونه کړای شي له همدي امله یې هغه بریکوت ته ولېړداوه. مسلم خان ډاکټر افضل ته زنګ وهلې او ترې غونښې یې و چې روغتون بېرته په خپل پخوانې خای کې فعال کړي. ډاکټر مې له پلار سره په دې اړه مشوره کړي وه.

پلار ورته وویل: «د بدو خلکو په خوله بنه کارونه هم مه کړه.» کوم روغتون چې د طالبانو له خوا وساتل شي، بشې پایلې نه لري، له همدي امله یې سرځرونه کړي وه.

ډاکټر افضل زمور له کور سره په لړ واتن کې اوسيده، له همدي امله خنګه چې کور ته ورسپدو پلار تینګار وکړ چې ورسه لار شي، څکه چې دې مخکې تر دې هم طالبانو ګواښلې و. کله چې هغه او پلار مې بېرته ګرځبدل، ډاکټر په داسې حال کې چې وارخطا او غوسمه و پلار ته مې یې وویل:

- که مور و دروی خه ورته و وايو چې نومونه موشه دي؟
پلار خواب ورکوي:
- ستاسي نوم افضل دی او زما هم ضياءالدين یوسفزي مور هېڅ کومه تبروننه نه ده کړي. نومونه د خه له پاره بدل کړو؟ نومونه خو مجرمين بدلوی.
له نېکه مرغه طالبان له هغه ئایه تللي و. کله مې چې پلار اړیکه راسره ونیوله او د ستونزې د نه پېښېدو یې راته وویل ټول خوشاله شوو او د آرامي احساس موکړ.
زه په هېڅ دول نه تسلیمېدم. خود طالبانو له خوانجونو ته ورکړل شوی مهال د پایي ته رسپدو په حال کې و. خه دول یې کولاي شوای چې په یوېشتمه پېږي
کې له پنځوسو زرو ډېږي نجوني له زده کړو یې برخې کړي؟ زه تراوسه هم هيله منه و م چې کوندي یوه مثبته پېښه وشي او بنوونځي ونه تېل شي. خو زمور نوبت هم را ورسپد. مور هود لاره چې خوشال وروستي بنوونځي وي چې د زنګ غړېي غلى شي.
- مبېمن مریم په سوات کې د پاتې کېدو له امله واده هم وکړ خکه چې نوري کورني یې کراجي ته کډه کړي وه خو له شخړو او جنجالونو په امن وي نو دا د یوې بنځۍ په توګه په یوازې ژوند کولو نه توائبده.
- د جنوري په خلورمه د چهارشنبې په ورڅ زمور بنوونځي هم وټپل شو، کله چې د هنې ورځې په سهار له خوبه پاڅدم په خپله کونه کې مې د ټلويزيون کامري ولیدي. د عرفان اشرف په نوم یوه پاکستانی خبریال آن د مسواك وھلو او لمونځ کولو په وخت کې هم خارلم.
- پلار مې په ناسمو شرایطو کې ژوند کاوه. یوه ملګري یې ورته ویلي و چې د نیوبارک تایمز د وېبپائی له پاره د یوه مستند په جوړولو کې ګډون وکړه، کومې پېښې چې په سوات کې کېږي نړیوالو ته یې بیان کړه. خو ورځې وړاندې مې له پلار سره په پېښور کې له امریکایي خبریال آدم الیک سره لیدلی و. هغه مې له پلار سره اوړده مرکه وکړه او ما هېڅ خبرې نه کولې. وروسته یې پوښتل چې کولاي شي له ما سره خبرې وکړي؟ ده د خپل ژړاڼ عرفان په مرسته له ما

- پوښتنې کولې. له لسو دقیقو خبرو وروسته زما په خبره پوه شو چې په خبرو یې بنې پوهېرم. هغه وخت یې راخخه وپوښتل:
- تاسې پې انگلیسي خبرې کوي شي؟
ما خواب ورکړ:
- هوکې، ما یو ډول د وېږي احساس کاوه.
آدم الیک چې حیران شوی و پلار او عرفان ته یې وویل:
هغه چې له تاسې بنې انگلیسي خبرې کوي، تاسې یې ماته ژبابړ!
دې خبرې په کولو ټولو وختنل.
د مستند اصلي موخه دا و چې پلار مې د بنوونځي په وروستي ورڅ تعقیب کېږي، د جلسې په پای کې عرفان پوښتنه رانه وکړه:
- که یوه ورڅ ونه شي کولاي بنوونځي او درې ته لاره شي خه احساس به ولري؟
ما وویل چې داسې پېښه به هېڅ کله ونه شي. هغه بیا خپله پوښتنه تکرار کړه په دې وخت کې مې له سترګو اوښکې راغلي. فکر کوم همامه لحظه آدم الیک زه د خپل مستند له پاره وتاکلم.
آدم الیک نه شوای کولاي سوات ته راشي خکه چې هغه سيمه د بهرنیانو له پاره دېړه خطرناکه وه. کله چې عرفان له یوه کمره مین سره مېنګوري ته راغئ، تره مې چې له مور سره ژوند کاوه وویل چې کور ته د دې ډول کامرو را وستل ډې خطرناک دي. پلار هم ورته وویل چې کامري یې پېټې کړي. خو دوی له لري ئایه راتلل او مور پېښتو ته بدنه ده چې په کور کې مېلمنو ته هرکلې ونه وايو. له دې ټولو ور اخوا پلار پوهېدې چې دا کامره به زمور ستونزې ټولې نړۍ ته ورسوی.
ما له ټلويزيونونو سره دېږي مرکې کړي وي خو په دې ډول پروګرام کې مې هېڅ کله هم برخه نه وه اخیستې. عرفان راته وویل:
- ارامه اوسي او طبیعي خبرې وکړه.
خود یوې کامري تر مخ چې آن د مسواك وھلو په وخت کې به یې هم تعقیبولم آسانه کار نه و. خپل هغه یونیفورم چې د اغosto اجازه مې یې نه لرله دوی ته

وبنود، تل می له دې وبره لرله چې طالبان مې بنوونځي ته د تلو په وخت کې وویني او تېزاب را باندي وپاشي، خه ډول یې چې په افغانستان کې وکړل. د بنوونځي د وروستي ورځې په سهار په بنوونځي کې یوه ځانګري غونډه وشوه خو زمور په سر د ګرځدونکو هليکوپترو له لاسه مو د ډول خبرې په سختي اوږدې. د بنوونځي زنګ یې د وروستي څل له پاره وکړنګاوه له دې سره مېرمن مریم اعلان وکړ چې د بنوونځي د بندېدو ورځ راغلې ده. خو د نورو ګلونو په خلاف یې د نیم نور درسي کال له پاره هېڅ نښه ونه تاکله. سره له دې هم خینو بنوونکو مور ته کورني دنده راکړه. په انګر کې مو ټولو خورلنو ته غېړه ورکړه. هغه وخت مې د ويپونو تختي ته وکتل، له خان سره مې وویل چې بیا به مې هم هلته نوم ولیکل شي کنه؟

آزمونې مو په مارچ کې پیل کېدې خو څه ډول؟
کله چې بیا ونه کړای شو زده کړو ته ادامه ورکړو، که اول نومره هم شم ارزښت به یې خه وي؟

کله چې یو خوک ستاسي له لاسه قلم واخلي، هغه وخت پوهېدای شئ چې زده کېډه خومره ارزښت لري.

مخکې تر دې چې د بنوونځي دروازه وټو، یو څل بیا مې ورته وکتل، داسې لکه د تل له پاره چې بنوونځي پېړېدو.
دغه صحنه د مستند وروستي برخه وه.

په واقعيت کې بېرته بنوونځي ته راغلو، زما او خورلنو مې زره نه غونښتل ورځ پاي ومومي، له همدي امله مو هود وکړ چې په دې ورځ تر دېره په بنوونځي کې پاتې شو. وروسته د لوړنې بنوونځي انګر ته لاړو ځکه چې د غلو او پوليسو د لوې له پاره یې دېره ساحه لرله. هله مو د مانګو لوې وکړه، په دې لوې کې یوه کېډي جوړو او آواز وايو، کله چې آواز بند شي ټول بايد سمدلاسه ودرېږي. هر خوک چې وځاندي او یا حرکت وکړي له لوې ويستل کېږي.

هغه ورځ کور ته له نورو ورځو ناوخته راغلو. هر وخت به د ماسپېښين په یوه بجه

کور ته راتلو خو په دې ورځ په دریو بجو کور ته ورسېدو. د بنوونځي له تړو مخکې ما او منیبې له یو بل سره بحث وکړ، زمور د بحث دليل احمقانه و چې نه شم کولای تاسې ته یې یاد کرم. آن زمور نورو خورلنو هم باور نه کاوه. مستند جورونکو ته مې وویل: «دوي نه شي کولای له کوم خه مې بې برخې کړي. زه په بنوونځي، کور او یا بل هر خای کې درس ويلاي شم. له نړیوالو خخه مې یوازینې هيله دا ده چې د سوات او پاکستان بنوونځيو ته نجات ورکړي.» کله چې کور ته ورسېدم ژړل مې. زړه مې غونښتل بیا هم بنوونځي ته لاړه شم. زه یوواس کلنې وم، فکر مې کاوه چې ټول ژوند مې له لاسه ورکړي. په ټولګي کې مې ټولو ته ویلې و چې طالبان نه شي کولای زمور په وړاندې څه وکړي: «دوي د سیاست پوهاڼو په خېر دې، یوازې خبرې کوي، خو هېڅ کله هم عمل نه کوي.» خو وروسته طالبانو پرمختګ وکړ، زمور بنوونځي ته نزدې شول هغه وخت شرمېدلې وم.

په کور کې به مې هر وخت اوښکې توپولې، د خپلو احساساتو مخه مې نه شوای نیوی. مور مې هم ژړل، خو پلار مې ویل:
- ته به بیا هم خامخا بنوونځي ته لاړه شي.

د بنوونځي په تړل کېډو سره مې پلار هم کسب او کار له لاسه ورکاوه. د هلکانو بنوونځي د ژئي له رخصتی وروسته پرانیستل کېډه خو د نجونو د بنوونځي تړل کېډو دېر تاوان وکړ دا کار د پلار د عواید د کمېډو لامل شو. د بنوونځي دېږي لګښتونه نه و ورکړل شوې، پلار مې په وروستي ورځ د بنوونځي اجاره، د بنوونکو حقوق او نور حسابونه خلاص کړل.

د شپې ټوله هوا د توپونو له اوره ډکه وه چې درې څلله له خوبه پري راوینې شوو. په سبا سهار هرڅه بدله شوي و، له ئانه سره مې فکر کاوه چې پېښور او یا له هېډواده بهر کډه وکړو او یا دا چې بنوونکو ته ووایم چې په کوم کور کې پت بنوونځي جوړ کېږي، هغه ډول کار چې افغانانو د طالبانو د حکومت په وخت کې کړي و. له هغې وروسته مې له دېړو تلوېزیونونو او راديو گانو سره مرکې وکړي. په

يوه مرکه کې مې ووبل: «ھغوي کولاي شي زمور بنوونئي وترې، خو دا نه شي کولاي چې مور له زده کړي او یادولو منعه کړي».

په پوره هيله مندي سره مې خبرې کولي خو په اصل کې سخته پريشانه وم. زه او پلار مې پېښور ته لارو ډېر ځایونه مو ډيل چې خلک له دي حالاتو خبر کړو. د طالبانو د پیغورونو او ملنديو په اړه مې چې خلکو ته یې ورکول ډېرې خبرې وکړي. دوی غوبنټل چې نجونو ته باید بنخې درس ورکړي او د بنخو درملنه هم باید چې بنخې ډاکټرانې وکړي. د دوی له دې نظرې سره سره یې د نجونو بنوونئي وترې، نجوني یې له بنوونئي منعه کړي، پري یې نه شودې چې بنوونکي او ډاکټرانې شي.

يو خل مسلم خان ويلى و چې نجوني نه باید چې بنوونئي ته لاري شي او لويديز مېټودونه زده کړي. دا د هغې کس خبره ده چې ډېرى عمر یې په امريكا کې تېر کړي دي. هغه به هر وخت ويل چې د ده له طباعي سره سم درسي نظام به ترسره کړي. او پلار به مې ويل:

مسلم خان به د طبى غوري او تې كتلو پرته نور خه وکاروي؟ آيا د طبى درملني له پاره له دې پرته بله کومه شرقى آله شته چې وېي کاروي؟ د طالبانو له نظره کله چې ماشوم کتاب لولي، يا هم انګلیسي ژبه او علم زده کوي، غربى کېوي له همدي امله دوی له زده کړو سره مخالف دي.

خو ما به ويل: «زده کړه زده کړه ده. مور باید په لومړي سر کې هر خه زده کړو، وروسته کولاي شود خپل ژوند لاره وټاکو».

زده کړه او تحصيل نه غربى دي نه شرقى، بلکې تر تولو انسانانو پوري اړه لري. مور مې ويل کله چې له رسنيو سره مرکه کوم باید چې مخ مې پت کړم، حکمه چې په دې عمر کې باید په پرده کې وم. هغه به ماته ډېره په انډښته کې وه. خو هېڅ کله یې هم له کوم کاره نه منعه کولم. په هغې وخت کې د خلکو په زړونو کې وېري او وحشت ځای نیولی و. دوی به هر وخت ويل چې طالبان به مې پلار ووزنى او ماته به خه ونه وايي. دوی به ويل:

«ملاله يوه نجلې ده او طالبان نجوني نه وژني». خونيا مې داسي فکر نه کاوه. هغې به چې کله به تلویزیونونو کې د مرکې او یا له کوره د وتلو په مهال لیدلم، دعا به یې کوله: «خدایه ملاله د بې نظربربوټو په څېر کړي خو چې ژوند یې د بې نظرې د ژوند په څېر لند نه وي». وروسته له دې چې بنوونئي وترې شو، بيا مې هم د وپلاګ له پاره یادښتونه ليکل. د نجونو د بنوونځيو له تړل کېدو خلور ورڅې وروسته پنځه نور بنوونئي هم ويچار شول. په يوه مطلب کې ولیکل: «عجیبه هد دا بنوونئي خو تړل شوي و، نو ويچار ولو ته یې خه اړتیا وه؟ د طالبانو له وروستي ورکړل شوي وخت وروسته قول بنوونئي وترې شول. پوچ د دې پېښو په اړه هېڅ غږگون نه نبیي. دوی په خپلو کندکونو کې د غرونو په ددو کې پراته دي، پسونه حلالي او غونبې یې په خوند خوري». همدا راز مې د طالبانو د کېبل وهلو په اړه ولیکل: خلکو به هغه کسان چې خلک به یې په درو وهل لیدل خو پولیس به هېڅ ځای نه لیدل کېدل.

يوه ورڅ د امريكا له سينفورد⁽ⁱ⁾ پوهنتون خڅه د شازيه شهيد⁽ⁱⁱ⁾ په نوم د اسلام آباد او سپدونکي یوې محصلې اړیکه راسره ونیوله. هغې د نیویارک تایمز مستند چې د سوات د بنوونځيو د تړلو په اړه و تول کتلي و. له دې خڅه ماته د رسنيو څواک خرګند شو او هغه زما يوه اصلې ملاتړې شو. پلار مې په مستند کې زما په حضور ويقار کاوه او آدم الیک ته یې ويل:

- لور ته مې وګوره هغه په خمکه نه ده پیداشوې له آسمانه راغلي.

آدم الیک مور اسلام آباد ته بوتلو، په اسلام آباد کې مې د لومړي خل له پاره قدم کېښود. اسلام آباد ډېر بشکلې و، بشکلې سپینې ودانۍ او سورور(پلن) سرکونه یې لرل. سره له دې چې د سوات هېڅ طبیعي بشکلا هلته نه وه. مور لال مسجد او هغه سورور سرک چې د ولسمشر د واک مبنې په لور چې زداري او س هم

⁽ⁱ⁾ Stanford

⁽ⁱⁱ⁾ Shiza Shahid

هلهه زوند کاوه تللى و ولید. هغه وخت جنرال مشرف لندن ته تعیید شوي و. وروسته پلورنئچيو ته لاپه هلهه مو د نبیونئچي کتابونه واخیستل. آدم الیک د امریکا تلویزیونی خپرونې لکه «بدرنگه بیتی» هم راته واخیستل. دغه د یوی لوی زپې نجلی کمیدي و. ما له دې پروگرام سره دېره مینه لرله، زړه مې غوبنتل یوه ورځ نیوبارک ته لاړه شم او د دې په خبر په دفتر کې کار وکړم.

مود د «لوك ويرسه» موزیم ولید او دا چې دویم خلی مو خپل ملي میراثونه ولیدل دېره خوشاله و. په سوات کې زمود خپل موزیم تېل شوي و. لاندې په زینو کې یوه سپین ږیري بابا داوه شوي جوار خرڅول. هغه هم زمود په خبر پښتون و، کله مې چې پلار تري وپوبنتل، د اسلام آباد اوسيدونکي بې؟ هغه خواب ورکړ: «فکر کوي چې اسلام آباد دې تر مونږ پښتنو پوري اړه ولري؟» ويل یې چې د مومندو دی چې د قبایلې یوه سیمه ده، خود نظامي عملیاتو له امله تېښتني ته اړ شوي. د مور او پلار په ستړګو کې مې اوښکې بشکاره شوي.

دېړي ودانۍ د بلوكو په واسطه محاصره شوي وي او د نقلیه وسایلو د کتلوا له پاره یې د تلاشی خو دروازې جورې کړي وي چې د به او چاودېدونکو توکو مخنیوو وکړي. کله چې د بېرته راتلو په وخت بس په یوه کنده کې ولېډ خوشال ورور مې را ویبن شو او پوبنتنه یې وکړه: «بم وچاودبد؟» وېړه او دار تل را سره ملګري و، په داسې توګه چې فکر مو کاوه هره وړوکې فتنه او غړ کډائي شي د چاودنې او دزو وي.

په دې وړوکې سفر کې مو د سوات ستونزې هېږي کړي. خو کله چې بېرته درې ته راغلو، خطر او ګوانبونه راپسې وو. دا چې سوات زمود کور و له همدي امله مو نه شوای پربینودی.

کله چې بېرته مېنګوري ته ورسپدو او د کوتې ور مې کش کړ، د نبیونئچي بکس او یونیفورم مې ولیدل. هغه وخت مې تول بدنه غمونو ګير کړ. اسلام آباد ته سفر دېر خوندور او هوسا کونکى و خو اوس دا کور او د سوات واقعیتونه زما زوند دې.

سوله که ملندي

کله مې چې د ورونو نبیونئچي له ژمنی رخصتی وروسته پرانستل شول، خوشال راته ويل چې د ده په خبر به نبیونئچي ته لاړه نه شم. زه چې دېره غوشه شوي و. ومې ويل: «ته پوهېږي چې خومره نېکمرغه بې؟» په کور کې مو یو تلویزیون هم نه لاره، مود چې اسلام آباد ته تللي و چا پېت کړي و.

يو کس د «کيمياګر» په نوم د پائلو کوئلوا⁽ⁱ⁾ یو اثر راکر، د شپانه د زوي په اړه یوه کيسه چې د خزانې د پيداکولو په لته درې ګونو اهرامونو ته سفر کړي په داسې حال کې چې هغه ګنج په خپله له ده سره دی. له دې کتاب سره مې دېره مینه پیداکړه او خو خله مې مطالعه کړ. په دې کتاب کې ليکل شوي دي: «کله چې کوم خه غواړي، ټوله نړۍ ستاسي د مرستې له پاره لاس د یو بل په لاس ورکوي چې هغه تر لاسه کړي.» زه فکر نه کوم چې پائلو کوئلوا به تر اوسيه زمود درې ته راغلې او زمود بې کفايته سياست پوهان به بې ليدلې وي.

زه نه پوهېدم چې عبدالحی کاکړ په پته توګه له فضل الله او د ده له قوماندانانو سره اړیکې نیسي. کاکړ په مرکو کې له هغوي سره پېژندلي و، هغوي بې هڅول چې د نجونو د نبیونئچيو په اړه له سره فکر وکړي.

هغه فضل الله ته ووبل:

- مولانا غور ونیسی، تاسی د خلکو روح واخیست، په عامه توګه مو خلک ووژل، سرونه مو پې پرې کړل، بنیونځی مو نبرول او سره له دې هم په تول پاکستان کې ستاسې په ضد هېڅ نیوکه وانه ورېدل شوه. خو کله مو چې نجوني له زده کړو بې برخې کړې، د خلکو چیغې پورته شوې او آن د پاکستان رسنیو ستاسې په ضد خپله غوشه وښوده.

له تول هبواهه فشار وښودل شو او فضل الله اعلان وکړ چې نجوني تر لس کلنۍ يا خلورم تولګي پورې زده کړو ته تلای شي. زه په پنځم تولګي کې وم، خو مور تر خپل عمر وړې بنکاربدو، هغه وخت مو کتابونه تر تکريبو لاندې پتول او دویم څلې بنیونځيو ته لاړو. دا کار خطروناک بنکاربدو خو په هغې ورخو کې مې دا یوازینې هيله و. مور دېر خوشاله و ځکه چې مېږمن مریم له تولو گوانشونو سره سره خپله دنده پرې نهښوده او تر اوسه یې هم مور ته درس راکاوه. هغه چې لس کلنې وه زما پلار یې پېژانده او یو پر بل یې باور لاره.

هغې مور ته وبل:

- دغه پت بنیونځی زمور پېت اعتراض دي.

خو ما د دې حالت په اړه په خپلو یادېښتونو کې هېڅ هم نه ليکل. که مور یې نیولې واي، کډای شوای چې په کېبلونو یې وهلي واي او یا به یې هم د شعباني په خبر وژلې واي. ځینې خلک له ارواوو، غنيو (عنکبوت) او مارانو وېړې خو مور په هغې ورخو کې له خپلو انسانانو خخه وېړدو. د بنیونځي په لاره به مو کله طالبان له پکولونو او لوېو اوږدو او کړو وښتانو سره ليدل. دېږي وخت به یې مخونه پېت کړې و چې دېر بد او وحشتاك به و.

د مېنګوري په سرکونو کې دېره آرامې و هځکه چې د هغې سیمې یو پر درې خلک له سیمې کیده شوې و. اوښ د پوڅ دوولس زره پوځيان چې د طالبانو د اټکل شوي شمېر خلور برابره و له دېرو یانګونو، پرمختلليو وسلو او هلیکوپترو سره په سیمه کې شته و. سره له دې هم اتیا په سلو کې سوات د طالبانو تر واک

لاندې و.

بنیونځي ته له بېرته راتلو خخه یوه اونې وروسته د ۲۰۰۹ م کال د فبروری په شپارسمه شپه د دزو په غربونو له خوبه پورته شوو. زمور د خلکو یو دود دا و چې د ماشوم د پیداکېدو او واده د مراسمو په وخت به یې دزې کړې. سره له دې چې دا دود اوښ ورک شوې و. نو لومړۍ مو فکر کاوه چې له خطر سره مخ یو. وروسته خبر شوو چې دزې د واده له پاره وي. د ایالاتی دولت چې اوښ یې واک د خلکو له ملي حزب سره او طالبانو تر منځ د سولې تړون شوې و.

دولت هوکړه کړې و هېڅي شرعی احکام به په تول سوات کې پلي کوي او په مقابل کې به یې ملېشې خپله په وینو کړړه مبارزه دروي. طالبانو له لس ورځني اورېند سره چې یو سوله بیز حرکت بلل کېدہ هوکړه کړې و او یو چینایي انځير چې شپر میاشتې مخکې یې نیولې و هم خوشې کړ.

مور دېر خوشاله و ما او پلار به مې هر وخت د سولې د قرارداد په اړه خبرې کولې. مور به وبل چې څه دوبل به عمل پرې وکړې. خلکو هيله لرله چې طالبان به نور دا جګړه حل او فصل کړې او بېرته به یې خپلو کورونو ته لار شي او د سوله خوبنونکو په خبر به ژوند وکړې. دوی په دې باور لاره چې د سوات شرعی قوانین به د افغانستان له شرعی قوانینو سره توپیر ولري. د نجونو بنیونځي به پر څای وي، د امر بالمعروف او نهی عنی المنکر پله به نه وي. سوات به همغه سوات وي خو په یوه بل قضایي نظام سره، زما زړه غوبنېتل چې په دې تولو باور وکړم خو دېره پرېشانه وم. له ځانه سره مې فکر کاوه: «آیا خامخا به د نظام د کېنونه ځرنګوالی په طالبانو د خلکو خارنه وي..»

خو تر لسو زرو دېر پولیس او عادي خلک وژل شوې و. بنېځې له حجاب پرته بهر نه راوتې، بنیونځي او پلونه یې نېولې و، خلکو یې کسب او کار پرېښې و. مور له عمومي وحشیانه او له تاوتریخوالي د ډک عدالت له محکمو دېر خورېدلې و او تل به مو په وېره او دار کې ژوند کاوه خو اوښ دا ټول آرام شوې و.

د سهار د چای په وخت کې مې ورونو ته وړاندیز وکړ چې نور د جګړې په څای د

سولې په اړه خبرې وکړئ. هغوي به د تل په خېر ماته پام نه کاوه او خپلو جګړه
بیزو لوبو ته یې ادامه ورکوله. خوشال یوه هلیکوپټر او اتل یو کاغذی اووه مرمى
ویشنونکی لاره.

هغه وخت د بنوونځۍ د یونیفورم په لور لارم او ډېره خوشاله وم ځکه چې ډېر ژر
مې کولای شول چې بېرته یې واغوندم. له بلې خوا مېرمن مریم پیغام را ولېره
چې آزمونې د مارچ په لومړی اونۍ کې پیلېږي. نو باید چې نور په خپلو کتابونو
پسې تللي واي.

خو دا ئور او خوشالي ډېره لنده وه. دوھ ورڅې وروسته د تاج محل د هوتيل په
بام پېژندل شوي خبریال حامد میر د سولې د تړون په اړه مرکه راسره کوله چې
د بل خبریال له وزړو خبر شوو. مور هغه پېښاند، موسى خان خېل نومېده او آنه
ویشت کلن و، ډېرى وخت به مې یې له پلار سره مرکه کوله. په هغې ورڅ د
صوفی محمد په مشری یو د سولې لاریون کېده. په اصل کې هغه یو لاریون نه
بلکې یو شمېر خپلسری په آرامي سره گرځبدل. وروسته په همفه ځای کې د
موسى خان مړی هم پیداشوی و. ډېرى مرمى ویشتل شوي و او د ستونی یوه
برخه یې پې شوې وه. مور مې چې په دې پېښه خبره شو، بستري ته یې لاره
بیا یې ډېرى او بشکې توې کړې.

د استازی مرستیال سیدجاوید، شو ورڅې وروسته د فبروري په ۲۲ مه د سوات
په مطبوعاتو کې د ټولې مېنځورې له پاره یو «دایمې اوربند» اعلان کړ. ده د
سوات له ټولو اوسپدونکو خڅه وغونېتل چې خپلو کورونو ته راشي. د طالبانو
ویاند مسلم خان هم دغه نامحدود اوربند تایید کړ. ولسمشر زداري هم دغه
تړون په رسمي توګه په قانون کې ثبت کړ. همدا راز دولت اعلان وکړ چې د
قربانیانو کورنیو ته به تاوان ورکړي.

د سوات خلک ډېر خوشاله و خو زه تر نورو ټولو ډېره خوشاله وم ځکه چې
ښوونځۍ مو دویم څلی پرانیستل کېده. طالبانو ویل چې د سولې له تړون
وروسته نجونې بنوونځیو ته تلای شي خو باید چې ځانونه پت کړي او حجاب

ولري.
په اصل کې زمور امریکایي دوستان په دې تړون خوشاله نه شول. د امریکا د
بهرنيو چارو وزیرې هیلري کلبنتن خرګنده کړه:

«زه فکر کوم د پاکستان دولت په دې تړون سره په بنستیزه توګه قدرت طالبانو او
سخت درېټو ته په واک کې ورکوي.» امریکایان په اندېښنه کې و چې دا تړون د
تسلیم کېدو په معنی دی. پاکستان (داون) ورڅانې په یوه سرمقاله کې ولیکل:
د سولې تړون په ځنګ کې یوه خطرناکه نښه ورسره لرله: له نظامي دولت سره
مبارزه وکړئ په پایله کې چې له دولت خڅه هرڅه وغواړئ تر لاسه کوي یې
شي، او جزا به نه درکول کېږي.»

خو هېڅ یوه یې هم باید دلته ژوند نه واي کړي. مور آرامي او سولې ته اړتیا لرله
په دې اړه د صوفي محمد په نوم یوه سپین ډېري طالب رهبری کوله. هغه به
«دېر» کې یو د سولې پنديغالي (کمپ) جوړ کړ او زمور په یوه پېژندل شوي
مسجد «د تبلیغ مرکز» کې به د حاکم په خېر کښېناسته. هغه باوري شوي و
چې طالبان باید خپل توبکونه کېږدي او سوله په توله دره واکمنه کړي. خلکو به
ورسره لیدل او د هغه لاسونه به یې مچي کول، ځکه چې نور له جګړي او وینو
توبیولو ستري شوي و.

د مارچ په میاشت کې مې وېلاګ ته یو یادښت ولیکه ځکه چې عبدالحی کاکړ
ویل بله موضوع نشته چې خلکو ته یې بیان کړم. خو د سیمې ناوړه پېښو بدلون
ونه کړ. د طالبانو تاوتریخوالی تر پخوا ډېر شو، اوس دوی حکومتی تروریستان و.
زه ډېر ناهیلې وم. د سولې تړون یوازې یو خوب و. یوه ورڅ زمور له کوڅې سره
نژدې یې د بېغ رسمي تګ وکړ، دوی د یو پوچ په خېر په سرک له خپلو وسلو
سره منظم لیکې لیکې په حرکت کې و.

دوی تر اوسه هم د چینې په بازار کې گرځبدل. یوه ورڅ مې مور او د تره لور
چې په نژدې ورڅو کې یې واده و، د سودا له پاره بازار ته ځې. یو طالب دوی ته
نژدې ورڅي ورته وابې: «که یو خل بیا مې ولیدئ چې د چادری په ځای مو

تکري په سر دي په کوتک به مو ووهم». خو مور مې نه تري وبربوري او خپل حواس آرام ساتي. مور مې ورته وايي: «سمه ده له دي وروسته به چادري په سر کرو». مور به مې هر وخت سر پتاوه خود پښتو په آدابو او دودونو کې چادري نشته.

ما اوږبدل چې طالبانو د سيمساري په یوه پلورنځي له دي امله حمله کړي وه چې بويښۍ په یوازي توګه په پلورنځي کې د بنکلا وسايلو ته کتل. طالبانو د پلورنځي مالک ته ويلی و: «که کومه بنېخه د خپلې کورني له نارينه پرته ستاسي پلورنځي ته راشي، د راتلو اجازه مه وركوئ او که نه بيا مو په پلورنځي حمله کوو». د پلورنځي مالک ېې اندازې وهلى و چې هېچا ېې هم ملاتر نه و کړي. یوه ورڅ مې پلار او د هغه ملګري د ده په مبایل کې د یوې وبدیو د لیدلو په حال کې ولیدل. یوه ټکان ورکونکې صحنه وه. یوه ځوانه نجلی چې توره چادري او سور پرتوګ ېې اغوستي، پرمخي په ځمکه څملول شوې وه او یوه د اوږدي رېري او لنګوټي لرونکي کس په درو وهله. نجلی چې چيغې ېې وهلي او له سترګو ېې اوښکې روانې وي په پښتو ژبه ېې زاري کولې: «خير دئ مې وهئ!» خو طالبانو چيغې وهلي چې «ويې نيسئ هغه په ځمکه څملوي». کله ېې چې هغه په درو وهله، چادري ېې له مخه لري شوه، بيا ېې یوه دقیقه پرپښوده چې چادري په سر کړي خوبتره ېې ادامه ورکه. نجلی ېې ۳۴ درې ووهله. هلته دېر خلک راټول شوې و خو هېڅ ېې هم نه ويل. د نجلی یوه خپلواں خو آن مرسته وکړه چې نجلی په ځمکه تینګه نيسې.

خو ورڅي وروسته دا وبدیو په تولو خلکو کې خپره شوه، دغه وبدیو په اسلام آباد کې یوې فلم جورونکې بنځۍ ته ورسپدہ او بيا خو خله د پاکستان په ټلويزیونو او توله نړۍ کې خپره شوه. خلک دېر په غوسيه شول، خو دغه غبرګون ماته عجبيه نسکارپده خکه چې دوى نه پوهېدل چې زمور په دره کې خه پښې او وحشتونه پېښېږي. هيله مې کوله چې د دوى غوسي د طالبانو له خوا د نجونو د نښونځيو د بندولو په اړه هم واي. لومړي وزیر یوسف رضا گیلانی په یوه بیانیه

کې اعلان وکړ چې د یوې نجلی په درو وهل د اسلامي شريعه خلاف کار دي، هغه زياته کړه: «اسلام مور ته رابنېي چې له بنځو سره له ادب دک چلنډ وکړئ». یو شمېر خلکو دعوه کرله چې دغه وبدیو مستنده نه وه او ځینو ويل چې په دوره وهل د جنوري له میاشتې او سولې له تړون مخکې شوي دي او اوس د یوې خراب کاري له پاره خپاره شوي دي. خو مسلم خان ومنله چې دا صحنه مستنده وه. هغه ويل: «هغه له یوه نارينه سره چې خاوندې نه و بهر را وتلي ۰۵».

په همغې ورڅو کې چې د اپربل لومړي ورڅي وي د زاهد حسين په نوم یو پېژندل شوی خبریال سوات ته راغئ. هغه د استازې له مرستیال سره د ليدو له پاره د هغه د اوسبېدو رسمي ځای ته ورغلې او وینې چې هلته د طالبانو د واکمنې جشن جوړ دي. د طالبانو خو تنه لوړ پرو چارواکو له خپلو وسله والو ساتونکو سره لکه د سوات د طالبانو وياند مسلم خان، د باجور د طالبانو مشر فقير محمد چې له پوچ سره ېې یوه وینې بهونکې جګړه لرله په دې مبلمسټيا کې ګډون کړي و. د فقير محمد د سر له پاره دوه لکه داله دالي تاکلې وه خو هغه د یوه دولتي مامور په کور کې ناست او په خوند سره ډوډۍ خوري. همدارنګه وامي وربدل چې د پوچ یوه جګړن په هغه لمانځه کې چې امام ېې فضل الله و ګډون کړي و.

مسئول خوک دي، د پلار له ملګرو مې یوه وویل: «همماغه دول چې دوه هندوانې په یوه لاس کې نه نیول کېږي، دوه پاچاهان هم په یوه هېواد کې حکومت نه شي کوي. يا فضل الله يا دولت؟

مور تر اوسيه هم هيله لرله چې په سيمه کې سوله دائمي شي. تول خلک د اپربل د شلم لوې غوندي ته سترګې په لاره و چې په هېډي ورڅ صوفي محمد د سوات له خلکو سره خبرې کولې. د هېډي ورڅي په سهار تول په کورونو کې و او ورونيه مې هم په کور کې ولاړ و. یوه ډله طالبان چې په مبایلونو کې ېې د بربا سندري غربېږي تېر شول. خوشال

ووبل:

- پلاره وگوره، که مې یو کلاشینکوف لرلای تول مې همدله ویشتل.
د پسرلې یوه زره ورونکې ورڅه وه. تول خلک وارخطا، تولو هيله لرله چې صوفي
محمد د سولي اعلان وکړي او له تولو طالبانو غواړي چې ټوبکونه یې نور
کېږدي. پلار مې په دې غونډه کې برخه وانه خیسته. دوی د «سروش اکادمي»
له بام خخه چې هر مازیګر به مې پلار او ملګرو یې هلته بحث کاوه غونډه ننداره
کوله. د بنوونځي بام د خبرو کولو په ئاخا لور و، نو له همدي امله ډپرو فلم
اخیستونکو خپلې کامري هلته اپښې وي.
دېر خلک لیدل کېدل. د دریو یا خلور زرو کسانو په شمېر لوټګي په سر ناست
و، د طالبانو جهادي ترانې ویل کېږي. پلار مې ویل: «ترانې په بشپړه توګه
طالببي وي».

صوفي محمد په صحنه کې ناست و، بو اوړد کتار خلکو دې ته انتظار کاوه چې
درناؤی یې وکړي. غونډه د قرآن کريم په خو آیتونو سره پیل شوه. وروسته د پنځو
سیمو «ملکنډ، کوهستان، شنګله، لور دیر او بنکته دیر» مشرانو خبرې وکړي.
دوی هر یو د دې دېر مینه وال و چې د سیمې مشر شي. حکه چې کولای شي
شريعت پلی کړي. وروسته دا مشران یا زنداني شول او یا هم ووژل شول خود
غونډې تروخته یې د قدرت فکر کاوه. له همدي امله ټولو په قدرت خبرې وکړي
او داسې یې انګېرله لکه محمد^(ص) چې مکه فتحه کړي وي او جشن یې نیولی
وي. سره له دې چې د محمد^(ص) بریا یوه یې رحمانه بریا نه وه.

وروسته د صوفي محمد نوبت را ورسپد. هغه بنه وینا نه شوای کولای. د یوه
ناروغه بودا په خبر بنسکارېده. پنځه خلوبښت دقیقې یې پوچه وینا وکړه. مور له
ده خخه د دې دول خبرو د اورېدو هيله نه لرله، داسې بنسکارېده لکه د بل له
خولې چې خبرې کړي. هغه د پاکستان محکمې غیر اسلامي وبللي وېږي ویل:
«لویدیزه ولسوواکي داسې یو نظام دی چې د کفارو له خوا پر مور تپل شوی دی.
اسلام ولسوواکي او تاکني روا نه بولې».

صوفي محمد د زده کړو په اړه خبرې ونه کړي. هغه آن دا چې له ملېشويې ونه
غونښتل چې وسلې مو کېږدئ او حجري خوشې کړي. نوموري ملت وګوانبه او
چېغې یې کړي: «انتظار وباسې مور به اسلام آباد ته هم راشو».
مور له وپړې سره مخ شوي و. داسې وه لکه په تېز اور چې او به واچوي او ناخاپه
یې شغلې مړې شي. خلک دېر ناهيلې او هغه ته یې بنکنځلې کولې: «دغې
شیطان خه ووبل؟ او مور مې ویل؟ «هغه سوله نه غواړي، د خلکو د روح د
اخیستلو هوډ لري. هغه دا موكه لرله چې د تاریخ اتل شي خو دا عزت یې خپله
له لاسه ورکړ». احساسات مو کور ته د تلوا په وخت د سهار یا له کوره د وتلو د
وخت په خلاف و.

په هغې شپه مې پلار د جبو په تلویزیونې چینل کې مرکه لرله او کامران خان ته
یې ووبل چې خلکو دېری هیلې لرلې خواوس په سیمه کې سولي ته هېڅ هيله
نه لري. خه ته چې اړتیا وه صوفي محمد ونه کړل. ده باید په هغه غونډه کې د
سولې تړون تایید کړي واي او تاوتریخوالي ته یې پاڼۍ ورکړي واي.

خلکو د پېښو شوو کارونو په اړه دول دول خرګندونې لرلې، ځینو ویل صوفي
محمد خپل عقل له لاسه ورکړي او لبونې شوی دی. ځینو فکر کاوه چې هغه ته
امر شوی چې دا دول خبرې وکړي او یا یې ګواښلې دی: «خلور او یا پنځه
خانمرګي بمب الوزونکي په غونډه کې و او ورته ویلې یې و که دا دول خبرې
ونه کړي تول کسان به ووژل شي.

خلکو ویل هغه له خبرو کولو مخکې وارخطا بنسکارېده. هغوى د یوه پېت ځواک په
اړه چې په دې پېښو کې لاس لري له یو بل سره خبرې کولې. خو ما له خان
سره فکر کاوه: «خه توپېر لري؟ تر تولو مهم تکی دا دې چې مور د طالبانو د
دولت تر واک لاندې یو».

پلار بیا هم بوخت و او په خو سیمینارونو کې یې د طالبانو او سیمې د ستونزو په
اړه خبرې کولې. په یوه سیمینار کې د ایالت د اطلاعاتو وزیر ته ووبل چې
طالبانیزه کېدل د هېواد د سیاست پایله ده چې ملېشو ته به یې افغانستان ته د

لېړولو له پاره لومړی له روسانو سره او بیا هم له امریکایانو سره د جګړي په مهال زده کړي ورکولي. هغه ويل: «که مور د بهرنیانو په امر د دیني مدرسونه زده کونونکو ته وسلې په لاس کې نه واي ورکړي، د سوات او قنایلو په سیمو کې داسې عامه وزني نه کېدې».

دېر ژر خرګنده شوه چې امریکایانو دغه تړون په بنه توګه ارزولی دي. طالبان باوري و چې د پاکستان دولت تسلیم شوی دي او هر هې چې زړه وغواړي کوي یې شي. دوى د بانر لور ته چې د سوات جنوب ختیزه سیمه ده او له اسلام آباد سره پنځه شپته کیلو متنه واپن لري حرکت وکړ. د بانر خلک به هر وخت د طالبانو په وړاندې درېدل خو سیمه یېزو چارواکو امر ورته کړي و چې جګړه ونه کړي. کله چې ملېشي له خپلوا راکټو او نورو وسلو سره هلتنه ورسېدل، پولیس له پوستو وتبنتېدل او خلک هم له مخې وتبنتېدل. طالبانو په هره سیمه کې د شريعت محکمې جوړي کړي، وروسته یې له مسجدونو خڅه بیانی خپرې کړي او سیمه یېز څوانان یې را وغونښتل چې له دوى سره یو ئځای شي.

دوى د سوات په خېر هلتنه هم ټلويزیونونه، فلمونه او کستې وسوزولې. همدارنګه یې د «پېر بابا» پېژندل شوی زیارت چې یو صوفي و تر خپل واک لاندې ونیو. خلک به هلتنه د خپلوا روحی ستونزو، د ناروغیو درملنې او همدارنګه د زامنو د ودونو په اړه هلتنه تلل او له خدا^(۲) به یې دعا غونښته خو دا زیارت له دې وروسته وتړل شو.

د پاکستان د تیټو سیمو خلک دېر پړښانه و حکمه چې طالبان پلازمېنې ته نژدي کېدل. داسې بنکارېده چې خلکو د هغې نجلی وبدیو چې توره چادری یې په سر کړي و او طالبانو په درو وهله لیدلې وه. دوى پوښتنه لرله: «آیا څه چې مور یې له پاکستان خڅه هیله رله همدا دي؟» طالبانو بې نظیره ووژله د هېډواد تر تېلوو بنه هوټل یې والوزاوه، طالبانو په خانمړو بریدونو کې په زړګونو کسان ووزل او د دېرو کسانو سرونه یې پېړي کېل، دوى همدا راز خوښونځي ړنګ کېل. نور به خه کېږي چې دولت او پوچ له هغې سره مخالفت وکړي؟

په واشنگتن کې ولسمېر اوږدما اعلان کړي و چې د افغانستان د طالبانو په ضد به ۲۱ زره نور پوچیان ولېږي. خو اوس داسې بنکارېده چې دوى په بشپړه توګه پاکستان ته په اندېښنه کې و. دغه د خطر احساس زما او زما د نښونځي د نجونو له پاره نه و. زمور هېډواد له ۲۰۰ دېږي هستوی بتی لري چې دوى یې د خارنې له پاره په اندېښنه کې و چې خوک به یې کوي. دوى اعلان وکړ چې نور په بیلیونونو دالره مرسته نه کوي بلکې په ئځای یې خپل سرتېږي رالېږي.

د مې د میاشتې په لومړيو کې پوچ له سوات خڅه د طالبانو د ویستلو له پاره د «حقیقت د لارې» عملیات پیل کېل. وامو وردېل چې په سلګونو خلاص سري جیپونه او هلیکوپترې د شمال غردونه ته رابنکته شول. په مېنګوره کې حاضر سرتېږي هم دېر شول. هغوي دا خل هود لاره چې بیمار له طالبانو پاک کړي، خو خله یې د لوډسپیکر و په واسطه اعلان وکړ چې تول هېډوادوال باید له سیمې کډه شي.

پلار مې ويل، مور بیمار نه پېړدو. خو دېری شپې به مو د ډزو له امله خوب نه لاره. تول دېر پړښانه و. یوه شپې په چېغو له خوبه وینه شوم. مور په کور کې خو حیوانات ساتل، درې چرګې یوه د خوشال سپینه سویه چې یوه ملګري یې ورکړي وه. سویه به په کور کې آزاده ګرځېده. هغه وخت اتل پنځه کلن و او له سوې سره یې دېره مینه وه، له همدي امله به هر وخت د مور او پلار د خوب په کټ ویده کېده. خو دا چې هر ئځای به یې چتیل کاوه، نو په هغې شپې مو بهر پړښنې وه. په نیمه شپې کې یې پیشی بهر ویستله مور یې دردناکې چېغې اورېدې. اتل په ژړا کې ويل: «سههار به خامخا دا پیشی وزنم». د هغې سوې مرګ مور ته بد بنادګون بنکاره شو.

وړو کې مې فکر نه کاوه زمور سوونئۍ دې وټول شي خو داسې هم وشول. هغه وخت مې فکر کاوه هېڅ کله به هم د تل له پاره سوات پربنډم خو اوس له دې خایه په خپلو پښو تللو. تر دې وراندي مې فکر کاوه چې سوات به د طالبانو له منګولو نجات پیداکړي. اوس مې پام شو چې د داسې وړاندوبینې کړل ناشوني دي. ناخاپه مې له سترګو اوښکې روانې شوې. داسې بنکاربده چې ټول یو بل ته انتظار وباسي، وروسته ټولو له یو بل سره وزړل، خو مور مې دېره آرامه وو.

د درې پربنډول

ماته د درې پربنډول ډېر سخت و. هغه تپه چې تل به مې نيا ويله په ياد راغله:
 «پښتون وطن پربنډو نه شي
 يا ډېر غریب شي يا د ديار له غمه ځینه»

اوسمور د درې بیم دلیل له امله چې طالبان و او شاعر به یې هېڅ فکر هم نه و کړي، وطن پربنډو.

د کور د پربنډو په وخت کې مو احساس کاوه چې زړه مې توټه توټه کېږي. په بام ودرې ډم، د الوم په غرۇنو مې سترګې خښې کې چې په سپینو واورو پونېلې و. هغه وخت مې له پاینو ډکو ونو ته وکتل، د زردالو د ونې مېوې په ډېر احتمال سره چا خوړلې وي.

په توله سيمه وژونکې چوپتیا خوره وه. د سمندر او باد هېڅ غړن له لګبده، آن د مرغانو چن چن هم نه اورېدل کېده.

زړه مې غونښتل وژاړ، داسې احساس مې کاوه چې نور به مې هېڅ کله هم کور ونه وينم. مستند جوړونکو رانه پونېتاي و چې که یوه وړ سوات د تل له پاره پربېډم خه احساس به ولرم. هغه وخت مې فکر کاوه چې دا خه احمقانه پونېتنه ده، خو اوس هغه خه پېښېدل چې فکر مې یې هم نه شوای کولای. په هغو

ټول کتابونه او کتابچې مې د بنوونئې په بکس کې کېښډول، هغه وخت مې کالې په یوه بل بکس کې خای په خای کړل. حواس مې پر خای نه و. د بنوونئې هېڅ دالي، عکسونه او شخصي وسایل مې را سره یو نه وړل، خکه چې د بل چا په شخصي ګاډي کې مو سفر کاوه چې هلته د کالیو خای لړو. ما هېڅ قېمتی توکي له لپتاپ او یا هم ګنې نه لرل زمور ارزښت لرونکي وسایل یوازې یخچال، د جامو مینځلو ماشین او تلویزیون و. په حقیقت کې مو پرمختللي ژوند نه لاره، مور د پښتنه مېز ته تر کښېتاستو چېرکت او یا ځمکې ته ډېر ارزښت وکړو. زمور د کور په دېوالونو کې ډېر سوری لیدل کېږي، ټولو پیالو او قابونو چاکونه کېږي و.

پلار مې ټینګار وکړ تر هغې چې امکان ولري دره نه پربېډو. د مور او پلار له خپلوانو مې د خپلې کورنې غړي په دزو کې له لاسه ورکړي و، له همدي امله دوی د هغوي کور ته د تسلیت له پاره لارل، سره له دې چې هېچا له کوره د بهر کېدو زړه نه لاره. کله مې چې مور د هغوي درد او غم ولید تصمیم یې ونیو چې له دې خایه لاړ شو. پلار ته یې وویل: «ارتیا نشته چې ته هم راشې، خو زه ځم. اولادونه هم له خانه سره شنګلې ته بیايم.» مور پوهېډه چې پلار یې یوازې نه پربېډي. هغه نور له دزو او هر ډول شخړو ستړې شوې وه، له همدي امله یې له داکټر افضل سره اړیکه ونیوه، هیله یې تړې وکړه له پلار سره مې خبرې وکړي. دوی یې هم بار او بستره تړلې و له مور یې هیله وکړه چې له دوی سره یو خای

له درې وززو. سفینه او کورنى بې هم د کور پربنودو په حال کې و، له همدي امله مو هود وکړ چې یو شمېر کسان د دوي په ګادې او یو شمېر له افضل سره لار شو.

د ۲۰۰۹ م کال د مې د مياشتې په پنځمه بې کوره شوو چې دا کار د یوې ناروغۍ په ډول بنکارپده.

پر مور سربېره د تره زوي، د هغه مېرمن او نيا مو هم بې کوره شوي و. ورونو مې غونبنتل چرگانې بې هم ورسه یوسې. زما چرګه مړه شوي وه ځکه چې د رېمي په یوه سره ورڅې په سرو او بوا وينځلې وه، هغه مې بېرته د بوټه په یوه کارتنه کې پهه کړه چې توده شي او له ټولو ګاونديانو مې غونبنتل چې د ژوندي پاتې کېدو له پاره بې دعا وکړي خو بیا هم ژوندي نه شوه. مور مې اجازه رانه کړه چې چرگان راسره یوسو، ويل بې ګادې چټلوې. په پاي کې مو چرګې له ډېر او بوا او خوره سره هملته پربنودې. مور رانه غونبنتل چې د بسونځي بکس مې هم په کور کې پرېردم ځکه چې ګادې تنګ و. زه ډېره وارخطا وم، د کتابونو خواته ورغلام، په دې وخت کې مې قرائې آيتونه تلاوت کول چې خدای^(۲) بې ساننه وکړي.

په پاي کې ټول تيار و. مور، پلار، نيا، د تره د زوي مېرمن، اولادونه بې او ورونه مې د ډاکټر افضل له مېرمنې سره د دوي په ګادې کې کېناستو. خو یو لې شمېر کسان د سفینې د کورنى په ګادې کې ناست و چې زه هم ورسه وم او دا چې خپل کتابونه مې رانه ورای شواي ډېره غمنجه وم.

د خپل بسونځي او کورونو د سانتنې له پاره مو خو آيتونه ولوستل. وروسته د سفینې پلار حرکت وکړ او مور خپل د بسونځي، کور او کوشې خخه د یوه ناپېژاندې سيمې په لور حرکت وکړ او نه پوهېبدو چې آیا بیا به هم خپل بشار ووینو کنه.

تر دې وړاندې مې د باجور تصویرونه لیدلي و، هلتنه پوئ د طالبانو په ضد په یوه عملیات کې هرڅه له منځه وړي و، په دې ترتیب سره مې فکر کاوه هرڅه مې

چې پېژندل له منئه تللي و. په کوڅو کې ډېره ګنه ګونه وه. ګادې، ریکشي، لاسي کراچې او لوېې کراچې چې په خو تنو به بې کشولي ټول سرکونه نبولي و. آن چې موټرسايكلونه ليدل ګېدل چې ټوله کورنى به پري ناسته وه. په زرګونو کسانو یوازې له خپلو کاليو سره کور او ګلې پربنودل. داسي بنکارپده چې ټوله دره په حرکت کې ۵۵. ځینې باور کوي چې د پښتنو نیکونه د اسرایيلو ورکه قبیله ده او پلار به مې ويل: د اسرایيلو په خبر یو چې مصر بې پربنودې دې توپير سره چې مور حضرت موسى نه لرو چې لارښونه مو وکړي. ډېری خلک نه پوهېدل چې چېرته خې، هغوي یوازې پوهېدل چې باید له درې خخه خان وباسې. دا د پښتنو په تاريخ کې تر ټولو لوېه کډوالې وه.

له مېنګوري بهر ډېرې لارې دې خو طالبانو ډېرې لوې وني وهلي وې او سرکونه بې پري بند کړي و، له همدي امله ټول خلک په یوه سرک تلل. هلتنه ډېر خلک ليدل ګېدل. طالبانو له وسلو سره د سرک ساننه کوله او ځینو بې د دانیو خارنه کوله. دوي به په سرکونو ګادې درول، مور به په توکو ويل:

- طالبي ټرافيك!

د طالبانو او پوچ له تلاشي خخه په مشخصو فاصلو سره تېر شوو. یو خل بیا پوچ د طالبانو له شته والي خرنه و.

مور چې خندل ومو ويل:

- ګېدای شي سترګې مو کمزوري وي او هغوي به نه شي ليدي.

په سرک ډېره ګنه ګونه وه او دا سفر دومره اوړد شو چې په ټولو خولې را ماتې وې. دا ډول سفرونه به تل مور هلکانو او نجوونه ته یو ډول سیل او مبله و ځکه چې له کوره به لې وتلو. خو دې سفر توپير لاره ټول پربشانه و.

د ډاکټر افضل په ون ګادې کې مې پلار له رسنيو سره مرکه کوله او د دې ډله یېزې کډوالې راپور بې ورکاوه. مور مې پرلپسي ورته ويل چې ورو خبرې وکړي نه چې طالبان بې غړ اووري. د پلار غړ مې دومره صاف او لور دې چې مور مې هر

وخت ورته وايي چې اړتیا نشته په تلیفون کې خبرې وکړې یوازې چېغه چې وکړې مقابل لوری یې اوري. په پای کې د ملکند غزنی لاره پای ته ورسپده او له سواهه بهر شوو. د لمر لوپدو په وخت د مردان ګرم او له ګنډی ګونډی ډک بیار ته ورسپدو.

پلار به مې ټولو ته ويل:

- خو ورځې وروسته بېرته راخو. وضعیت به ژر سم شي.
خو مور پوهبدو چې شونې نه ۵۵.

په مردان کې د ملګرو ملتونو د پناه ورکولو د آزانس له خوا په پېښور کې د افغان کدولو د پندیغالو په خبر د سپینو کېرديو لوی پندیغالی جوړ شوي. مور هود نه لاره چې په پندیغالو کې خای په خای شو ځکه چې د ژوند له پاره وړ خای نه. له سوات خخه لړ تر لړه دوو میليونه کسان تبنتدلي او په دې پندیغالو کې د اوسبدو لپاره کافي چاپيریال نه. که چېږي زمور له پاره یوه کېردي هم پیدا شوې واي، په منځ کې ډېره گرمه وه. هلتنه د وبا په خبر ناروغی خپره شوې وه. له بلې خوا پلار اورېدلې و چې په پندیغالو کې طالبان پت شوې دي او په بشو حمله کوي.

هغه کسان چې قدرت یې لاره د سیمې په کورونو او یا هم د خپلوانو په کورونو کې خای په خای شول. د کدولو له ډالې درې په شلووه کسانو د خلکو په کورونو کې پناه واخیسته. د مردان خلکو کورونه، نښونځي او مسجدونه ټول د خلکو په خدمت کې ورکړي. زمور په فرنګ کې هغه بنېڅي او نارینه چې کومه خپلوي نه سره لري په یوه کوتې کې نه کښېني. له همدي امله کوریه نارینه په شپو شپو د پردي او مېلمنو د عزت له پاره له کوره بهر ویده کېدل. دا د پښتنو د مېلمه پالني یوه حیرانوونکې بېلګه ده. زه باور لرم که چېږي د ډی کدولو د تللو او لګښتونو مسولیت دولت په غاړه اخیستي واي دېر به له لوړې او تندي مړه شوې و.

مور په مردان کې هېڅ خپلوان نه لرل هود مو وکړ چې شنګلې ته خپل کلې ته

لړ شو، تر اوسيه مور په مخالف لور په حرکت کې و خوبله چاره مونه لرله او دا یوازینې، وسیله وه چې مور یې له سواهه ويستلو. لومړۍ شپه مو د داکتر افضل په کور کې تېره کړه. وروسته پلار د اسلام آباد او پېښور په لور لړ خو هلته خلک له دې پېښو خبر کړي. مور ته یې قول راکړ چې په شنګله کې به را سره وويني. مور هڅه وکړه هغه اړ کړي چې له مور سره لړ شي خو پلار ونه منله. پلار هود لاره چې د کدولو د ژوند خراب شرایط په پېښور او اسلام آباد کې خلکو ته تشریح کړي او خلکو ته خرګنده کړي چې پوڅ د دې ستونزو په اواري کې هېڅ دول مرسته نه ده کړي. مور له پلار سره خدای په آمانی وکړه سره له دې چې ډېر سخت پربشانه وو، دا فکر مو کبدای شي بیا یې ونه وينو.

بله ورڅو د ماما کور ته چې په اېبېت آباد کې و لارو. هلته مې د ماما له زوي خانجي سره چې هغه هم شمال لور ته روان و ولیدل. هغه په سوات کې د هلکانو د یوه پوهنځي مدبر او اوس یې په رېکشه کې اووه آته هلکان غره ته وړل. هغه بېشام ته روان و او مور له هغه ظایه یوې بلې وسیلې ته اړتیا لرله چې شنګلې ته مو ورسوې.

شپه مهال بېشام ته ورسپدو، دا چې ډېری سرکونه ټپل شوې. و شپه مو په یوه ارزانه او چېل هوټل کې تېره کړه، د ماما زوي مو دون ګادې د پیداکولو په هڅه کې و چې شنګلې ته په کې لړ شو. د ګادو په اډه کې یو کس مې مور ته ور نزدي شو خو هغې په بوت وواهه چې ډېر زر له هغه ظایه وتبنتد. داسې یې وهلې و چې د بوت تلى پري مات شوې. زه هر وخت پوهبدم چې مور مې پیاوړې نسخه ۵۵.

د ډې له پاره چې له بېشام خخه مو کلې ته لړ شو باید چې پنځه ويشت کیلومتره مو پلې تګ کړي واي. په یو خای کې پوڅ ودرولو او وېړې ويل چې له دې نور وړاندې تلاي نه شو او باید چې بېرته را وګرځو. له دوى مو هيله وکړه ورته ومي ويل:

- کور مو په شنگله کې دی نو چېرته لار شو؟
نيا مې اوښکې توبولې او ويل يې هېڅ په ژوند کې دومره نه وه بې زغمه شوي.
په پای کې پوئ د تلو اجازه راکره. په وسله سنبال پوئ هره خوا ليدل کبده. د
تلاشى د پوستو او چوپتیا له امله تولو نقلیه وسایلو تر پوئ پورې اړه لرله. له دې
وبرېدو، داسې نه چې پوئ مو وېږنۍ، تول به همدلته ووزنۍ. کله چې کلي ته
ورسېدو کورنۍ مو په ليدو حیران شول. تولو باور لاره چې طالبان به بیا هم
شنگلې ته راشي، نو له همدي امله دوى نه پوهېدل چې مور ولې په شنگله کې
نه یو پاتې شوي.

مور په کرشت کې د خپل ماما فایز محمد کور ته لارو او اړ و چې له خپلوانو مو
جامې واخلو ځکه چې له ځانه سره مو نوري جامې نه لري. زه مې د ماما لور
سنبل ته ډېره خوشاله وم. هغه له ما یو کال مشره وه. همدا چې هلته ځاي په
ځاي شوو له هغې سره بنوونځي ته لارم. زه په شپږ تولګي کې وم، خو دلته مې
د دې له پاره چې له سنبل سره یو ځاي وم بنوونځي له اووم تولګي پيل کړ. په
تولګي کې یوازې درې نجوني وي، ځکه چې ډېړي کليوالې نجوني په دې عمر
کې بنوونځي ته نه ځي، نو ځکه له هلکانو سره په یوه تولګي کې کېښتې،
دوى په کافي اندازه بنوونکي نه لرل او نه یې شوای کولای چې درېو نجونو ته په
څانګړې توګه درس ورکړي. ما له نورو نجونو سره توپير لاره ځکه چې مخ مې نه
پتاوه، تل به مې له بنوونکو سره خبرې کولې او ډېړي پوښتنې به مې کولې. خو
ډېره هڅه مې کوله چې خبرو ته غور ونيسم او بالادې وم او تل به مې د بنوونکي
په ځواب کې ويل: «هوکې بناغليه»

بنوونځي ته به تر نيم ساعت ډېر په پنبو تلو، دا چې سهار ژر له خویه نه شم
پورته کېدی په دویمه ورڅ بنوونځي ته ناوخته ورسېدم. کله چې بنوونکي زما د
بیدارولو له پاره په لښته ووهم لومړي ډېره ووېردېم خو بیا وروسته متوجه شوم
چې د هغوي د یوې زده کونکې په سترګه راته گوري.

ماما به مې آن جېب خڅ هم را کاوه چې په بنوونځي کې د خپلوا لپاره کوم څه

پې واخلم. په دې بنوونځي کې د مېنګورې د بنوونځي خلاف خوراکونه پلورل
کېدل، مېنګوره کې به چېپس او د نبات او به پلورل کېدې خو دلته هندوانه او
بادرنګ پلورل کېدل.

کله چې د (مور او پلار) او د وي ته د دالي ورکولو ورڅ را ورسېد، تول هلکان
وهڅبدل چې بيانيه ورکړي. خینو نجونو هم برخه په کې واخیسته خو نجونو
باید په عامه فضا کې خبرې نه واى کړي. نجونو به په تولګي کې په مایکروفون
خبرې کولې او غړ به یې په عمومي تالار کې اورېدل کېده. خو ما په عام محضر
کې د خبرو کولو عادت لاره نو له همدي امله بهر را ووتن او د هلکانو په مخکې
ودربد، لومړي مې یو نعت شریف ووایه وروسته مې له بنوونکي اجازه واخیسته

چې آيا خبرو ته مې ادامه ورکوي شم. بیا مې یو شعر ووایه:
«بې زحمته راحت نه شته زما وروه
که راحت غواړې زحمت درلره بویه»

که زحمت تېر نه کړو راحت هم نه شو تر لاسه کوي. «يو الماس باید په څلونو
مات کړل شي، تر خو په یو کوچنې جواهر بدل شي». هغه وخت مې د خپلې
هم نومې ملالې میوندی په اړه خبرې وکړي چې د سلګونو او زرګونو اتلو کسانو
په اندازه پیاوړې و هځکه چې د هغې یوه لندي هر څه بدلوی او انګربزان له
ماتې سره مخ کېږي.

زده کونکو حیران راته کتل، له ځان سره مې ويل، دوى به فکر کوي ځان
بنوونکه کرم او یا به له ځانه پونستي چې ولې مخ نه پېچم.

زړه مې په خپلوا کتابونو پسې تنګ شوی و تل مې د بنوونځي په بکس، د الیور
توبیست، زومیو او ژولیت په کتابونو او د بد شکله بتې په سریال پسې فکر کاوه.
خو اوس مې د خپل ژوند تمثيلي توبه ترسره کوله. تر دې مخکې ډېره خوشاله
وم چې ناخاپه بدہ پېښه وشوه او په اوس وخت کې د دې پېښې پای ته سترګې
په لاره یو. ما به چې د کتابونو په اړه فکر کاوه ورونو به مې خپلې چرګې یادولې.
په رادیو کې مې اوږدېل چې پوئ په مېنګوره کې هم د جګړې عملیات پیل

کېي وو. د پوش سرتپري د نجات له چتر سره په مېنگوره کې راينکته شوي وو او په سرکونو يې مخامخ جګه پیل کړي وو. طالبانو له دولتي ودانيو او هوتلنو خڅه د پېتنهای په توګه کار اخيست. له خلورو ورڅو وروسته پوش درې واټونه چې شين وات هم په کې شامل و او هلته به طالبانو د خلکو مرې غورځول ونیول. وروسته يې هوایي ډګر په لاس کې واخیست او د یوې اونۍ په درشل کې يې تول بنار دویم خلی په خپل واک کې را ووست.

مور په پلار پسې ناکراره و. په شنګله کې ګرځنده (مبايل) ډېر لې کار کاوه، باید چې د خبرو له پاره په یوه دښته کې یوې لوړي غوندي. ته تللي واي، له همدي امله مو ډېږي خبرې نه شوای ورسره کولای. په شنګله کې تر شپر اونیو ژوند کولو وروسته مې پلار راغئ وې په پلار کولای شو پېښور ته ورسره لار شو. په پېښور کې يې له درېو کسو ملګرو سره په یوه کوته کې ژوند کاوه.

کله مې چې هغه ولید بې کچې خوشاله شوم. د کور تول غړي یو خل بیا د یو بل په خنګ کې و. وروسته مور د اسلام آباد په لور چې مېرمن شیدې له فرانکپورت خڅه له مور سره اړیکه نیوېلي وو حرکت وکړ. د هغې په کور کې مو اوږ بدله چې د افغانستان او پاکستان له پاره د امریکا ځانګړي استازی ریچارد هولبروک په سیرینا هوتل کې د سیمې د اړو دور په اړه یوه غونډه جوړه کړي. ما او پلار مې هود وکړ چې غونډې ته وروشو.

څنه ناخه مو هغه غونډه له لاسه ورکړي وو څکه چې د ساعت زنګ مو سم نه و تنظیم کړي له همدي امله مې پلار ډېر راته غوشه شو. هولبروک د لور قد، غوشه ناکې او سور زنګه خېږي لرونکي و خو خلکو به ویل چې هغه په بوسنيا کې د سولې بنستې اېښودونکي دی. زه يې تر خنګ کېناستم هغه رانه وپونستل چې خو کلنې يم.

خواب مې ورکړ: «دوولس کلنې يم. بناغلي سفير له تاسي هيله لرم له مور نجونو سره مرسته وکړئ چې خپلو زده کړو ته ادامه ورکړو.» هغه په دasic حال کې چې خندل يې خواب راکړ: «تاسي ډېږي ستونزې لړي.

مور ستاسي له هېواد سره په بیلیونونو ډالره مالي مرسته کړي او همدا اوس ستاسي له دولت سره د دasic اقداماتو په ترسره کولو بوخت يم چې خلکو ته برپښنا، ګاز او نوري لومړي مرسټې برابري کري. خو بیا هم ستاسي هېواد له ډېږو ستونزو سره مخ دی.»

ما له یوه راديوبې چینل (قدرت ۹۹) سره مركه وکړه. هغوي مې مركه ډېره خوبنه کړه، دوی ويل، په اېښت آباد کې يو مېلمستون لري چې مور کولاي شو هلته و اوسيپرو. وروسته خبر شوو چې منبيه، زمور یوه بنوونکې او يو بل دوست مو هم په اېښت آباد کې دي ډېر خوشاله شوو. ما او منبيه د وروستي ورځي له شخړې وروسته له یوې بلې سره خبرې نه وي کړي. په یوه پارک کې مو د ليدو ژمنه وکړه، ما هغې ته پېپسي او بېسکېټ واخیست، دي وویل:
- ته ملامته وي.

ما يې خبره ومنله چې زه ملامته وم. څکه چې ماته نور دې موضوع ارزښت نه لاره، یوازې مې غونستل چې تل د یوې بلې ملګري و. د خومره وخت لپاره يې چې په مېلمستون کې د اوسبدو راته ويلې و پاي ته ورسېد. هرېپور ته مو د عمه کور ته لاړو. دا خلورم بنار و چې په دوو میاشتو کې ورتلو. زه پوهېدم چې زمور شرایط له هغه کسانو خڅه چې په پندغالو کې يې ژوند کاوه او د اوږو او خورو له پاره به سره لمړ ته په ساعتونو درېدل، ډېر بنه و. خو په دره پسې ډېره خپه وم. هملته وم چې دوولسمه کلیزه مې ولمانځله. دا ورڅ د هېچا په ياد نه و، آن پلار مې هم هېږه کړي وو. هغه دومره بوخت و چې نه يې شوای کولاي د درې په اړه فکر وکړي. زه دردمنه وم او په ياد مې و چې یوولسمه کلیزه مې خومره بل ډول وو. د تېر کال په کلیزه کې مې له خپلو ملګرو سره کېک ووبشه، ډېر بالونونه مو لرل او هماماغه وخت مې د دوولس کلنی هيله رله خودا خل نه کېک او نه هم شمعې وي. دا خل مې یوازې دا هيله وکړه چې په سيمه کې مو آرامي او سوله راشي.

درېیم خپرکي

درې نجوني، درې مرمى

سر دې په لوړه تیړه کېږد
پردي وطن دې پکي نشته بالښتونه

د غمونو دره

دا تول وختونه د یوه خوب په خبر تېر شول، د دریو میاشتو په شاوخوا له درې لري و خو اوس بېرته د خپل بنار او درې په لور روان و.
د پخوانیو آثارو د کندوالو له ليدو وروسته مو د بودا لویه ګونبده او غر او همدا راز د سوات پراخه سپند مو ولید چې له سترګو مې اوښکې ورته وبهیدې. داسې بشکارپدې چې سوات په بشپړه توګه د پوئ تر ولکې لاندې و. آن هغه ګادې چې مور په کې سواره و باید چې د منفجره مواد د تالاشی له یوې پوستې تېر شوي واي، خود ملکنډ په لاره مخکې ولاړ شو. کله چې هغې خواته ورسپدو او د درې په لور مو حرك وکړ، هر خای د تلاشی پوستې پرتې وي او په دېرو خایونو کې بې د بامونو په سر جوړ کړي مورچلونه لیدل کېدل. همدا راز په کليو کې وړاندې تلو، ړنګي شوي ودانۍ او سوزول شوي نقلیه وسائل مو لیدل. دغې صحنو به زه د جنګي فلمونو یادونو ته بولم. کله چې مېنګوري ته ورسپدو سخت وارخطا شوو.

پوئ او طالبانو په تولو سرکونو جګه کړي وه، په دېرو دبوالونو د مرميyo آثار بشکارپدې. د طالبانو د اوسبدو د ودانۍ ړنګدل، بې شمېره کندوالې، د اوسبنو

ټوټې او ماتې شوې لوحې هر خای لیدل کېډې. دېرو پلورنځيو فلزي کتاري لرلې او نور پلورنځيو چور شوي و. بنار غلى و، هېڅ ګنه ګونه نه وه. لکه بنار چې له طاعون سره مخ شوي وي. د بسونو اوه د یوې بلې عجیبه صحني په خبر بشکارپدې. هلته به دېري رېکشي او بسونه بشکارپدېل خو اوس ېې اوه په ټولیزه توګه تشه شوي وه. آن په پليو لارو بوټي را شنه شوي و. هېڅ کله مو خپل بنار په دې دول نه و لیدلې.

د طالبانو هېڅ نښې نه بشکارپدې.

د ۲۰۰۹ م کال د جولائي په ۲۴ مه لوړۍ وزیر اعلان وکړ چې د تول سوات سيمه ېې له طالبانو پاکه کړي په دې سيمه کې نور هېڅ طالب نشته. زمنه ېې وکړ چې د ګاز خدمتونه به بېرته پيل او بانګونه به په کار پيل وکړي. همدا راز ېې د سوات له خلکو غوبښتل چې بېرته خپلو کورونو ته لاړ شي. په دې وختونو کې د سوات د ۱،۸ میليونه نفوس خڅه نیم نفوس کدواں شوي و. خو ځینو ېې باور نه لاره چې سيمه به د اوسبدو وړوي له همدي امله بېرته رانه غلل.

کور ته د نژدي کبدو په وخت کې آن اتل چې دېري خبرې به ېې کولي هم غلى و. کور مو د پوئ پوستې ته نژدي و. دې ته هم په اندېښه کې و چې په جګړه کې ړنګ شوي نه وي. دا مو هم اورېدلې و چې دېري کورونه چور شوي دي. پلار چې د کور په قلف کې کلې گرڅوله سا مو په سینو کې بنده شوي وه. لوړۍ خه مو چې ولیدل باغچه و چې د دریو میاشتو په اوږدو کې په یوه څنګل بدله شوي وه.

وروښه مې په بېړه د خپلو چرګو په لور لارل خو بېرته چې راغل اوښکې ېې په مخ روانې وي. د چرګو د واره بدن یوازې خو هدوکې او خو بېنکې پاتې وي. بېچاره چرګې د وردې له لاسه مړې شوي وي.

وروښه مې دېره خپه شوم. زه باید لوړۍ په خپل بکس پسې تللي وای. بنه و بکس مې په خپل خای و او کتابونه مې هم په کې و. د خدای^(۲) شکر مې و ويست چې کتابونه مې تر اوسه هم په بکس کې شته دي. ټول مې دانه دانه را

وویستل، ریاضی، فزیک، اردو، انگریزی، پنستو، کمپیا، د ژوندانه چاپیریال، اسلامیات او د پاکستان مطالعه اوس می کولای شول چې پرته له کومې وبرې نیوونخی ته لاره شم.

وروسته می د خوب په کت ناسته په خیالونو کې دوبه شوم. دې ته دېر خوشاله و چې کور مونه و رنگ شوی. زمور په کوڅه کې څلور پنځه کورونه چور شوی و، تلویزیونونه او طلاوی یې ترې وړې وي. د سفینې مور خپل سر زر په بانګ کې امانت اېښی و آن هلتنه هم چور شوی وو. پلار می دېر پرېشانه و زه هم نیوونخی ته ورسره لارم. مو لیدل چې د نجونو په نیوونخی یو توب لګبدلی و. له پلار سره په شته کلیانو دروازه خلاصه نه شوه، په لار له یوه تېربدونکي هلك مو هیله وکړه له دېوال واپری او له هغې خوا دروازه رانه پرانیزی. په زینو د پورته کېدو په وخت کې مو د کومې پېښې انتظار کاوه. کله چې تالار ته ننوتو پلار وویل:

- دلته خوک او سپدلي دي.

په ځمکه د سگرېتو دبلي او د خورو تشن پاکټونه پراته وو، مېزونه پرمخي (چې) شوی وو. پلار می د خوشال نیوونخی لوجه را پورته کړه په زوره می چېغې کړي. ترې لاندې د پسه خو خوسا شوی سرونه و چې د تېر مابنام بشکارېدل. وروسته تولګیو ته لارو. په ټولو دېوالونو د طالبانو ضد شعارونه ليکل شوی و. آن په یوه تخته په داسې مارکر چې رنگ یې نه پاکېري «ژوندي دې وي پوچ!» ليکل شوی و.

اوسم پوهېدو چې په نیوونخی کې چا ژوند کړي. یوه سرتېږي زمور د یوې تولګیوالې د یادښت په کتابچه کې یو بې خونده او تکراری عاشقانه شعر ليکلی و. په ځمکه هرې خوا ته تشن کارتوس پراته و. پوچ د انګړ په دېوال کې یو سوری کړي و چې ټول بنیار ترې بشکارېدو. کېدای شي له دې سوری به یې په خلکو دزې کړلې. زه دېره پرېشانه و م چې زمور ارزښت لرونکی نیوونخی د جګړې په دېر بدشوی و.

شاوخوا می کتل چې له لاندې لور نه په زوره زوره د دروازې د تکېدو آواز راغئ. ناخاپه می پلار وویل: - مه یې خلاصوه ملاپي.

هغه په خپل دفتر کې د پوچ یو لیک موندلی و په لیک کې یې زمور په خېر سناریان چې د دوی په نظر یې طالبانو ته اجازه ورکړې و چې بنیار ته راشی، سپک کړي وو. وروسته پلار لیک ولوست: «ستاسي د بې پروايې له لاسه مور د خپل دېرو اتلو سرتېرو ژوند له لاسه ورکړ. ژوندی د وي پاک پوچ!» پلار وویل:

- طالبانو په لومړيو کې د سوات خلک تېر ویستل، وروسته د دوی له خوا ووژل شوو او اوس د طالبانو له پاره مور سپک کېپو. تېرویستنه، وزنه، او سپکاوی! پوچ له خواوو ملبشو ته ورته و. زمور یوه ګاونډي کيسه وکړه چې پوچ به د طالبانو مړي د خلکو د لیدو له پاره په عام محضر کې غورڅول. اوس د دوی هليکوپترې د تورو حشرو په خېر په هوا کې زمور په سر ګرځبدې، کله به چې د کور په لور تلو د دېوالونو په ځنګ کې به مو تګ کاوه چې دوي مو ونه وینې.

د آته ګلنو په ګډون په زرگونو دasic هلکان چې طالبانو یې د ځانمرګي بریدونو له پاره مغزاونه ور مینځلي وو نیویل شول. پوچ به هغوي د جهاديانو له پاره ځانګړې پوستې ته لېل. د نیویل شوو کسانو له ډلي یو هم زمور د اردو ژې د زده کړي نیوونکي و چې نجونو ته د درس نه ورکولو له امله یې نیوونخی پرېښود او د فضل الله مرستې ته یې ور ودانګل.

خو فضل الله تر اوسيه آزاد ګرځبده. په امام دره کې یې پوچ پوستې ور رنګې کړي وي، وروسته پوچ خرګنده کړه چې هغه یې د پیوچار په غرونو کې محاصره کړي دې. پوچ وویل چې فضل الله سخت تېپی شوی دې او د ده ویاند مسلم خان هم نیویل شوی دې خو وروسته کيسه بدله شوه، دوى راپور ورکړ چې فضل الله افغانستان ته تښتېدلې او په کونې کې دې. ئینو خلکو ویل فضل الله نیویل شوی و خو پوچ او آی ابس آی هوکړې ته نه رسپدلي چې له هغه سره خه وکړي. پوچ

غوبنېتل بندی بې کړي خو آئی اپس آئی هغه باجور ته يووړ چې افغانستان ته وتنېښېدی شي.

داسې پېنکاربده چې مسلم خان او د محمود په نوم د طالبانو یو بل قوماندان نیول شوي دي او نور کسان تر او سه آزاد گرخې. تر هغې چې فضل الله زمور په څنګ کې ګرځېدہ وېږدم به، نه چې طالبان بیا واک ته ورسېږي. آن کله به مې خوب لیده خو لېر تر لېر دومره نښه و چې راديو بې ننډه شوې وه.

د پلار یوه ملګري احمد شاه به هغه «دایمي سوله نه بلکې لنډمهاله سوله» بلله. ورو ورو درې ته خلک راغل، څکه چې سوات دېر شکلی دی او مور نه شو کولاۍ دېر وخت لري تري پاتې شو.

د بنوونځي زنګ مو د اګست په لومړي یو خل بیا وکړنګبد. کله مو چې بیا دغه غړواور بد عجیب احساس مو کاوه په بېړه په زینو کې پورته وختو. خپلې پخوانی خورلنې مې یو خل بیا ولیدې او دېره خوشاله وم. ما مې د بې کوری دېرې کېسې لرلې. مور دېر وخت د خپلوانو او د کلې په خپله کورنې کې تېر کړ خو دېرې بیا په پندغالو کې ژوند کړي. و. زه پوهېدم چې مور د بې کوری په وخت کې تر نورو دېر نېټ بخته وو. د دېر توګلکیو زده کونکو بايد تر کېږديو لاندې درس ولی وای څکه چې دېر توګلکی په جګړه کې وران شوې و. د سندس په نوم یوې ملګري مو خپل پلار په یوه چاونه کې له لاسه ورکړي و.

او س توپې پوهېډې چې د بې بې سی یادښتونه ما لیکل. ځینو ویل چې هر خه مې پلار راته لیکل خو زموره مدبرې مېرمن مریم دوی ته وویل:
- نه ملاله سربېړه پر دې چې نښه ویانده ده نښه لیکواله هم ده.

په هغې دوېي د خبرو له پاره یوازې یوه موضوع شته وه. زما د اسلام آباد ملګري شیزده شهید چې له سیتفورد پوهنتون خخه فارغه شوې وه. د خوشال بنوونځي ۲۷ نجونې بې اسلام آباد ته د مېلې له پاره وغونښې چې په اسلام آباد کې بې وګرځوي او د طالبانو په وخت کې چې کومه روحي ستړیا ورته پیداشوې رفعه یې کړي. هغه نجونې چې زمور له توګلکی خخه په دې سفر کې راسره وې:

زه، منیبه، ملکه نور، ریده، کربشمه، او سندس وې. پر مور د پامېلزې له پاره مېرمن مریم او مور مې هم راسره لارې.

مور د اګست په خوارلسنه چې د هېواد د خپلواکۍ له ورځې سره برابره ۵۵، پلازمېنې اسلام آباد ته په داسې حال کې ورسېدو چې ساعت په ساعت هیجانې کېدو. ډېرې نجونې هغه وخت له درې راوټې وې چې بې کوره شوې وې خودې سفر له هغې سره توبیر لاره، دا د هغه رخصتیو په خبر و چې په ناولونو کې به مو لوسټل. مور په یوه مېلمسټون کې خای په خای شوو، وروسته مو تمرين کاوه چې خلکو ته خه دېل کيسې وړاندې کړو خو پوه شي چې په دره کې خه تېږږي او له مور سره مرسته وکړي. شیزده زمور له همدې لومړي جلسې خخه دا چې مور دومره پیاوړې اراده لرو دېره اغېزمنه شوې وه. دې مې پلار ته زمور کوتې ته په اشاره وویل:
- له ملالو د که کوتې!

مور همدا راز د تفریح له پاره په پارک کې ګرځبدو، سندري مو اورېډې، چې دېرې خلکو ته دا کار عادي پېنکاربدو خو په سوات کې سیاسي نیوکې شوې وې او مور د منظرو لیدو ته لارو. له فيصل مسجد خخه د مرګلې د غره لمښې ته چې سعودي عربستان په کې په میلیونونو دالره پانګونه کړي وه لارو چې هلته «تام، دېک او هري» یوه انګلیسي تمثيلي توټه وګورو، همدا راز هلته مو هنري توګلکي لرل. مور په هوتيل کې دودې خورله او د لومړي خل له پاره مې مک دونالد هوتيل ولید. په چيني هوتيل کې مې یو خاښت دودې له لاسه ورکړه څکه چې د پلازمېنې خبرې اترې» تلویزیونې پروگرام، سره مې مرکه لرله. تر هغې وخته مې هېڅ کله هم «ډوک پنکېک» نه و خورلې.

اسلام آباد په ټولیزه توګه له سوات سره توبیر لاره. توبیر بې مور ته د اسلام آباد او نیویارک په خبر و. شیزې داسې مېرمنې لکه ډاکټري، سیاستوالي او همدا راز وکړي مور ته را پېښندې. دې مور ته وښوډل چې سخنې کولاۍ شي مهمې بوختیاوې ولري او په عین حال کې خپل دودونه او فرهنگ هم وساتي. مور په

زه ملاله يم | ۲۰۶

کوشو او سرکونو کې بىسجى لىدى چې لە حجاب پىتە گرچىدى او سرونه يې ھم لوح و.

وروسته پە حىنۇ غۇندۇ كې ما ھم تىكى لە سره لرى كر پە دې فكى چې د ورخى نجلى رانە جورە شي. خۇ وروسته مې پام شو چې پە تىكى لرى كولو سره د نن ورخى نجلى نە شم كېدai.

ھلتە مو يوه اونى تېرە كې او ھىماغە دول مو چې ورلاندوبىنە كېي وھ ما او منىبى بىا بىشونە پىل كرى و. هغى زە لە يو كال مشرو نجۇنۇ سره پە خبرو ولیدم راتە ويپى ويل:

- تە لە رشام سره يې او زە لە ريدى سره.

شىذىي ھەخ كولە لە نفۇز لرونكۇ كسانو سره مو معفى كېي. معلومە وھ چې زمۇر پە ھېبۈاد كې نفۇز او ھۇاك لە پوخ سره و. زمۇر يوه غۇندىھ لە اطھەر عباس سره وھ چې د پوخ وياند او د عمومىي اپىكۈر يېسى و. مۇر لە ھغە سره د لىدىنى لە پارە د اسلام آباد گاواندىي بىنار راولپىندى تە حرڪت وکر. د پوخ استوگىنخى لە نور بىنار چىخ دېر منظم و. چاپپريال يې پە داسې چەمنۇنۇ او زەپ ورونكۇ گلۇنۇ بىايىستە كېي و چې سترگى مۇ يې لە كاسې ورتە بەھر كېدەي. آن چې ونې يې تولۇ يو دول وي چې نىمې تىنې تە يې سېپىن زنگ وركېي و، خۇ پە دليل يې نە پوهەدو. پە د ننە يوه كۆتە كې بې تول تىلوىزىونى چىنلۇنە لگولى و چې خۇ كسانو تول چىنلۇنە ارزۇل، يوه بل افسىر د ورخچابۇ يو غۇرچاپان پالار تە وركې چې د نن ورخى تول ھغە راپورونە و چې پوخ تە اشارە پە كې شوي وھ. پالار مې حىران و داسې بىكارىبەدە چې د ھېبۈاد تر سىاستوالو پوخ دېر نفۇز لرى.

مۇر يې يوه تالار تە بولۇ چې ھلتە د سرلىنىڭر انتظار وکرۇ. د پوخ د تولۇ قوماندانانو او ھېبۈاد د تولۇ واكمۇ د مشرف او ضياء پە خېر زورواكۇ پە گۇدون د تولۇ تصویرىنە پە دېوالۇنو ھېرۇل شوي و. يوې خەدمتگارى چې لاسونو تە يې سېپىن لاس پۇبىنە وراغۇستىي و مۇر تە چاي، بىسکېت او د غۇبىي وپى سىمبوسى چې پە خولە كې مو اوبە كېدې راپرې. كله چې د پوخ وياند عباس

زه ملاله يم | ۲۰۷

راغئ پۇل لە ئايىھە پورتە شوو.

عباس پە سوات كې د پوخ پە عملیاتو خبىي وکېي چې د يوې بىريا پە سترگە يې ورتە كتل. هغە ووبىل پە دې عملیاتو كې ۱۲۸ سرتىرىي او ۱۶۰ طالبان ووژل شول.

وروسته لە دې چې د ھغە خبىي پاي تە ورسىبىدى مۇر كولاي شول پۇبىنتىنى ترى وکرۇ. مۇر تە ويل شوي و چې پۇبىنتىنى مو مخكى تىيارى كېو چې ما پە يوھ پانە كې اووه آتە پۇبىنتىنى لىكلىپى وې. شىذىي پە خندا راتە ووبىل چې ھغە بە تىلۇ پۇبىنتۇ تە خواب درنە كېرائى شي. زە پە كتار كې مخامخ ورتە كېنაستىم او پە كتار كې لومىرى وھ چې يايىد خبىي مې كېي واي. ترى ومى پۇبىنتىل:

- تاسې دوھ درې مىاشاشى مخكى اعلان وکر چې فضل الله او خاي ناستى يې پە دزو كې تېبيان شوي دى او وروسته مو ووبىل چې ھغە پە سوات او يَا افغانستان كې دى. كە چېرى تاسې دېر معلومات لرى نو ولې ھغە نى يولاي نە شئ.

د ھغە خواب لە لسو تە پىنځە لسو دقىقو وخت ونبىو چې زە يې پە خواب ھېخ پوهە نە شوم چې خە يې ووبىل. وروسته مې د بىارغۇنې پە اړه ترى وپۇبىنتىل:

- پوخ باید د سوات د بىارغۇنې لە پارە لاس پە كار شي، نە يوازى دا چې تۇل فكر يې نظامىي عملیاتو تە وې.

منىبىي ھم پۇبىنتە وکرە:

- رېنگ بىسۈونئى او ودانى بە خوک جوپ كېي؟

ھغە پە نظامىي طریقە خواب ورکر:

- له عملیاتو وروسته بە لومىرى بىارغۇنە تكېرىي او وروستى كېنى بىا تە ملکىي چارواكە پورى تېراو لرى.

سولە زمۇر د تولۇ نجۇنۇ يو ارمان نوھ او هىلە مو لرلە چې طالبان سولە وکېي خو بىا مو ھم دېرە هىلە نە لرلە.

وروسته اطھەر عباس خېل ملاقات كاردونە مۇر تە راکېل كە چېرى اپتىا شي اپىكە ورسە ونيسو.

مور باید په وروستی ورخ د اسلام آباد په ټولنه کې د طالبانو تر ولکې لاندې ورخو په اړه خپلې تجربې وړاندې کړي واي. کله چې منیبې خبرې کولې د خپلو اوښکو مخنيوی یې ونه کراي شوای. چې ټولو ورسره وزړل. مور په اسلام آباد کې له یوې بشې تجربې او بل ډول ژوند سره مخ شوي و. ما په خپلو خبرو کې وویل، کله مې چې د انګلیسي ننداره ولیده هېڅ کله مې فکر نه کاوه چې پاکستان تر دې اندوله استعداد لرونکي کسان لري، وروسته مې په ټوکو سره وویل:

- اوس پوه شوم چې نور د هندی فلمونو کتلوله اړتیا نه لرو.

مور په زړه پوري وخت تېر کړ، کله چې سوات ته بېرته راغلو، راتلونکي ته دومره هیله من شوي وو چې له امله مې یې په انګر کې د ام یوه دانه وکړه ځکه چې ام د روژې په میاشت کې د روژه ماتی له پاره تر ټولو نښه مېوه ۵۵.

خو پلار مې له لوې ستونزې سره مخ و. کله چې مور بې کوره شوو بنوونځي خو میاشتې تړل شوي او پلار مې هم هېڅ عايد نه لاره. ټول خصوصي بنوونځي له ورته ستونزې سره مخ و. یوازې یوه بنوونځي یې د بنوونکو د یوې میاشتې حقوق ورکړل خو د نورو بنوونځيو په وس پوره نه وو. د خوشال بنوونځي بنوونکو هم خپل حقوق وغوبنتل. دوی هم پیسو ته اړتیا لرله، د دوی له دلې بنوونکي (هېږدا) و چې باید واده یې کړي واي او واده کړلو ته یې پیسو ته اړتیا لرله.

پلار له ستونزو سره مخ و. هغه وخت د پوچ د مشر عباس وېښېت کارد را په یاد شو. دې ټولو ستونزو لامل د طالبانو د ټولو له پاره د پوچ عملیات و. له همدي امله ما او مېرمن مریم اطهر عباس ته یو لیک ولپړه چې خپله وضعه مو په کې تshireج کړي وو. هغه دې سخې و مور ته یې یوولس سوه زړه (۱۱ لکه) روښی راولپېلې. پلار له دې پیسو د بنوونکو د تېرو دریو میاشتو حقوق ورکړل.

بنوونکي دې خوشاله نیکارېدل، دېرو یې په یو خل دومره پیسې نه وي اخیستې. مېرمن هېړا چې اوښکې یې په مخ روانې وي له پلار مې یې منه وکړه ځکه چې واده یې له پروګرام سره سم وشو.

خودا له پوچ خخه د مور د خوبنۍ په معنی نه و دا چې پوچ د طالبانو د مشر په نیولو نه و توائبلي دېر خپه و. په دې وختونو کې ما او پلار له دېرو نورو پروګرامونو سره مرکې وکړي. دېر وخت به مې د پلار ملګري زاهد خان چې د سوات د قومي جرګې غړي و هم راسره و. هغه همدا راز د سوات د هوتابونو د ټولنې مشر هم و. له همدي امله یې دېره هيله لرله چې وضعیت بېرته عادي حالت ته وګرځي، ترڅو سیلانیان بېرته سوات ته په راتلو وتواپېږي. هغه مې هم د پلار په خبر دېر صادق انسان و، دې هم دېر خله گوانبل شوي و. د ۲۰۰۹ م کال د نومبر میاشتې په یوه شپه یې د خطر زنګ تر غورو تېر شو.

په هغه شپه زاهد خان د پوچ په پندګالي کې له یوې جلسې خخه وروسته د کور په لور روان و چې حمله پري وشهو. د د کورنې دېر غړي په یوه سیمه کې اوسېږي په دې وخت کې یې د کورنې غړي په حمله کوونکو ډېزی کوي او هفوی هم په تېښته اړ کېږي.

وروسته د ۲۰۰۹ م کال د دسمبر په لومړي نېټه د خیر پښتونخوا د ټولنې په یوه غړي شمشېر علی خان چې د خلکو د ملي ګونډ پېژندل شوی سیاستوال دی حمله وشهو. هغه په خپله حجره کې چې له امام درې، د فضل الله د اوسېدو له خای سره یو میل واتن لري په داسې حال کې چې شمشېر علی خان د خپلې ټولنې له نورو غړو او ملګو سره د اختر مبارکي کوله چاودنه پري وشهو. داکټر شمشېر علی خان یو له هغه ویناوالو خخه و چې طالبان به یې غندل. هغه خای په خای ووژل شو او نهه کسه نور هم تېپیان شول. خلکو ویل چې ځانمرګۍ آنه لس کلن و او پولیسو یې یوازې پښې او د بدنه خینې نور غړي موندلې و.

دوه اونۍ وروسته زمور له بنوونځي غوبښته وشهو چې د سوات د سیمې د ماشومانو په ټولنه کې چې د یونیسف د ادارې او «زمور کور» د بنست له خوا جوړېږي ګډون وکړو. له ټول سوات خخه ۶۰ زده کوونکي د ټولنې د غړو په توګه ټاکل شوي و. دېری یې هلکان و سره له دې چې زمور له بنوونځي یوولس

نجونې تللي وي. لومړۍ جلسه په یوه تالار کې چې دېرو سیاستوالو ګډون لاره وشهو. مور د ویناوالو د تاکني له پاره یوه سیالي وکړه چې ما وګتله. کله چې هلتنه ولاړه وم او خلکو د «ویناوالې مېرمن» چيغې راته وهلي عجبيه احساس مې کاوه خو په دې خوشاله وم چې بالاخره زمور غږ واورېدل شو. تولنه د یو کال له پاره وه چې مور لړه په میاشت کې یو حڅل سره لیدل. د دې ستونزې د حل له پاره مو چې کارکونکي، خحلې ټولونکي او نور بې وزله ماشومان له دې وروسته کار ونه کړي او بنوونځي ته راشي نهه لاري تصویب کړي او همدارنګه هغه بنوونځي چې طالبانو ړنګ کړي و بېرته ورغول شي. کله چې دغه تصمیمونه ونیول شول، چارواکو ته یې ولېرل چې دېر لړه یې ترسره شول.

منیبه، عایشه او ما د «سولې او جګړې» په نوم د یوې بریتانیاې ادارې چې د «رون اندي پاکستان» په نوم یې یوه پروژه پر مخ وړله د ورڅاپنه لیکنې په زده کولو مو پیل وکړ. کله مو چې د موضوعاتو راپور ورکول زده کول دېرې خوشاله و. وروسته له هنې چې پام مې شو زما خبرې خومره کولاي شي وضعیت بدل کړي او د بدرنګې بتی له ننداري خخه چې د یوې امریکاې ورڅانې په دفتر کې یې د ژوند په اړه لیکلې وه. زما هم له ورڅانې لیکنې سره مینه پیداشهو. دغې چارې لړ توپیر لاره کله مو چې تصمیم لاره، د داسې موضوعاتو په اړه ولیکو چې زمور زړونو ته دېر نژدي وي چې عنوانونه جامې او د وښتنو د جوړولو دول و، نه و. بلکې د طالبانو، او سخت دریخې په اړه مو مقالي لیکلې.

دېر ژر د آزمونو میاشت را ورسپده. زه دویم څل له ملکه نور خخه مخکې او لومړۍ نومره شوم. مېرمن مدیرې هڅه کړي وه هنې ته ووایي چې په بنوونځي کې له زده کړو پرته نور فعالیتونه هم ولري خو هنې ویلي و چې نور کارونه نه شي کولاي خکه چې کېدای شي له زده کړو پاتې شي. مېرمن مریم ویل: - ته باید د ملاپې په خېر فعاله وي. په بنوونځي کې فعالیت ستا له پاره د زده کړو په خېر ارزښت لري.

زه هغه ملامتوی نه شم ځکه چې ملکه نور غوبنتل کورني او په ځانګړې توګه مور یې ترې خوشاله وي. سوات د پخوا په خبر نه و او ورو ورو بېرته خپل طبیعې حالت ته روان و. ځکه چې د بنر بازار خینو نڅاگرو خپلې لوحې بېرته خړولې وي. وروسته مو په ساز، آواز او اتنې سره د سولې حو لمانځنې ولیدې. چې داسې څه مو هېڅ کله هم د طالبانو په وخت کې نه و لیدلي. پلار مې په مرغزار کې یوه لمانځنونده جوړه کړه، په دې لمانځنونده کې یې د منې له پاره هغه کسان راغونښي و چې په بشکته سیمو کې یې له بې وزلو سره مرسته کړي وه. ټوله شپه موله سندرو خوند واخیست.

دېرې پېښې به زما له کلېزې سره برابرېدې. ۲۰۱۰ م کال په جولای کې چې هغه وخت ۱۳ کلنډ وړانه وشو. په سوات کې باران دېر لړ کېږي. مور لومړۍ دېر خوشاله و، فکر مو کاوه چې باران به دېر نېه حاصل راکړي. خو دومره دروند او بې رحمه و چې آن زمور په مخکې درېدلې کس مو نه لیده. د بشري سرچینو ساتونکو خبر ورکړي و چې غرونه د طالبانو او قاچاق وړونکو په واسطه لغړ شوي او ټولې ونې یې وهلي دې. له همدې امله سېلاب دېر ژر درې ته راغئ او هرڅه یې ورسره یوړل.

د سېلاب د پیل په وخت په بنوونځي کې و، له همدې امله یې کورونو ته ولېرلو. او به دومره دېرې وي چې پل یې په پوره توګه لاندې کړي و، په بل پل هم اوږي اوښتې خو دومره دېرې نه یې مور وکولاي شول پېږي تېر شو. بد بوي یې لګډه. کله چې کور ته ورسپدو سر تر پښو لانده او کړ شوي وو.

بله وړ خبر شو چې بنوونځي ته او به ننوتلي چې وچبدو یې خو ورځې ونیوې. کله چې بنوونځي ته لاړو په دېوالونو د اوږو د څوکو کربنې بشکارېدې. ټول ځایونه خټو نیولي و. آن زمور په چوکيو او مېزونو هم خټې پرتې وي. د سېلاب د اوږو بد بوی ټول بنوونځي په سر اخیستې و. دېر تاوان یې پېښ کړي و، پلار مې د بنوونځي د جوړولو له پاره نوي زره روپې چې د نوي زده کوونکو د یوې میاشتې

له فيس سره برابري وي ولگولي.

تول پاکستان اوبو په سر اخیستي و. د سیند سیمي لوي سیند چي د هماليا له غرفنو خخه سرچينه اخلي، بيا د خير پښتونخوا، پنجاب، کراچي او عرب سمندرگي په لور خي په خپي لرونکي سپلاب بدل شوي او خندې يې هم گدي ودې شوي وي. سرکونه، محصولات او تول کلي رنگ شوي وو. د دوه زرو کسانو په گدون ډوب شوي او خوارلس ميليونه خلکو ته هم زيان رسپدلي و. دېرو خلکو کورونه له لاسه ورکري وو او اووه زره بنوونځي رنگ شوي وو.

په واقعيت کې زمور په ژوند کې تر ټولو بد سپلاب و. د ملګرو ملنونو سرمنشي باک کي مون دغه سپلاب «آرامه سونامي» وبلله. وروسته مې پام شو چې د دي سپلاب تاوانونه له آسيايي سونامي، د پاکستان د ۲۰۰۵ م کال له زلزلې، د کاترینا طوفان او هایتی له زلزلې خخه دېرو.

تر نورو سيمو سوات ته دېر زيان رسپدلي و. زمور د ۴۲ پلونو له دلې ۳۲ مات شوي و چې د درې ډېره برخه يې ويچاره کري وو. د بربنينا پاکي رنگي شوي وي چې له امله يې بربنينا هم پري شوي وو. زمور کوڅه د غره په دې کې پرته ده چې له سرکنه سیند خخه لړ خندې ته وو. خو کله مې يې چې غږ او رېد سر تر پښو ولېزېدم. یو غوشه ناك بنامار و هر خه چې په مخه ورتل تر ستونې يې تېرول. د سیند په غاړه د سیلانیانو له پاره هوتل چې هلته به يې تر ټولو خوندور (قزل آلا) کبان نوشی جان کول او له خوندورو منظرو به يې خوند اخیست له یوې مخي اوبو وري و. د سوات توريستي سيمو ته په بشپړه توګه زيان اوښتی و. د توريستي سيمو ويچارېدو سوات ته دېر زيان اړولی و. مالم جبه، مدین او بحرین له هوتلونو او بازارونو سره ويچار شوي وو.

دېر ژر خبر شوو چې شنگلې ته هم يې بېلګې تاوانونه اوښتني. د آلپوري، د شنگلې مرکز او زمور کلې تر اوبو لاندې شوي وو، تول کلي له اوبو خخه دک وو. په کرشت، شاپور، بارکانه او دېرو نورو کليو کې دېر کورونه واورو بشوېدينو لاندې کري و. د فايز محمد ماما کور مې تر اوسه په خاۍ و خو تر خنګ روان سرک يې

په بشپړه توګه له منځه تللى و.

خلکو په ناهيلی سره شته وسائل او خواړه ساتلي وو او ټول حيوانات يې لوړو سيمو ته خېژولي وو، همدا راز سپلاب د دوي لو شوي غنم او د مېوو باغونه له منځه وري وو. دېري مېښې هم په اوبو کې ډوبې وي. کليوال بې وزله شوي وو خو هېڅوک نه و چې مرسته ورسه وکړي.

دوي هېڅ وس نه درلود، د دوي د بربنينا لنډمهاله او وري اوبيزې کمپني. له منځه تللي وي. د څښلو له پاره يې هم پاکې او به نه لرلي ځکه چې د سیند او به تولې خړې شوي وي. د اوبو څواک دومره ډېر و چې آن له ډېرو جوړ کورونه هم خه ناخه تاوانې شوي و. بېښونځي، روغتون، او په اصلې سرک د بربنينا برج په تولیزه توګه له خاورو سره خاورې شوي وو.

هېڅوک نه پوهېدل چې سپلاب خه دول راغئ. د سوات خلکو درې زره کاله د سیند په غاړه ژوند کړي و، دا سیند به مو تل د ګوانن په خبر نه بلکې د ژوند د لاري په توګه پېړانده او دره مو هم له بهر نړۍ خخه زمور د ساتني په توګه پېړنده. لکه څنګه مې چې د تره زوي سلطان رم ويل اووس دا دره په بشپړه توګه د غم په دره بدله شوي وه. لومړي زلزله، ورپسي طالبان او د پوخ عمليات او اوس چې د بیارغونې په حال کې وه، ويچاروونکي سپلاب راغئ چې زمور تولې هڅې يې ورسه یورې. خلک ډېر پربشانه وو، نه چې طالبان د خلکو له دي بېښو خخه ګټه واخلي او درې ته بيا راشي.

پالر مې په هغو پيسو چې د ملګرو او خصوصي بشونځيو په واسطه يې تولې کري وي، یو خه خوراکي توکي او نوري مرستې شنگلې ته ولېرلي. شیده ملګري او خو تنه نور فعالان چې په اسلام آباد کې مو اړيکې ورسه لرلي مېنګوري ته راغلل او یو خه پيسې په خلکو ووبشلي. خو بیا هم د زلزلې د وخت په خبر دېري مرسته کونکي اسلامي ډلي وي چې تر ټولو مخکې به يې ځانونه لري پاتې سيمو ته رسول. دېري خلکو باور لاره چې سپلاب د دي سندرو او جشنونو

له امله د خدای^(ج) عذاب دی. دا خل زمور تسلی دا وه چې طالبانو کومه راپيو
نه لرله چې دا پیغام خلکو ته ورسوي.

په داسې حال کې چې زمور تول خلک بې کوره شوي او له دول ډول ستونزو
سره مخ وو، کور، ژوند او خپلوان یې له لاسه ورکړي وو، د هېواد ولسمشر آصف
زرداري خپله رخصتي د فرانسي په یوه مانۍ کې تېروله.

پالار ته مې ووبل:

- پلاړه، زه خو ګنګس شوې يم، ولې زمور سیاستوال خپلې دندې په سمه توګه
نه ترسره کوي؟ ولې دوى نه غواړي چې خلک مو له خوړو او برپښنا سره په امن
ژوند ولري؟

د اسلامي دلو له مرستې وروسته د پوئ له خوا خلکو ته اصلی مرسته ورسېده.
نه یوازې پوئ بلکې امریکایانو هم خپلې هلیکوپټري را ولېږلې چې همدا موضوع
د خلکو د بدګمانۍ لامل شوه. ځینو به فکر کاوه چې دا ويچاري او سېلابونه د
امریکایانو له خوا وو. خلکو همدا راز ویل چې دوى د هارپ تکنالوژۍ «د یونوسفر
څېپنیز پروګرام په لوړه فریکونسی فعال شوی دي» په کارولو سره چې تر
اقیانوس لاندې لوې څې را منځ ته کوي، زمور څمکې ته سېلاب را وروست.
وروسته یې د مرستې په پلمه کولای شول په قانوني توګه پاکستان ته راشي او په
هېواد کې خپل معلومات تول کړي.

کله چې باران ودرېبد بیا هم ژوند د پخوا په خبر له ستونزو ډک و. نه مو پاکې
اوبه او نه مو هم برپښنا لرله. د اگست په میاشت کې په مبنګوره کې د کولرا یا
وبالاروغي خپره شوه چې دېر ژر یې د ناروغانو د دېرېدو له امله له روغتون بهر
یوه کېږدي ورته ودروله. دا چې زمور د خوراک راونې سرکونه تول ويچار شوي
وو نو لړ پیداکېدونکي خواړه هم دېر په لوړه بیه وو.

د پیازو او شفتاليو فصل، بزګرانو په دېر زحمت سره خپل محصولات ذخیره
کول. دوى به دېر خطرونه ميل، د دي له پاره چې خپل محصولات بازار ته راوېي
د هغو کښتيو په واسطه یې له غوسيه ناك سېند نه راتېرول چې د تایر له توپونو

بې جوړې کېږي وې. کله مې چې په بازار کې د پلورلو شفتالو ولیدل دېره ورته
خوشاله شوم.

بهرنې مرستې تر بل هر وخت لږې وې. لويديز بدای هېوادونه له اقتصادي
کېکېچ سره مخ شوي و، ټولې اروپا ته د آصف زرداري سفر د دي لامل شو چې
هغوي زمور له هېواد سره لړه همدردي وښي. نورو دولتونو وښوده چې زمور
دېږي سیاستوال د عایداتو ماليه نه ورکوي، نو له همدي امله له ماليه ورکونکو
څخه د مرستې غونښنه کوي چې دوى په خپلو هېوادونو کې تر فشار لاندې وو
دېره سخته وه. وروسته له دي چې د طالبانو ټياند د پاکستان له دولت غونښنه
وکړه چې د یهودو او مسيحيانو مرستې دي نه اخلي، بهرنې مرستندويې ادارې د
څپلو کارکونکو امنيت ته اندېښمن شول. دوى له شک پرته وېږدلي و. د تېر
کال په اكتوبر کې د خوراک نړیواله اداره په اسلام آباد کې والوزول شوه چې
پنځه مرسته کونکي یې ووژل شول.

په سوات کې بیا هم د طالبانو نښې لیدل کېږي. په دووښوونځيو کې یې بمونه
والوزول. دوى همدارنګه درې بهرنې مرسته کونکي چې د یوې مسيحي دلې
غېږي وو او په مبنګوره کې یې خپل استوګنځي ته د تلو په وخت کې وتنښتول او
وې ژل. مور نور تکان ورکونکي خبرونه هم واورېدل. د سوات د پوهنتون
مرستیال او د پلار مې ملګري ډاکټر محمد فاروق د دوو وسله والو له خوا چې په
زور یې دفتر ته ننوتي و ووژل شو. ډاکټر فاروق بو اسلامي عالم چې د جماعت
اسلامي د دلې له پخوانيو غرو خخه و او د طالبانو سرڅته مخالف و. ده همدا
راز د ځانمړګو په ضد یوه فتووا هم صادره کړه.

تول بدن مو یو خل بیا وېږي او وحشت ونيو. کله چې بې کوره وو د دي په اړه
مې دېر فکر کېږي و چې په راتلونکي کې یوه سیاستواله شم او اوښ پوهېدم چې
یوه بنه تاکنه وه. هېواد مو له سیاسي کېکېچ سره مخ و خو له دي کېکچونو سره
مور رښتینې رهبران نه لرل.

د خپل قد د لوړېدو دعا مې کوله

کله چې ۱۳ کلنې شوم نور مې بدن وده نه کوله. تل به له خپل عمر نه لویه بنکارېدم خو ناخاپه مې د ټولو همزولو قدونه له ما لوړ شول. زه په ټولګې کې یوه له دریو لند قدو نجنونو خخه وم. کله به مې چې د خورلنو خنګ کې درېدم شرمبدم به. هر وخت مې له خدای^(۱) خخه غوبنتل چې قد مې لوړ شي. د یوه خط کش او پنسل په واسطه مې د خپلې کوتې په دېوال خپل قد اندازه کاوه او هر سهاره به ورتنه درېدم چې نوره وده مې کړې که نه. خود پنسل اندازه هېڅ کله هم له ۱۵۲ خخه نه لوړېده. له خدای^(۲) سره مې ژمنه کړې وه چې که لوړ نوره هم لوړه شم سل رکعته نفل لمونځ به کوم.

ما به په دېرو پېښو کې وینا کوله خو د قد د تیټیوالی له امله به مې نه شوای کولای په ټولو حاضرینو واکمنه وم. کله به مې په سختی سره کولای شول چې د تربیون بله خوا ووینم. د لوړو پوندو بوټونه مې نه خوبنېدل خو له دې وروسته بې په خوبنېدو اړه شوې وم.

هغه کال زمور ټولګي ته یوه نجلی بېرته رانګله. هغه چې خنګه بالغه شوه واده یې وکړ سره له دې چې له خپل عمر نه لویه بنکارېدم خو بیا هم هغه یوولس کلنې وه. خه وخت وروسته مې واورېدل چې د دوو اولادونو مور ده. د کېمیا په ټولګې کې مو چې د هایدروکاربن فورمول یاداوه، ما د دې په اړه فکر کاوه چې که داسې وخت راشي چې اړه شم نسونځی پېږیدم او د یوه خاوند پالنه وکړ.

ما پر طالبانو سرېپړه په نورو موضوعاتو هم فکر کاوه، خو طالبان مې په پوره توګه نه شوای هېړولای. زمور پوچ په دې وختونو کې د داده شوو جوارو او کړلو له پاره یې د کود جوړولو فابریکې عجیبې سوداګرۍ او همدارنګه تلویزیونی درامې پیل کړې وي. د پاکستان د ټولو خلکو پام د «دندي له غړ وړاندې» په نوم یوې

تلویزیونی درامې ور اړولې. دغه پروګرام په سوات کې د ملېشو په وړاندې د پوچ د سرتېرو واقعي پېښې وي.

په نظامي عملیاتو کې تر سلو ډېرو سرتېرو خپل ژوند له لاسه ورکر او نهه سوه کسان هم تېپې شوي، دوی غوبنتل چې ځانونه اتلان وښي. سره له دې مور د قانون د حاکمیت په انتظار و، ډېرى وخت به چې له نسونځي کور ته لام په کور کې به مې نسخې لیدې چې اوښکې توبوي. په عملیاتو کې په سلګونو کسان ورک شوي و ټولو فکر کاوه چې هغوي پوچ او یا آئي ابس آی نیولي دي خو دوی دواړو پوچ او استخباراتو هېڅ هم نه ويل. نسخونه شوای کولای له کوم ځای او یا هم له کوم چا نه خبر واخلي او په دې هم نه پوهېدې چې زامن او خاوندان بې ژوندي دي که نه. ځينې بې ډېرې ناهیلې شوي وي او له ځانه بې د ملاړې هېڅ لاره نه لرله. یوه نسخه یوازې هغه وخت دویم څلې واده کولای شي چې خاوند بې مړ وبلل شي نه دا چې ورک شوي وي.

مور مې دوی ته دوډی او چای ورکول خود دوی د راتلو دليل دوډی او چای نه و هغوي مې له پلاړه مرسته غوبنته. دا چې هغه د سوات د قومي جرگې ويand و، نو د خلکو او پوچ تر منځ بې د استازې په توګه فعالیت کاوه.

یوه نسخه مې ولیده چې هيله بې کوله:

- زه یوازې دومره هيله لم پوه شم خاوند مې ژوندي دي کنه. که چېږي هغه وزل شوې وي نو اولادونه مې دارالایتم ته بیایم خو په دې نه پوهېږم چې زه کوندې یم کنه.

بلې مېرمنې راته ووبل چې زوې بې ورک شوې دي. نسخو وبل چې ورک شوو نارینه و له طالبانو سره مرسته نه کوله کېدای شي طالبانو ته بې کومه پیاله او به او یا کومه مړی دوډی ورکړې وي. دغه کسان بې ګناه نیول شوي و په داسې حال کې چې د طالبانو مشران آزادانه ژوند کوي.

زمور د نسونځي یو نسونکې چې زمور له کوره بې د لسو دقیقو په واتن ژوند کاوه. پوچ بې ورور نیولۍ او شکنجه کړې و، وروسته بې په یوه یخچال کې د

مرگ تر حالته پوري اچوي.
هغه له طالبانو سره هېچ اړیکې نه لرلې یوازي یو ساده دوکاندار و. وروسته پوخ
له هغې بنوونکي ببننه غوبنټي و دا چې دوى پوه شوي نه و او د ورته نوم له
امله یې هغه نبولي و.

یوازي دا دول بنئحي مو کور ته نه راتلي. یوه ورخ د فارس خليج په مسقط کې یو
بداي سوداګر کور ته راغئ. هغه مې پلار ته وویل چې ورور او شپور زامن یې ورک
شوي دي، غواوري پوه شي چې وژل شوي او که ژوندي دي. خكه که وژل شوي
وي غوبنټل یې بنئحي یې واده کړي. له دې ډلي یو هم یو مولانا و پلار مې
غوبنټل د آزادۍ له پاره یې یو خه وکړي.

دا پېښې یوازي تر سوات پوري نه یې تېلي، اورېدل مو چې په تول پاکستان کې
په زرگونو کسان ورک شوي دي. په پاکستان کې «مقدساتو ته د سپکاوې
قانون» په نوم یو خه لرو چې له سپېڅلې قرآن کريم خخه د سپکاوې سانه
کړي. د جنرال ضياء د اسلامي مبارزې په وخت کې دې قانون نور هم زور
واخیست، نو که چېري خوک سپېڅلې پېغمبر^(ص) ته سپکاوې وکړي نو جزا به یې
مرگ او یا دایمي بند وي.

د ۲۰۱۰ م کال د نومبر مياشتې په خبرونو کې مې د آسيې یې بې په نوم یوې
مسيحي مېرمنې خبر واورېد چې په اعدام محکومه شوې وه. هغه یوه ېې وزله
مېرمن چې د پنځو اولادونو مور وه او د ژوند چلولو له پاره یې د پنجاب په یوه
وروسته پاتې کلې کې مېوې بسته بندې کولې. د دوبې په یوه ګرمه ورخ کې
نورو کارکونکو ته او به راوري، خو هغوي یې او به نه خبني، ناپاکې یې بولي خکه
چې دا یوه مسيحي ده. دوى باور لاره چې د یوه مسلمان په توګه که چېري د
هغې له لاسه او به وحبني دوى به هم ناولي شي. له دوى خخه یو چې د دې
مسيحي مېرمنې ګاوندي و ويل یې چې د آسيې یې بې وزې د دوى د او به
څښلو څای رنګ کړي دى نو له دې امله دېر ورته غوسه ده.
دوی هڅه کوي چې آسيه یې بې مسلمانه شي. خو دا خواب ورکوي چې مسيح

د مسيحيانو د ګناهونو له پاره خپل څان قرباني. بيا له کارکونکو پونستي چې
حضرت محمد^(ص) د مسلمانانو له پاره خه کړي دي. د مېوې له بسته کونکو
خخه یو کس د کلې امام ته د دې بنئحي راپور ورکوي، هغه هم پوليس خبروي،
په مېرمن په زندان کې له یو کال تېرېدلو وروسته د اعدام حکم صادرېږي.

له هغې وخته چې مشرف د سپورمکي تلویزیون ته اجازه ورکړه اوس د نندارې
له پاره خو چینله لرو. ناخاپه به مو په تلویزیون کې دا دول پېښې لیدې. د تولې
نړۍ خلک په غوشه و او تولو تلویزیونی خپرونو په همدې اړه خبرې کولې. په
پاکستان کې چې یوازي یوه چارواکې د آسيې یې بې په ملاتې خبرې کولې هغه
پنجاب ايالت والي سلمان تاثير و.

هغه هم په پخوا وخت کې یو سياسي زنداني او د بې نظيري له ملګرو خخه و. په
وروستيو کې هغه په رسنيز دېر کې لوی پانګه وبلل شو. هغه د آسيې یې بې د
ليدو له پاره زندان ته لار، هلته یې وویل چې ولسمشر زداري باید دې ته ببننه
وکړي. سلمان مقدساتو ته د سپکاوې قانون یو «تور قانون» وباله. هغه اصطلاح
چې له ئينو تلویزیونی چینلنو خخه په څلونو اورېدل شوې وه ترڅو تول په
احساساتو راولي. بيا د جمعې په لمانځه کې د ډېر و مسجدونو امامانو په والي
نیوکې وکړي او محکوم یې کړ.

څو ورځې وروسته د ۲۰۱۱ م کال د جنورۍ په خلورمه سلمان تاثير په هوتل
کې د غرمې د ډودۍ خوړلو په وخت د خپل یوه ساتونکي په واسطه په ډزو
وویشل شو، ساتونکي یې هغه شپږویشت مرمي ويشتلي و. وروسته یې اقرار وکړ
چې د جمعې د لمانځه د امامانو له عظونو وروسته یې د الله^(ج) د رضا له پاره
دې کار ته قصد وکړ. ډېر خلکو یې په قاتل آفرین ويل او موږ دې حالت په
 بشپړه توګه حیران کړي و. کله چې هغه په محکمه کې حاضر شو، آن وکیلانو یې
هم لاره په سرو ګلونو ورته پونسلې وه. د دې تر خنګ د مسجد امام هم د والي
جنازه ونه کړه او ولسمشر یې هم په جنائزه کې ګډون ونه کړ.

هېواد مو لبونتوب په مخه کړي و. ژونکي یې خه دول ستایل؟

خه وخت وروسته يې بیا زما پلار وگوانبه. ده د حاجي بابا د لومنۍ بنوونئي د الوزونې په درېيمه کلبزه کې ويلى و:
 - فضل الله د شیطانانو رهبر دي. ولې د هغه په نیولو ونه توانبد؟
 وروسته خلکو ورته وویل چې له ئاخان سره پام وکړي. د پلار له خبرو وروسته د رالپرونکي له نوم پرته زمور کور ته داسې يو لیک راولپېل شو:
 «السلام عليكم»،
 تاسې د یوه روحاني زوي ياست خو یو واقعي مسلمان نه ياست. هر ئاخاي چې لار
 شئ مجاهدين مو پیداکوي شي.»
 کله چې پلار لیک ولوست تر دوو اونيو پوري پربشانه بنکاربده، خو سره له دې
 يې هم خپلو فعالیتونو ته ادامه ورکړه چې دېر ژر په نورو موضوعاتو بوخت شو.

په هغې ورخو کې داسې بنکاربده چې تولو د امریكا په اړه خبرې کولې. په داسې حال کې چې هر وخت به يې خپل پخوانی دوښمن هندوستان د دې تولو کارونو په اړه ملامت باله، خو اوس وخت کې د خلکو د بحث موضوع امریكا ۵۰.

تولو خلکو د امریكا د بې پیلویه الونکو په اړه چې هره اونې به يې قبایلی سیمې بمبارولي شکایت کاوه. اوربدلي مو و چې دېر بې گناه خلک په کې وژل شوي وو. وروسته د سی آيې یوه مامور «ریموند ډپویس» په لاهور کې دوه کسان په دزو ووژل. خکه چې په عمومي سرک د هغې کسانو موټرسایکل د ده د ګادې خواتنه نزدې شوی و. ډپویس ویل چې هغوي دواړو د ده د تبنتولو هڅه کوله. امریکایانو ویل چې هغه د سی آيې مامور نه دی بلکې یوازې يو معمولی دیپلومات دی چې دې موضوع تول بدگمانه کړل. آن مور کم عمره زده کونکي هم پوهبدو چې معمولي دیپلوماتان هم له نښې پرته ګادو کې نه ګرځي او ګلاک تپانچه نه ورسه ګرځوي.

زمور رسنيو شکایت وکړ چې ډپوېد د یوه پېت پوئ غږي و چې سی آي اې پاکستان ته رالپېلې. دا خکه چې دوى زمور په اطلاعاتي اداره باور نه لري. ویل کېږي چې نوموري په لاهور کې د طبيه لښکر په نوم د طالبانو یوې ډلې ته چې د زلزلې او سېلاپ په وخت کې يې له خلکو سره مرسته کوله جاسوسې کوله او فکر يې کاوه چې دوى د مومبېي ۲۰۰۸ م کال په عامه وزنه کې لاس لاره. د طبيه لښکر ډلې اصلې موخه د هندوستان له حکومت خڅه د کشمیر د مسلمانانو آزادول، خو دوى په دې وخت کې په افغانستان کې هم نوي فعالیت پیل کړي. ځینو خلکو ویل چې ډپوېد په اصل کې زمور د هېواد د اټومي بتیو په اړه معلومات ټولول.

ریموند ډپوېد په پاکستان کې دېر ژر په یوه مشهور امریکایي وېښدل شو. تولو هېوادوالو شکایت کاوه. خلکو فکر کاوه چې زمور بناړونه د دیموند په خېر له خلکو خڅه ډک دي او له آي اېس آيې هیله کوله چې هغه بېرته امریکا ته ولېري. وروسته د ډپوېد له خوا له وژل شوو کسانو خڅه د یوه کس مېرمني د عدالت د ناهیلې. له امله د مورک د درملو په خپرلو سره ئاخان وژنه وکړه. د همدي پېښې په اړه د واشنگتن او اسلام آباد يا راولپنډي تر منځ په اونيو بحثونه او خبرې روانې وي چې په پای کې موضوع حل شو. دوى زمور د دودیزو جرګو په خېر پرېکړه وکړه.

امریکا دوه میلیونه او درې سوه زره د وینې بېه ورکړه او ډپوېد هم دېر ژر له هېواد خڅه وویستل شو. وروسته پاکستان له امریکا وغونښتل چې دېری ترون کونکي يې خپل هېواد ته ور وغواړي او د وېزې له منلو يې انکار وکړ. دې تولو پېښو له ئاخان سره یو ډول خپگان لاره، په خانګړې توګه دا چې د ډپوېد د آزادېدو له پېښې یوه ورڅ وروسته يې په شمالې وزیرستان کې حمله وکړه چې په پایله کې يې د ۴۰ کسانو په شاوخوا کې ووژل شول. دغه حمله د سی آيې له خوا یو پیغام و په دې معنى چې زمور په هېواد کې له خپلې خونښې سره سم هر خه کولای شي.

د دوشنبې په ورځ هغه وخت چې د دېوال له نښې سره مې خان اندازه کاوه خو ووينم که چېري د شپې کومه معجزه شوي وي او قد مې لور شوي وي. د خنګ په کوتنه کې مې غړ اوږد. د پلار ملګری مور کور ته له نوو خبرو سره راغلي و چې د باور ور راته نه بنکارېدي.

د شپې په اوږدو کې د امریکا ځانګړو سمندری څواکونو په اېبېت آباد کې هلته چې مور په سوات کې د پوځ له خوا د عملیاتو په وخت کې اوسبېدلي و، اسامه بن لادن له پیداکولو وروسته وژلي دي.

هغه د لورو دېوالونو په یوه لویه کلا کې چې د پولیسو له اکادمۍ سره يې یو میل واتن لاره ژوند کاوه. مور باور نه شواي کوي چې پوځ دې د اسامه بن لادن له اوسبېدو خبر نه وي. ورځانې لیکلې و چې نظامي محصلینو آن د ده د کور په شاوخوا کې زده کړي کولې. د نوموري کلا دېوالونه ۳۶۵ متنه لور وو چې له پاسه يې اغزن سیم پري تړلې و. بن لادن په لور پور کې د امل په نوم له خپلې څوانې یمنی مېرمني سره ژوند کاوه. د د دوه نورې مېرمني او یوولس اولادونه په لاندې پور کې اوسبېدل.

په واقعیت کې په دېرو پښتنو سیمو کې د کور د پردې د په ځای کولو له پاره لورې کلاوې جوړېږي. له همدي امله د ده کور په سیمه کې غیرعادی نه بنکارېده. عجیبه یوازې دا و چې د کور اوسبېدونکي هېڅ کله هم بهر نه وو را وټلي، کلا له هېڅ دول تلیفون او انټرنېټ سره وصل نه وو. خواړه يې هم د دوو کسانو له خوا چې له خپلو کورنیو سره همدلته اوسبېدل برابرېدل. هغوي د بن لادن د قاصدانو په توګه و. آن چې د یوه مېرم من د سوات وو.

څواکونو په سر ويشتلى و او جنازه يې د هلیکوپتر په واسطه وړل شوې وو. د اسامه دوه ورونه او یو یې مشر زوي هم وژل شوي وو، خود بن لادن مېرمни او نور اولادونه یې ژوندي پاتې شوي و چې اوس یې پاکستان ساتي. امریکایانو د اسامه جسد دریاب ته وغورخاوه. ولسمشرا اوپاما دېر خوشاله و او هغه لوې مېلې چې له سپینې مانې بهر کېدي مور له تلویزیون څخه ننداره کولې.

لومړۍ مو فکر کاوه چې په دې عملیاتو کې زمور دولت هم ورسره دي. خو زر پوه شو چې په دې عملیاتو کې یوازې امریکایان دي. له دې کاره مو خلک خوشاله نه و. له مور څخه هيله کېډه چې له دوى سره یو ځای واي. مور د ترور په وړاندې جګړه کې له دوى سره په مرسته کې دېر سرتېږي له لاسه ورکړي و.

دوى د شپې مهال په داسې حال کې چې د خپلو ځانګړو هلیکوپټر په وسیله چې دېږي تېټې الوتې هېواد ته راغلي وو او د هېواد رادرې د الکترونیکي لاسوهنې په مت بند کړي و. دوى له خپلو عملیاتو وروسته یوازې ولسمشرا زرداري او د پوځ مشر اشقاق کيانې ته خبر ورکړي و. له دې پېښې څخه د پوځ دېږي قوماندانان د تلویزیون له لارې خبر شول.

امریکایانو ویل چې بله لاره يې نه لاره، څکه چې هېڅوک هم نه پوهېدل چې آئي اېس آئي خه تصميم لري او مخکې تر دې چې دوى بن لادن پیداکړي کوم چا په پته توګه مرسته ورسره کړي و.

د سی آئي اې د ادارې مشر ووبل: «پاکستان يا په دې پېښو کې لاس نه لري او يا دېر بې کفایته دي. په دواړو حالتو کې به د ژوند له پاره وړ هېواد نه وي».

پلار مې ویل:

- دېره د شرم وړ وو. ناشونې ده چې په پاکستان کې دې یو ترورېست پت او په کلونو یې دې نه وي پیداکړي؟
نورو خلکو هم دا پوبنتنه لرله.

تاسي پوهېدای شواي چې ولې تولو خلکو دا فکر کاوه چې زمور اطلاعاتي اداره د اسامه له اوسبېدو خبره وو. د پاکستان اطلاعاتي اداره پیاوړي اداره ده، داسې مامورین لري چې په هر ځای کې شته دي. هغه دېره موده له پلازمینې سره نژدي په ۶۰ کیلومتری کې خه دول ژوند کاوه؟

د ۵۵ ۲۰۰ م کال له زلزلې راهیسې هلته ژوند کړي و. آن چې دوه زامن یې د اېبېت آباد په روغتون کې پیدا شوي وو او له نهه کلونو راهیسې یې په پاکستان کې ژوند کاوه. تر اېبېت آباد مخکې په هرېپور او تر هغې مخکې زمور په دره کې

او سېدلى و چې هلتە يې له خالد شيخ سره چې د سپتیمبر د یوولسمې پېښې ترتیب کونکى و لیدلی وو.

په کومه لاره يې چې اسامه پیداکر د خوشال د خوبنې ور جاسوسی فلمونو په دول وه. دول د دې له پاره چې خوک يې پیدانه کړي د ايميل او تليفون په څای له انسانانو د قاصد په توګه کار اخیست. خو امریکایان د دول یو قاصد پیداکوي او د ګادی د پلېت د شمبېر په واسطه يې له پېښور خخه تر اېبت آباد پوري تعقیب کړي. و، وروسته له دې چې د یوې لوښې بې پیلوټه الوتكې په واسطه چې د اېکس ورانګو د ليدو وړتیا يې لرله، دول څای، له الوتكې خخه یو د لور قد او اورډې رېږي خاوند چې په انګر کې ګرځي په نښه کوي.

هه روح د دې پېښې نوې خبرې اورېدل کېږي. خلک د امریکا د حملې له امله په غوشه وو خو دې ته يې پام نه و چې د نړۍ لوی ترورېست زمور په هېواد کې ژوند کاوه. ځینو ورڅاپايو ويل چې امریکایانو کلونه وراندي اسامه وزلى او جسد يې په يخچال کې ساتلى. و، کيسه داسي و چې دول جسد اېبت آباد ته راوري او هلتە يوه بې څایه حمله کوي ترڅو په دې کار سره پاکستان بدنام او وشرومۍ. مور څو ليکلې پیغامونه ترلاسه کړي وو، له مور بې غونښتی و د پوخ په ملاتې لاربون وکړو. په یوه پیغام کې له هندوستان سره زمور دریو جګرو ته اشاره شوې ووه: «مور ۱۹۶۵، ۱۹۷۱ او ۱۹۴۸» کلونو کې ستابسي له پاره هلتە په جګړه بوخت وو اوس چې له شانه په توره وهل کېږو ملاتې مو وکړئ».

داسي پیغامونه هم راتلل چې په پوخ به بې ملنډې وهلې. خلکو به ويل چې پوخ په کال کې خه دول شپږ بیلیون داله لګوی. دول زمور د بنوونې اووه چنده بودیجه لګوی په داسي حال کې چې زمور له رادر خخه څلور امریکایي الوتكې په پته تېږدای شي؟ که امریکا دا کار کوي شي نو بیا دول ولي له هندیانو سره مبارزه کوله؟

په یوه پیغام کې ليکل شوې وو: «هارن ونه کړئ، چې پوخ ویده دې». یو بل پیغام داسي و: «د پاکستان دویم لاس د پلورلو له پاره. امریکایي الوتكې نه شي

پیداکوي خو ټلوبېزیونې چینلونه په آسانې سره پېژني». د پوخ مشران جنرال کیانی او جنرال احمد پاشا پارلمان ته استیضاح شوي وو چې د دې پېښې په اړه چې تر او سه هېڅ کله هم نه وه پېښه شوې معلومات ورکړي. مور غوبنتل پوه شو چې د خه له پاره زمور هېواد تر دې اندازې پوري سېک شوې و.

همدارنګه امریکایي سیاستوال هم له دې امله چې دول فکر کاوه چې اسامه دا تول وخت په کوم غار کې پېت دی خو زمور د پلازمېنې په خو کیلومتری کې وموندل شو. دول له دې امله شکایت کاوه چې مور ته يې په دې اتو کلونو کې شل بیلیونه داله راکړي و چې له دولی سره مرسته وکړو. اوس دولی ته دا پوښتنه پیدا شوې و چې زمور دولت د چا ملاتې دې. کله به داسې بنکارېدې چې دا هر خه د پیسو له پاره وو. چې دېږي پیسې یې پوخ ته رسبدلې او عادي خلکو ته خه پاتې نه و.

له دې پېښې خو میاشتې وروسته د ۲۰۱۱ م کال د اکتوبېر په میاشت کې مې پلار راته ووبل، یو برېښنالیک یې تر لاسه کړي چې په کې ليکل شوې، زه په مسترداډ کې د ماشومانو د مدافعنو د یوې دلې له خوا د ماشومانو د حقوقو د نړیوالې دالې له پنځو نوماندو خخه یم. نوم مې د جنوبي افریقا د عیسوی راهبانو مشر (دزموند توتو) له خوا ليکل شوې و، هغه د اپارتاید^(۴) په وراندي مبارزه کې مې د پلار له پاره اتل و، دا دالې مې چې ونه ګټله، پلار مې ناهیلې شو خو ور یاده مې کړه چې هلتې مې بوازې وينا کړي وه، مور د عملی کارونو له پاره کومه اداره لکه د پالیو ګټونکي نه لرله.

له لنډي مودې وروسته د پنجاب والي شهباز شريف زه د فارغينو یوه تلين ته د

^(۴) اپارتاید یوه افریقایی کلمه ده چې د تور او سپین نېډا تر منځ دې پلټون په معنی ده. اپارتاید تور نژاد دې ته اړ باسي چې په یوه څانګړې سیمه کې ژوند وکړي چې له هر دول حقوقو، سیاسي، زده کړه او پرمختګ خخه بې برخې وي.

وبنا له پاره وغوبنتم. هغه د «دانش بنوونئي» په نوم د بنوونئيو يوه نوي شبکه جوره کړه او زده کوونکو ته يې وړيا لپتاپ کمپیوټرونه واخیستل، کله چې دوى خپل لپتاپونه چالان کرل په پانه يې د د تصویر لګبدلي و. د دې له پاره چې په تول ایالت کې د زده کوونکو روحیه لوډه شي، هغه نجونو او هلکانو ته چې لورې نومري يې وړلي نغدي پيسې يې هم ورکولي. ما هم د نجونو د حقوقو د دفاع په خاطر د ۴۵۰۰ ډالرو یو چک تر لاسه کړ.

ما په دې تلين کې خړي جامي اغوسټي وي او د لوډري څل له پاره مې په عام محضر کې دا چې له طالبانو سره مې مبارزه کړي وه او په پته بنوونئي ته تللي وم خبرې وکړي.

په دې وينا کې مې وویل:

- زه د زده کړي او تحصیل په نښه ډول پوهېږم، دوی زمور قلمونه او کتابونه په زور را نه اخیستل. خود سوات نجوني له چا نه وېړې او مور اوس هم زده کړه کوو.

یوه ورځ په تولگي کې وم چې تولګيواوو مې وویل:
- تا د ۵۰۰ زره لویه ډالي ګټی!

پلار مې هم ویل چې دولت د پاکستان د ملي سولې لوډري ډالي ماته راکړي، د باور ورنه وو. په هغې ورځ بنوونئي ته خو خربالان راغلل داسې چې بنوونئي په یوه ستودیو بدل شوی و.

دغه مراسم د ۲۰۱۱ م کال د دسمبر په شلمه د لوډري وزير په رسمي استوګنئي کې چې د اساسي قانون د غره په لمنه کې یوه له ډېرو لوډو سپینو ودانیو خخه ده او مور اسلام آباد ته د سفر په وخت لیدلې وه جور شول. زه له سیاستوالو سره په کتنو عادت شوې وم له همدي امله وارخطا نه وم. سره له دې چې پلار مې راته ویل چې لوډري وزير موګیلانی له یوې روحانی کورنۍ خخه دی هڅه يې کوله چې په دې خبرو مې ووبروي. روسونه له دې چې لوډري وزير ډالي او چک راکړل، ما هم د خپلو هيلو ډېر اورد لپليک ورته وړاندې کړ. ورته

ومې ویل چې مور غواړو بنوونئي موله سره ورغول شي او په سوات کې د نجونو له پاره يو پوهنتون جوړ شي.

زه پوهېدم چې غونښتو ته به مې دومره ارزښت ورنه کري له خانه سره مې فکر کاوه: «یوه ورڅ سیاست واله کېږم او دا کارونه تول ترسره کوم.»

بیا تصمیم ونیول شو چې دا ډالي هر کال تر اتلسو تیت عمر ماشومانو ته ورکړي چې زما په ویاړ يې «ملاله ډالي» نوم پري کېښود. زما چې پام شو پلار مې ډېر خوشاله نه و. د نورو پښتنو په څېر هغه هم یو خه خرافاتي دي. د پاکستان په فرهنگ کې د زونديو په نوم خه نه نوموي. له همدي امله مې پلار ته نښه نه نښکارېده.

زه پوهېدم چې د مور مې له دې ډالیو سره مینه نه و، ځکه هغه وېړېد که چېږي زه وتلي څېرې شم نه چې حمله را باندې وشي. مور مې چاته اجازه نه ورکوله چې عکس يې واخلي، هغه په خپل دود کلکه ولاړه ده چې دا یو سل کلن فرهنگ دي. که يې دا دود مات کړي واى نارينه او بنسخينه او په ځانګړې توګه خپلواوو به يې په ضد خبرې کولې. هغې هېڅ کله هم زما او پلار په کارونه کې مخالفت نه و کړي خو کله يې چې ماته ډالي راکړه وېړي ویل:

- ډالي زما د لور خای نه شي نیوی، زه ډالي نه بلکې لور مې غواړم. د دې یو تار وښته په ټوله نړۍ نه ورکوم.

پلار مې ویل یوازې د یوه بنوونئي د جوړولو نیت مې لاره چې ماشومان زده کړ په کې وکړای شي. مور په سیاست او د زده کړو له پاره مبارزه کې له ګډون پرته بله لاره نه لرله.

پلار زیاته کړه:

- زما یوازینې موخه دا ده تر خپلې وسې به له خپلو ماشومانو او خلکو سره مرسته وکړو چې زده کړه وکړي. خو دا چې ستاسي نیمایي مشران دروغ وايي او نیم نور يې له طالبانو سره په خبرو اخته دي، بله لاره نه ده پاتې باید چې یو خوک خبرې وکړي.

خنگه چې کور ته ورسېدم خبره شوم چې په نسونئي کې يوه د له خبریالان غواړي مرکه راسره وکړي. له همدي امله مې باید وړ جامي اغوستې واي. لومړي مې فکر وکر چې باید نسلکې جامي واғوندم خو وروسته مې بیا تصمیم نیو چې د مرکې له پاره معمولي جامي مناسب دي. ځکه غوبنتل مې چې خلک مې تر دېره پیغام ته پام وکړي نه دا چې زما طاهري خبره د دوى ذهن واروی.

کله چې نسونئي ته ننوتم تولو خورلنيو مې چېغې کړل:
- حیرانونکې ده!

دوی يو خه پیسې ټولې کې وي او مانه يې مېلمستيا پړې جوړه کړي وه. یو لوی سپین کېک يې هم اخیستۍ و چې په خودرو يې پړې لیکلې و «تل بریالی اوسي..»

دا دېره په زړه پوري وه چې دوستانو مې غوبنتل د دې بریا خونې راسره ووبشي. زه پوهبدم چې که زمور له هرې ټولګیوالې سره يې کورنۍ مرسته کړي
وای، دوی هم په دې اندازه بریالی کېډې.
د کیک له خورلو وروسته مېرمن مریم وویل:

- نور باید درسونه ووایې ځکه چې د مارچ په میاشت کې آزمونې پیل کېږي.
خو دا کال په يوه دردونکي یادښت سره پاي ته ورسېد. د دالي له اخیستو خخه پنځه ورڅې وروسته مې ترور (خاله) ناخاپه په حق ورسېد. هغه تر اوسه پنځوسو کلونو ته هم نه وه رسېدلې خود شکر له ناروغۍ سره مخ شوې وه. ترور مې د تلویزیون په پرده په لاهور کې د يوه داکټر تبلیغات ويني، وروسته يې خپل خاوند اړ باسي چې هلته يې بوزي. مور نه پوهېرو چې داکټر مې ترور ته د خه پیچکاري ورکړي وه خو سمدلاسه بهوښه کېږي او له ژوند سره خدای په آمانې کړي. پلار مې ويل هغه داکټر طبی زده کړي نه لرلي یوازې خلک يې تېرویستل نو له همدي امله ده چې مور باید د بې سوادي په وړاندې مبارزه وکړو.

د هغې کال تر پایه مو دېږې پیسې ټولې کې وي. د پنځو سوو زرو روپيو په اندازه مو د لومړي وزیر، د پنجاب والي، د خیبر پښتونخوا والي، د سپند د

دولت، سرلښکر غلام قمر، سيمه يېزو پنځو قوماندانو هم د يوه لابراتورا او يوه کتابتون له پاره سل زره روبي راکړې. خو دا زما د مبارزي پاي نه و. او س مې هغه درسونه چې له تاريخ خخه زده کري و په ياد راول، دا چې پوڅ له بریا وروسته د خلکو له چور خخه خوند اخلي. ما هم نسبت خپلو داليو ته همداسي احساس لاره. هغه واره جواهرات و چې هېڅ معنى يې نه لرله. ما باید د دې بریا له پاره دېر فکر کړي واي.

پلار مې د داليو په پیسو زما د کوتې له پاره يو د خوب تخت او يوه الماري واخیسته، خه يې د مور د غائبونو په اېښودو ولګولې او په شنګله کې يې يوه نومره ځمکه هم پړې واخیسته. هود مو وکړ چې پاتې پیسې په اړو خلکو ووبشو. زړه مې غوبنتل د زده کړو له پاره بونست جوړ کرم. هماغه وخت مې چې ماشومان د خڅلوا په ټولولو ولیدل دا تصمیم مې ونیو. تر اوشه مې هم هغه موږک چې په خڅلوا کې ګرځبدل او هغه نجلی چې ککړ او جړ شوي وښتان يې وو له یاده نه دې وتلي. هغه وخت مو د یوویشت نجونو يوه ټولنه جوړه کړه. لومړیتوب مو د سوات نجونې، په کار بوخت او خڅلې ټولوونکي ماشومان و.

همدارنګه کله چې له ملکنډ خخه تېرېدو يوه نجلی مو ولیده چې مالټې يې خڅلواپ. په يوه سپین کاغذ يې په قلم کوم خه نښه کول ترڅو پلورل شوې مالټې حساب کړي، سره له دې چې لیک او لوست يې زده نه و. عکس مې يې واخیست او له خان سره مې ژمنه وکړه خومره مې چې له وس کېږي د نجونو د زده کړې له پاره به کار کوم. همدا زما مبارزه وه.

بَشْحَهُ وَ سِبْنَدُ

د نجمي ترور اونسکي روانې وي. دې تر دې وړاندې سبند نه و ليدلى. مور او کورنى مو په لويو ډبرو کېناستو. په داسي حال کې چې د عرب سمندرگي د مالګي تند بوی مو حس کاوه او بوله مو پام شو، يو لوی سمندرگي چې هېڅوک نه پوهبدل پاي يې چېرته دې. په هغې وخت کې زه ډېره خوشاله وم. وروسته مې ووبل:

- غواړم يوه ورځ له دې سمندر خخه واړم.
- ترور وپښتل:
- دا خه وايې؟

دا خبر يې داسي وکړه لکه د کوم ناشوني کار په اړه مې چې خه ویلي وي. د دي حقیقت د پیداکلو هڅه مې کوله چې ترور دېړش کاله د کراچۍ په ساحلې بنار کې ژوند کړي خو تر اوسيه يې هېڅ کله هم اقیانوس په سترګونه و ليدلى. خاوند يې هغه ساحل ته نه بوله، آن که ترور بهر وتلي واي هم به په لوحونه پوهبده څکه چې لیک لوست يې زده نه و.

په ډبرو ناسته وم او پوري غاړي ځمکو ته مې پام کاوه چې هلتنه بنځو آزاد ژوند کاوه. په پاکستان کې مو يوه لومړي وزیره لرله او په اسلام آباد کې مې هم له بنځو سره ليدلى و چې ډېر زحمت يې ويست، دلته حقیقت دا و چې زمور په

هېواد کې دېږي بشنجي تر نارينه و پوري تړې دې. د بېلګې په توګه مېرمن مریم یوه پوهه او پیاوړې بشنجه ده خو دې ته ناشوني ده چې زمور په ټولنه کې یوازې ژوند وکړي او کار ته لاره شي. دا باید له پلار، ورور او یا خاوند سره ژوند وکړي. په پاکستان کې که بشنجي وغواړو خپلواکې شو، خلک فکر کوي چې مور له پلارونو، ورونو او یا خاوند خخه سرځړونه کوو. خو په حقیقت کې داسې نه ده. مور یوازې غواړو د خپل ژوند د مهمو مسائلو له پاره په خپله تصمیم ونیسو، بشونځي ته لاري شو خو وکولای شو کار وکړو. د قرآن کريم په هېڅ خای کې نه دې راغلي چې بشنجه باید تر یو نارينه پوري تړې وي. دغه خبره له آسمانه نه ده راغلي چې یوه بشنجه دې خامخا د یوه نارينه اطاعت وکړي.

ناخاپه مې د پلار په آواز سره د خپلوفکرونو له نړۍ بهر شوم. هغه ووبل:

- لوري، د خه په اړه فکر کوي؟

څواب مې ورکړ:

- پلاره زړه مې غواړي له اقیانوس خخه واړم.

اتل ورور مې چېغې کړي:

- هېږي کړه. مور په ساحل کې یو زه غواړم په اونس سپرلې وکړم.

د سیند د دولت له اعلان وروسته چې د عمليات په سرک يې د یوه لومړني بشونځي نوم زما په نوم اړولي. مور د ۲۰۱۲ م کال په جنوري میاشت کې د جیو تلویزیون له خوا د مېلمنو په توګه کراچۍ ته لاړو. خوشال ورور مې تر اوسه هم د ابیت آباد په یوه بشونځي کې و نو له همدي امله له خوشاله پرته نوره ټوله کورنى کراچۍ ته لاړو. زه په لومړي خل په الوتكه کې کېناستم. سفر دوه ساعته و چې ماته عجیبه بنکارېده. که په بس کې کراچۍ ته راتلای لړ تر لړه دوه ورځې وخت يې نیوه.

په الوتكه کې مې پام شو چې ځینې کسان نه شي کولای خپلې چوکۍ پیداکړي څکه چې هفوی زده کړه نه لرله او په حساب نه پوهبدل. زما چوکۍ د کړکۍ تر ځنګ و چې کولای مې شول زمور غرونه او دښتې له لور ځایه ووینم.

خومره مو چې د جنوب په لور تګ کاوه سیمې وچې او سپېږي کېدې. دېر زرد سوات په شنو سیمو پسې خپه شوم. اوس مې کولای شول پوهه شم چې ولې زمور خلک کله چې جنوب ته د کار له پاره حې وايې چې مری ېې بايد د خپل وطن په سړه هوا کې خاورو ته وسپارل شي.

کله چې له هوايې دېر خڅه په ګادې کې د هوټل په لور تلو، د خلکو، کورونو او ګادو له ګنې ګونې حیرانه وم. کراچۍ د خاورې په کره کې تر تولو د دېر ګنې ګونې لرونکي بنار دي. دېره عجیبه ده ځکه کله چې د پاکستان بنسټ کېښوډل شو دي بندري یوازي درې سوه زره اوسېډونکي لرل. کراچۍ د پاکستان لوړۍ پلازمېنه وه چې جناح هم په کې ژوند کاوه، وروسته بیا په میلیونونو مسلمانان چې اردو ژې و له هندوستان خڅه کراچې ته د کدواالو په توګه راغلل خو په اوس وخت کې د شلو میلیونونو په شاوخوا کې نفوس لري، په واقعیت کې کراچې په نړۍ کې د پښتنو تر ټولو لوی بنار دي. سره له دې چې زمور له سیمې دېر لري دي، خو بیا هم له پنځو خڅه تر اوو میلیونو پوري پښنانه هلته د کار له پاره تللي دي.

له بده مرغه چې کراچۍ اوس د تاوتریخوالې په بنار بدل شوي دي او هر وخت د پښتنو او کدواالو تر منځ شخړې روانې وي. د کدواالو سیمې دېر پاکې او منظمې بشکاربدي خو د پښتنو سیمې ناپاکې او ګډې وډې وي. کدواال د «متحده قومي خوئښت» دلې پېروي کوي چې الطاف حسین ېې مشر دي او په لندن کې د تبعید په توګه اوسېږي او له خلکو سره د انټرنیټ له لاري اريکي نیسي. متحده قومي خوئښت دېر منظم دي او له یو بل سره دېر بنه اتفاق او اتحاد لري. د دوى خلاف مور پښنانه بیا یو لاس نه یو، ځینې مو د عمران خان پلوې دي ځکه چې هغه یو پښتون دي، ځینې مو د مولانا فضل الرحمن په لاره ځې ځکه چې د هغه ډله «د اسلامي عالمانو ډله» اسلامي ډله بلل کېږي. ځینې ېې د خلکو د ملي ګوند سیکولر پلوې دي، ځینې «د پاکستان د خلکو ګوند» چې د بې نظرې ګوند دي او یوه ډله ېې هم د «پاکستان د مسلمانانو

اتحاد» چې په نواز شریف پوري تراو لري پېرو دي. مور د سیند ټولنې ته لاړو چې ټولو غړو ېې وستایلم. بیا مو زما په نوم نومول شوي (ملاله یوسفزی، بسوونځي) په ګدون له خو بسوونځيو لیدنه وکړه. ما هلته د زده کړو د ارزښت په اړه خبرې وکړې. دوى ته مې د زده کړو تر خنګ د بې نظرې بوټو د ژوند په اړه هم خبرې وکړې ځکه چې هغه د دې بنار اوسېډونکې وه ومهې ويل:

- مور ټول باید یو بل ته لاسونه ورکړو او د نجونو د حقوقو له پاره مبارزه وکړو. زده کوونکو زما له پاره ترانې وویلې او زما یو نقاشي شوي تصویر ېې چې آسمان ته مې سترګې نیولې وي رانه دالي کړ. دا دېره عجیبه بشکاربده چې زما په نوم یو بسوونځي ثبت شوي، عیناً د ملالي میوندی په څېر چې په افغانستان کې ېې دېر بسوونځي په نوم ثبت شوي دي.

د بسوونځي په نورو رخصتیو کې مې له پلار سره تصمیم ونیو چې لري پرتو سیمې ته لار شو او له کورنيو او ماشومانو سره د لیک لوست په ارزښت خبرې وکړو. پلار ته مې ووبل:

- د ععظ کوونکو په ډول به زده کړه ورکړو. په هغې ورڅ مو وروسته عمه او خاوندې په ولیدل. هغوي په یوه دېر واړه کور کې ژوند کاوه، پلار مې هغه وخت کې پوه شو چې ولې ېې د پوهنتون د زده کړو په وخت کې د اوسېډو څای نه و ورکړې. په لاره کې «د رسول الله (ص) د عاشقانو» له واټ خڅه تبر شوو. هلته مې د سرک په سر د سلمان تاشير د وژونکي تصویر ولید چې په سرو ګلونو ېې پونسلی و په داسې توګه چې تا به ويل هغه یو سېپڅلۍ کس و، پلار مې دېر په غوشه شو. وېې ويل:

- په دې بنار کې دوه میلیونه کسان ژوند کوي. دومره خوک په کې نشه چې دا تصویر لاندې را وغورڅوي؟ مور په سېند او بازارونو ېې سربېره چې مور مې خوجوړ جامې په کې واخیستې باید له یوه بل مهم څای خڅه مو هم لیدنه کړې واي. هود مو وکړ زموږ د لوی

رهبر او هپواد د بنسټ اپښودونکي محمد علي جناح زیارت وکړو. له مرمر پېړو جوړه، دېړه آرامه او د بنار له ګنې ګونې لري ودانۍ و چې مور یې دې سپېڅلی ځای شمېرو، پې نظیره د لومړۍ وينا له پاره کله چې بېرته پاکستان ته راغله دې زیارت ته په لاره و چې بس یې وچاودېد.

ساتونکي خرګنده کړه چې د جناح جسد په لاندې مقبره کې تر یوه لوی روښانه چیني خراغ لاندې په خپله اصلی کوته کې نه دې. په اصل کې دې په لاندې پور کې د خپلې خور فاطمي له قبر سره نژدي چې دېره موده له ده وروسته مړه شوې پروت دې. تر خنگ یې زمور د لومړني لومړي وزیر لیاقت علی خان قبر دې چې هغه یې هم ترور کړي و.

بیا د یوې ودانۍ شاته لاپو هله مو د یوه وروکي موزیم ننداره وکړه. سپین د غاري دسمالونه مو ولیدل چې جناح به په پاريس کې جوړول، یوه جوړه درې توټه یې جامې چې په لنډن کې ورته جوړي شوې وي، د ده د ګلف لوبي لرگي او د سفر له پاره یو خانګري بکس چې د ده د خوښې د بوتونو په ګډون دوولس جوړه بوتونه په کې اپښي و. دېوالونه یې هم له تصویرونو دک و.

په یوه تصویر کې د پاکستان د جوړښت لومړي وړخې دې او دومره ډنګر دې چې بیخي د مړینې په حال کې بشکاري. پوستکي یې د کاغذ په خبر نازک بشکاربده. خو په هغې وخت کې ناروغۍ پږي زور و. جناح به هره وړ پنټلس داني سکرېت څکول. کله چې د برښانيابي هند وروستي واکمن لرد مونتبتن د هند په وېشلو سره د خپلواکۍ له پاره هوکره وکړه، جناح په سل او د سرو په سلطان اخته شوې و. وروسته یې وویل که پوهبدای چې جناح د مرګ په حال ناروغ دې، خامخا یې دغه هوکړه ځنډوله چې بیا به هېڅ کله هم پاکستان نه واي جوړ شوې. خنګه چې وراندوپينه کېدې جناح یو کال وروسته یعنې د ۱۹۴۸ م کال په سپتیمبر میاشت کې له دنیا خخه رحلت وکړ. له هغې درې کاله وروسته زمور لومړني لومړي وزیر هم ووژل شو. له هماغه وخته زمور هپواد بنه بخت نه لري.

هله د جناح ځینې مشهوري ویناوې ننداري ته وړاندې شوې وي. یوه وینا یې دا و چې په نوي پاکستان کې ټول خلک او ټول دینونه په ازاده توګه ژوند کولاي شي او هر څوک خپل دین ساتلای شي. په یوه بل ځای کې یې د بسخو د مهم رول په اړه خبرې کړي وي. زړه مې غوبنتل چې د د کور د بسخو تصویرونه ووینم. مېرمن یې زردشته و او په ځوانې کې وفات شوې و. یوازې دینا لور یې ژوندې و چې په هندوستان کې یې له یوه زردشتی سره واده کړي او هله ته اوسپېږي. د دوى دا دول واده د مسلمانانو له نوي ځنمکې سره په تکر کې و. دینا اوس په نیویارک کې اوسپېږي. هله مې چې خومره عکسونه ولیدل یوازې د فاطمي خور یې و.

د ده د ویناو لوستل او مقبرې ننداره یې دې سخت کار و، فکر کوم که جناح همدا اوس په پاکستان کې شته واي دېر به ناهیلې شوې واي. ده به خامخا ويلى واي چې دا هغه پاکستان نه دې چې ما یې هيله کوله. ده هيله لرله چې مور خپلواک او پر یو بل زړه سوی ولرو. ده غوبنتل چې په دې هپواد کې دې د هر دين او باور خلک په خپلواکه توګه ژوند وکړي.

له پلاره مې وپونتل:

- که خپلواک شوې نه واي او تر اوسيه هم د هندوستان یوه برخه واي آيا وضعیت به تر دې هم نه واي بنه شوې؟

د پاکستان د بنسټ تر اپښودو مخکې د مسلمانانو او هندوانو تر منځ نه ختمېدونکي مبارزه روانه و. وروسته سره له دې چې یو خپلواک هپواد شوو بیا هم جګړه روانه و خو دا څل د پښتنو او کډوالو سني او شيعه ګانو تر منځ و. زمور څلور ایالتونه تل په جګړه کې بشکېل دي. سنیان تل د بېلتون خبرې کوي، په بلوچستان کې هر وخت جګړه روانه وي خو په اړه یې معلومات نه وړاندې کېږي ځکه چې دېره لري پاتې سیمه ده. آيا دا ټولې جګړې په دې معنۍ دي چې هپواد مود دویم څل له پاره سره ووېشو؟

کله چې له هغه ځایه را ووتو د موزیم په دروازه کې یو کس له بېرغونو سره ولار و

او شکایت بې کاوه. دوى راته وویل چې زې بې سراییکي^(۱) ده په جنوبی پنجاب پورې تراو لري. دوى د یوه بېل ایالت غوبنتونکي دې.

د جگړې له پاره زمور د خلکو تر منځ دې مسائل شته دي. دېر خلک واي چې هندوان، مسيحيان او یهودان زمور دوبمنان دي، نو دا مور مسلمانان ولې له یو بل سره په جګړه بوخت یو؟ زمور خلک سرغونه کړي. د دوى لویه اندښنه له اسلام خخه دفاع ده. او د طالبانو په خبر خلکو له خوا چې قرآن د خپل خان له ګټې سره سم تفسيري بې لاري شوي دي. مور باید ګتورو خبرو ته پاملننه وکړو. زمور د هبواو دېری خلک بې زده کړې دي، ځینې بې هم د زده کړو وس نه لري. مور په داسي یوه هبواو کې ژوند کوو چې شوونځي سوزوي. یو پاکستانی لړ تر لړه یوه ورڅه هم د وزلو د خبر له اورېدو پرته نه شي بېګا کوي.

یوه ورڅه د شهلا انجم په نوم یوه نجلۍ زمور هوټل ته راغله. دا یوه پاکستانی خبریاله وه چې په الاسكا کې بې ژوند کاوه. شهلا وروسته له دې چې زمور مستند فلم په نیوبارک تایمز وېپیانه کې ویني، له مور سره د لیدو هود کوي. هغې خو دقیقې له ما او وروسته مې بې له پالر سره خبرې وکړې. ناخاپه مې پام شو چې په سترګو کې اوښکې دنډ ولاري دي. بیا بې زما له پالره وپونټل:

- آیا پوهېږي چې نن طالبانو دا بې گناه نجلۍ ګوابنلي ۵د؟

مور نه پوهېدو چې د خه په اړه خبرې کوي، دې مور ته په وېپیانه کې وښوده چې طالبانو په هغې ورڅه دوي مېرمنې ګوابنلي وي، یوه فعاله مېرمن شاد بېګم وه او بله زه ملاله وم.

دوى ویلی و چې دا دوه بشې بې دینې خپروي نو باید چې ووژل شي. ما باور ونه کړ ځکه چې په انټرنیټ کې دېر داسي مسائل خپرېږي، نو بیا مې هم له ځانه سره فکر وکړ چې دا خبره به رښتیا وي ځکه چې له بل ئای خخه خپره شوې ۵د.

^(۱) سراییکي له هندو آربابي ژو خخه ده چې ویونکي بې په پاکستان او هند کې دي. سراییکي د پنجابي ژې له کورنې خخه ده.

د هغې ورځې په مازیګر هغې کورنې چې د وروستي میاشتې له آتلسم راهیسې بې زمور په کور کې ژوند کاوه، له پالر سره اړیکه ونیوه. د دوى پخوانی کور د خاورو بام لاره چې د باران په وخت کې به خڅبده او مور دوه اضافې کوتې لرلې چې دې کورنې ته مو په دېرہ لړه کرایه ورکړې وي او اولادونو بې زمور په شوونځي کې وړیا درس وايه. درې اولادونه بې لرل چې دېرہ مینه مې ورسه لرله او هر وخت به مو په بام د پولیس او غلو لوړه کوله.

په اړیکه کې مې بې پالر ته ویلی و چې پولیس بې کور ته ورغلې چې آیا زمور کورنې کوم چا ګوابنلي؟ کله مې چې پالر دا خبر واورېد د پولیسو له منشر سره بې اړیکه ونیوه، هغه هم له پالر دا پوښته وکړه.

پالر مې ځواب ورکړ: «آخېر ولې، آیا تاسې ته کوم خبر رسبدل؟» وروسته د پولیسو مشر له پالر خخه غوبښته وکړه کله چې سوات ته لار شي له هغه سره ووینې.

له هغې وروسته مې پالر ناکراره و د کراچې له بنیاره بې خوند نه شوای اخیستي. پالر او مور مې دېر پرېشانه بنکارېدل. مور مې تراوسه د خپلې خور په ګم کې وه، خبره پرېشانوونکې وه دوى ته مې وویل:

- تاسې پرېشانه یاست خو ماته نه وايې.

وروسته بې د هغې ټیلفونې اړیکې په اړه راته وویل دوى په دې ګوابنونو باور کړې و خو ما هېڅ کله هم وېرنه لرله، ځکه ټول پوهېږي چې آخېر به یوه ورڅه مړه کېږو. داسي مې احساسوله چې خوک له مرګه تښتېدي نه شي، که هغه د سلطان د ناروغۍ او که د طالب له لاسه وي. له همدي امله ده چې باید ټولې غوبښتنې مې عملی کرم.

پالر مې وویل:

- لوري، دا به بنې وي چې د خه وخت له پاره مبارزه ونه کړو او هر څه ناليدلي وبولو.

څواب مې ورکړ:

زه ملاله يم | ۲۳۸

- شه دول؟ تاسي يوازيني کس وئ چې ويل مو که په کوم خه له خپل روح خخه
دېر باور ولرو، که ژوندي نه و هم غړ مو اوربدل کېږي. مور له مبارزي خخه لاس
نه شو اخيستي.

خلکو به هيله رانه کوله چې په مهمو پښنو کې وينا وکړم. دوي ته خه دول ووايم
چې د امنيتي ستونزو له امله خبرې نه شم کوي؟ دا کار مو د مغورو پښتنو په
څېر نه شوای کولای. پلار مې هر وخت وايي چې د پښتنو په وينه کې اتولی
نځښتې ۵۵.

هغه وخت مو په له غمه ډک زړه بېرته سوات ته مخه کړه. کله مې چې پلار
پوليسو ته لار، هغوي زما په اړه یوه دوسیه ورته بنوډلي وه. دوي ويلی و چې زما
 ملي او نړیوال شهرت د طالبانو پام را اړولی دی او باید چې زما ساتنه وشي.
هغوي خو ساتونکي راته ومنل خو د پلار خوبنه نه وه. د سوات ډپرو مشرانو
ساتونکي لرل خو سره له دې هم وژل شوي او د سوات والي هم د خپل
ساتونکي له خوا وژل شوي و. پلار له ځان سره دا فکر هم کړي و چې د پوچ
ساتونکي به د زده کوونکو کورني پړشانه کړي، زړه یې نه غوبنتل چې د نورو
ژوند له ګوانې سره مخ کړي. پخوا به چې پلار وګوښل شو ده به ويل:

- پړپردئ چې ما ووژني، يوازې زه به ووژل شم.

د همدا راز د سيمه يېز پوچ له ډګروال سره هم ولidel. هغه ويلی و چې که د
اېت آباد په پوهنتون کې وم نو امنيت مې خوندي کېدای نه شي او که چېږي
په سوات کې له مبارزي لاس واخلم نو هېڅ ستونزو به جوړه نه شي. له همدي
امله کله چې د خيبر پښتونخوا حکومت وړاندیز راته وکړ چې د سولي سفیره
شم، پلار مې ويل نبه به دا وي چې دا وړاندیز رد کړم.

له هغې وروسته به مې د شپې له خوا د انګر دروازه کلکه تړله. مور به مې پلار ته
ويل:

- دا له خطر وېړېږي.

پلار ډېر اندېښمن و، هره شپه به یې راته ويل چې د کوتې پردي دې مه پورته

زه ملاله يم | ۲۳۹

کوه، خو مايه نه منله.

ورته ومي ويل:

- پلاره ډېره عجېبه ۵۵. مور د طالبانو په وخت کې خوندي و خو اوس چې
طالبان تللي امنيت نشته؟!

څواب ېې راکړ:

- هوکې ملاپي، اوس طالبان يوازې زمور له پاره دي. زما او ستا په خېر کسانو له
پاره چې مبارزه کوي. د سوات خلک ګاډي چلوونکي او هتيوال ټول خوندي
دي. دغه طالبي څواک بوازې د څانګړو کسانو له پاره دي، چې مور هم په دي
څانګړو کې شمېږيو.

همدا موضوع لامل شوه چې له درس سره مې مينه لړ شوه. د مارچ د میاشتې د
آزمونې پایلې خوشاله کوونکې نه وي زه په کې دویم نومره شوم.

د طالبانو شخصي دلي

منيبي ته مې ووبل:

- که فرض کړو چې د مېښې او لبوه فلم دی او مور هم په خنګل کې خو وينې خښونکي يو.

ښوونځي په مرغزار کې زمور لپاره مېله جوړه کړي وه. شنه او نسلکي دره ده چې دېره سره هوا لري، يو لور غرېي خنګ کې پروت دی او د شنو او رنبو او بو سېند لري. په خنګ کې يې د سېپني ماني هوتيل دی چې په اوږي کې د والي د اوسبډو ځای دی.

له آزمونيو يوه میاشت وروسته ۵ ۲۰۱۲ م کال د اپرېل میاشت وه ټولو د خوشالۍ او آرامۍ احساس کاوه. زمور په دله کې اویا نجونې وي. مور، پلار او ښوونکي مو هم راغلي وو. پلار مې درې دینا گادې کرايه کري وو خو بیا هم اضافي ځای نه. له همدي امله زه، منيبي او درې نوري نجونې د ښوونځي په بس گادې کې پورته شوو. سره له دې هم موږ دک و خکه چې د چرګانو د غونبوي لوی لوښي، وریجي او نور وسائل مو د گادې په غولي اېښي وو. لاره یوازې نيم ساعت وو خو دېره په خونسې تبره شوو په لارو به مور نجونو سندري ویلې. په هغې ورڅه منيبي دېره نسلکي شوې وو، پوست یې دېر څلپدونکي شکار پده.

پوښته مې تري وکړه:

- مخ په کومو کريمو غورووي؟

څواب یې راکړه:

- همهه کريم چې ته یې کاروې.

زه پوهېدم چې حقیقت یې ونه وايه، بیا مې ورته ووبل:

- نه داسي نه ده، ته زما تور رنګ وګوره او ستا پوستکي خومره بنایسته دی.

سپینه ماني مو ولیده، هغه کوته چې ملکه په کې اوسبډه او له ګلونو دک باgone نه مو ولیدل خود والي کوته مو ونه لیداي شوای خکه چې هغه سېلاپ ورانه کړي وو.

لړ وخت مو په شنه چمن کې قدم واهمه، عکسونه مو واخیستول او د سېند په غاره مو د او بو شنل وکړل چې د او بو خاځکي د لمړ په رنا کې دېر بنایسته څلپدل. تر غره لاندې يو آبشار و چې مور یې خو دقیقې په غاره په لویو دبرو کېناستو او د او بو زړه وړونکي غړ ته مو غور ونیو چې ناخاپه منيبي بیا هم ماته او به وشنلاني. له منيبي مې هيله وکړه:

- بس دي چې بیا به مې ټولې جامې لندي شي!
له دي وروسته مې له دوو نجونو سره چې له منيبي سره جوړي نه وي قدم واهمه، دوي زه نوره هم منيبي ته تحریک کرم چې دا زما او منيبي تر منځ د یوې بلې شخري له پاره یوه مقدمه وه. کله چې پورته د غره ډډي ته پورته شوو غرمني تیاره وه. زمور ګادې چلپونکي عثمان بهائي جان د تل په خبر له مور سره ټوکې وکړي دېر یې وختنولو. مېرمن مریم خپله نوې زېړېډلي ماشومه حنا او دوه کلنې لور یې د ناوي په خبر بنایسته او دېره شوخه وه هم له خانه سره راوستې وه. د غرمي ډودي مو دېره بې خونده وه. کله چې د ښوونځي همکارانو د چرګانو د پخولو له پاره په اور کړايې کېښوده وېږي وېږي چې دا چرګان د ټولو له پاره نه بس کېږي نو باید چې يو خه او بهه ور واچوې. د ډودي له خورلو وروسته مو ووبل چې دا مو د ژوند تر ټولو بدنه غرمني وه، خکه چې قابونه له او بو دک و یوې نجلې ووبل:

- په قاب کې مې آسمان بنکارېدہ.

پلار مور د ټولو نورو سفرونو په خېږي ګوندي. ته بولو چې د ورځي د یادښتونو په اړه مو خبرې وکړو. دا خل د بحث موضوع ډودي وه چې پلار مې دېر د شرم احساس کاوه.

د سبا ورځي په سهار د ښوونځي يو کارکوونکي د سهار د چای له پاره له شيدو،

دودى او چرگ له هكىي سره كور ته راغئ. د كور دروازه هر وخت پلار خلاصوله
ئىكە چې بنخې بايد په كور كې د ننه واي. هغه كس ووپل چې هتى پلورونكى
يو ليك وركرى دى.

كله چې پلار ليك ولوست، زنگ يې والوت. مور ته يې ووپل:
- زما خدايە، دا خو زمور د بنوونئى په ضد وپروونكى تبلىغ دى!
مور ته يې په لور غې ليك ولوست:
«مسلمانو ورونى،

د خوشال په نوم بنوونئى د نادولتى ادارو د يوه غېي په واسطه (زمور په هېواد
كې نادولتى سازمانونه د مذهبى خلکو په وړاندې دې بد نوم لري نو له همدى
امله دا لاره د خلکو د غوسې د پارولو له پاره ووه). اداره كېري: چې د فساد او
فحش مرکز دى. د پيغمبر^(ص) حدیث دى كه کوم حرام عمل مو په خپلو سترگو
وليد په خپله يې د بندولو هڅه وکړئ او كه چېري مو يې توانايي نه لرله بايد
چې نورو ته ووايئ. زه د دي بنوونئى له مدیر سره هېڅ ستونزه نه لرم خو
ستاسي تر غورونو د اسلام خبره رسوم. دغه بنوونئى د فساد او فحشا خاي دى
دوی د مېلي له پاره د بنوونئى نجوني بېلابېلو خایونو ته بیايني. كه دا بنوونئى
بند نه كړئ نو د قيامت په ورڅ به الله پاك ته خواب واياست. کولاي شئ د
سپينې مانۍ هوتيل ته لار شئ، د هوتيل له مدیر وپونستئ چې دې نجونو هلته
څه کول.»

پلار مې ليك په ځمکه كېښود وې ويل:
- هېڅ لاسليک نه لري يې نومه دى.
تول وېرېدلي و.

پلار ووپل:

- هغوي پوهېږي چې هېڅوک هم د هوتيل له مدیر پونستئه نه كوي. خلک به
يووازې يوه بدہ پېښه تصور كېي.
مور يې په خواب كې ووپل:

- زه پوهېږم چې هلته شه تېر شول. نجونو کوم بد کار نه دى كېي.
هغه وخت مې پلار د ماما له زوى خانجي سره اړيکه ونيوه چې تري وپونستي، دا
ليک يې خومره خپور كېي دې چې بد خبر يې تري واورېد. دوى دا ليک په ټولو
سيمو کې خپور كېي و. سره له دې چې دېرو هتى والو هغه نه واخيسىتى او يَا
يې بېر غورځولي و. دوى د همدى موضع په اړه له مسجد سره مخامنځ لوی
پوستر هم بند کېي و.

په بنوونئى كې مې تولګيوايې وېرېدلي وې او پلار ته مې يې ووپل:
- بساغلية، زمور د بنوونئى په اړه دېري بدې خبرې كوي، زمور پلرونې او ميندي
به خه وايي؟

پلار مې تولې نجوني انګر كې راغوندي کېي او پونستئه يې وکړه:
- ولې وېرېدلي باست؟ آيا ستاسي تګ د اسلام خلاف و؟ آيا بد اخلاقې مو کېي؟
نه، تاسي یوازې د اوبو شنل کېي او عکسونه مو اخيسىتى دې. نو هېڅ کله هم
مه وېرېرئ. دا د فضل الله د کسانو تبلیغات دې. دا ستاسي حق دې چې د
هلکانو په خېر آبشارونه او ځنګلونه ووینې او خوشالي وکړئ.

پلار مې د يوه زمري په خېر خبرې کولې، خو زه يې په پېښانې پوهېدم چې
هغه وېرېدلي و. د يوې نجلۍ ورور راغئ او خپله خور يې له بنوونئى وویسته،
سره له دې هم مور پوهېدم چې دا د شخري پاي نه دې. له يوه لنډمهال وروسته
مور ته ووپل شول چې يو کس د سولې له پاره د اسماعيل خان دره په پښو
وھلې او دلته مېنګوري ته راخې، مور يې نېه راغلاست وېلوا ته هود وکړ. په لاره
کې کله چې د هغه ليدو ته ورتلو، په لاره کې مو يوه لنډې ونې کس ولید چې
مور ته يې خېر راکړ:

- له هغې لارې مه ئې. هلته يو ځانمرګي برید کوننکى دې.
مور ژمنه کېي وو چې له هغه سره وګورو، نو له همدى امله مو له يوې بلې لارې
حرکت وکړ، د هغه په غاړه کې مو يوه کېي ګل واچاوه. وروسته مو دېر زړ د کور
په لور حرکت وکړ.

د هغې کال په پسربۍ او دوبې کې عجیبې پښنې کېدې. هر وخت به زموږ کور ته ناپېژاندې کسان راتلل او زموږ د کورنې په اړه به یې پونښنې کولې. پلار وویل چې هفوی د اطلاعاتي ادارې کسان دی. د کتنو شمېر ورئ په ورئ دېبرېد. په ځانګړې توګه کله چې پلار او د سوات قومي جرګې زموږ په بنوونځي کې یوه غونډه وکړه چې د مېنګوري د خلکو او له ټولنې خخه د دفاع ټولنې له پاره د پوئ د پروګرامونو په اړه د شپنیو گرځیدو په اړه شکایت وکړي. پلار وویل:

- پوچ وایي هېڅ خطر نشته، نو بیا د شپې گرځیدو ته خه اړتیا لري؟
وروسته مو د پلار د یوه ملګري په ملاتړ چې د بنځو له حقوقو خخه د دفاع یوه نادولتي اداره یې اداره کوله په بنوونځي کې د ماشومانو له پاره د نقاشي یوه سیالي جوړه کړه. دغې تصویرونو جنسی برابري او یا هم د بنځو په وړاندې تاوتریخواли خلکو ته بنوو. د هغې ورځې په سهار زموږ بنوونځي ته له اطلاعاتي ادارې خخه دو ه کسان راغل چې له پلار سره مې وویني. وروسته یې له پلاره پونښتل:

- ستاسي په بنوونځي کې خه کيسه ۵۵
خواب یې ورکړ:

- دا یو بنوونځي دی. موږ د نقاشي یوه سیالي جوړه کړي وه، لکه د وینا کولو، پخلي او مقاله ليکنې سیالي.

هغه دو ه کسان دېر په غوشه شول. پلار هم دېر په غوشه او وېږي ویل:
- تول خلک ما پېژني او پوهېږي چې زما کار خه دی. تاسې ولې خپل کار نه ترسره کوئ او په فضل الله پسې نه خئ؟ ولې هغه کسان نه نیسي چې لاسونه یې د سوات د خلکو په وینو سره دي؟

د وکيل خان په نوم یو کس چې د پلار مې ملګري د هغې کال په روزه کې یې له کراچې خخه د بې وزلو له پاره جامې را ولېږلي او له موږ یې د وېشلو هيله وکړه. وروسته یوه لوی تالار ته لاړو چې هلتنه یې وزلو خلکو ته ووپشنو. د جامو له وېش مخکې هلتنه د اطلاعاتي ادارې کسان راغلي او پونښنې یې وکړه:

- خه کوئ؟ دا جامې چا راوړې دي؟
د جولای میاشتې په دوولسمه خوارلس کلنې شوم چې په اسلام کې د بلوغ دورې ته تلل بلل کېږي. زما د زېږبدو په ورخ خبر راغئ چې طالبانو د سوات د یوه هوتل مالک چې د سولې په جلسه کې یې گدون کړي و ۋېلى دی. هغه د مېنګوري په بازار کې د خپل کور په لور روان و چې حمله پري شوې وه.

خلک یو خل بیا هم په انډښنې کې و نه چې طالبان بیا راشی. په داسې حال کې چې د ۲۰۰۸ او ۲۰۰۹ م کلونو په بهير کې د تولو خلکو ژوند له گوانين سره مخ و. دا خل گوانښونه داسې خلکو ته متوجه و چې د ملېشو یا طالبانو په ضد یې خبرې کولې.

د پلار ملګري هدایت الله وايې:
- خنګه چې موږ د طالبانو په اړه فکر کوو، داسې منظمه دله نه ده. دا د فکر یو دول دی او د فکر دا ډول د پاکستان په ټولو سیمې کې شته دی. هغه کسان چې له امریکا، د پاکستان له دولت او انگربزانو له قوانینو سره مخالف دي د طالبانو تر اغېزې لاندې دي.

د اګستې د درېېمي ورځې مازېګر و چې د محبوب په نوم د جيو تلویزیون یوه خبریال زما له پلار سره اړیکه ونیوله. هغه مې د پلار د ملګري زاهد خان چې د هوتل مالک و او په ۲۰۰۹ م کال کې حمله پري شوې وه، د خورزوی و. خلکو به هر وخت ویل چې پر زاهد خان او زما پر پلار دواړو به طالبان حمله وکړي او وې ۋېل شي. دوی نه پوهېدل چې خوک به تر نورو مخکې ۋېل کېږي. محبوب مې پلار ته وویل چې ماما یې د مابنام لمانځه ته مسجد ته روان و چې په لاره کې ڏزې پري وشوې.

پلار مې چې کله دا خبر واوردې ويې ویل:
- دا خل یې زه په غېشي ووېشتمن. باور لرم چې په دې پسې کس به زه وم. له پلاره مې هيله وکړه روغتون ته لاړ نه شي، ځکه چې ناوخته و او کومو کسانو چې په زاهد خان حمله کړي وه کېدای شي اوس د ده په انتظار وي. خو ده

وویل که هلتہ لار نه شم بیا به مې خلک دارن وویلی. خو تنو سیاسی فعالینو پلار ته وړاندیز کړي و چې دوی ته انتظار شي خو ټو خای لار شي خو پلار فکر کاوه چې که دوی ته انتظار شي ناخته به شي له همدې امله بې محبوب ته زنگ وواهه چې له هغه سره ټو خای روغتون ته لار شي. مور مې هم لوی خبتن ته په دعا لاسونه پورته کړل.

کله چې پلار روغتون ته رسپری هلتہ د شورا یوازې یو غړی شتہ دي. له زاهد خان څخه په پرلپسي توګه وینه روانه و چې د ډیرې سپین رنگ بې په سور رنگ اوښتی و خو هغه نېک بخته و. حمله کوننکي له نزدې خایه د تیانچې درې دزه پې کړي و. په همدې حال کې زاهد خان د هغه د لاس په نیولو توانېږي او له یوې مرموی پرته چې په ورمېږي لګېږي او له پوزې بې وزی نورې مرموی خطا چې. وروسته د د په یاد ورغلل چې یو د ټیټې ونې منظم او موسک ځوان بې په مخ کې درېږي، ده ویل چې هغه کس مخ هم نه و پېچلې. له دې پېښې خوخت وروسته زاهد خان بیا هم د تېر په څېر مسجد ته ئې ځکه چې فکر بې کاوه نور به له خطر سره نه مخ کړي.

پلار مې له دې پېښې وروسته خپل ملګري زاهد خان ته د بنې روغتیا دعا وکړه او له رسنیو سره بې په مرکه کې وویل:

مورد په دې نه پوهېږو چې په زاهد خان ولې حمله وشوه په داسې حال کې چې دولت د سولې او امنیت د خوندیتوب دعوه کوي. دا له پوچ او حکومت څخه یوه لویه پونښنه ۵۵.

خلکو مې پلار ته خبر ورک چې له روغتون څخه ولاړ شي دوی ورته ویل: ضیاءالدینه نیمه شپه ده او تاسې تراوشه دلتہ یاست. نور هم خان له ګواښ تاسې هم د زاهد خان په اندازه له ګواښ سره مخ یاست. نور هم خان له ګواښ سره مه مخ کوي.

په پای کې بې زاهد خان د عملیاتو له پاره پېښور ته ولپرداوه او پلار هم بېرته کور ته راغئ. زه لا ویده شوې نه وم ځکه چې ډېره پرېشانه وم. له دې پېښې

وروسته مې یو اهل بیا هره شپه ټول ټلفونه دویم څلې کتل. هر وخت به د کور ټلیفون ته زنگ راته او پلار ته به بې ملګرو خبر ورکاوه چې په دې پسې کس به تاسې یاست. هدایت الله لومړی کس و چې ټلیفون بې وکر او پلار ته بې خبر ورکړ:

- د خدای له پاره پام کوه. کبدای شي په دې پسې تاسې په نښه کړي. هغوي د جرګې په ټولو غړو حملې کړي دي. ته د دلې وياند بې، تاسې به هېڅ کله هم ژوندي پري نه بدې.

پلار مې باوري شو چې کبدای شي طالبان یې ووژني، خو بیا بې هم د پولیسو ساتونکي ونه منل. پلار وویل:

- که ستاسي ساتونکي دلتہ ولیدل شي، طالبان به له کلاشینکوف او یا هم ځانمرګو برید کونکو څخه کار واخلي چې له امله به بې ډېر کسان ووژل شي. خو له ساتونکو پرته به یوازې زه ووژل شم.

هغه آن نه غونښتل چې سوات پرېږدي. زما له مور څخه بې ووښتل:

- چېرته تلای شو؟ زه سيمه پرېښودی نه شم. زه په سوات کې د سولې د نړیوالې ټولنې ریيس، د مشرانو د شورا وياند، د سوات د خصوصي بنوونځيو د ټولنې ریيس، د خوشال بنوونځي مدیر او د څلې کورنۍ مشریم.

د د یوازېنی احتیاطي اقدام دا و چې ورځنې پروګرام بې بدل کړي. یوه ورڅ به لومړنۍ بنوونځي، بله ورڅ د نجونو بنوونځي او بله ورڅ به د هلکانو بنوونځي ته تلو.

زما ورپسې فکر و، هر خای به چې روان شو خلور پنځه څله به بې په کوڅه کې پورته او بنکته کتل.

له دومره ګواښونو سره سره مې پلار او ملګرو بې خپل فعالیتونو ته ادامه ورکوله، هر وخت به بې مطبوعاتي او نقدي مرکې لرلې، دوی به پونښل:

«که چېږي په سيمه کې سوله وي، نو بیا ولې په زاهد خان حمله وشوه؟ له هغې وخت راهيسي چې دوبيم څلې سوات ته تللي يو په پوليسي او پوئه هېڅ حمله نه ده شوي. يوازي په سوله غونښتونکو او ملکي خلکو حملې کېږي.» د سيمه ييز پوئه قوماندان دېر پربشانه وویل: «په مېنګوره کې هېڅ ترورېست نشته»

هغه ويل چې زاهد خان د مال او پانګې په سرد شخړې له امله ویشتل شوي و. زاهد خان په روغتون کې دوولس شې تېږي کړي، د پوزې د رغبدو له پاره له پلاستيکي جراحۍ وروسته، د دي له پاره چې په بشپړه توګه روغ شي يوه میاشت يې په کور کې آرام وکړ. خو هغه غلې نه و. له دي وروسته نور هم زپور شو.

په دي وخت کې يې په اطلاعاتي اداره پسې ډېرې خبرې کولې ځکه چې پوه شوي و چې هغوى د طالبانو ملاتې کوي. خپل نظر به يې ورڅاپو ته لیکه چې دا تېږي جګړې ټولې تمثيلي وي: «زه پوهېږم چې په ما چا حمله وکړه. خو په يو څه چې بايد پوه شو هغه دا دي چې پر مور دا ملېشې چا تپلي دي.»

هغه غونښته وکړه چې د محکمي رسیس دې يو کمیسیون جوړ کړي او ارزونه دي وکړي چې درې ته طالبان چا را وستلي وو. وروسته يې پر ده د حمله کوونکي کس تصویر په بشپړه توګه رسامي کړ، وېږي ويل دا کس مخکې تر دي چې بل کس ووژني بايد چې نیویل شي خو پوليسيو يې د نیویلو له پاره هېڅ هم ونه کړل.

پر ما د گواښونو تر خپرېدو وروسته مې مور نه غونښتل چې چېږته پلې لاره شم. له همدي امله له دي وروسته د بنیونځي په ون ګادې کې کور ته راتلم، سره له دي چې تر کوره پوري يوازي پنځه دقیقې لار وه. چلدونکي به زمور د کوڅې د زینو تر خنګ له ګادې بنسکته کولم. ګاونډیو هلکانو به تر کوره هر وخت تنګونکې خبرې راته کولې. د دوى په منځ کې د هارون په نوم هلک و چې له ما یو کال مشر بنسکارېده او زمور په کوڅه کې اوسبدې. په ماشومتوب کې به مو

له یو بل سره لوې کولې خو وروسته چې لړ لوې شوو ويل يې چې مينه را سره لري. خو خه وروسته يې کور ته د سفینې له خپلوانو يوه بنایسته نجلی راغله چې بیا پر هغې مین شو. کله چې هغې نجلی هارون ته وویل چې دا مينه نه ورسره لري، دوبيم څلې يې زما خوا ته پام واپاوه. وروسته د هارون کور له دي کوڅې کډه وکړه او په کور کې يې مور ځای په ځای شوو. هغه وخت هارون د پوئه د افسري پوهنځي ته لاپ.

خو په رخصتيو کې يې کور ته راغې، يوه ورڅه کله چې له بنیونځي راتلم وې لید چې په کوڅه کې اشارې راته کړي. وروسته په ما پسې شو او يوه پابه کاغذ يې زمور په دروازه کې راته کېښود، له يوې ماشومې مې وغونښتل چې کاغذ راته راوري. ليکلې يې و: «ته اوس مشهوره شوي يې خو زه تر اوسيه هم په تا مين يم او پوهېږم چې درباندي ګران يم. دا مې د ټلېفون شمېره ده. اړیکه را سره ونیسه.»

هغه پابه مې پلار ته ورکړه چې دېر ورسره غوسيه شو. وروسته يې هارون ته غړ وکړ ورته وېږي ويل چې له دي کاره به يې پلار خبر کړي. دا وروستي څل و چې هغه مې ولید. خو له دي وروسته به د کوڅې نور هلکان نه راته درېدل خو يو هلک چې د اتل د لوبو ملګرۍ و، هر وخت به چې له کوڅې تېږیدم په لوړ غړ به يې چېغې رايسي وهلي: «هارون خنګه دي؟» يوه ورڅه پربشانه شوم له اتل مې وغونښتل چې هغه هلک کور ته راولې. په هلک دومره غوسيه شوم او چېغې مې پري ووهلي چې بیا يې هېڅ کله دا کار ونه کړ.

دا کيسې مې منبيې ته وکړي. هغې له هلکانو سره د اړیکو په اړه دېر پام کاوه څکه چې ورونو به يې هر وخت خارله. هغه وخت يې اوږده ساه واخیسته او وېږي ويل:

- کله داسي فکر کوم چې په سوات کې تر نجلی کېدو د خلکو د وینو څښل آسانه ده.

مې کاوه چې له شا خخه د چا د پېنبو غړ اورم يا مې فکر کاوه چې د کوم چا سیوری وینم.

ما مې د پلار پر خلاف ډېر پام کاوه. د شپې به تر هغې وښنه وم خو پوري مې چې ورونيه، پلار او مور، هغه بله کورني چې له مور سره يې ژوند کاوه او له کلې راغلي مبلمانه به ټول نه و ویده شوي. بیا به مې ټول قلفونه او دروازې له سره دویم خلې کتلي. انګړه به لارم لویه دروازه به مې وکته چې سمه بنده ده کنه. ټولې کوتې به مې کتلي، زما کوتې تر نورو مخکې ده او تر ټولو ډېرې کړکۍ لري، ټولې پردې به مې پورته کولې چې بھر هر خه ولیدي شم. سره له دې چې پلار مې دې کار نه نه پربینو، خو ما خواب ورکاوه:

- که هغوي غوبنتي ما ووزني په ۲۰۰۹ م کال کې يې وزلم.

دې ته په اندېښنه کې وم نه چې کومه زينه زما د کوتې کړکۍ ته کېږدي او بیا مې د کوتې هنداره ماته کړي او کوتې ته راشي.

د شپې به مې تل دعا ويله. طالبان فکر کوي چې مور مسلمان نه يو خوتبرو ملي دې. مور تر دوی ډېر په خداي^(ج) باور او ايمان لرو چې مور به وساتي. هر وخت به مې آيت الکرسی ويله، حکه زه باور لرم چې که دا آيت د شپې درې خله ولومنو خداي^(ج) به د کور ټول اوسبېدونکي د شیطاناونو له وسوسې وساتي، که پنځه خله ولوستل شي نو کوڅه به مو هم خوندي وي او که اووه خله ولوستل شي ټوله سيمه به وساتل شي، له همدي امله به ما دا آيت شريف اووه خله او يا هم له دې ډېر تلاوت کاوه.

وروسته به مې له الله^(ج) سره راز او نياز کاوه: «لویه خدايه! له مور ټولو زما مور، پلار، ورونيه او ټول سوات ساتنه وکړي».

هغه وخت به مې تکراروله: «نه، له ټولو مسلمانانو. نه، نه یوازي مسلمانان بلکې د نېړۍ له ټولو انسانانو ساتنه وکړه».

د آزميونو په مهال به مې تر بل هر وخت ډېرې دعاوې ويلې. په دې ورخو کې ما او خورلنيو مې ټولو پنځه وخته لمونځ په منظمه توګه کاوه، همامغه دول به چې

ملاله خوک ده؟

يوه ورڅه سهار مهال د دوبې په روستيو ورخو کې کله چې پلار بنوونځي تلو ته تيار و، پام يې شو زما نقاشي شوی تصویر چې په کراچۍ کې رانه ډالي شوی و، په ګردونو پت او ګونځې شوی دی. دا نقاشي په پلار ډېرې گرانه وه، د خپل تخت له پاسه يې څرولې وه. مور ته يې وویل:

- دا تصویر بنه پاک او منظم کړه.

په همځې اونۍ کې زمور د ریاضي بنوونکې شازیه چې پربشانه بشکاربده بنوونځي ته راغله. پلار ته مې يې وویل چې تېړه شپه يې خوب لیدلې چې زه سوزېدلې پښې بنوونځي ته راشم او هغه مرسته راسره کړي. له پلار مې يې وغوبنټل چې يې وزلو ته يو خه وریجې ورکړي، حکه چې هغوي به وریجې وحوري او ماته به دعا وکړي. پلار مې شازیې ته د وریجو په خای پیسې ورکړي خو شازیه پربشانه شوه، دې ویل چې باید وریجې يې ورکړي واي.

هغه وخت مې مېرمن شازې ته وختنل خو له هغې وروسته به ما هم هر وخت خوبونه ليدل. خود هېڅ یوه خوب په اړه مې مور او پلار ته خه ونه ویل، هر خل به چې بهر ته تلم احساس مې کاوه چې طالبان له وسلې سره په ما پسې دې يا هم له داسي کاره وبرېدم چې له افغانو بنخو سره يې کړي و، کبدای شي مخ ته مې تېزاب وشنې. په خانګړې توګه زمور د کوڅې له زینو وبرېدم، داسي فکر به

مور هشه کوله چې زه مې لموئونه په سم ترتیب سره وکړم. په ځانګړې توګه د مازیگر د لمانځه کړل دېر سخت و ځکه چې له ټلویزیون خخه به بېلتون سخت کار و. د آزمونو په وخت کې به مې تل له خدای^(۲) خخه د مرستې هیله کوله چې بشپړ نومړي واخیستې شم. سره له دې چې بشونکو به موږیل: «که هڅه ونه کړئ خدای^(۳) به تاسې ته وړیا نومړي درنه کړي».

ما به په درسونو کې دېره هڅه او کوبنښ کاوه. له آزمونو سره به مې دېره جوړه وه ځکه چې دا مې د وړتیا د بنودلو له پاره یوه موکه و. خو کله چې ۲۰۱۲ د م کال د اکتوبر آزمونې را رسپډۍ، خان مې تر فشار لاندې احساسو. زړه مې نه غونښتل چې د مارچ په خبر بیا دویم نومړه شم او ملکه نور تر ما مخکې شي. په تېرو آزمونو کې د دې د پنځو درسونو نومړي له ما مخکې وي. د آزمونو تر پیل یوه ورڅه مخکې د سهار تر دریو بجو پورې کېناستم او ټول کتاب مې دویم خلي ووايه.

لومړۍ آزمونه د فزيک وه چې د اکتوبر په آتمه د دوشنې په ورڅه و. زه له فزيک سره دېره مینه لرم ځکه چې حقیقت بیانوی، د سیاست پر خلاف هغه هم په ځانګړې توګه زمور په هېواد کې د قوانینو او اصولو نړۍ هېڅ ډول بې نظمي نه لري. کله چې د آزمونو پیل ته انتظار و، د قرآن کريم آیتونه مې تر ژبه لاندې تلاوت کول. ټولو پونتنو ته مې کره څوايونه ورکړي و خو بیا هم پوهبدم چې د یوې پونتنې څواب مې ناسم لیکلی. دېره په غوسيه وم له سترګو مې اوښکې روانې شوې. سره له دې چې دې پونتنې یوه نمره لرله، خو داسي فکر مې کاوه چې دېره بدہ پېښه کېږي.

کله چې مازیگر کور ته رسپډم، خوب راتلو خو بله ورڅه مې د پاکستان د مطالعې آزمونه لرله چې دېر راته سخت و. اندېښه مې لرله چې نومړي له لاسه ورنه کړم، نو له همدي امله مې شیدې او قههه جوړ کړل چې شیطانان مې له سترګو خخه خوب یوسې. کله مې چې مور کوتې ته راغله ټوله پیاله بې تر وروستي خاځکې پوري وختبله، دا مې ورته نه شوای ويلاي: «مورې خير دی مه

ې ځښه، دا زما قههه ده.» خو په الماري کې مې نوره قههه هم نه لرله. یوه ورڅه بیا هم د شپې تر دېره وخته ناسته وم چې د پاکستان د خپلواکۍ تاریخ مې یاد کړ.

د سهار په وخت کې مې مور او پلار د تل په خبر کوتې ته راغله را وېښه بې کړم. آن د نیونځی یوه ورڅه مې هم په یاد نه ده چې خپله دې وېښه شوې و. مور به مې د سهار د چای له پاره خور چای، دودوی او د چرګې هګۍ تیارولې. زه، مور، پلار، خوشال او اتل تولو به یو ځای د سهار چای ځښه. هغه ورڅه مې د مور له پاره دېر د ارزښت وړ وه ځکه چې لیک لوست زده کول یې پیلول. زمور د وړکتون بشونکې مېړمن الفت یې درس ته تاکل شوې و. پلار مې سر د اتل په سر کېښو، اتل هغه وخت آته کلن او دېر زړو، ويې ويل:

- وګوره اتله کله چې ملاله لومړۍ وزیره شي ته به یې منشي وي.
- اتل دېر په غوسيه شو ويې ويل:
- نه، نه، زه له ملالې خه کم يم. زه خپله لومړۍ وزیر کېږم او هغه به مې منشي وي.

دا ټولې ټوکې او خبرې د دې لپاره وي چې د دوی پام بلې خواته شي او ما به یوازې د چرګې نیمايې هګۍ خورلې وي.
د پاکستان د مطالعې د مضمون آزمونه مې بنه تېره شو. پونتنې یې د جناح په واسطه زمور د لومړۍ مسلمان هېواد پاکستان د جوړې دو په اړه او همدا راز د بنګلډېش ملي فاجعي په اړه وي. دا دېره عجیبه بنکاری چې بنګلډېش یو وخت د پاکستان یوه برخه و سره له دې چې زمور له هېواد خخه په زرګونه ميله واتن لري. باور مې لاره چې ټولو پونتنو ته مې سم څوايونه ورکړي دي. کله چې آزمونه پاى ته رسپډه دېره خوشاله و، تر هغې چې بس ګادې را رسپډۍ او د نیونځی چپراسې شیرمحمد مور ته احوال راکوي له خورلنو سره مې خبرې کولې.

د نیونځی بس ګادې په ورڅه کې دوه څله تګ راتګ کاوه. په دې ورڅه مور په

دويم بس کي لار، زره مو و په بنوونئي کي پاتې شو په دې اړه منبيې ووبل:
 - آزمونې سترې کړي یو رائئ په بنوونئي کي پاتې شو او یو خه بندار وکړو.
 زه دېره آرامه و مورسره و مې منه خکه چې دېره نهه آرمونې مې تبره شوي وه. زه
 وړې شوي و م خودا چې اوں پنځه لس کلنډ وم، له دې وروسته مې نه شوای
 کولای کوڅۍ ته لاره شم. د بنوونئي یوې وړې ماشومې ته مې روښي ورکړي
 چې یو دانه جوار را ته راوري. لړ مې تري و خور، پاتې مې یوې ملګري ته ورکړ.
 په دوولسو بجو شيرمحمد مور ته د لوډسيپکر له لاري غړ وکړ. ټولو د زينو په لور
 مندي کړي. ټولو نجونو مخونه پت کړي او په ون گادې کي کېناستي. ما مې
 هم خپل تکري په سر سم کړ، خوهېڅ کله مې هم مخ پت نه کړ.
 دې وخت کي خپلو دوو بنوونکو ته انتظار وو له عثمان بهائي جان مو غوبښتل
 چې یوه کيسه راته وکړي. هغې به هر وخت خندوونکې کيسې ويلى. په هغې
 ورئې د کيسې په خای جادو وکړ او یوه لپه رېګ یې خای په خای ورک کړ.
 مور ټولو هيله تري وکړه راته ونسې چې دا کار یې خه دول وکړ. خه راته وې نه
 ويبل.

کله چې ټول حاضر و، مېرمن روښي او دوه واره کوونکي د چلوونکي تر خنګ
 کېناستل. یوې بلې وړې زده کوونکي هم ژړل او غوبښتل یې له مور خڅه مخکې
 کېنې خو عثمان بهائي جان ووبل چې هلتنه نور څای نشته، باید چې زمود تر
 خنګ کېنې. خوهې د پېښانه شوم، له دربور مې هيله وکړه چې هغې ته هم
 په مخه کي خای ورکري.

مور مې ويلي و چې اتل دې هم له مور سره د بنوونئي په گادې کي راشي خو
 هغه کور ته پلې لار، د اتل خوبښدل چې په گادې پسې له شانه ودرېږي خو
 عثمان بهائي جان په دې کار سره دې په غوشه کېدہ او دا کار یې خطرناک
 بالله. هغه ورڅه عثمان بهائي جان ورته ووبل:
 - اتلله د ننه گادې ته لار شه کنه نه دې ورم.
 اتل پېښانه شو دې په غوشه له نورو ماشومانو سره یو خای پلې لار.

گادې حرکت وکړ. ما له خپلې هوښيارې او بنې ملګري منبيې سره خبرې
 کولې. خونجونو سندري ويلى او ما په ګتو په چوکې ساز کاوه.
 زما او منبيې خوبښدل چې بھر وونيو. د حاجي بابا په سرکونو رنګه پالینګ
 کوچونه او پلي خلک معلومبدل. په سور او سپین رنګ بايسکل سواره هلک چې
 زمور په گادې پسې له شا را روان و ماته لاس وبنوراوه چې یوې بنوونکې هغه د
 گادې له شا وشاپه. یوه کس د چرګانو سرونې یو پر بل پسې له تني بپلول چې
 وينې یې په سرک توبيدي. عجيبة وه، په ماشومتوب کې به مې ويل چې د
 سوات خلک دومره په سوله او آرامي مين دې چې آن یوه مېرتون ته به یې هم
 ضرر نه وي رسبدلي.

په دودي، کي د تاو شوي کباب بوي د روانو او بو له بوي سره یو خاي چې تر
 اوسه هم خلکو خپل کثافات په کي اچول سره له دې چې د پلار له پرلپسي
 مبارزې سره بیا هم دا دود ختم نه شو، تر پوزو کېدہ. خوهې ژرمۍ را روان و
 چې هر څه یې په آرامه پاکول.

گادې د پوچ د تلاشي په سرک له اصلي سرک خڅه بنې لور ته وګرڅد، په یوه
 پايه یو د لنګوتې او لوېږي لرونکي تصویر چې عينکې یې هم په ستړګو دي
 بنکارېدہ او لاندې په لوې تورو ورته ليکلې دي «تر تعقیب لاندې ترورېست»
 د پورته خانګړنو لرونکي کس فضل الله و. له سوات خڅه د طالبانو د ويستلو له
 پاره د پوچ د عملیاتو درې کاله تېر شوي و. له همدي امله مو له پوچ خڅه منه
 کوله خونه پوهېدو چې تر اوسه ولې په هر لور خای، هر سرک او هر بام ولار
 دي. آن خپلې درې ته هم خلک باید د راتلو لپاره رسمي اجازه ولري.

په وړې غوندي پراته سرک هر وخت ګنه ګونه وي څکه چې پلنواли یې لړ دي
 خو په دې ورئې په عجيبة توګه غلې او آرام و. له منبيې مې وپوښتل:
 - خلک چېرته تللې؟

ټولو نجونو سندري ويلى او کيسې یې کولې، غړ مو له بس بھر هم اورېدل
 کېدہ.

په همدي وخت کې مې په دېر احتمال سره مور په خپل لومړي تولګي کې زده کړي پیل کولي. ځکه چې زده کړي بې په شپږ ځلنۍ کې پربنې وي. ما هغه دوه کسان چې سرک ته راغل او ناخاپه بې زمورون ګادۍ ودراوه ونه ليدل. آن دا چې د دوى د پونښتني چې «ملاله شوک ده؟» د څواب موکه مې هم پیدا نه کړه. يا دا چې دوى ته بې تshireح کرم چې دوى باید ولې مور نجونو او یا هم خپلو خویندو او لورانو ته د زده کړي اجازه ورکړي. وروستي خه مې چې په یاد راخي دا و چې له ځانه سره مې فکر کاوه چې سبا باید درس زده کړم. کوم غړ مې چې په غورونو کې انګازې وکړي، د هغې دريو مرمييو غړ نه، بلکې د هغو دريو چرګانو غړ و چې هغې کس به سرونه تري پري کول او چتبل سرک ته به بې غورڅول.

څلورم خپرکي

د مرگ او ژوند تر منځ

ښېرا به ولې درته نه کرم
توره توپکه ورانوي ودان کورونه

لویه خدايې، هغه په تا سیارم

همدا چې عثمان بهايي جان په پېښه پوه شو، ژر بې د سوات د مرکزي روغتون په لور حرکت وکړ.

ټولو نجونو چيغې او ژړاوي کړلې. زه د منيسي په پښو لوپدلي وم، له کين سر او غور خخه مې وينې روانې وي. همدا چې لړ نه و تللي چې یوه پوليس زمود ګادې درولې و او په بېخایه پونښتو بې زمور وخت نیولې و. یوې نجلې مې د غاړې رګ نیولې و او چيغې کړي بې و:

- هغه ژوندي، ده، ژر روغتون ته خان ورسوئ. پوليس ته بې ويلې و چې تاسي لاب
شئ او هغه کسان ونیسي.

مېنګوره مور ته ډېرله لویه سيمه ننکارېده خو په اصل کې ډېر ورکوي بنار دی او د خلکو په منځ کې خبرونه ډېر ژر خپرېږي. پلار مې د خصوصي نښونځيو په یوه ځونډه کې له مطبوعاتو سره ناست و او تازه د خبرو له پاره پورته شوی و چې مبایل ته بې زنګ راخي. د خوشال نښونځي شمېره چې ګوري، مبایل خپل ملګري احمدشاه ته ورکوي چې هغه بې څواب کړي. په دې وخت کې احمدشاه سمدلاسه پلار ته خبر ورکوي ورته واي: «د نښونځي په بس ګادې دزې شوې

دي».

د پلار رنگ الوتلى، سمدلاسه له خانه سره فكر كوي: «كبداي شي ملاله هم په كې وي.»

هخه يې كېي وھ چې خان ته زره ورکپى، له خانه سره يې ويل كبداي شي يو هلك عاشق وي او په خپله تپانچه يې هوایي دزې كېي وي. هغه د خلور سوه مدیرانو په يوه غوندە كې و چې په تول سوات كې د دولت په پروگرامونو د نيوکې له پاره راغوندې شوي و.

پلار مې د تولنى د ريس په توګه نه شوای کولاي چې غوندە پېړدي نو خپله وينا يې له پروگرام سره سمه مخته يوره.

همدا چې وينا يې پاي ته رسپوري، پلار د حاضريون پوبنتنو ته نه پاتې كېي، له خپل ملګري احمدشاھ او رياض سره چې دوى گادې لاره په بېړه روغتون په لور ئې. له روغتون يې يوازې پنځه دقيقې لاره په منځ كې وھ. کله چې هغوي را رسپوري هلته پېر شمېر خبریالان، عکاسان او د تلویزیون کامري ليدل کېري. هغه وخت يې باور شوي و چې زه هم ويشتل شوي يم. د پلار زره گړندي تکان کاوه. خلک له لاري يوه او له خوا كوي او د کامرو په منځ كې روغتون ته لاره باسي.

پلار مې په پېرسپې توګه تکراروله:
- لوري، زما بنایسته او زما اتلې لوري...

تنیده، پوزه او اننګي مې يې بنکلول. هغه نه پوهېدە چې ولې له ما سره په انګليسي خبرې كوي. سره له دې چې زما سترګې تړې وي خو بیا هم پوهېدم. وروسته مې پلار وویل: «تشريح كوي يې نه شم خو ملالې خواب راکر.» یو کس ويلى و چې زه مسکه شوي وھ. خو دا مې د پلار له پاره يوه مسکا نه بلکې هغه ته يوه بنکلې لحظه وھ، څکه چې هغه فكر کاوه چې زه يې د تل له پاره له لاسه نه يم ورکپى. کله يې چې زه په هغې حال کې ليدلې وھ احساس يې كېي و چې له تر تولو بدې پېښې سره منځ شوي دی. د مور او پلار له پاره يې تول اولادونه

ارزښت لري خو زه مې د پلار له پاره توله نړۍ وھ. زه له اوږدمهال راهيسي ورسره ووم، لومړي په پته د ګل مکى په نوم خو وروسته په خرګنده د ملالې په نوم.

ده تل فکر کاوه چې طالبان به په ما پسې نه بلکې په ده پسې راشي.
د ويل داسي احساسوي چې په زړه يې تکان راغلي: «دوي غښتل چې په يوه غيشي دوه توتكى وولي. ملاله ووژني او ما د تل له پاره غلى کېي.»

پلار دېر وېړدلي و خو ژړل يې نه. د بنوونځي تول مدیران روغتون ته راغلي و، تولې رسني او مدنۍ فعالن هلته انتظار، داسي بنکارېدہ لکه تول بنار چې روغتون ته راغلي وي. پلار تولو ته ويل: «ملالي ته دعا وکړئ.»

ډاکټرانو ډاډ ورکپى و چې مرمى مې مغز ته نه ده رسپدلي. دوي مې تې پاک کېي او ژرې پېږته تړلې و.

وروسته مېرمن مریم په چیغوراننونه:
- ضياءالدين! خه پېښ شوي؟

دا په دې ورځ د خپل زوي د پالنې له امله بنوونځي ته نه وھ تللي، لبوري یې زنگ ورته وهلى و نه چې دا هم د خوشال بنوونځي په پېښې کې وي. وروسته مریم تلویزیون لګوی، د خبرونو په سر تکو کې ويني چې د خوشال بنوونځي په گادېي حمله شوي. دا سمدلاسه له خپل خاوند سره اړیکه نیسي، بیا يې خاوند تر روغتون پوري په موټرسایكل چې یوې پېښتني ته په موټرسایكل تلل دېر سخت کار دی را رسوي.

چیغې يې وهلى:
- ملالې، ملالې زما غړ اوږي؟
زما له خولې هم چیغه وتلي وھ.

مریمي ته يوه ډاکټر وویل چې مرمى مې په ماغزو نه بلکې په تنیده لګبدلي نو له کوم ګواښ سره منځ نه ده. دې له دوو نورو نجونو سره چې ويشتل شوې وي هم ولیدل. د شازې په ولې او لاسونو هم دوه مرمى لګبدلي وي چې له ما سره یو څای يې روغتون ته راوې وي. د کاینات فکر نه دی چې تېبي شوې ده، کور ته

تللې و خو کور کې يې پام شوی چې په مت يوې مرمى تېپى کړي ده بیا يې کورنۍ روغتون ته راوري ۵۰.

پالار مې پوهبده چې هفوی ته هم پام وکري خو بیا به هم يوه لحظه له ما نه لري کېدله. مبایل ته يې پرلپسي زنگ راته، د خيبر پښتونخوا وزير لومړي کس و چې اړیکه يې ونیوله. هغه ويلى و: «اندېښنه مه کوي، ما هر خه ترتیب کړي دي. په پښور کې لیدي ریدینګ روغتون ستاسې انتظار کوي.»

پوچ د پېښې مسول و. سيمه بیز قوماندان د ورځې په دريو بجو وویل چې يوه نظامي هلیکوپتر راپږي چې زه او پالار پښور ته ولپردوی. دوی کافي وخت نه لاره چې مور ته مې انتظار وکړو او هغه هم راسره لاره شي. خو بیا هم مېرمن مریم ټینګار وکړ چې له مور سره لاره شي څکه چې کبدای شي زه يوې بنځې ته اړتیا ولرم. د مریم کورنۍ په اندېښنه کې و هڅکه چې د مریمې ماشوم زوی هم يو وړوکۍ عملیات کړي و خو مریم زما د دویمي مور په خبر وه.

کله يې چې زه امبولانس ته پورته کولم، پالار وپرېدنه نه چې طالبان بیا هم حمله وکړي. هغه فکر کاوه، ټول پوهېږي چې په امبولانس کې يې خوک روان کړي. د هلیکوپترو ډګر يوازې يو میل واتېن لاره، خو پالار توله لاره اندېښمن او له وېږي سره مخ و. کله چې هلته ورسېدو تر اوسه هلیکوپتر نه وه راغلې او مور ورته په انتظار و. وروسته هلیکوپتر راغله، زه، پالار، د ماما زوی خانجې، احمدشاه او مریم ټول يې پورته کړو. مور يو کس هم تر دې دمه په هلیکوپتر کې تللي نه و. د پوچ د ورزشي لوګالې په سر مو چې وطنې سندري په کې غربدي پرواز وکړ. پالار چې کله له وطن سره د دوي ۵ مينې سندره واورېده خپه شو. د هغه ساز او آواز خوښ و نه د داسي وطن پالنې غږ چې په يوه پنځه لس کلنې نجلې هم دزې کړي چې اوس د مرګ په حال کې ۵۰.

له لاندې د کور له بامه مې مور زمور ننداړه کړله. کله چې زما له تېپي کبدو خبره شوې وه، په ټولګي کې د مېرمن الفت درس ته ناسته وه چې الف انار او ببابا زده کړي. په لومړيو کې له اصلې خبر خخه نه وه خبره شوې، فکر يې کړي و

چې زمور ګادې تکر کړي او زما پښه خود شوې ۵۰. په بیړه او په مندې کور ته تللي وه، نیا ته مې يې چې هغه وخت کې له مور سره او سېده خبر وړي و. له نیا مې يې هيله کړي وه، دعا راته وکړي.

مور باور لرو چې خداي^(۲) د مشرانو دعا ژر قبلوي. وروسته مې د مور سترګې د سهار په پاتې شوو هګیو لګېږي. زما د دالۍ اخیستو تصویرونه هر خای ځربدلي وو. مور مې تصویرونو ته په کتو په سلګیو سلګیو ژاړي. ټول ځایونه له ملاپې ډک و ملاله، ملاله، ملاله.

کور مو دېر ژر له بنځو ډک شوې و. زمور په فرهنګ کې که خوک مړه شي بنځې او نارینه نه يوازې خپلوان يې بلکې ګاونډیان يې هم کور ته راخې. مور مې دېره وېږدلي وه. په برنده ناسته وه او د قرآنکريم آيتونه يې لوستل. وروسته يې بنځو ته ويلى وو: «ژاړئ مه يوازې دعا وکړئ.»

وروونه مې په مندې د ننه کوتو ته تللي و. اتل چې له بنښونځې خخه پلې کور ته راغلې و، ټلوبزيون چالاني او په خرونو کې ويني چې په ما ډزې شوې دې. خوشال ته غړ کوي او دواړه په زوره زوره ژاړي. ټليفون ته يو مخ زنگ راخې. ټولو بنځو مې مور ته زړه ورکاوه چې مرمى يې يوازې په تنډه لګډلې او ماغزو ته يې نه ده رسېدلې. دې فکر کاوه چې ماته به دېره عجیبه وي چې دا راسره نشته خو دې ته خلکو اجازه نه وه ورکړي چې له ماسره لاره شي. د پالر يوه ملګري مې کور ته په ټليفون خبر ورکړي و چې زه يې پښور ته لېږدولې يم.

تر ټولو بد حالت هغه و چې يو کس زما له کلې ګانو سره زمور کور ته راخې. کلې ګانې يې د حملې په صحنې کې موندلې وي. مور يې په ليدو سره چيغې وهې: «زه يې کلې ګانې نه غواړم. زه مې لور غواړم. زه له ملاپې پرته کلې ګانې خه کړم؟!»

د هلیکوپتر غړ اوږدېل کېږي. د هلیکوپترو هوایي ډګر مو له کوره يو میل واتېن لري، د الوتکې له پورته کبدو سره ټولې بنځې بام ته مندې کوي. دوى ويبل: «خامخا به ملاله وي!» مور مې

خپل تکری له سره پورته کوی چې دا کار د یوې پښتنې له پاره دېر سخت دي، په دواړو لاسونو کې یې پورته نيسې او آسمان ته گوري. خپل خدای^(۲) ته وايې چې خپله لور مې په تا سپارلي. مور امنيتی ساتونکو ته ارتیا نه لرو زمور ساتونکی یوازې ته یې، تاسې مې د لور ساتنه کوئ او تاسې به یې بېرته ماته راکوئ.»

په هليکوپتر کې مې پرلپسې وينې قى کولي. پلار دېر وارخطا و فکر یې کاوه چې وينه مې د ننھه په بدن کې بهېږي، نژدي و چې خپلې هيلې له لاسه ورکړي. خود مریم فکر کېږي چې زه هڅه کوم په تکري مې خوله پاکه کړم. مریم دوی ته وايې: «وګوري، حرکت کوي. دا یوه بنې نښه ۵۵.»

کله چې په پېښور کې بېښته شوو، ټولو فکر کاوه چې ما د لیدي ريدېنګ روغتون ته وړي چې په دې روغتون کې د اعصابو او ماغزو یو دېر تکړه جراح کار کوي خو د دې هيلې په خلاف یې نظامي روغتون ته وړي وم. چې د ۶۰۰ بسترونو دېر لوی روغتون دي او د انګربزانو د حکومت په وخت کې جوړ شوی دي. پېښور د قبایلې سیمو دروازه بلل کېږي، دلته پوچ ۲۰۰۴ م کال راهیسي د ملېشو د نېړولو له پاره راغلې دي، روغتون تول د ځانمرګو برېد کوونکو له قربانيانو ډک دي. د روغتون د ودانۍ چاپېر د پولیسو د تلاشيو ودانۍ پرتې دي خو روغتون له ځانمرګو برېد کوونکو خنځه خوندي وي.

زه یې په بېړه د ځانګړې پالني خانګې ته یورم. چې په یوه بېله ودانۍ کې وه. په کوته کې د ځرپدلي ساعت عقرې د مازېگر په پنجو بجو ولاړه وه. زه یې یوې کوټې ته د ننھه کېم چې دېوالونه یې له هندارو جوړ شوی و. د خنګ په کوته کې یو ساتونکی پروت و چې په یوه ځانمرګي برېد کې سخت سوزېدلې و. یو کس کوټې ته راننوت ویل یې چې دګروال جنید نومېږي او د ماغزو او اعصابو جراح دي. پلار دېر په اندېښنه کې شو ځکه چې د هغه کس ځبره ډاکټر ته ورته نه وه او عمر یې هم دېر لړو. وروسته دګروال له پلار خنځه وپښتل: «ستانسي لور د؟» مریم خان زما مور معرفي کاوه چې د ننټولو اجازه ورکړي.

د ګروال زما د حالت په اړه څرګندونې وکړې. زه پوهېدم، سترګو مې حرکت کاوه خو خبرې مې نه شوای کولای. د ګروال مې د کینې وروځې پاس برخه چې مرمى بېړي لګبدلي وه وګندله، دېر وارخطا و ځکه چې په عکسونو کې یې هېڅ مرمى نه وه ليدلې. وېږي ویل: «که مرمى په دې ځای لګبدلي وي نو باید د مرمى د وتلو لاره هم وي.»

وروسته یې زما ستون فقرات په لاس وکتل او زما په اوره کې یې مرمى پیداکړه. بیا یې هم زما د ماغزو عکسونه واخیستل. د ګروال مې پلار ورغونتې وېږي ویل چې په سوات کې عکسونه یوازې له یوې ژاوې اخیستل شوې و، خو نوبو عکسونو بنبدله چې تې شدید دي.

پلار ته یې وویل: «ورته وګوري ضياءالدينې په عکسونو کې بشکاري چې موږي ماغزو ته نژدي شوې او مغزو ته هم زیان رسبدلی دي. باید چې دعا وکړو او انتظار و اوسو. په دې حالت کې یې عملیات کوي نه شو.

پلار دېر پربشانه شو. په سوات کې داکټرانو ورته ویلې و چې له کوم ګوانېن سره مخ نه یم، خو اوس ګوانېن دېر جدي و. خو که ګوانېن جدي وي ولې یې نه عملیات کوي؟ پلار په نظامي روغتون کې خوشاله نه و. زمور په هېډاد کې چې پوچ دېر څله قدرت په لاس کې اخیستې و، خلک د دوی په وړاندې له دېر احتیاط شنځه کار اخلي. په ځانګړې توګه په سوات کې چې پوچ له دېر اورده مهال وروسته د طالبانو په ضد عملیات پیل کېږي و. د پلار یوه ملګري اړیکه چې هغه هم د لیاقت علی خان په خېر د ملت شهیده شي.»

له پلار خنځه مې لاره ورکه وه. د ګروال جنید ته یې وویل: «نه پوهېرم خه وکړم. مور ولې دلته یو؟ مور فکر کاوه چې یوه ملکې روغتون ته څو.» له خو لحظې چوپتیا وروسته یې بیا ورته وویل: «کبدای شي ډاکټر ممتاز دې روغتون ته راولې؟»

وروسته پوه شو چې هغه یې د ځېږي په خلاف دیارلس کاله کېږي چې د

پاکستان په پوئح کې د اعصابو تجربه لرونکی جراح دی. هغه يې له تره وروسته چې هغه هم په پوئح کې د اعصابو جراح و د یوه داکټر په توګه له پوئح سره يو خای شوي و، ځکه چې ډبر نښه امکانات يې لرل. نظامي روغتون له طالبانو سره په لوړۍ لیکه کې و. جنید به هره ورخ د مرمى او چاودنې له ډېر شمېر ناروغو سره مخ و.

وروسته يې ووبل: «ما د زرگونو ملالو درملنه کړي ۵۵.»
دا چې پلار مې هغه وخت ډېر غمنج و څواب يې ورکړ: «تاسې داکټر یاست. هر دول فکر چې کوئ سمه ده ترسره يې کړئ.»

هغه وخت تولو باید خو ساعته صبر کړي واي چې خه کېږي، نرسانو مې د زړه تکان او د ژوند نښې خارلې. کله کله به مې ورو غړ اوږيدل کېده، لاس به مې نښوراوه او یا به مې ستړګې خلاصې او پتې کېږي. کله به مې چې ستړګې په بشپړه توګه پرانیستل شوې، مېرمن مریم به ووبل: «مالې، ملالې، تر دې وړاندې مې يې ستړګو ته کتلي نه و چې خومره بنکلې دي.»
بې کراره وم، هڅه مې کوله لاس مې وښوروم. مریمې ووبل:
- مه بنوره.

د لمر لوېدو په وخت کې مې مور له اتل سره راغله. تر دې خایه يې د پلار له ملګري محمد فاروق سره خلور ساعته په ګاډي کې په لاره تېر کړي وو. تر دې وړاندې مریمې له مور سره اړیکه نیولې وو: «کله دې چې ملاله ولیده ونه ژاړې او چېغې ونه وهې. هغه هر خه اوري.»

پلار هم په تليفون کې ورته ويلې و چې خان هري پېښې ته تيار کړي، پلار غوبنتل مور ته مې زړه ورکړي.

کله چې مور را ورسېده، دوى یو بل په غېر کې ونيول او اونکې يې تویولې. هغه وخت مور ماته ووبل:

- ټګروال هم دلته دی. غوبنتل يې تا ووینې.
اتل چې د غم او درد له لاسه ژړل ووبل:

- موري، ملاله مې ډېره ټېپې شوي ۵۵.
مور مې نه پوهېدہ چې داکټرانو ولې د مرمى د ويستلو له پاره تر اوسيه عملیات کړې نه يم.

وروسته يې ووبل:
- زما اتله او زما بنکلې لور....

اتل دومره ژړل او شور يې جوړ کړي و چې د روغتون خدمتګار هغه د روغتون شپه غالې ته یووړ.

له پلار خخه بیخي لاره ورکړ و، ځکه چې بهر ډېر کسان لیدل کېدل. سیاستوال، دولتي چارواکي او ایالتی وزیران د همدردي، له پاره هلتله راغلي و. آن والي هم هلتله و چې پلار ته مې يې زما د درملنې له پاره سل زړه روپې ورکړي وې. زمور په ټولنه کې که یو خوک مړ شوي وي او دولتي چارواکي يې کورنې ته راشي، کورنې يې د غورو احساس کوي خو پلار مې تر اوسيه پېښانه و. فکر يې کاوه چې دا ټول کسان مې مرینې ته انتظار دي، ځکه چې دوي زما د ساتني له پاره هېڅ اقدام نه و کړي.

وروسته يې چې کله ډوډي خوره، اتل ټلويزيون چالان کړ، خو پلار سمدلاسه بند کړ. وس يې نه لاره چې پر ما د حملې خبرونه ووينې. کله چې پلار بهر شو مریمې بېرته چالان کړ. تولو چینلنوونو زما تصویرونه بنوදل. مور مې په ډېرې عاجزی ووبل:

- زما بېچاره ملاله، زما ملاله،
مریمې هم یو خای ورسره ويل.

نیمه شپه ټګروال جنید پلار ته ووبل چې له کوتې بهر خبرې ورسره ورکړي. هلتله يې ورته ووبل:

- ضیاءالدینه د ملالې سر پېسوب کړي.

پلار مې يې په مطلب پوهه نه شو. وروسته داکټر ورته ويلې و چې حالت يې نښه نه دی او هره لحظه کېدای شي بېهوشه شي. بیا مې هم وینې قې کولې. ټګروال

جنید د دربیم خل له پاره امر وکر چې د ماغزو عکس مې واخلي. دا خل عکسونو بسودله چې د ماغزو برخې مې خطرناک پړسوب کړي.

پلار وویل:

- ما خو فکر کاوه چې مرمى یې ماغزو ته نه ده رسپدلي.

ډگروال جنید ورته تshireح کړه، یو هدوکۍ مات شوی او توټې یې ماغزو ته ننوتلي دي چې له امله یې ماغزو پړسوب کړي. هغه باید د سر د کاسې یوه برخه جراحی کړي واي خو ماغزه کافي چاپریال ولري، له دې پرته به فشار د زغم وړ نه وي. ډگروال وویل:

- همدا اوس باید هغه عملیات کړو. که عملیات یې نه کړو ژوندي نه پاتې کېږي. نه غواړم په راتلونکي کې پښمانه شي چې ولې دې دا کار ونه کړ. د سر د کاسې پورته کول پلار ته د زغم وړ نه وو او دې خطرناک ورته بسکاربدل په ناهیلې یې پوښتل:

- ژوندي به پاتې شي؟

په دې وخت کې پلار یو خه زړه پیداکړي و.

ډگروال جنید زیور هود کړي، خو مشرانو یې مخالفت وکر او نورو هم ویل چې د عملیات له پاره باید بهر ته یوپل شم. دا هغه هود و چې زما ژوند یې سانه. پلار د عملیات اجازه ورکړه او جنید هم وویل چې ډاکټر ممتاز به هم د مرستې له پاره را غواړي. پلار مې چې کله د رضایت پانه لاسليک کوله لاسونه یې لړبدل. په دې پانه کې په تور او سپین رنګ لیکل شوي و: «کبدای شي ستاسي ناروغ ژوندي پاتې نه شي».

عملیات یې د شپې په یو نیمه بجه پیل ګړل. مور او پلار مې د عملیات له کوتې بهر ناست. پلار مې ویل: «خدایه ته ملاله وساتې. زه له هغې پرته ژوند نه شم کولاي. خدايه زما ژوند واخله هغې ته یې ورکړه. ما دې ژوند کړي». ناخاپه مور وویل:

- خدائی^(۲) به زموږ لور بپرته راکړي.

بیا یې مخ دېوال ته کړ او په لاس کې نیولی قرانکریم یې په ساعتونو تلاوت کړ. مریمې ویل:

- ما هېڅ کله حوک نه و لیدلي چې ستا د مور په خبر دعا وکړي. دا داډمنه وه چې خدائی^(۲) به یې د دعاوو ځواب ورکړي.

پلار هڅه کوله چې د تېر په اړه فکر ونه کړي. دا چې نه باید زه یې د نجونو د حقوقو مبارزې ته هڅولي واي.

ډگروال جنید مې له آتو خڅه تر لسو سانتي مترو پوري د سر د ککري کین لوری جراحی کړ چې ماغزه د پړسوب له پاره کافي څای ولري. بیا یې د معدې له کینې خوا تر پوستکې لاندې څای خیرې کړ. د دې له پاره چې د هدوکۍ توټه سالمه ساتل شوې وي په دې سوری کې یې د ننه وساته. دوی زما ترايکوتومي عملیات وکړل، له دې یې انډښتنه لرله، نه چې د ماغزو پړسوب مې د تنفس د هوا د رانګ مخه ونيسي. عملیات د پنځو ساعتونو په شاوخوا کې وخت ونيو.

د مور له دعاګانو سره سره مې پلار فکر کاوه چې نوي په سلو کې بهر انتظار خلک زما د مرګ د خبر هيله لري. د پلار خینې ملګري او پلويان دېر غمجن وو، پلار داسي احساسوله چې نور خلک مې په شهرت نيت بدوي.

پلار د عملیات له کوتې بهر ولار و چې یو نرس ور نزدې شو او پوښتنه یې وکړه: - تاسې د ملالي پلار یاست؟

بیا یې هغه د ننه یوې کوتې ته ورسه ننه ویست.

پلار ویل فکر مې کاوه چې راته وايې چې مور یې ژوند بچ نه کړای شو. خو هغه وویل:

- وینې ته اړتیا لړو یو کس باید د وینې بانک ته لار شي.

پلار یو خه آرام شو خو بیا هم پربشانه و. د ده په خای یې یو ملګري په وينه پسې لار.

د سهار پنځه نیمي بجي وي چې حرجاجان له کوتې ووتل. پلار ته یې وویل چې

د سر يوه برحه يې جراحی کړي او په خبته کې يې ساتلي ده. زمور په فرهنگ کې ډاکټران خپل کار ناروغانو او یا د هغې خپلواونه ته نه تشریح کوي. پلار تري پوبنتل:

- یوه بي منطقه پوبنتنه کوم. دا چې لور مې ژوندي پاتې کېږي?
ډګروال جنيد ځواب ورکړ:

- په طب کې دوه جمعه دوه خامخا خلور نه کېږي. موږ خپل کار وکړ د سر يوه برحه مو عملیات کړه اوس به انتظار وباسو.
پلار بيا پوبنتل:

- زه يوه بله احمدقانه پوبنتنه هم لرم. دا هدوکۍ څه کوئ او څه به پري وکړئ?
دا اڅل ډاکټر ممتاز ځواب ورکړ:

- تر دريو مياشتو پوري يې بېرته په خپل څای ړدو، ډېر آسانه کار دی.
په سبا سهار خوشاله خبرونه واور بدلو شول. ما مې مت بنورولي و. له ایالت څخه درې تکړه ډاکټران زما معایني ته راغلل. دوى وویل چې جنيد او ممتاز عملیات په بنه توګه کړي، خو اوس باید ناروغ پېهوش کړي څکه چې هونبیاري يې د دې لامل کېږي چې په ماغزو يې فشار راشي.

په داسې حال کې چې زه د مرګ او ژوند په حال کې وم، طالبانو يوه اعلاميه خپره کړي وه او زما د ویشنلو مسؤولیت يې په غاړه اخيستي و. دوى ویلي و چې حمله يې د زده کړو د بندېدو پر خلاف زما د مبارزې له امله نه وه. د پاکستان د طالبانو د تحریک وياند احسان الله احسان وویل: «دا حمله مور وکړه او هر څوک چې زمور په وړاندې خبرې وکړي همداسي په ووژل شي، ملاپې د بې ديني په اړه خبرې کولي له همدي امله وویشتل شوو. هغه ځوانه وه خو د پښتنو په سيمو کې يې لویدیع فرهنگ دود کاوه. ملاله لویدیع پلوې ده، په طالبانو پسي يې خبرې کولي او ولسمشر اوباما ته يې عزيز ویلى و».

پلار مې پوهبده چې د دوى مطلب خه و. کله مې چې یو کال وړاندې د سولې ډالي. واخیسته، ډېرې مرکې مې وکړي چې په یوه کې مې يې باید د خپلې

خونې وړ سیاستوالو نومونه اخيستي واي. هلته مې خان عبدالغفار خان، بي نظير بوتو او ولسمشر بارک اوباما وتاکل. څکه چې د یوه تورپوستي ځوان په توګه يې د یوه له ستونزې د کې کورني سره وکولاي شول چې خپلوا هيلو ته ورسپېري. خو امریكا د پاکستان د خلکو په نظر د دوى د بې پیلوته الوتكو، په دې هبود کې د پتو حملو او ریمونډ پوپس له امله بې باوره شوې ۵۰.

د طالبانو يوه وياند وویل چې دوه مياشتې مخکې فضل الله په یوه غونډه کې د دې حملې امر ورکړي و. هغه ویلي و: «څوک چې د دولت پلوې او زمور په ضد وي وله وزل شي. تاسې به ووینې چې نور مهم کسان به هم قرباني شي». ده زیاته کړه چې د دوو سواتيانو په وسیله يې زما او د بنیونځي د سرک په اړه معلومات ټول کړي او د حملې له پاره يې هم د پولیسو له پوستې سره نزدې څای تاکلی چې ونسېي مور په هر څای کې حمله کوي شو.

په سبا ورڅه چې له عملیات مې خو ساعته تېر شوي وو، ناخاپه ټول کسان په مندو شول او خپل یونیفورمونه يې منظمول. په دې وخت کې د پوچ مشر جنرال کيانۍ راغئ او پلار ته يې وویل:

- خلک تاسې او ستاسې لور ته دعا کوي.

کله چې کيانۍ په ۲۰۰۹ م کال کې د طالبانو په ضد عملیاتو کې سوات ته راغئ، ما خبرې ورسه وکړي. په هغې جلسه کې مې وویل: «زه ډېر خوشاله يم، تاسې لوي کار وکړ. اوس باید یوازې فضل الله ونیسيء».

په تالار کې ټولو بنه راغلاست ورته وواي، وروسته جنرال کيانۍ زما لور ته راغئ او په سر مې يې د یوه پلار په خبر لاس تېر کړ.

ډګروال جنيد جنرال ته د عملیاتو خلاصه تشریح کړه، په دې وخت کې يې ډګروال ته وویل چې تصویرونه يې باید د بنې کتنې له پاره بهر ته ولېږي ترڅو په دقیقه توګه معاينه شي. له دې کتنو څخه وروسته د احتمالي ناروغیو د خپر بدلو له امله زما د کې خنګ ته هېچانه هم د راتلو اجازه نه وه. خو وروسته ډېر کسان راغلل لکه عمران خان، په طالبانو نیوکه کوونکي او د اطلاعاتو وزیر چې د

طالبانو له لاسه يې بولو زوي هم ووژل شو، ميان افتخار حسين او همدا راز زمود د ایالت وزیر حیدر هوتي چې تر دي وړاندې مې په یوه پروګرام کې مرکه هم ورسره کړي وه. خو هېڅ یوه هم ونه کولای شول د ننه راشې: هوتي خلکو ته وویل:

- قول ډاډه اوسي چې ملاله به ژوندي پاتې کېږي. هغه باید ډېر نور کارونه هم ترسره کړي.

د ماسپېښين درې بجې وې چې په هلیکوپټر کې له راولپنڈي نه دوه برتانوي ډاکټران را ورسپېدل. ډاکټر جاوبد کيانۍ او ډاکټر فیونا رینولڈز چې د بېرمېنګهم له روغتون خخه وو او د پوڅ له ډاکټرانو سره د مرستې له پاره چې د ینې د پیوند کولو عمليه ور زده کېږي دې روغتون ته رالپېرل شوي ړو. زمور ہبواډ له تکان ورکونکو احصایو ډک دي، پر زده کړو سربېره، له هرو او پاکستانی ماشومانو یو یې د پېچکاريو د ناپاکو بمبو له امله په زېږي یا (هېپیتایت) اخته کېږي او ډېرې یې د ینې د ناروغیو له امله خپل ژوند له لاسه ورکوي. جنرال کيانۍ د دي ستونزو د له منځه ډېرلو له پاره لاس په کار شوي و. له برتانوي ډاکټرانو یې غونښته کړي وه مخکې تر دي چې ہبواډ ته یې لار شي، په هغې سبا چې په ما حمله کېږي، جنرال ته د خپل پرمختګ په اړه خبر ورکړي. کله چې هغوي له جنرال سره په خبرو بوخت دي، په کوته کې یې دوه ټلويزیونونه روښانه دي، یو په اردو ژبه سيمه بیز ټلويزیون او بل هم په انگلیسي ژبه سکای نیوز ټلويزیون چې زما د حملې راپور یې ورکاوه.

د پوڅ مشر له ډاکټر سره له تخلص پرته بله کومه خپلوي نه لرله خو یو بل یې نښه پېژندل. له همدي امله ډاکټر ته جنرال وویل چې د دي ګدو وډو راپورونو له امله اندېښته لري، له ډاکټر یې غونښته وکړه چې انګلستان ته تر تلو مخکې باید ما وګوري. ډاکټر جاوبد چې د ملکي الیزابت په روغتون کې د بېړنيو پېښو سلاکار دی غونښته یې ومنله خو ډاکټر فیونا یې چې په بېرمېنګهم روغتون کې د ماشومانو د کتنې متخصصه ده هم له خان سره راوستې وه. دوی د پېښور په

اړه بنه احساس نه لاره ځکه چې د بهرنیانو له پاره یوه ممنوعه سيمه ګرځبدلي ده، خو کله یې چې اورېدلي و چې ما د نجونو د زده کړو د حق له پاره مبارزه کوله نو زما مرستې ته په ډېرې مینه راغلي وو. ځکه پوهېدل چې دوی خلله ډېرې نېکمرغه دی چې په یوه بنه نښونځي کې یې زده کېږي وې او توانېدلي و چې بنه ډاکټران شي.

ډګروال جنيد او د روغتون چارواکي د دوی له راتلو خوشاله نه و تر دي چې ډاکټر جاوبد ورته خرګنده کړه چې دوی چا رالپېرل دې. انګرېز ډاکټران د روغتون له شرایط او موقعیت خخه ناخوښ وو. لوړۍ یې د اوږدو نول د لاسونو د مینځلو له پاره را خلاص کړ خو په نل کې او به نه وې. وروسته ډاکټر فیونا دستګاوي وکتلې او ډاکټر جاوبد ته یې خه وویل. پونښته یې وکړه چې د وروستي خل له پاره یې د وېنې فشار خه وخت اخيستي دی. ځواب راغئ: «دوه ساعته مخکې»

ډاکټر وویل چې د وېنې فشار باید ژر ژر واخیستل شي او بله دا چې د (دې اکساید کاربن) سطحه مې ډېرې تېټه وه.

هغه ډاکټر جاوبد ته وویل چې د جراحۍ عملیات په بنه توګه شوي دی خو جوړېدل له عملیات وروسته د مراقبت له امله پرمختګ کوي. د ماغزو له جراحۍ وروسته اړينه ده چې د ناروغ په تنفس خارنه وشي او د ناروغ د (دې اکساید کاربن) سطحه باید متوضطه وی. ډاکټر جاوبد وویل په الونکه کې پرواژ له خطره ډک دي، یوازې کولای شئ د ور سایلو په وسیله دا کار ترسره کړي او که چېږي روغتون دا دستګاه ولري بیا یې هم دوی په بنه توګه نه شي کاروی. وروسته دوی په همغه هلیکوپټر کې له پېښور خخه لارل ځکه چې په دې بنار کې له تیارې وروسته ژوند خطرناک و.

د کورنېو چارو وزیر رحمان ملک یو له هغو کسانو خخه و چې لیدو ته مې راغلي و خود ننه راتلو اجازه نه وه ورکړل شوي. هغې ماته له خانه سره یو پاسپورت هم راړۍ و، پلار مې مننه ترې کړي وه خو ډېر پرېشانه و. په هغې شپه د پوڅ شپه

غالی ته د تلو په وخت کې پاسپورت زما مور ته ورکوي. بیا وايی: «دا د ملالې پاسپورت دی. خونه پوهېږم چې له هېواده بهر او که د جنت له پاره دی». بیا په سلګيو سلګيو ژاري. دوى په روغتون کې د ننه وو، نه پوهېدل چې زما کيسه تولې نې اوږدلي ده او خلکو د درملنې له پاره له هېواد خخه بهر غوبستم. وضعیت مې خراب شوی و او پلار اوس تليفون ته لړ خواب وايیه. یوه اړیکه له پنجاب خخه د کمپیوټر په برخه کې د نابغه ماشومې عارفي کريم د کورنۍ له خوا وو چې په ټولنو کې مې خبرې ورسره کړې وي. هغه په نهه کلنۍ کې د پروگرام جوړونې په برخه کې د ځوانې کسبې نجلې په توګه د مایکروسافت له خوا تایید شوی وو او له بېل ګټیس سره یې د کتنې له پاره د سیلیکون درې ته رايلې وو. خود همدي کال په جنوري کې هغه د زړه د حملې له امله له سختې ناروغۍ وروسته په حق رسبدلي وو. هغه شپاپس کلنې او له ما خخه یو کال مشره وو. کله چې د هغې کورنۍ اړیکه ونیوله، پلار مې چېغې کړې: «راته ووایء چې یو پلار له خپلې لور پرته څنګه ژوند کوي شي.» بیا یې په زوره زوره وزړل.

ناپېزانده لور ته سفر

د سې شنبې په ماسپینبين حمله را باندي وشهو او د پنجشنبې په سهار پلار دومره ناهيلۍ و چې محمد فائز ماما ته یې وویل، کلې باید د جناري مراسمو ته تیار شي. زه بېهونه وم. د ژوند نښې مې ناهيلې کوونکې وي. مخ او بدن مې پرسبدلي، سري او کولمي مې نزدې وي له کاره ولوږي.

پلار مې وروسته وویل کله یې چې زه د هغې وړې شیشه یې کوتې په منځ کې له نلونو او دستګاوو سره پیوسته لیدم سخت وېړې پسې اخيست. تر هغې خایه چې دی پوهېده، زه د ډاکټر له نظره ژوندي نه يم. پلار له ځانه سره فکر کاوه:

«دا تر اوسه پنځه لس کلنې ده، مرګ یې دېر وختي دی.»

مور مې تر اوسه هم دعاوې ويلي او لړ ویده کېده. فايزمحمد ماما مې ورته ویل چې باید د حج سورت دېر ووایي. مور مې د دې سورت هغه دوولس آيتونه چې د خدای^(۲) دې پایه قدرت په اړه دي پرلپسي تلاوت کول. پلار ته یې ویل داسي احساسوی چې زه به جوره شم خونه پوهېده چې خه دوبل به جورېږم.

کله چې د ګرووال جنيد زما کتنې ته راغئ، پلار بیا هم پونستنه تري وکړه:

- ژوندي به پاتې شي؟

ډاکټر پونستنه تري وکړه:

- تاسي په خدای^(۲) ايمان لري؟

پلار مې ووبل:
- هوکې.

د ګروال جنید داسې بنسکارېده چې ژوره قلبې عقیده او باور لري. سپارښته بې دا و چې له خدای^(۲) سره و او سو ځکه چې هغه به زمور د دعاوو ځواب راکړي.
د پنجشنبې په شپه له اسلام آباد خخه د ځانګرو حالتو دوه نظامي متخصص داکټران راغل. جنرال کيانۍ هفوی د دوو انگربزو داکټرانو د راپور په بنست چې که په پېښور کې درملنې له پاره پاتې شم، ماغزه به مې ضرر پیداکړي او یا هم کېدای شي د پالنې د ځرنګوالۍ او پاکۍ د نه مراعات له امله به ژوندي پاتې نه شم، پېښور ته رالېږلي.
د روغتون کارکونکو د انگربزو داکټرانو هېڅ سپارښتنې عملی نه کړي، د شپې مهال مې وضعیت خطرناک شو. د پنجشنبې په سهار د متخصصینو د ډلي مسئول سرطبیب اسلم له داکټر فیونا سره اړیکه نیولې وړتنه ویلې بې و: «د ملالې وضعیت خطرناک دي».

په بدن کې مې د نننۍ غوټې په نوم کوم خه پراختیا موندلې وړ، په داسې توګه چې وینې مې نه توټې کېدې، د وینې فشار مې دېر بنکته و او د وینې تېزاپ مې دېر شوي و. ادرار مې نه شوای کوي، نژدې وي چې کولمې مې له کاره ولوږدي. داکټر فیونا غوبنتل بېرمېنګهم ته د تلو له پاره هوایي دګر ته لار شي، بکسونه او کالي بې هم په هوایي دګر کې، و، په دې وخت کې زما په اړه بې خوندې خبرونه اوري، بېرته پېښمانه کېږي. زما د مرستې له پاره دوه نور نرسان هم ورسه ملګري کېږي او بېرمېنګهم ته نه ځي.

د پنجشنبې په ماسېښین پېښور ته را ورسېد او پلار ته مې بې ووبل چې باید د راولپندي. نظامي روغتون ته مې چې د ځانګړې پالنې تر تولو بهتره خانګه لري، ولوږدو. هغه نه پوهېدہ چې دومره تپې ماشومه ځنګه تر بل روغتون پوري یوسې، خو داکټر فیونا داد ورکړ چې دا دول کار بې په څلونو کړي باید چې اندېښنه ونه کړي. پلار پوښتنې تري وکړه چې کومه هيله شته:

- که هيله نه واي زه بېرته نه راتلم.
پلار ويل په هغې ساعت توانېدلې و چې د خپلو اوښکو مخه ونيسي.

په هغې ورڅ یوې نرسې زما په سترګو کې ځاځکې واچول. وروسته مې مور پلار ته ووبل:

- ورتنه وګوره، د داکټر فیونا خبره سمه ۵۵، که چېږي هيله نه واي نو نرسې بې په سترګو کې ځاځکې نه اچول.

شارزيه له دريو ټېپې نجونو څخه یوه و چې همدي روغتون ته بې راوړي وړ. داکټر فیونا هغه هم کتلې وړ او پلار ته بې ویلې و چې هغه هم بشه ده او هيله بې تري کړي و چې له ملالې سره مرسته وکړي.

مور په امبولانس کې چې امنیتی کندک هم راسره و هوایي دګر ته ورسېدلو. په هلیکوپټر کې پرواز یو ساعت او پنځه لس دقیقې وخت ونیو. داکټر فیونا لړ کېناسته، هغه توله لاره د بېلاپېلو تجهیزاتو او وسایلو سره بوخته وړ او پلار ويل داسې خرګندېده چې ورسه په جګړه ۵۵. خو کاله کبدل چې دا په دې کار بوخته وړ. په انګلېستان کې بې دنده د ناروغو هلکانو ځای په ځای کول او د ځانګړې پالنې په ځانګه کې بې د دوی درملنې کړه. خو هېڅ کله هم په داسې یوه حالت کې واقع شوې نه وړ. پېښور د لوېدیزوالو له پاره دېر خطرناک و.

دې وروسته له دې چې زما په اړه بې په ګوګل کې پلتنه کړي وړ، پام بې شوې و چې دا یوه دېره غیرمعمولی پېښه ۵۵. بیا وروسته داکټر فیونا ووبل: «که چېږي تاسې ته هره پېښنه شوې واي زه بې سپکولوم او یا هم که خدای^(۲) مه کړه مړه شوې واي زه به د پاکستان د تېرسې مور وژونکې بلل کېدم».

څنګه چې په راولپندي کې له هلیکوپټر بنکته شوو، په امبولانس کې یوه بل نظامي روغتون ته ولپردو شوو. پلار په اندېښنه کې ووبل بې: «د دوی د سر د تپ درملنې خه دول کولای شي؟» خو داکټر فیونا داد ورکړ چې په تول پاکستان کې دا روغتون د ځانګړې درملنې له پاره بشه وسایل لري. د دوی تجهیزات دېر پرمختللي دي، داکټرانو بې په انګلېستان کې زده کړه کړي ۵۵. د دوی د

بېرمېنگهم روغتون نرسان هم هلتە شتە و او د دې روغتون نرسانو تە بې پە ئانگپى توگە د سر د ضرۇنو پە اړه لارې بنودلى وي.

روغتون پە تولیزه توگە محاصرە شوي و يو کندک سرتبرو بې ساتنه کوله آن چې پە بامونو بې هم وسله والو مورچل نیولى و، هېچا د ننوتلو اجازە نه لرله، داکټرانو باید چې یونیفورم اغۇستى واى، د ناروغانو يوازى د لومړى درجى خپلوانو د ليدو حق لاره او تۈل تە امنىتى خارنى لاندى و. آن چې يو کس يې زما پە کورنى پسې كې و او دوى به بې هر ئاخى خارل.

پالار مې وارخطا و او ماما مې ورته ووبل: «پام کوه چې له دوى خخە بې ئىنې د امنىت پت کسان دي.»

پە شېھ غالىي كې سرتېرو زما کورنى تە درې كوتې ورکپى وي. مبایلونه خنگە چې دوى ويل د امنىتى ستۇزۇ له امله يې ترى اخىستى و، خو خنگە چې بىكاربىدە حقيقىت دا و چې له ورخپابو سره د پالار له مرکى وېرىدىل. آن كله بە چې مور او پالار خۇرنئى تە تىلل هم بە يو کس له دوى سره و هېچا هلتە د راتلو اجازە نه لرله. آن كله چې لومړى وزىر زما پۇنىتى تە راغلى و د راتلو اجازە يې نه و ورکپى. امنىتى تىداپىر بې حىرانتۇنكىي و، خو د دريو تېرو كلونو پە بېھير كې طالبانو پە دېرۇ مەھمۇ نظامىي جورپىشىنۇ چې پە پىاپۇرې توگە يې ساتنه كېدە، لکە د مەران د سەندىرى دلى پە ادە او د کامېر د ھوابىي ڭواك پە ادە بې يې يرغل كې.

ھە لحظە د دې امڪان و چې طالبان حملە وکرى. پالار تە مې ويل شوي و چې آن پە ورۇنۇ بە مې هم حملې وکپى پالار دېر پە اندېنىنە كې و ئىكەن چې تەھە خەختە هم خوشال پە مېنگورە كې و خو وروستە بې ھەم راولپىنى تە راۋوست.

پە شېھ غالىي كې بې نه كمپیوپر لاره او نه هم انېزنىت شتە و خو يو زە سواندە او مەربان پخۇونكى چې زمور کورنى تە تاكل شوي و هر خە بە چې زمور د کورنى پە كار و ورته راۋىل بې. ھە دوى تە ويلى چې دا ورته د وياپ ور د چې د

دوی کورنى تە خوارە برابروي. د دوى ھېچ خورو تە زە نه كېدە خو ھە بە دوى د خوندورو خوراکونو پە پخولو او تىارولو سره اپ كول چې فرنى، او دول دول شىرىنى خورىي، خو دوى داسې احساسولە چې لە ما پرته نىمىگرى دى.

د ھەمغې ورخۇ يوھ ورخ و چې پالار مې د لومړى خل لە پاره زمور د حملې د پېنىپى پە اړه د نېپىوالو غېرگۈنونە لوسىتى وو. داسې بىكاربىدە چې تۈلې نېرى تە يې تىكان ورکپى و. د ملگەرە ملتنۇ سەمىنىي باڭ كې مۇن دغە عمل يو «بېكارە او نفتر زېرۈنکى» آواز بللى و. ولسىمەر اوباما بىبا هەغە د: «بېزارە كېدل، نفتر لرل، فاجع او دردناك.» پە كلمۇ سره تىرىجى كې. خو پە پاكسٽان كې ئىنې غېرگۈنونە مىشت نه و. پە داسې حال كې چې ئىنۇ مقالۇ زە د «سولې نۇمۇنە» بنودلى مې، د ئىنۇ وېبلاگ لېكۈنکو پۇنىتىپى دا وې چې آيا پە ما پە رېنىيە ھم حملە شوي كەنە. دېپى كىسىپى راپسى لېكىل شوې وې پە ئانگپى توگە پە اردو ورخپابو كې دوى لېكلى و چې ما د نارىنە و پە لوپۇر نېوکە كېپى وە. د داکټر راحلى قاضىي پە نوم د جماعت اسلامي دلى غې زما پە ضد خېرى كولى، زە يې د امریكا لاسپۇخىي بىللەم او د رېچارد ھالبروک تە خنگ بې زما تصویر «لە امریکايى نظامىي مامورىيەنۇ سره ھم نظرىي» بنودلى وە.

داکټر فيونا لويه مرسىتە راسەرە وکە. مور مې يوازى پە پېنىتۇ ژې خېرى كوى شى نۇ لە ھەمدىي املە يې پە ژې نە پوهەبدە، خو داکټر فيونا بې چې كله زما لە كوتې وتىلە د لاسۇنۇ پە پورتە كولو بې ورته ويل چې اوس بىھە دە.

ھەنگە نە يوازى زما داکټرە بلکې كورنى تە مې پېغام لېرۈنکى وە. هەغە بە پە پورە صبر د کورنى د غېرە تە خنگ كېناستە او بىبا بې لە پالار غۇنىتلى چې دا هەرخە مې مور تە خەرگەند كېپى. پالار بە مې د حىرانتى تە خنگ خوشالە و ئىكەن چې زمور پە ھېۋاد كې دېر لې داکټران پېداكېپى چې يوې بې سواھە بىھىي تە موضوع تېرىجى كېپى. زما د ورپا درملنى لە پاره د نېرى لە بېلابېلۇ بىخۇ خخە زما کورنى تە پېغام رسپىدە. د امریكا د جان ھاپكىزىز تە تۈلۈ پرمختىلىي روغتون زما د ورپا درملنى ورائىز كېپى و. د سەناتور جان كري پە خېر پانگە وال شخص چې خو

خله پاکستان ته راغلی و، گابرپل گیفوردز د امریکا د ولسي جرگي غړي چې د ايربزونا په اياالت کې د سر په برخه کې په دزو لګبدلي او سخت تپي شوي و، په ګدون دېرو پانګه والو د مرستي ورانديز کري و. د مرستي نور ورانديزونه له سينګاپور، آلمان، عربي متعدد اماراتو او انګليس خخه وو.
هېچا مې هم له مور او پلار سره مشوره نه کوله. ټول تصمييمونه پوئ نيوول. جنرال کيانی له داکټر جاوبد خخه وپونتله. دا لازمه ده چې له هېواوه بهر يې ولېردوو که نه؟ د پوئ مشر دېر وخت په همدې موضوع بوخت و. داکټر جاوبد وايې دوی به شپر ساعته زما په اړه خبرې کولې. هغه نظر هر سیاستوال ته د سياست په ډګر کې زما د مرینې په پایلو بنه پوهبده. هيله من و چې په یوې سياسي هوکړي سره په طالبانو هر اړخیز عملیات وکړي. خو نژدي خلک يې وايې چې هغه ډېر زړه سواندي دی. پلار يې یو عادي سرتبرۍ او په ځوانې کې په داسي حال کې وفات شوی و چې کيانی د خپلې آته کسيزې کورني مشری ته یوازې پاتې کېږي. ده باید دکورني پالنه کړي واي. کله چې جنرال کيانی د پوئ مشر شو، په لومړي قدم کې د عادي سرتبرو د زده کړي، خورو او ځای د بنه والې له پاره لاس په کار شو.

داکټر فيونا ويل چې کېدای شي زه له فلچ دوله ستونزې سره مخ شم، لاس او بنې پبنې مې سم کار ونه کړي. نوله دې امله پرمختللو وسايلو ته اړتیا و چې پاکستان نه لرل. هغه سپارښته وکړه: «که غواړي چې درملنه يې سمه پایله ولري له هېواوه بهر يې ولېږي».

جنرال کيانی امريكا ته زما له وړلو سره مخالف و ځکه چې له ريموند ډېپويس وروسته د امريكا له خوا په پاکستان کې په اسمame بن لادن حمله او د خو پاکستانی سرتبرو وژلو يې تر منځ اړيکې ترينګلې کړي وي. داکټر جاوبد په لنډن کې د ګربت اورموند ستریت⁽ⁱ⁾ او همدا راز د ادينبرو⁽ⁱⁱ⁾ او ګلاسگو⁽ⁱⁱⁱ⁾

تخصصي روغتونونه ورانديز کړي و. جنرال کيانی ترې وپونتله: «ولې يې ستاسي په خپل روغتون کې درملنه ونه شي؟» په پېرمېنګهم کې د ملکې الیزابيت روغتون د افغانستان او عراق د تبيانو په درملنه پېژندل شوي و. دغه روغتون له نبار خخه بهر و. جاوبد له خپل ریيس کوین بالګر^(iv) سره اړيکه ونیوه هغه هم سمدلاسه هوکړه وکړه، خو وروسته يې وویل: «مور یوه هم هېڅ کله فکر نه کاوه چې روغتون ته به خه مسوليت ولري». د ملکې الیزابيت روغتون ته د یوې بهرنې په توګه زما وړل یو خه ستونزمن او او بالګر هم خان د انګرېز او پاکستان د حکومتونو تر منځ بوخت ولید. له بلې خوا مو ورو ورو وخت له لانه ورکاوه. سره له دې چې زما وضعیت یو خه بنه شوی و خو باید چې تر دوه اویا ساعتونو پوري يې رسولې واي.

داکټران زما د لېرد له ستونزې سره مخ شوي و. داکټر جاوبد ورانديز وکړ چې له سلطنتي هوايې ځواک خخه کار واخلو ځکه چې هغوي هر وخت افغان تپې سرتبرۍ وړي. خو جنرال کيانی له دې کار سره مخالف و. جنرال کيانی داکټر جاوبد د خبرو له پاره خپل کور ته وغونې، ورته ويې ويل چې نه غواړي هېڅ نظامي ځواک په دې کار کې نېکېل شي. ځکه چې تر دې وراندي هم زما په اړه ډېږي او azi خپري شوي وي، خلکو ویلي وو چې زه د سې آې ماموره يم او یا هم دې ته ورته کيسې اورېدل کېډي، له همدې امله د پوئ مشر نه غونېتله چې دا دوبل د دروغو او azi هم پیاوړي شي. داکټر جاوبد په ستونزو کې ګير و د انګلېستان حکومت د مرستي ورانديز کړي و چې د پاکستان د دولت له خوا یوه غونېتله چې ته اړتیا وه. خو زمور دولت له دې وېره لرله نه چې خپل باور له لاسه ورکړي.

له نېکه مرغه چې په دې وخت کې د متعدد عربي اماراتو حاکم صحنې ته را وراندي شو. هغوي خپله جبت الوتكه چې په منځ کې يې روغتون لاره ورانديز کړه.

⁽ⁱ⁾ Great Ormond Street

⁽ⁱⁱ⁾ Edinburgh

⁽ⁱⁱⁱ⁾ Glasgow

^(iv) Kevin Bolger

وروسته تصمیم ونیول شو چې زه د اکتوبر په ۱۵ مه د دوشنې په ورخ د لومړي
خل له پاره د پاکستان له خاورې بهر شم.

پلار او مور مې فکر کاوه چې که هر هبوداد ته ورل کېږم دوی به هم راسره وي.
مور او ورونو مې پاسپورتونه نه لرل. د یکشنبې په ورخ له ماسپینښن وروسته مې
پلار ته وویل شول چې سبا سهار مې انگلېستان ته وری چې له مور او ورونو پرته
مې یوازې پلار کولای شي راسره لار شي. هغه ویلی وو چې د هغوى پاسپورتونه
کومه ستونزه لري او د امنیتی دلایلو له امله به مې د تلو خبر آن خپلې کورنى ته
هم نه ورکوي.

پلار به مې مور ته هر خه ویل نه یې شوای کولای له هغې خخه داسې یوه
موضوع پته کړي.

په دېر خپلګان یې مور ته موضوع تشریح کړه. مور مې هم له ماما فایز محمد سره
خبرې وکړي. هغه مې د مور امنیت ته دېر پرېشانه و یې ویل: «که چېږي هغه
له خپل دوو ورو زامنو سره په مېنګوره کې پاتې شي له هرې پېښې سره مخ
کېدای شي.»

پلار مې د ګروال ته وویل:

- ما مې کورنى ته خبر ورکړ، هغوى دېر پرېشانه دي. زه هغوى یوازې پرېښودی
نه شم.

دا موضوع د لوې ستونزې لامل کېده، ځکه چې زه یوه ماشومه ووم او نه مې
شوای کولای په یوازې توګه له هبوداد خخه بهر لاره شم نوله همدي امله جنید،
داکټر جاوبد او داکټر فیونا هڅه وکړه پلار ته قناعت ورکړي ترڅو له ماسره لار
شي. خو پلار خپل تصمیم نیولی او داکټر جاوبد ته یې وویل:

- لور مې په امنیت کې ده او یوه امن هبوداد ته ئې. نه شم کولای مېږمن او زامن
مې دلته یوازې پرېډم هغوى په خطر کې دي. د لور ساتنه مې خدای^(۲) کړي.
زه یو پلار یم زامن مې هم د لور په اندازه رانه گران دي.

داکټر جاوبد مې له پلار خخه غونښته وکړه چې له ده سره په خصوصي توګه

خبرې وکړي.
جاوبد وپوښتل:

- آيا ډاډه یې چې ستا دليل یوازې همدا دي؟
هغه غونښتل باوري شي چې پلار د کوم چا د فشار له امله دې تصمیم ته اړ
شوي نه وي.

پلار خواب ورکړ:
- مېږمنې مې وویل چې هغوى به یوازې نه پرېډم.
داکټر یې په اوره لاس کېښود او په داد یې ورته وویل چې لور به یې په بشپړ
امنيت کې وي. پلار هم ورته ویلی وو:

آيا دا یوه معجزه نه ده کله چې ملاله وویشتل شوه تاسي دلته راغلې؟
داکټر جاوبد خواب ورکړ:

- دا زما عقیده ده چې خدای^(۲) لومړي مور ته لومړي ستونزه او بیا یې حل
رالېږي.

وروسته مې پلار رضایت پانه لاسلیک کړه چې داکټر فیونا به انگلېستان د سفر
په وخت کې د ملاли سرېسته وي. پلار چې هغه ته پانه ورکړه لاسونه یې
لړزبدل وې ویل:

- داکټر فیونا هغه په تاسي سپارم. هیله کوم په لور مې پام وکړئ.
وروسته مې مور او پلار خدای په آمانې را سره وکړه. د شپې یوولس بجي وې چې
هغوى زه د وروستي خل له پاره په پاکستان کې ولیدم. ما خبرې نه شوای
کولای، سترګې مې تړلې وي، یوازې ساه مې وو چې هغوى یې ډاډه کول چې زه
تر او سه هم ژوندي یم. مور ژړل، پلار هڅه کوله چې هغه آرامه کړي ځکه پلار
پوهېده چې نور له ګوانې سره مخ نه یم. ټول هغه وختونه چې دوی په لومړيو
کې راکول، دا چې راتلونکي څلوروښت ساعتونه خطرناک دي او دا چې آته
راتلونکي ساعتونه له دېر خطر سره مخ او کړکېچن دي او راتلونکي دوه اویا
ساعتونه دېر مهم دي. له کومې پېښې پرته تېر شوي و.

پرسوب کم شوی او وینې مې هم بنه والى موندلی و، کورنى مې داده و چې داکتير فيونا او داکتير جاوبد به په بنه توگه زما پالنه وکړي.

کله مې چې کورنى خپلو کوتو ته لارل له سترګو مې خوب وتنښبد.

له نيمې شپې لې روسټه غړو شو. له دګروالانو خخه يو و چې تر دې وړاندې يې پلار هڅولی و له ماسره انګلېستان ته لار شي. هغه مې پلار ته ووبل چې باید انګلېستان ته راسره لار شي کنه دوى به یې هېڅ کله هم ونه لېږي. پلار خواب ورکړ:

- تاسې ته مې ووبل چې نه ئحم. ولې مو راویشن کړم؟ زه مې هېڅ کله هم کورنى یوازې نه پرېږدم.

بیا هم یوه مامور پلار ته غړو کړ چې خبرې ورسه وکړي. ورته وې ویل:

- تاسې د هغې پلار یاست باید چې ورسه لار شي. که تاسې ورسه نه وئ روغتون به یې ونه مني.

پلار بیا هم ورته تکرار کړه:

- ما مې خپل تصمیم نیولی. خو ورځې ورسټه چې کارونه سم کړم له کورنى سره مې ورڅم.

ورسټه د ګروال ووبل:

- رائځ روغتون ته لار شو چې خونور سندونه هم لاسليک کړو. نيمه شپه وه پلار هم وېږد. نه یې غوبنتل یوازې ورسه لار شي، مور ته یې ووبل چې ورسه لاره شي. پلار په دې وخت کې دومره په اندېښه کې و چې پرلپسي یې د قرآن کريم خو ایتونه تر ژبه لاندې تکرارول. د یونس سورت آیتونه چې په انجيل کې د یونس^(۴) د کيسې په خبر چې په سمندر کې یو کې تېروي. همدا آیتونه د یونس^(۴) له خوا هغه وخت لوستل کېږي چې دې د کې په خېته کې دې.

دغه آيت مور ته داد راکوي چې که مور ايمان ولو نو د ډېرو سختو ستونزو له پاره هم حل لاره شته.

کله چې روغتون ته ورسېدل، ډګروال پلار ته ووبل چې انګلېستان ته زما د وړو له پاره خونور سندونه هم باید لاسليک کړي. دا ټول پت کارونه، د داسې کسانو له خوا چې یونیفورم یې اغواسټي او هر خای ولار دې، پلار او کورنى مې یې له وېږي سره مخ کړي و.

کله چې مور او پلار شپه غالې ته تللي ډېر پربشانه و. پلار مې نه غوبنتل چې له کورنى پرته بې وزله لاهه شم. زما ورسټي یاد به د نښونځي بس ګادې وي، دوى له دې امله پربشانه و نه چې زه داسې فکر وکړم، دوى هېړه کړي يم.

د اكتوبر په پنځه لسمه د سهار په پنځو بجو یې زه د پوئټ تر امنیت لاندې هوایي د ګر ته یوړم. سرکونه یې د خلکو په مخ تړلي و، سرتبری په بامونو ولاړ او د سرکونو په غارو ګرځیدل. د عربی اماراتو الوتكه زمور په انتظار ولاره وه. ماته بیا ورسټه ووبل شول چې الوتكه د ننه ډېرہ بنايسته وه. په دې الوتكه کې یو دوه نفری تخت، شپاپس لومړۍ درجه چوکې او یو وړوکې روغتون و. د دې روغتون کار کوونکي خو اروپائي نرسان او یو آلماني داکترو.

درېغې چې هغه وخت بېړونه نه واي او کولاي مې شول له دې بشکلو منظرو مې خوند اخيستې واي. الوتكې د سون توکو له پاره د ابوظې په لور حرکت وکړ او بیا ورسټه د ښېړنګهم په لوري لاهه.

پلار او مور مې په شپه غالې کې انتظار و. دوى فکر کاوه چې پاسپورتونه به ډېر زر ورته تیار کړي او په خو ورڅو کې به بېړنګهم ته راشي. خو هېڅ خبره یې وانه وربده. آن چې کوم مبایل یا کمپیوټر یې هم نه لرل چې زما له حالت خخه خبر شي.

دا انتظار نه ختمېدونکي و.

پنځم خپرکي

دویم ژوند

وطن زما زه د وطن يم
که د وطن له پاره مرم خوشاله يمه

بېرمېنگهم

د اكتوبر شپاپسېم له ويشتل کېدو يوه اونۍ وروسته په هوبن راغلم. له کور خخه مې په زرګونو ميله لري وم. د سا کښلو له پاره مې په غاړه کې يوه کېږي تېل شوې وله همدي امله مې خبرې نه شوای کولای، د عکس اخیستو له شعې پې د خانګړې پالني خانګې ته وېلم چې پوره په هوبن راغلم.

لومړۍ فکر مې چې ذهن ته راغئ وموې ويل: «شکر خدايې چې ژوندې يم.» پوهېبدم نه چې چېرته يم، خو دومره پوهېبدم چې په خپل هېبواډ کې نه يم. نرسانو او داکټرانو په انګليسي خبرې کولې. ما خبرې ورسه کولې خو دا چې په غاړه کې مې کېږي بنده وه هېچا مې هم غړ نه اورېده. کينې ستړګې مې هر خه دوه ګونې بشودل دا چې هر چا دوه پوزې، دوه خولې او خلور ستړګې لرلې. په ذهن کې مې دېږي پوبنتې را ولاړېدې دا چې:

«زه چېرته يم؟
دلته چا راوستې يم؟
پالر او مور مې چېرته دي؟
آيا پالر مې ژوندې دي؟» دېږه حیرانه وم.

کله چې زه په هوبن راغلم، داکټر جاوبد راسره ولارو، هغه ويل چې زما د هغې وخت سرګدانه ستړګې او وېږدلى حالت به هېڅ کله هم هېر نه کېږي. هغه له ما سره په اردو ژبه خبرې کولې. يوازې دومره پوهېبدم چې خداي (۲) یونوی ژوند راکړې دی. بويې بنایسته بشنجي چې تکريې په سر و، لاس مې يې ونيو راته وېې ويل:

- السلام عليکم.

وروسته يې په اردو ژبه دعا وویله او د قران کريم آيتونه يې تلاوت کړل. وېې ويل چې ریحانه نومېږي. بشه غېږي لاره او دېره روانه غېږدہ، ناخاپه بې ارادې ویده شوم.

بله ورڅه چې بیداره شوم، پام مې شو چې په یوه عجیبه شین رنګه کوته کې چې هېڅ کېږي نه لرله او دېر روبنانه خراغونه په کې لګبدل، پرته يم. د ملکې الیزابت د روغتون د خانګړې پالني کوته وه. هر خه پاک بشکاربدل، د مېنګوري د روغتون په خبر نه وو.

یوه نرس یوه کتابچه او یو قلم راکړ. خو په سمه توګه مې خه نه شوای ليکلې. غونښتل مې د پلار د تلیفون شمېرہ مې ولیکم خو حروف مې سم نه شوای ليکلې. داکټر جاوبد د الفبا تورو یوه پاپه راته راوېډ چې تورو ته اشاره وکړم. لومړۍ تورې مې چې ولیکل (پلار) او (هېبواډ) و نرس راته وویل چې په بېرمېنگهم کې یم خو زه نه پوهېبدم چې بېرمېنگهم د نړۍ په کوم خای کې دی. خو وروسته يې یوه نقشه راته وښوده پوه شوم چې په انګليس کې یم. په اصل کې نه پوهېبدم چې خه پېښ شوې و نرسانو خه راته ونه ويل. آن په خپل نوم نه پوهېبدم، آيا تر او سه هم ملاله وم؟

دومره سر درد وم چې د تسکین تابېټو هم درد نه کراراوه. له کین غور مې وينه روانه وه. داکټران او نرسان تلل او راتلله. نرسانو پوبنتنه رانه کوله او ويل يې چې د هو په توګه دوه خله ستړګې وربوم. هېچا نه رانه ويل چې خه پېښ شوې دی او دې روغتون ته چا راوړې یم. داسې مې احساسوله چې د مخ کین لوری مې

سم کار نه کوي. د پېر مهال له پاره مې ډاکټرانو او نرسانو ته نه شوای کتلاي. کین غور مې خبرې نه اورېدې، د خولې ژامې مې سم کار نه کاوه. له همدي امله مې هر چاته اشاره کوله چې بنې لور ته مې ودرېبوي. وروسته د فيونا په نوم يوه زړه سواندي ډاکټره راغله او ماته يې يوه سپينه د خرس د خبرې نانځکه راکړه. هغه راته ويل چې بايد په نانځکه جنید نوم کېردم او بیا يې د دې نوم دليل راته توضیح کړ. زه نه پوهېدم چې جنید خوک و له همدي امله مې خپلې نانځکې ته «لیلا» نوم وتابه. دې د لیکلو او تمرین لپاره يوه کتابچه راته راوړه. زما لومړي دوې پوبنتني دا وي: «پلار مې ولې نشته؟» پلار مې پيسې نه لري د دې درملني پيسې مې خوک ورکوي؟»

هغه خواب راکړ:

- پلار دې په پاکستان کې دی. لګښت ته اندېښنه مه کوه. هر خوک به چې راتلل همدا پوبنتني مې تري کولې خو د ټولو خواب همدا و. خو قناعت مې نه و کړي. نه پوهېدم چې حه پښه شوې وه او په هېچا مې هم باور نه کاوه. که پلار مې جوړ وي نو ولې مې تر خنگ نشته دي؟ فکر مې کاوه چې پلار او مور مې نه پوهېږي چې زه چېرته يم او کبدای شي چې د مېنګوري په سرکونو او کوڅو کې به په ما پسې سرگدانه وي. آن دا باور مې هم نه لاره چې مور او پلار به مې ژوندي وي. په لومړيو ورڅو کې مې ذهن په خیالونو کې دوب و. تر سترګو مې تصویرونه تېرېدل چې زه په يوه کوتې کې پرته يم او خو کسان مې تر خنگ دي، داسې دې تصویرونه چې د شمبر ور نه وو او پوبنتنه بې کوله چې، پلار مې چېرته دي؟

له خانه سره مې فکر کاوه زه ويشتل شوې يم خو باور مې نه کاوه. آيا هغه ټول خوب و که خاطره؟

همدا راز د پيسو موضوع هم دېره خورولم. د دالي پيسې د بنوونځي لګښتونه او په شنګله کې د یوې نمرې ځمکې اخیستل. هر وخت به مې چې ډاکټران له یوبل سره په خبرو لیدل فکر مې کاوه چې واي: «ملاله پيسې نه لري، ملاله بې

د درملني له پاره پيسې نه لري.» له ډاکټرانو خخه يو د لهستان و چې هر وخت به خپه بنکارېده. ما فکر کاوه چې هغه د روغتون مالک دي او خپه ځکه دي چې زه مې د درملني لګښت نه شم ورکولاي. له همدي امله مې يوه نرس ته اشاره وکړه چې کاغذ راته راوري پري ومه ليکل: «ولې خپه يې؟»

خواب بې راکړ:

- خپه نه يم.

بيا مې ليکل: «زما د درملني لګښت خوک ورکوي؟»

وې ويبل:

- اندېښنه مه کوه. ستاسي دولت بې ورکوي.

له دې وروسته به بې چې هر وخت ولیدم خوشاله به و.

زه هر وخت د هري ستونزې له پاره د یوې حل لاري په هڅه کې يم، له خانه سره مې فکر کاوه چې کبدای شي وکولاي شم د روغتون معلومات خونې ته لاره شم او له هغه خایه مې له مور او پلار سره خبرې وکړم. بیا مې له خانه سره ووبل: «ته خو پيسې نه لري چې اړیکه ونیسې او آن دا چې د خپل هېواد کود هم نه لري. باید له دې خایه بهر لاره شم کار وکړم، وروسته بې په پيسو یو مبایل واخلم او له پلار سره مې اړیکه ونیسم. هغه وخت بیا کولای شو چې ټول یو خای ژوند وکړو.»

ګډ ود فکرونه مې په ذهن کې ګرځېدل. فکر مې کاوه ډاکټر فيونا چې کومه نانځکه راته اخیستې شين رنګ لري او بیا بې په يوه سپین خرس بدله کړي وه. هر وخت به مې پوبنتنه کوله: «هغه شين خرس يا نانځکه چېرته ده؟» سره له دې چې هر څل به بې راته ويل چې دلته هېچ شنه نانځکه نه وه. شين رنګ د خانګړې پالنې د خونې و خو ما تراوسه ويل چې يوه شنه ناوکۍ مې لرله.

یوازې حه چې داډ بې راکاوه ریحانه وه. هغې به دېږي آرامونکو دعاوې ویلې او ما به مې شونډو ته حرکت ورکاوه چې آمين ووايم.

تلويزيون به هر وخت غلى و پرته له هغې وخت نه چې اجازه بې راکړه د

«مسترچیف» خپرونه و گورم، په مبنګوره کې مې هم دا خپرونه خوبنې وه. خو اوس هر خه بدل شوي و. وروسته پوه شوم چې هېچا اجازه نه لرله چې کوتۍ ته مې ورڅانه راوري او یا هم ماته خه وواي.

له ئانه سره مې فکر کاوه چې کېدای شي پلار مې ژوندي نه وي له همدي امله دېره وېرېدم. په دې وخت کې داکټر فيونا د تېرى اوئني يوه پاکستانی ورڅانه رانه راوړه، په هغې کې مې د پلار تصویر چاپ شوي و چې له جنرال کيانۍ سره د خبرو په حال کې و او وړاندې يوه مېرمن چې تکري بي په سر او د ورور تر خنګ مې ناسته وه. ومهې لیکل: «دا مې مور ده!»
په هغې ورڅ داکټر جاوابد له خپل موبایل سره رانه ووت. ويې ويل:

- غواړم له مور او پلار سره دې خبرې وکړم.

ستړګې مې له حیرانتیا نه وڅلډې.

هغه غوسمه ناك بنکارپده خو دېر مهربانه و. ويې ويل:

- یوازې ژاړې به نه، مبایل درکوم ته باید دېره قوي وي.

شمېرې يې دايل کړه، خبرې يې ورسه وکړې بیا يې مبایل ماته راکړ.

د پلار غړ مې و. دا چې په غاړه کې مې يوه کړي وه خبرې مې نه شوای کولای. د غړ په اورېدو يې دېره خوشاله شوم، د مخ له امله مې خندلی نه شوای خو په زړه کې دېره خوشاله و. پلار مې قول راکړ وېل: «دېرژر راخم. ته آرام وکړه، تر دوو ورڅو پوري به تاته در ورسېږم». وروسته بې راته وویل چې داکټر جاوابد سپارښتنه کړي چې ونه ژاړم. داکټر له ما خنځه غونښتل چې پیاوړي و. دا اړیکه دېره لنده وه ځکه چې مور او پلار مې نه غونښتل زه ستړې شم. مور مې په تلفون کې دعا راته وکړه.

ما تر اوسيه فکر کاوه چې له ما سره د دوی د نه راتګ دليل دا و چې زما د درملنې له پاره يې پیسې نه لرلي، له ئانه سره مې ويل، له همدي امله تر اوسيه په پاکستان کې دې چې زمور ځمکه او بنوونځي وپلوري. هغه ځمکه چې اخیستې مو وه دېره لې و او په دې هم پوهېدم چې کور او بنوونځي مو په اجاره

نیولي و، نو هغه به شه خڅ کېږي واي؟ کېدای شوای له بدایو به يې پور غونبت.

له هغې تليفوني اړیکې وروسته مې هم مور او پلار پوره نه و ډاده شوي ځکه چې دوی زما غړ وانه ورېده. چا چې له دوی سره خبرې کولې ګډ وډ خپرونه به يې ورته رسول. يوه سرلښکر غلام قمر د سوات د نظامي عملیاتو قوماندان و. پلار ته يې ويلی و: «له انګربزانو مې نېه خپرونه اورېدلې. مور ډېر خوشاله يوه چې زمور لور جوړه شوې ده.» هغه ويلی وو «زمور لور» دوی اوس زه د تول هېواد لور بللم.

جنرال مې پلار ته ويل چې دوی اوس په تول سوات کې پلتنه کوي او په سرحدونو کې هم په هغوي پسې ګرځي. زياته کېږي يې وه دوی پوهېږي چا چې په ما ډزي کېږي وې، د طالبانو دوه ويشت کسیزه دله وه چې دوه میاشتې مخکې يې د پلار په ملګري زاهد خان هم حمله کېږي وه.
پلار مې هېڅ هم نه و ورته ويلی خو دېر پېښانه و.

ځکه چې دوی ډېر وخت وړاندې ويلی و چې د سوات سيمه يې له طالبانو خڅه پاکه کېږي ده. اوس همدا جنرال ورته واېي چې دوه ويشت کسه طالبانو خه کم دوه میاشتې هلته تېږي کېږي وې. همدا راز پوڅ ويلی و چې په زاهد خان د یوې کورنۍ شخړې له امله ډزي شوې وي. خو اوس يې ويل چا چې په زاهد خان ډزي کېږي وې په ملاله يې هم حمله کېږي وه. پلار مې غونښتل ورته وواي: «تاسې پوهېدې چې طالبان دوه میاشتې په سوات کې ګرځبدل. په دې هم پوهېدې چې غواړي زما لور ووژني خو بیا مو يې هم مخه ونه نیوه؟» خو پوهېدې چې دا پونښتې کول به هېڅ ګټه ونه لري.

د جنرال خبرې تر اوسيه هم پاي ته نه وې رسېدلې. هغه مې پلار ته وویل سره له دې چې ملاله په هونې راغلې خو په لیدلو کې ستونزه لري، پلار ډېر پېښانه شوې و له ئانه سره يې فکر کاوه چې خنګه هغه دومره معلومات لري او زه يې نه

لرم؟

هغه اندېښمن و چې زه به په پوره توګه ړنده شوې وم. هغه وخت بې د خپلې گرانې لور په اره تصور کاوه چې په تیاره کې قدم بردي او له پلاړه پونتې: «پلاړه، زه چېرته يم؟»

دغه خبرونه دومره دردناک و چې نه بې غوبنتل مور ته بې ووايې، سره له دي چې هېڅ کله نه شي کولاي له مور خخه کومه خبره پته کړي. په دي وخت کې یې له خپل خدای^(۲) سره خبرې کړي وي: «زه داسې خه منلي نه شم، زه به هغې ته خپله یوه سترګه ورکړم.» خو دا چې دی په هغې وخت کې درې خلوېښت کلن و، اندېښنه بې لرله چې سترګه به بې ماته کار راکړي کنه. په هغې شپه بې خوب نه و کړي. د بلې ورځې په سهارې د پوليسو له یوه امنیتی مامور خخه هيله کړي وه، تلیفون یې ورکړي چې له د ګروال جنید سره اړیکه ونیسي. پلاړ بې هغه ته په خپگان سره ویلې وو: «اورېدلې مې دی چې ملاله خه نه شي لیدی.»

هغه خواب ورکړ: «که هغه کولاي شي ولیکي او ولولي نو خنګه لیدی نه شي؟ داکټر فيونا راته ووبل چې لومړي یادښت بې ستاسي په اړه و.»

خو نه دا چې یوازې مې لیداي شوای آن چې یوه هنداره مې هم غوبنتې و. هغه وخت مې په هغې ووه کتابچه کې لیکلې وو: «هنداره» ځکه چې غوبنتل مې مخ او وېښتان مې ووینم. نرسانو یوه سپینه وړه هنداره راته راوه چې تراوسه مې ساتلي ده. کله مې چې خان ولید دېړه ووبرېډم. هغه اورده وېښتان مې چې د دول دول جوړولو له امله به بې په ساعتونو هنداري ته ولاړه وم ورک شوې وو او د سر په کينه خوا مې آن بو وېښته هم نه و. په کتابچه کې مې ولیکل: «وېښتان مې لنډ شوې دی.» داسې فکر مې کاوه چې طالبانو راباندې لنډ کړي دي. خو په اصل کې پاکستانی داکټرانو راباندې پې کړي و. مخ مې هم په پخوانۍ طبیعې دول نه و داسې و لکه چا یې چې یوه خوا له منځه وړې وي او له کينې سترګې سره مې یو تېپ بنکارېده. تراوسه مې توري او کليمې خای په خای

لیکلې. هغه وخت مې ولیکل: «ماته خه پېښ شوي دي؟» همدا راز مې ولیکل: «خراغونه مړه کړئ.» ځکه چې د خراغونو په لګبدو سره مې سردویم څلې شدید درد پیداکړ. وروسته داکټر فيونا ووبل چې ماته یوه بدہ پېښه شوې.

ورته ومه لیکل: «په ما ډزې شوې دی؟ پلاړ مې خنګه دی؟» هغې خواب راکړ چې د بنوونځي په بس ګادې کې ډزې را باندې شوې دي. ویل یې چې په دوو نورو خورلنو مې هم مرمى لګبدلې دي، زیاته بې کړه چې د دوه نورو نومونه نه پېژني. راته تشریح یې کړه چې مرمى مې له کینې سترګې سره چې تېپ یې تر اوسه بنکاري نوتلې وو او بیا مې په اوږو کې وړاندې تللې وو. دغې مرمى کولای شول چې سترګه مې له منځه یوسې او یا مې هم ماغزو ته لاړه شي. په واقعیت کې له دې پېښې زما نجات یوه معجزه وو. کوم احساس مې نه لاره ځکه چې اوس خو دا پېښه شوې وو. یوازې په دې خپه وم چې تر حملې مخکې مې وخت نه و پیداکړې چې خبرې ورسه ورکړم. هغه خبرې چې دوی ته مې باید کړي واي اوس به بې هېڅ وانه وري. هغه کس چې ډزې راباندې کړي وي په اړه مې بې په ذهن کې بد فکر نه لاره، د غچ په اړه مې هېڅ فکر نه کاوه. یوازې زړه مې غوبنتل چې سوات او خپل کور ته لاړه شم له هغې وروسته مې په ذهن کې دول ډول فکرونه وګرځدل خو نه مې شوای کولای خیال او حقیقت سره بېل کړم. د دزو کیسه چې زما په یاد وو په بشپړه توګه بې له هغه خه سره توپیر لاره چې پېښ شوې و. زه مې له پلاړ سره په یوه بل ګادې کې چې د ګل په نوم نجلې په ګدون خو نورې نجوني هم راسره وي ناست و. چې ناخاپه دوو طالبان راپیداشول چې تورې جامي بې اغواسې وي. له دوو خخه بې یوه زما په لور وسله نیو چې یوه وړه مرمى بې زما په بدن وښته. په دې خیال کې مې په پلاړ هم ډزې وشوې.

وروسته هر خه ګد ود کېږي، زه د ناروغانو په یوه کټ پرته يم، هلته دېړ خلک ليدل کېږي، سترګې مې د پلاړ په لتيه پسې سرګردانه دي. په پاڼ کې هغه

زه ملاله يم | ۲۹۲

پیداکوم او هشه کوم خبری ورسره وکرم خو خبری نه شم کوی. په نورو خیالونو کې به په نورو خایونو وم لکه په اسلام آباد کې د جناح بازار، د چینې بازار چې هلتنه ناخاپه ډزي راباندي کېري. آن یو خل مې خوب لیده چې ډاکټر هم د طالبانو له ډلي خخه وي.

کله به چې په هوښ راتلم، زړه مې غوبنتل چې په دې پېښو پوهه شم. خوک به چې راتلل اجازه يې نه لره چې خپل موبایل هم د ننه راوړي، خو ډاکټري فیونا به هر وخت خپل آیفون ورسره راورو خکه چې هغه د بېښو حالتو ډاکټره و. کله به چې هغې آیفون کېښو غوبنتل به مې په ګوګل کې خپل نوم ولپیم، خو سخته وه ځکه چې د سترګو د لید د ستونزې له امله مې نه شوای کولای توري سم ولیکم. غوبنتل مې برېښنالیک مې خلاص کرم خو پت نوم مې يې په یاد نه و.

په پنځمه ورڅ مې خبری کړای شوای خو غړ مې د پخوا په خبر نه و. کله چې ریحانه راغله له اسلامي اړخه مود حملې په اړه خبری وکړي. هغې ته مې وویل:

- هغوي په ما ډزي وکړي؟

هغې خواب راکړ:

- هوکې همداسې ده. د نړۍ هېڅ مسلمان باور نه شي کوی چې یو خوک دې داسې جنایت وکړای شي. مور مې وايې کبدای شي هغوي مسلمان نه وي. دوی داسې کسان دي چې ځانونو ته مسلمانان وايې خو عملونه يې اسلامي نه دې.

مور د دې په اړه چې د بېلاپلو او مشخصو دلایلو له امله ټولې پېښې خه دول رامنځ ته کېري او بله دا چې زده کړه نه یوازې د نارینه و بلکې د بنځو حق هم دې، خبری وکړي. ما د یوې مسلمانې نجلې په توګه د خپلو زده کړو د حق په اړه خبری وکړي.

خنګه چې په خبرو کولو وتوانېدم ډاکټر جاوبد په تليفون مې له مور او پلار

زه ملاله يم | ۲۹۳

سره خبری وکړي. دې ته په اندېښه کې وم چې غږ به مې بل ډول اوربدل کېري. له همدي امله مې له پلاره وپونستل:
غږ مې بدل شوي دې؟
خواب يې راکړ:

- نه د پخوا په خبر دی او نور به هم بنې شي. دېره خو په عذاب نه يې؟
ومې ویل:

- بنې یم خو د سر درد مې دومره سخت دی چې نور يې زغمى نه شم.
پلار مې دېر پربشانه شو. فکر کوم هغه زما د سر له درد خخه په لوی درد اخته شو. په ټولو اړیکو کې به يې پونستنه کوله چې آیا سر درد مې بنې شوی دی کنه؟
له هغې وروسته به مې یوازې ورته ویل چې حالت مې بنې دی. زړه مې نه غوبنتل هغه ناآرام شي یوازې دا پونستنه مې ترې کوله چې دوی خه وخت راخي؟

تر دې وخته يې د راولپندي په روغتون کې یوه اونې تېره کړي وه او له دې نه وو
خبر چې بېرمېنګهم ته به خه وخت لېږل کېري. مور مې دومره ناهیلې شوې وه
چې پلار ته مې يې ویلی و: «که تر سبا پورې د تلو خبر رانه کړي زه د خوړو
اعتصاب کوم.»

وروسته مې پلار امنیتی مامور ته ورغلی او هغه ته يې دا خبره کړي وه. هغه
مامور وېږدلي و او پلار ته يې ویلی وو چې اسلام آباد ته به يې د سفر کارونه
برابر کړي او هلتنه به هرڅه ورته ترتیب کړل شي.
کله مې چې پلار بېرته مور ته راغئ ورته ویل: «ته یوه لویه بنځه يې. تل به
مې فکر کاوه زه او ملاله بنې مبارzin یو خو ته د شکایت په کړلو تر مور بنې
پوهېږي.»

دوی په اسلام آباد کې «د کشمیر کور» هوتېل ته چې د پارلمان د غړو له پاره
څانګړې شوی دی ولېږل شول. تر اوسه هم تر سختو امنیتی تدبیرونو لاندې و،
آن که به مې پلار سلمانی ته هم تلو یو پولیس به يې تر خنګ ناست و، نه چې

سلمان بې غاړه تېپی کړي.
اوسمې د دوی تليفونونه هم ورکړي له یو بل سره مو دېږي خبرې وکړي. هر
وخت به چې داکټر جاودله پلار سره اړیکه نیوله د هغې مبایل به بوخت و. بیا
مې د مور یوولس رقمي شمېره ورکړه، داکټر جاودله حیران شو، فکر بې وکړ چې
حافظه مې بنه کار کوي.

خو مور او پلار مې تراوسه په ستونزو کې ژوند کاوه. دوی نه پوهبدل چې ولې
تراوسه بېرمېنګهم ته لېږل شوي نه دي. داکټر جاودله نه پوهبدل چې ولې
تراوسه هغوي راغلي نه دي. کله چې هغوي وویل چې دوی هم د دې انتظار په
لامل نه پوهبدل، جاودله اړیکه ونیوه بیا بې دوی ته داډ ورکړ چې ستونزو پوئه نه
د جوړه کړي ستونزو په دولت کې ۵۵.

د کورنيو چارو وزیر رحمان ملک هيله لره چې له دوی سره یو ئاخى بېرمېنګهم
ته راشي خو په روغتون کې یو ګډ مطبوعاتي کنفرانس ولري. همدا لامل شوی و
چې د دوی سفر و عنديول شي. هغه همدا راز غوبنتل پاډه شي چې مور به د
انګلستان له دولت خخه د سياسى پناه غوبنتنه نه کوو ځکه چې دا به بې د
دولت له پاره تر تولو لوی شرم وي. په پاي کې بې په خرگنده پوبنتنه ترې وکړه
چې آیا داسي کوم هود لري او کنه. دېړه د ملنديو ړو وه ځکه چې مور مې تر
траوسه سياسى پناه نه پېښنده او پلار مې هم هېڅ کله د داسي یوې موضوع په اړه
فکر نه وکړي.

کله مې چې کورني د کشمیر په کور کې خاۍ په خاۍ شول، هلتې بې له سونيا
شهيد سره چې د شيذې مور وه کتلې. هغه نجلې چې د خوشال بنوئنځي
نجونو ته بې د اسلام آباد د سفر امکانات برابر کړي و. هغې فکر کړي و چې
دوی له ماسره انګلستان ته راغلي خو کله چې پوه شوې وه چې دوی تراوسه
په پاکستان کې انتظار دي حیرانه شوې وه. دوی ته ویل شوې و چې د
بېرمېنګهم لور ته هېڅ تکت نشته.

سونيا دوی ته جامې راوري وې ځکه چې دوی هر خه په سوات کې پربنېسي و.

بیا بې د زداري د دفتر د تليفون شمېره پلار ته راوري وه. پلاره اړیکه بې ورسه
نیولې وه او زداري ته بې پیغام پربنېسي و. په همدي شپه زداري دوی ته زنګ
وهي او د هر خه ضمانت ورته کوي چې ورته برابر به بې کړي. سونيا د هغو
کلونو په اړه خبرې وکړي چې په زندان کې وه ویلې بې وو: «زه په نسه توګه
پوهېرم چې له اولاد خخه بېلتون خومره سخت وي.»

د دې په اورېدو سره مې چې دوی به تر دوو ورڅو پوري به په بېرمېنګهم کې وي
یوازې یوه هيله ترې وکړه. پلار ته مې ووبل:

«د بنوئنځي بکس مې درسره راړه. که سوات ته نه شې تلای خير دی نور
كتابونه راته واخله. د مارچ په میاشت کې آزمونې پیلېږي.» زړه مې غوبنتل بیا
هم لومړي. درجه واخلم. تر تولو دېږ مې غوبنتل فزيک مې راوري ځکه چې د
دې کتاب درسونه تر نورو یو خه سخت دي، باید چې شمېرې یې تمرين کرم.
فکر مې کاوه چې د نومبر په میاشت کې به خپل کور ته لاړ شو.

د مور او پلار راتلو لس ورځې وخت ونیو. له دوی پرته راته هغه لس ورځې د سلو
ورڅو په اندازه اوردي شوې. ورځې او شپې دېږي ستړې کونکې وې، سم خوب
مې هم نه راته. د کوتې ساعت ته به مې کتل د وخت تېږدو داډ را کاوه چې
ژوندې یم. په ژوند کې د لومړي څل له پاره سهار وختي وېښدېم.

په حقیقت کې به هره ورځ سهار په اوو بجو کله به چې نرسان راتلل له خوبه
وېښدېم. نرسانو او مېمن فیونا به لوې راسره کولې. د روغتون کارکونکې او
نرسان پر ما دېږ مهربانه و، په ځانګړې توګه آیما چودري⁽ⁱ⁾ او سرطبیب جولي
تریسي⁽ⁱⁱ⁾ چې ترڅنګ به مې کېناستل او لاس به مې بې نیوه. د پاکستان مې
یوازې یو تکری لاره چې دګروال جنید زما له پاره د دالۍ په خېر داکټر فیونا ته
ورکړي و. وروسته دوی پلورنځي ته تللي وو او جامې بې راته اخيستې وې.
دوی نه پوهبدل چې یوه نوې سواتي پېغله خه دوں جامې اغوندي. دوی د لنډو

⁽ⁱ⁾ Yma Choudhury

⁽ⁱⁱ⁾ Julie Tracy

کمیسونو، پتلونونو، د خوب جامو، او جرابو له ډکو کخورو سره کوتې ته راغل.
آیما پونښته وکړه: «کوم رنگ دې خوبنېږي؟» البته چې زما خپر رنگ خوبنېدہ.
دوی به له دې امله راته اندېښنه کوله چې ډوډی مې نه خوره خو اصلًا مې د
دوی د روغتون خواړه نه خوبنېدل. له دې هم وېړبدم چې حلال دي کنه.
نسانو پونښته رانه وکړه:

- څه ډول خواړه دې خوبنېږي؟
- خواب مې ورکړ:
- سور کړۍ چرګ.

آیما به هره غرمه سور کړۍ چرګ او کچالو راته اخیستل، آن چې یوه ورڅې
خپله خواړه راته پاخه کړل.

هځوی زما د ساعت تېري له پاره یو ډې وي ډې فلپیر راواړو. لومړۍ فلم مې چې
ولید «د بېکهم په خبرې پې شوت کړه»، د یوې سک مذہبې⁽ⁱ⁾ نجلی کيسه وه
چې له خپلو ناخښو فرهنگي دودونو سره یې مبارزه کوله او له فوټبال سره یې
مینه وه. په دې فلم کې چې کله نجونو په نيمه لوڅو ځانونو د فوټبال لوبه کوله
ورته حیرانه شوم له نرسانو مې هيله وکړه چې بند یې کړي. له هغې وروسته به
هځوی کارتوني فلمونه راته راړل. د خوش پرش (شک) فلمونه مې وکتل. کينې
ستړګې مې تر اوسه هم سم شه نه ليدل، له همدي امله به مې د فلم کتلو په
وخت کې پتوله، له کین غور مې وينه راتله، په هغه کې به یې هر وخت مالوچ
اپښوډل. یوه ورڅ مې چې لاس په خېټه اپښي و له یوه نرس پونښته وکړه:

- دا را وتلي خه شې دې؟

معده مې لوښه او کلکه شوې وه خو په دليل یې نه پوهېډم.

خواب یې راکړ:

- د سر د کاسې یوه برخه دې ۵۵.

دېړه ووېړبدم.

⁽ⁱ⁾ سیک د هند په دینونو کې د شاګرد په معنی دی

د خبرو له پیل وروسته، د لومړۍ څل له پاره دویم ځلی وګرځدم. لاسونو او پښو
مې هېڅ ستونزه نه لرله، پرته له نښي لاس خخه مې چې په سمه توګه یې حرکت
نه کاوه، ځکه چې مردمی مې ورمېږ ته ننوتې وه له همدي امله په لاره ګرځداي
نه شوی. لومړۍ قدمونه مې دومره په سختی اخیستل، داسې مې احساسوله
چې سل کیلومتره منډه مې کړې ۵۵. داکټرانو ویل چې نښه به شم یوازې مې
فزيوتراپی ته اړتیا لرله چې عضلي مې بېرته کار پیل کړي.

یوه ورڅ یو بل فيونا راغئ، فيونا الکساندر هېږي راته وویل چې د روغتون د
مطبوعاتي خانګي مسول دی. دېړه راته په زړه پوري وه ځکه چې هېڅ کله فکر
نه شم کولای چې د سوات کوم روغتون دې یوه مطبوعاتي خانګه ولري. خو
پوري چې د مطبوعاتي خانګي مسول نه و راغلې نه پوهېډم چې خومره تر
پاملرنې لاندې یم.

د پاکستان د پربنودو تصویرونه او دا چې بېرمېنګهم ته خو خپاره شوي وو او
رسني هم ژر پوهېدلې وې چې مطلب مو بېرمېنګهم دی. زمور د رارسېډو سره
سم د سکاي نیوز هلیکوپټر دېر ژر د روغتون په سر دورې وهی د جاپان او
اسټرالیا په ګډون له تولې نړۍ خخه دوه سوه او پنځوس خبریالان روغتون ته
راغئ. فيونا الکساندر د خبریالی شل کلنې تجربه لرله او د بېرمېنګهم پوست⁽ⁱⁱ⁾
اپدېټر هم و سره له دې هغه په نښه توګه پوهېډو چې هځوی ته خه ډول خبر
وروسي او روغتون ته د دوى د راتلو مخه ونیسي. له هغې وروسته به روغتون زما
په اړه خبرونه د رسنيو او خبریالانو په واک کې ورکول.

دېړ شخصیتونه له ماسره د کتنې له پاره انتظار وو، دولتي وزیران، دیپلوماتان،
سیاستوال او آن د کنتربری⁽ⁱⁱ⁾ له شار خخه د لوی رهبر استازی هم راغلې و.

دېړو یې د بنایسته ګلونو ګډۍ راته راوري وې.

یوه ورڅ فيونا الکساندر د کارډونو او د لوښو د سامانونو یوه ډکه کخوره راته راړه.

⁽ⁱ⁾ Birmingham Post

⁽ⁱⁱ⁾ Canterbury.

فکر مې کاوه چې دا ډالي به مسلمانانو د لوی اختر له امله رالپېلې وي خو کله مې یې چې د رالپېلۇ نېتې ولیدې چې د ډېر مخکې وخت دی پوه شوم چې تر اختر پورې هېڅ اره نه لري. دا ډالي د نرى له بېلاپېلۇ ھبوا دونو خخه وي چې ماته یې د روغتیا هیله کوله چې ډېرى یې د زده کونونکو له خوا وي. زه ډېره حیرانه وم او فيونا په خندا وویل:

- تر اوسه دې تول نه دې لیدلي!

هغه وویل چې تر اوسه یې ډېرې کھوړي او د آټو زرو په شاوخوا کې کارډونه نه دې کتلې. چې ډېرو یې پته لیکلې ووه: «بېرمېنګهم د ملالې روغتون» یوه یې آن داسې لیکلې و: «هغې نجلی ته چې حمله پري شوې وو، بېرمېنګهم» په دې پته هم تر روغتون پوري را رسپدلي وو. ډېرو هم د لوروی وړاندیزونه کړي وو لکه زه چې کورني نه لرم او آن یوه خو له ماسره د واده وړاندیز هم کړي و. ریحانې ویل چې له تولې نړۍ خخه په میلیونونو ماشومانو له ما خخه ملاتې بنودلی او دعا یې راته کړي ده. وروسته مې پام شو چې زما ژوند خلکو ساتلی و. خلکو نورې ډالي هم رالپېلې وي. ډېر کارتنه شیریني او دول ډول نانځکې په ډالیو کې بنکارېدې.

تر تولو قېمتی ډالي د بې نظير بوتو د زامنو بلاول⁽ⁱ⁾ بوتو او بخت آور⁽ⁱⁱ⁾ له خوا وي. د ډالیو په منځ کې بې د خپلې مور دوه تکري راته لېرپې وو. هغه وخت مې یې شالونه پوزې ته نزدې کېل چې د بې نظيرې بوي په کې حس کړم. وروسته مې په یوه کوتې ترل شوې یو تور اورد وېښته، پیداکړ چې دا ماته تر تولو بهترینه ډالي بنکاره شووه.

هغه وخت پوه شوم چې طالبانو پر دې حملې سره زما مبارزه نړیواله کړي وو. په داسې حال کې چې په تخت د نوې نړۍ له پاره لومړيو قدمونو اخیستو ته انتظار وم، د ملګرو ملتونو د نسونې او روزنې استازی گورډن براون⁽ⁱⁱⁱ⁾ او د

انګلستان پخوانی لومړي وزیر د «زه ملاله يم» په شعار سره یوه بیانیه صادره کړه چې تر ۲۰۱۵ م کال پوري به هېڅ شاګرد هم له بنوونځي خخه نه بې برخې کېږي. د دولت، وزیرانو، د فلم د لوبغاړو او همدا راز زمور د وروستي والي سر اولاف کرویه مشرې لور^(iv) له خوا پیغامونه را ولېړل شول. هغې لیکلې وو دا چې په پښتو لیکلې او لوستلی نه شي شرمېږي. سره له دې چې بابا یې په پښتو خبرې کولې. آن چې یو پیغام زما د خوبنې لوبغاړې انجیلا جولي له خوا رالپېل شوو. زړه مې غوبنېل چې دا تول منیې ته ووایم. خو هغه وخت نه پوهېدم چې بیا به کور ته لاءه نه شم.

⁽ⁱ⁾ Bilawal

⁽ⁱⁱ⁾ Bakhtawar

⁽ⁱⁱⁱ⁾ Gordon Brown

^(iv) Sir Olaf Caroe

موسکا يې تري غلا کړي وو

کله مې چې کورنۍ د بېرمېنګهم په لور پرواز وکړ، د ځانګړې پالنې له خانګې
څخه د خلورمې کوتې پنځلسمې او نولسمې برخې ته ولېږل شوم. هغې کوتې
چې خو کړکې يې لرلې او کولاي مې شول د لومړې څل لپاره انګلستان ووينم.
له خانه مې ویوبنتل: «نو غرونه چېرته دي؟» منظرې باراني او مرطوبې وي، سره
له دي مې له خانه سره فکر وکړ، کبدای شي پت شوي وي. زه تر هغې وخته نه
پوهېدم چې د انګلستان ځمکه لړ لمړ لري. له کوڅې او کور پرته خه نه لیدل
کېږي. د سرو خښتو یو دول جوړ کوروونه چې د تولو رنګونه هم سره ورته وو. هر
څه آرام او منظم بنکارېدل.

داکټر جاودې راته وویل، کورنۍ مې په لارو ۵۵، مرسته يې راسره وکړه چې
کېښتم. زه دېرہ حیرانه وم. د دي شپاپسو ورڅو په بهير کې له هغه وخته چې په
دزو وویشتل شوم او په مېنګوره کې مې له خپل کور سره خدای په آمانی وکړه،
په خلورو روغتونونو کې بسټر شوم او په زرگونو ميله مې سفر کېږي. داسې مې
احساسوله چې شپاپس کلونه تېر شوي دي. وروسته ور خلاص شو او آشنا غږ
مې تر غورو شو: «ڄانۍ!» اوه «ڄما ګرانې پېشى!»

هوکې خپله دوی وو، دوی زما لاسونه مچو کول.

د دوی مخه مې نه شوای نیولاي، دېرې اوښکې مې توې کېږي. په دې تول

وخت کې چې په روغتون کې یوازې ووم یو خاڅکې اوښکې مې نه وي بهېدلې.
خو اوس مې يې مخه نه شوای نیولاي. پلار او مور مې هم ژړل. احساسوله مې
څه پسې چې دېرہ سرگردانه وم پیدا مې کړل. ورونو مې راته ویل: «مالالې دېر
درپسې خپه شوي و.» خو دېر ژرې پام نانځکو ته واوبنت. کله چې خوشال
غوبنتل په لپتاپ کې مې لوې وکړي بیا مې شخړه ورسه پیل شوه.

مور او پلار ته مې دېرہ حیرانه وم. دوی هم اورده سفر ستې کېږي وو، دوی په
دې لړ موده کې دېر مشران بنکارېدل، د سپینو ویښتو تارونه مې بې په سر
لیدل. د دوی په حالت پوهېدم چې په داسې حال کې زما په لیدلو دېر پېښانه
وو. سره له دې چې د خپلې پېښانی د پېښدو هڅه يې کوله. د داکټر جاودې له
راتلو مخکې يې دوی ته داسې خبر ورکړي و: «کومه نجلی چې غواړئ ووینئ
لس په سلو کې بېرته جوړه شوې. تر اوسه پورې نوی په سلو کې جوړه نه ۵۵.»
خو دوی نه پوهېدل چې نیم مخ مې کار نه کوي له همدي امله مې موسکا نه
شوای کولاي. کینه ستړګه مې پېښدلي و، نیم ویښتان مې توې شوي وو او
خوله مې یوې خواته کړه و، لکه بنکته چې کش شوي وي، سره له دې کله مې
چې غوبنتل موسکه شم، دېرہ کړه بنکارېدل. همدا راز مې له یو غور خخه هېڅ
نه اورېدل، د ماشومانو په ژبه مې خبرې کولې داسې لکه یو وړوکې ماشوم چې
خبرې کوي.

کورنۍ ته مې يې د پوهنتون د محصلینو په یو ه شپه غالې کې څای ورکړ. د
روغتون مسولینو فکر وکړ چې په روغتون کې به ژوند ورته سخت وي، څکه چې
ژر به د خبریالانو له خوا محاصره شي او دوی غوبنتل چې له ما څخه د ریکوري
په دې حساسو شېبو کې ساتنه وکړي. کورنۍ مې پرته له هغې جامو چې
اغوستې يې وي او د شیدې مور سونيا ورته اخیستې وي نور خه له ځانه سره نه
لرل، څکه په نهم د اکتوبر کله چې دوی سوات پېښند نه پوهېدل چې بیا به
کور ته راشي او کنه.

کله چې شپه غالې ته لارل، د ماشومانو په خبرې ژړل. تر دې وړاندې زه هر

وخت خوشاله وم او زوندي زره مي لاره. پلار به مي هر چا ته په ويپر ويبل: «زمآ آسماني موسكا او زما آسماني موسکاوي». اوس يې په عاجزى سره مور ته ووبل: «هغه ننكلې خبره او هغه ھلبدونکي مخ له منھه تللې. د دي له شوندو بې خندا اخيستې ده. طالبان دېر بې رحمه دی، هغوي يې خندا تري غلا کړي ده. یو کس ته گرده نېږي. ورکوي شو خو خندا او خوشالي هېڅ کله هم بېرته نه ورکول کېږي.»

دا ستونزه مي د مخ د عصبي رشتې له امله وه. هغه وخت ډاکتران ډاډه نه و او ويبل يې که ضرر يې ليدۍ وي، کېدای شي په خپله جوړه شي. مور ته مي تسلي ورکوله که مخ مي بېرته په پخوانې حالت نه وي هم يې په کيسه کې نه يم. زه هغه خوک وم چې تل به مي خپلې ظاهري خېږي او د ټښتنو دول ته ارنېت ورکاوه. خو کله چې خوک له مرګ سره لاس او گربوان وي هرڅه بدلهېږي. هغه وخت مي ورته ووبل:

- ماته مهمه نه ده. آن که ونه خندی شم او سترګې هم ونه روی شم. زه ترا اوسه خپله يم ملاله يم! تر تولو مهم دا دي چې خدای^(۲) مي ژوند بېرته راته وباښه. نو بيا به مي چې مور هر وخت روغتون ته راتله خندل به مي يا به مي هڅه کوله موسکه شم. یوه پېت خپگان به مي د مور خېږه پټوله. د یوې سرچپه هنداري په خېږ وه، هر خڅل به مي چې خندل د مور په خېږه کې به مي پرېشانې بنکارېده. هغه وخت به مي پلار مور ته کتل. هر وخت به مي د مور په سترګو کې دا پونښنه لوستل کېده: «ملاله ولې داسي شوې ۵۵؟» کومه نجلی يې چې نږي ته راوري وه او پنځه لس کاله يې په شوندو موسکا خوره وه. یوه ورڅ مي پلار تري پوښتل:

توبېکى ستا نظر خه دی؟ حقیقت ووایه. آیا دا زما ګناه ده؟
هغې خواب ورکړ:

- نه، تا ملاله نه ده هڅولي چې غلا وکړي او یا خوک وزني. هغې د خپل حق له پاره مبارزه وکړه.

سره له دي چې پلار مي پرېشانه و چې که په راتلونکي کې هر خڅل زما موسکا ويښي دا حمله به ور په ياد کېږي. یوازې دا بدلون مي نه و کړي، په سوات کې چې وم دومره حساسه وم چې د هري وري موضوع له پاره به مي ژول خو اوس په بېرمېنګهم کې به مي له دېر درد سره هم شکایت نه کاوه.

روغتون به نورو کسانو ته د راتلو اجازه نه ورکوله. څلور ورځې وروسته کله مي چې کورنى راوسېدې یوه دله سیاستوال روغتون ته راغل. هغوي له دريو هېوادونو خخه چې له ماسره يې مرسته کېږي وه راغل، د پاکستان د کورنیو چارو وزیر رحمان ملک، د برتانې د بهرنیو چارو وزیر وپلیام هېګ او د عربي متعدد اماراتو د بهرنیو چارو وزیر شیخ عبدالله بن زايد وو. دوی اجازه نه لرله چې له ما سره ويښي. سره له دي چې له پلار او داکترانو سره يې کتلي و پلار له دوی سره له کتنې وروسته پرېشانه بنکارېده څکه چې رحمان ملک ورته ويلې وو: «ملاپې ته ووايast چې خپل ملت ته یوه مسکا وکړي.» څکه دا یوازېنی کار و چې وس مي يې نه لاره.

رحمان ملک پلار ته تشریح کېږي وه چې ویشنونکي د عطاءالله خان په نوم يو طالب و چې په سوات کې ۲۰۰۹ م کال په عملیاتو کې نیول کېږي او بیا له دريو میاشتو بند وروسته يې بېرته خوشې کوي. د رسنیو راپور بنوده چې هغه د جهانزېب په پوهنتون کې د فزیک په برخه کې زده کړه کېږي وه. مالک ادعا وکړه چې په افغانستان کې د حملې نقشه پروګرام شوې وه. هغه ويل چې د عطاءالله د سر له پاره يې یو ملييون داله جایزه اپنې ده او پلار ته يې قول ورکړي و چې هغه به خامخا پیداکړي.

مور باور ونه کړ، څکه چې ترا اوسه يې، د بې نظير بوټو، کومو کسانو چې د جنرال ضياء د الوتكې په راغورڅولو کې لاس لاره او همدارنګه زموږ د لومړني لوړۍ وزیر لياقت علي خان وزونکي هم نه وو نیولې.

پر ما له حملې وروسته يې یوازې دوه کسان نیولي وو، زموږ بې وزله دریور عنمان بهائي جان او د بنوونځي مالي چې د عثمان بهائي جان ټلیفون ته يې خواب

ورکپی او له دې پېښې يې خبر کپی و. مالي کس له خو ورخو بند وروسته خوشې شو خو عثمان بهايي جان تراوسه هم له پوليسو سره دی ځکه چې کبدای شي د حمله کوونکي په پېژندلو کې له دوى سره مرسته وکري. ګله مې چې دا خبر واړید دېره پرپشانه شوم. عثمان بهايي جان يې د خه له پاره نيولى؟ ولې يې عطاء الله تراوسه نه دى نيولى؟

د ملګرو ملتونو سازمان د نومبر په لسمه چې يوه مياشت او يوه ورخ له دې ورځې وروسته ده د «مالاپی ورڅ» په نوم ونوموله. دې موضوع ته مې دې پام ونه کې ځکه چې له دې يوه ورڅ وروسته مې يو سخت عمليات په مخ کې لاره او تاکل شوي وه چې د مخ اړوند عصبي رشتې له پاره مې عمليات وکري. روغتون به خربالانو ته تازه خبرونه روکول خود دې عمليات په اړه يې خه نه وو ورته ويلي، ځکه چې له دې بايد خوک نه واي خبر شوي.

د نومبر په یوولسمه مې عمليات خونې ته یوړم چې دغه جراحی د ریچارد ایروینگ په نوم يو ډاکټر ترسره کپی وه. هغې ماته تشریح کړه چې دغې عصبي رېښې د مخ په يوه خوا امر کاوه او کينه سترګه مې يې پته او لوڅه کوله او پوزه مې يې حرکت ته برابروله، پورتنۍ وروځې مې يې پورته کولې او په پاک کې مې د هغې په وسیله کولای شول موسکا هم وکړم. دې عصبي رېښې رغول دومره سخت وو چې آنه ساعته او دېرش دقیقې وخت يې ونيو. ډاکټر لومړی زما غور له هر دول تې او هدوکي له ټوټو پاک کپی و او پوه شوي و چې د کین غور پردي مې ژوبلې شوي دي. بیا يې د مخ عصبي رېښې له شقيقه هدوکي خخه چې د سر کاسي ته ننوزي پسي واخیستې او د هدوکو ټوټې چې زما ژامه يې له حرکته غورخولي وه پورته کپي. وروسته پوه شو چې دوه سانتي متنه عصبي رېښې په بشپړه توګه له منځه تللي وه.

عمليات په بنه توګه ترسره شول، سره له دې چې درې مياشتې وخت يې ونيو. په دې سره به مې د مخ کينه خوا ورو ورو په حرکت پيل وکړي. ماته يې ويلي وو چې هنداري ته مخانګ مخ ته ورزش ورکړم.

بناغلي ایروینگ وویل چې له شپړو مياشتو وروسته به عصبي رېښې دویم ځلې په کار پيل وکړي. سره له دې چې هېڅ کله به هم د پخوا په خېر نه وي. خو دېر ژر مې موسکا وکړه او سترګې مې ورپولې او همدارنګه د اونيو په تېږدې سره مې مور او پلار په مخ کې نوي حرکتونه ليدل.

سره له دې چې مخ زما و خو مور او پلار مې له ما خخه دېر خوشاله کېدل. وروسته بناغلي ایروینگ وویل چې د روغتون په تېرو شلو کلونو کې د مخ د عصبي رېښو دا تر ټولو نېه پايله وه، په دې وخت کې اتيا په سلو کې نېه شوې ووم.

ورو ورو مې د سر درد هم ورک شو، بېرته مې کولاي شوي مطالعه وکړم. د «اوز حیرانونکي جادوګر» کتاب مطالعه مې پيل کړه چې ګوردن برافون راته راپړۍ و د دوروتۍ کيسه وه چې له هڅو سره يې خه ډول کور ته تلو او د بې زړه زمري او اوسپېنیز سپري په خېر تريو و چې زه يې خانته جذب کړم.

هغه بايد له ډېر خندونو خخه تېر شي ترڅو خپل مقصده ته ورسپېري او زه فکر کوم کله چې غواړئ خپلې موخي ته ورسپېري، کبدای شي ستاسي په مخ کې خندونه شته وي خو حقیقت دا دې چې بايد له ناهیلې پرته ادامه ورکړي. زه د دې کتاب له مطالعې دومره اغېزمنه و م چې کيسه مې يې پلار ته هم وکړه. هغه دېر خوشاله و ځکه پوهېډه چې حافظه مې کار کوي یو شه یادوی شم او په جزياتو يې بېرته تشریح کوي شم، نو حافظه مې په بنه توګه کار کوي.

زه پوهېدم چې مور او پلار مې حافظې ته اندېښنه لري، ځکه چې دوى ته مې وویل چې د حملې وخت مې په ياد نه دی او همدا راز مې د خپلو ملګرو نومونه هېر کپي و. بوه ورڅ مې پلار پونښنه وکړه:

- مالاپی کولاي شي پښتو تپې راته ووایې؟
دا تپه ورته وویله:

- که خپل سفر د یوه مار له لکي خخه پيل کړئ، ستاسي مطلب به د هغې د سر له زهرو ډکه نړۍ وي.

دغه بیت د پاکستان چارواکو ته اشاره کپي چې به لومړيو کې يې له ملېشو
څخه ګته واخیسته خو اوس په هغې خا کې چې خپله يې ژور کپي و لوبدلي
دي.

وروسته مې وویل:

- زه غواړم چې يوه تېه له سره ولیکم.

دغه تپې زموږ د سیمې د سل کلن حکمت يوه برخه ده او نه باید چې هغه بدل
کپو.

- کوم شعر؟

څواب مې ورکړ:

- دغه تېه:

که له زلمونه پوره نه شوه

گرانه وطنه جینکۍ به دې ګټینه

خو زما زړه غواړي چې داسې شي:

که له زلمونه شوه که نه شوه

گرانه وطنه جینکۍ به دې ګټینه

پلار وختنل او د تل په خېرېي دا کيسه بیا هم راته تشریح کړه.

په لوړګالي کې مې له يوه فیزیوتراپیست سره تمرين کاوه چې پښې او لاسونه
مې بېرته په بنه توګه حرکت وکړي.

د دسمبر په شپږمه د لومړي خل له پاره له روغتون څخه ووتن.

آیما ته مې ویلې وو چې په طبیعت مینه يم، هغه یو پروګرام راته جوړ کپي و چې
دوه تنه کارکوونکي زه او مور مې بېرمېنګهم بوتانیکال بن ته چې له روغتون سره
نژدې دی لار شو. هغوي مې پلار ته اجازه ور نه کړه چې له مور سره لار شي. دا

چې پلار په رسنیو کې دېرنکاره شوی و نو کېدای شي خوک يې وېېژني. سره
له دې دېره خوشاله وم او د لومړي خل له پاره چې بهر ته ووتن انګلېستان او په
خانګري توګه بېرمېنګهم مې ولیدل.

ماته ويل شوی وو چې باید په ګادې کې له کړکي سره نژدې نه بلکې د ګادې په
منځ کې کېنم. زړه مې غونښتل د دې نوي هبود ننداره وکړم. په اصل کې
متوجه نه شوم چې د ګادې په منځ کېناستل زما د ساتني له امله و.

کله چې باځ ته ننوتم او تول بوټي او ونې مې ولیدې، د خپلې سیمې یادونو ته
لام. ویل مې: «دغه بوټي په سوات کې هم شته. دغه بل یو هم لرو.»

زه د خپلې درې په بوټو دېره ويام.

عجیبه بېکارېده چې د نورو لیدونکو له پاره يوه معمولی ورځ وه. خو ما عجیب
احساس لاره، کله چې سفر پای ته ورسېد، مور مې دېره حیرانه وه.

هوا دومره سړه وه چې یوې کافې ته ننټو چای او خوندور کیک مو خوړل.

دوه ورځې وروسته آصف علي زرداري زما لیدنې ته راغئ. روغتون يې له ماسره
په کتنه خوبن نه و څکه چې د خبریالانو ګنه ګونه کېډه، خو پلار مې نه شوای
کولای دا کتنه رد کړي. زرداري نه یوازې دا چې زموږ ولسمشر و بلکې اعلان يې
کپړي و چې دولت به زما د درملنې تول لګښتونه ورکړي چې دوہ ويشت زړه پونډه
کېږي. دوی همدا راز په بېرمېنګهم کې زما د کورنې له پاره یو کور هم اجاره
کپړي. دغه لیدنې د دسمبر په آتمه د شنبې په ورځ وه او د جیمز باند فلم ته
ورته وه.

بهر دېر شمېر خبریالان راغوند شوی وو، دوی فکر کاوه چې ولسمشر زرداري به
په روغتون کې له ماسره ووېني. خو دوی زه چې يوه خولې مې په سر وه په يوه
لوی ارغوانی رنګه کې د کارکوونکو د رانګ په دروازه د دفتر په لور یوړم.
خبریالان او عکاسان مې لیدی شوای خو دوی هېڅ پوه هم نه شول. وروسته په
دفتر کې انتظار شوم. تر دې چې زرداري او کسان يې په دوو ګادیو کې را
ورسېدل، هغوي يې د شا له دروازې څخه ننه ويستل. لس کسان نور هم ورسره

وو، د کار کونونکو ریس، د دفاع وزیر او په لندن کې د پاکستان کمبشنر چې له فیونا وروسته مې یې د مور او پلار تر راتلو پوري زما مسولیت په غاړه اخیستی و. داکټرانو په لومړيو کې هغه ته تشریح کړي و چې زما مخ ونهه گوري خو وروسته هغه له خپلې وړي لور آصفې سره چې خو کاله له ما مشره وه راغئ. دوی ماته یوه د ګلنو ګبدی راوري وه. لاس یې زما په سر کېښود، په واقعیت کې دا یو زمور له دودونو خخه دی. خو پلار مې اندېښمن و ځکه چې ما له پوست پرته خه نه لرل او هېڅ هدوکې مې د ماغزو ساتنه نه کوله او د سر هغه برخه مې تر تکري لاندې پته وه. وروسته مو ولسمش د پلار تر خنگ کېناست ويې ويل مور دېر بنه چانس لرو چې ملاله مو انګلېستان ته را وستلي ۵۵.

ويې ويل:

- په پاکستان کې هم جو پدده خو په دې اندازه نه لکه اوس چې ده. اوس دويم ځلی خندلی شي.

بناغلي زرداري کمبشنر ته ووبل چې پلار ته مې د بنوونې او روزنې یوه بوختيا پیداکړي چې وکلاي شي خپل عايد تر لاسه کړي او همدارنګه یې هود وکړي په دېپلوماتيک پاسپورت هم ورکړي چې په انګلېستان کې پناه اخیستو ته یې اړتیا پیدا نه شي. پلار مې د آرامي احساس وکړ ځکه چې د لګښت په اړه یې دېره اندېښنه لرله. ګوردن براؤن هم ترې غونشي وو مشاور یې شي او دا خبره هم ولسمش ومنله ويل یې کولاي شي دواړه دندې ترسه کړي. د بناغلي زرداري له جلسې وروسته یې مور رسنيو ته دا ډول ور وېټنداو: «یوه عجیبه نجلی او د پاکستان عزت»

تر اوسي هم هم په پاکستان کې تر اوسي داسي کسان و چې زما په اړه یې سم فکر نه کاوه. سره له دې چې پلار مې هڅه کوله دا موضوع رانه پته کړي، پوهېدم چې خینو کسانو شک لاره چې په ما ډزي شوې وي که نه او یا هم مور په بهر کې د ژوند کولو له پاره صحنه جوړه کړه.

د ۲۰۱۳ م کال پیل زما له پاره خوشالوونکي و، ځکه چې د جنوري په لومړيو

کې له روغتون خخه رخصت شوم او د دويم ځل له پاره مې کولاي شول له کورني سره مې یو خای ژوند وکړم. د پاکستان کمبشنر په بېرمېنګهم کې یو دېر بنیاسته او مودرن اپارتمان راته په اجاره کړي و. زمور اپارتمان په لسم پور کې و. ما به سر د مور په سر اېښود، ځکه چې مور د زلزلي په کال چې په دويم پور کې اوسبدو ويلي وو چې بیا به هېڅ کله هم په اپارتمان کې ژوند نه کوو. پلار مې ويل مور ودانۍ ته په رسپدو سره وېرېدلې وو چې یې وو: «زه په دې لفټ کې مړه کېږم.»

له دې امله چې بیا مو له یو بل سره ژوند کاوه دېره خوشاله وم. ورونه مې له بنوونځي او ملګرو یې لري وو چې یو خه خپه بنکاربدل. سره له دې چې نوي ژوند اتل حیران کړي و. سور ژمۍ و، کله به چې واوره اورپدہ او د لویو هندارو لرونکو کړکیو خخه به مو یې ننداره کوله، زړه به مو غونیتل چې د مېنګوري د کور په خېر مو بهر ووزو او د واوري داني چې ځمکې ته رابنکته کېږي په لاسونو کې ونیسو. کله به د ګرځبدو له پاره بهر وتلو چې بدنبې خواک مې لور شي خوبیا به هم دېره ژر ستې کېدم.

په هغې سیمه کې د کوستا په نوم یوه د شیشه یې دېوالونو لرونکې کافې وو چې هلته به نارینه او بنځۍ داسي له یو بل سره نژدي کېناستل چې په سوات کې د داسي شه فکر هم نه کېده. اپارتمان په یوه مشهوره کوڅه براد ستریت کې و چې نومورې کوڅه له پلورنځيو او د شپې له کلبونو خخه دکه وه. سره له دې چې زه له اخیستلو سره مینه نه لرم خو بیا هم دې پلورنځيو ته تلم. کله به مې داسي بنځۍ لیدلي چې په ساړه ژمۍ کې به یې یوازې لنډ شلوار اغوستې و پېښې به یې لوحې وي او د لورو خوکو بوټونه به یې په پېښو و. مور مې دېره حیرانه وو له پلاره یې غونښته وکړه:

- هیله کوم ما دوبې ته بوزه، زه دلته ژوند نه شم کولاي.
مور ته یې خبر راکړي و چې د اونې په رخصتيو کې په براوت ستریت کې تر ناوخته پاتې نه شو ځکه چې کبدای شي خطرناک وي.

خه دول شونې ده چې د اوسبېلود پخوانۍ سیمې په پرتله دې خطرناک وي؟ آیا د هغې ئای د خلکو سرونه طالبانو له تني بېلول؟ مور او پلار ته مې ونه ويل خو هر وخت به چې کوم کس د آسيا خلکو ته ورته و او رانڈې به شو تري وېرېدم به. فکر مې کاوه چې تولو تر کاليو لاندې يوه تپانچه پته کړي.

په اونۍ کې به مې يو ځل د سکایف له لاري په مېنګوره کې له خپلو دوستانو سره خبرې کولي، دوی ويل چې تر اوسه هم زما په ياد يوه چوکى تشه پرېبدې. زمور بنوونکي د پاکستان د مطالعې د آزمونې پانه چې په دې ورڅه په ما حمله وشوه. ټولگي ته راوري و او ما پوره نمرې اخيستې وي خو دا چې په نورو آزمونو کې مې برخه اخيستې نه وه ملکه نور اول نمره شوې وه. اوسم د ملکه نور او منبېي تر منځ سیالي وه.

ملکه نور راته ووبل:
- له تا پرته سیالي بې خونده ۵۵.

هره ورڅ پیاوړې کېدم، خو تر اوسه مې د جراحې کارونه پای ته نه و رسېدلې. د سر د کوبېرې يوه برخه مې تر اوسه په معده کې پرته وه. داکترانو مې د اورېدو ستونزې ته په اندېښنه کې وو. کله به چې د پلي تګ له پاره بهر وتنم، په ګنه ګونه کې به مې د مور او پلار خبرې نه اورېبدې.

د فبروري په دويمه د یکشنبې په ورڅ د یوې بلې جراحې له پاره د ملکې الیزابت روغتون ته لارم. دا ځل د انون وايت په نوم يوه بشئه جراحه وه. لومړۍ ېې له معدې خخه د سر د کوبېرې هډوکې را وویست. وروسته ېې هود وکړ چې په خپل ئای ېې کېنډې څکه کېدای د مکروبې کېدو له ګواښ سره مخ شي. هغه یو کرانیوپلاستیتیابیوم ترسره کړ او د تیتانیوم يوه پانه ېې چې قالب کړي وه زما په سر کې کېښوده.

د عملیات په کوته کېچې وم، بناغلي ایروینګ چې زما د عصبې رېښې جراحې ېې کړي وه د کین غور د پردي له پاره مې ېې د یوې لاري وړاندیز وکړ. هغه د حلزونې کرلو په نوم يوه وړه الکترونیکي دستګاه د سر او غور تر ځنګ کېښوده او

ماته بې ووبل چې له یوې میاشتې وروسته به مې غورونه جوړ شي. تقریباً پنځه ساعته د عملیات په کوته کې وم او درې عملیاته مې وکړل خو له پنځو ورڅو وروسته مې بېرته کورنې ته لارم. له خو اونیو وروسته کله چې د غور تر ځنګ مې ېې يوه آله لګېدلې وه، کین غور مې د لومړۍ ځل له پاره خبرې واورېبدې. په لومړيو کې غړونه دېر عجیبه و خو ورو ورو سم شول.

مور انسانان نه پوهېږو چې خدای^(۲) خومره لوی ذات دی. هغه مور ته يو فوق العاده مغز او له مینې ډک زړه راکړي دی. شوندې او زېه چې په هغې سره کولای شو خبرې وکړو او خپل احساسات پري بیان کړو. دوې پښې چې د سترګې چې د نېړۍ بنکلابوې او رنګونه پري وینو. دوې پښې چې د هغې په وسیله د ژوند په سرک تګ کوو. دووه لاسونه چې زمور له پاره کار کوي. يوه پوزه چې د هغې په واسطه د ژوند نېه بوي حس کوو. دووه غورونه چې د عشق خبرې پري اورو. هېڅوک نه پوهېږي چې د بدنه په هر غړې کې ېې خومره قدرت پروت دی خو هغه وخت پوهېږي چې یوې یې له لاسه ورکړي.

زه مې له خپل لوی خدای^(۲) خخه د دې زحمت ویستونکو داکترانو له امله چې زما د بیا جوړېدو له پاره بې هڅې وکړي او د دې له پاره چې زه ېې دې دنیا ته رالېړلې یم مننه کوم. څینې انسانان سمه لاره تاکي او څینې ېې بیا بې لاري کېږي. يوه انسان د یوې مرمى په وسیله تېپی کړم. ماغزو مې پوسوب پیداکړ، د اورېدو حس ېې رانه واخیست. د مخ د کین لوري عصبې رېښو ته مې ېې ضرر وروساوه. وروسته په میلیونونو انسانانو زما د نجات له پاره دعا وکړ او داکترانو مې بدن بېرته راکړ. زه نېه نجلې وم. هیله مې یوازې دا وه چې له خلکو سره مرسته وکړم چې دا د ډالې او یا پیسو له پاره نه وو. تل به مې له خدای^(۲) سره راز او نیاز کاوه: «زړه مې غواړې له خلکو سره مرسته وکړم. هیله کوم په دې لاره کې مې یوازې مه پرېږده».

يو طالب په يوه ون ګاډې کې په دریو نجونو ګولې اوروي خو يوه ېې هم نه مړه کېږي. داسې کيسه عجیبه بنکارۍ، خلک زما روغتیا يوه معجزه بولې. زما

ملګري شازبې چې دوه مرمى يې پر بدن لګبدلي وي، د اتلانتيک ولز له كالج خخه يې د زده کړي یو بورس تر لاسه کړ. سره له دې هغه هم د زده کړو له پاره انگلستان ته راغلي وه. زه د کابینات له پاره هم داسې هيله لرم. زه پوهېږم چې خدای^(۲) مور له مرګ خخه وساتلو. او انګېرم چې دا زما دویم ژوند دی. خلکو زما د ساتنې له پاره دعا وکړه او اوس زه یوزاې د یوه دليل له امله ژوندی پاتې شوې یم او غواړم له دې ژوند خخه د خلکو د خدمت له پاره ګته واخلم.

کله چې خلک د هغې مرمي او پېښو په اړه خبرې کوي، له خان سره فکر کوي چې دا د ملاپې کيسه ده: «هغه نجلې چې د طالبانو له خوا ترور شوه.» او زه هېڅ کله هم داسې نه احساسوم چې دا دې زما د ژوند کيسه وي.

وروستي خبرې

يو ماشوم یو بنوونکی، یو کتاب او یو قلم

بېرمېنځهام د ۲۰۱۳ م کال اگست

د مارچ په میاشت کې له هغه اپارتمان خخه یوه کرايي کور ته لاړو. هر خای په رنګه کاغذونو پوبنل شوي کارتونه چې ټول له کارډونو او صميمانه ليکونو خخه ډک وو ليدل ګډل. په یوه کوتنه کې یوه پیانو اېښې وو چې زموږ د یوه هم زده نه وه. مور په دبوالونو او چتونو د یوناني خدايانو او حکاکي شوو پربنستو له ليدو ناخونښه بنکاربده.

کور مو ډېر لوی او تشن بنکاربده، یوه بېښتني او سپنیزه دروازه یې لرله، شاته یې یو لوی باغ و چې ډېرې ونې او زموږ د کرکت له پاره یې یو لوی چمن لاره. خود لوبو له پاره یې هېڅ بام نه لاره او هېڅ یو ماشوم په کوشو کې له ګوديانو (کاغذ پرانونو) سره نه ليدل ګډه، آن ګاونديان هم نه ليدل ګډري چې زموږ کور ته راشي او د یوه خابنست وریجې په پور یوسې او یا هم له دوی خخه په پور خو چرګان راوړو. مور د خنګ له کوره یوازې یو دبواں واتېن لرو خو دا واتېن د خو میله په دول بنکاري.

کله چې بهر ګورم مور مې وینم چې تکري یې په سر دې، په باغ کې قدم وهی او الوتونکو ته ورکوي. داسې بنکاربده چې تر شوندو لاندې کومه سندره هم وايي، ګډای شي همغه د خونښې ور تپه یې وي:

د باغ کوتري مو مه وزنه

که یوه مړه کړي نورې نه راځي مينه

هغه د شېپې پاتې خواره الوتونکو ته ورکوي، اوښکو یې په سترګو کې کړي جوړه

کوي. اوس هم د پخوا په خبر دودي خورو، د غرمي او شپي له پاره وريجي او غونبه د سهار په چاي کي مود چرگي هگي او يا هم شات وي. خو هر وخت به يو خخه خواره پاتي کبدل. مور مي په خورو کي اصراف نه خوبنيوي. زه پوهېږم د دي هغه ماشومان په ياد راخي چي په کور کي به مو دودي ورکوله چي بنوونخوي ته وري لارنه شي او فکر بي کاوه چي اوس خه دول ژوند کوي.

په مېنګوره کي به چي هر وخت له بنوونخوي راغلو کور به مو له مېلمنو دک و اوس مي باور نه راخي چي تر دي وراني به هر وخت د يو آرامي او له سور او خور خخه د تشي ورئي په هيله وو، خو د بنوونخوي کورني دنده وکړو. دلته يوازي د خوشال د ایکس او باکس لوبي او الوتونکو غږ. زه مي په کوته کي يوازي کېناستم او په يوه لوړه به بوخته وم.

مور بدائي نه وو، مور او پلار مي د لوړي په واقعي معنى پوهېدل. مور به مي هېڅ وخت خوک له دروازي ناهيلي نه لېږل. يوه ورڅ يوه زړه بنځه چي وري او توي وه زمود د کور دروازي ته راغله. مور هغه کور ته راوسته، دودي بي ورکړه. هغه دومره خوشاله شوه چي ويي ويل:

- له تولو کورونو مي خير وغونبنت خو يوازي ستاسي دروازه خلاصه وه. هر خاي چي اوسيږئ خداي^(۲) مو هېڅ وخت د کور دروازه مه بندوه.
زه پوهېږم چي مور مي له يوازېتوب ستري شوي ۵۰. هغه دېره اجتماعي بنځه ده د ګاونديو بنځي به هر وخت په ماسېښين کي زمود کور ته راتلي. اوس ېي هر وخت تيليفون په لاس کي وي او په پاکستان کي ېي له خورلنو سره خبرې کوي. په دي ښار کي هغې ته ژوند دې سخت دی ځکه چي په انگليسي خبرې نه شي کوي. کور مو دېر امكانات لري خو دي ته تول عجيبة بشکاري، يو خوک باید مور ته د ګاز د منقل، د کاليو د ماشين او تلویزیون د کارولو چل راوبنيسي.
د پخوا په خبر مي پلار په پخلنځي کي مرسته نه ورسره کري. ما به د پلار په سر سر اپښود ورته ويل به مي:
- پلاره، تاسي د بنځو د حقوقو په اړه خبرې کوي خو د کور تول کارونه مور

کوي. همدارنګه نه پوهېدو چې په بسونو او کتارونو کي خنګه سفر وکړو. د مور زړه مې د چينې په بازار کي پسې تنګ شوی و. له کله مو چې د ماما زوي شاه زمور کور ته راغئه مور دېره ورته خوشاله وه.

د ماما زوي يو ګاډي لاره او مور به يې د سودا اخیستو له پاره په کي ورله، دي به نه شوای کولای د سودا د اخیستلو له پاره له دوستانو او ګاونديانو سره خبرې وکړي.

کله چې په لور غړ سره ور بندېږي، مور زړ درېږي، هغه په دې شپو ورڅو کي په واړه غړ هم وېږېږي. همدا راز دېږي وخت اوښکي توبوي او ما په غېړه کي نيسسي بيا وايي: «ملاله ژوندي ۵۵».

اوسم له ما سره د خپل دېړه واړه ماشوم په خبر چلند کوي.

پوهېږم چې پلار مې هم ژاپي. کله مې چې وېستان د مخ بوه لور ته اړوم هغه مې دېږي وخت د سرتې ویني او اوښکي توبوي او کله چې د نيمې ورڅي له خوب خخه پاخېږي او په باځ کي يې د اولادونو د ساعتېږي آواز اوري، آرامي احساسوي ځکه چې يو غړ تر ما پورې اړه لري. هغه پوهېږي چې خلک وابي ملامتي يې د پلار وه چې حمله پري وشهو. د ده له پاره دا پېښې دېږي سختي وي. په سوات کي يې د شلو کلونو زحمت پېښي، بنوونخوي ېي چې له هېڅ خخه ېي جوړ کړ خو اوس د دريو ودانيو او ۱۲۰۰ زده کونونکو او ۷۰ بنوونکو لرونکي و، زه پوهېږم چې هغه د يوه ېي وزله هلک په توګه د تور او سپین غړه تر خنګ په هغې لري پرتو ګليو کي په خپلو تولو کړيو کارونو ويړ کاوه. هغه وايي:
- داسي دي لکه يوه ونه دي اپښي وي او د ودي له پاره ېي دي په کلونو زيار ويستلى وي، لړت لړه دومره حق خو لري چې تر سیوري لاندې ېي کېښې.

هيلې ېي دا وي چې په سوات کي يو لوی بنوونخوي ولري او په هېواد کي سوله او ولساوکي ټينګه وي. پلار د خپلو کارونو او په سوات کي له خلکو سره د مرستې له امله په سيمه کي يو خانګېږي درناوی او اجتماعي ځای ترلاسه کړي و.

هېڅ کله بې هم دا فکر نه کاوه چې له هېبواوه بهر زوند وکړي او کله چې خلک وابي چې مور خپله غوبنټل انګلېستان ته لار شو دېر پرېشانه کېږي. کله هم وابي چې مور په هېبواوه کې له بې کوره خخه په بهر کې په بې کوره بدل شوو. زموږ زړه به هر خه ته آن د هغې بدبویه اوږو بهير ته هم تنګ کېډه. پلار به ویل: - که پوهبدای چې له داسي پېښې سره به مخ کېږو، د روسټي ځل له پاره خو به مو ترا شا ګتلې. د پېغمېبر^(ص) په خبر کله بې چې له مکې معظومې خخه مدینې منوري ته هجرت کاوه خو خله بې ترا شا ګتل. اوس د سوات ځینې کيسې داسي دي لکه چې په کتاب کې مو د یوې دېږي لري سيمې کيسې اور بدلي وي.

پلار دېږي وخت په ویناوو کې تېروي. ده ته عجیبه ده چې اوس خلک زما په خاطر غواړي چې خبرې پې واوري. زه بې تل د هغه د لور په نوم پېژندم او اوس هغه زما د پلار په توګه پېژني. هغه وخت چې هغه زما د دالۍ د ترلاسه کولو له پاره فرانسي ته لار خلکو ته بې ووبل: «زمور په خاوره کې دېږي کسان د زامنوا له امله پېژندل کېږي خو زه یوازینې پلار یم چې د لور له امله پېژندل کېږم.»

یو نوی بنایسته یونیفورم زما د خوب د کوتې په وره ځربدلې، دغه جامې شين رنګ لري او د بنوونځي له پاره دي. هېڅ زده کوونکۍ فکر نه کوي چې د زده کړو له امله به ووژل شي او یا دا چې د بنوونځي ودانی به بې ورته والوزوي. د اپربل په میاشت کې دومره بنې شوې و م چې کولاي مې شول په بېرمېنګهم کې بنوونځي ته لاره شم. دا هم عجیبه و ه چې له وېږي پرته بنوونځي ته لاره شم، هغه وېره چې په مېنګوره کې مې لرله او له کوره د وټلو په وخت کې به مې یوې او بلې خواته کتل نه چې کوم طالب مې مخي ته ودرېږي.

بنې بنوونځي دی. دېږي درسونه بې زموږ د بنوونځي په خېږ دی خو بنوونکۍ د توري تختې او سپین تباشير په ځای له پاوريابنت او کمپیوټر خخه کار اخلي. په دې بنوونځي کې ډول ډول درسونه ورکول کېږي لکه، موسیقې، هنر، د کمپیوټر درسونه، کورنى اقتصاد او مور ته په دې تولګي کې پخلې هم را زده

کوي. تر اوسمه هم په فزيک مينه يم. زړه مې غواړي چې د نيوتن او د هغه د اساسی اصولو چې توله نړۍ ګټه ورڅخه اخلي دېر خه زده کړم. خو زه مې هم د مور په خېر د یوازېتوب احساس کوم. اوس دېر وخت ته ارتيا ده چې د پخوا په خېر ملګري پیداکړم او د دې بنوونځي نجوني هم له ما سره بل دول چلنډ وکړي. دوى ووامي: «هغه ملاله ده» د دې بنوونځي نجوني ما د نجوني د حقوقو د مدافعي په توګه پېژني. په خوشال بنوونځي کې یوازې زه ملاله هغه نجلې وم چې کيسې به مې ويلې او د تشریح له پاره بې هرڅه نفاشي کړي. هغې نجلې چې هر وخت به بې سر د ورور او یا دوست په زنگنو اپښود. فکر کوم چې هر تولګي به یوه د بنو اخلاقو، نابغه، کيسه ویونکې، دېره مينه ناكه، بشکلې، شرمناکه، او یوه بدنامه نجلې ولري. خو دلته مې تر اوسمه هېڅوک هم نه پېژندل.

دا چې دلته هېڅوک هم نه لرم چې خپلې کيسې ورته وکړم، تولې منېې ته ساتم او بیا بې په سکایف کې ورته وايم. زه هر وخت لومړي ترې پوشتمن: «په بنوونځي کې خه کيسې دي؟» منېې په روسټيو دېرو آزمونو کې بنې نومړي اخیستې وي. تولګیوال مې تر اوسمه هم زما په یاد یوه چوکې تشه پرېږدي او زما نوم بې پې لیکلې.

د هلکانو په بنوونځي کې بناغلي امجد زما لوی تصویر د ننوتو په دیوال بند کړي، دې وايې هره ورڅې بنوونځي ته ننزوی خو دقیقې زما تصویر ته ګوري. په انګلېستان کې مې د ژوند په اړه منېې ته کيسې کوم. کوڅې د کورونو له ردیف سره سمې او منظمې دي داسي نه لکه په پاکستان کې چې هرڅه نامنظم وو او د خاورو او تېرو یو کور به د یوې مانې تر خنګ هم جوړبدای شوای. بشکلې او قوي کورونه چې د زلزلې او سېلاب په وړاندې هم مقاومت لري خود لوبو له پاره هېڅ هوار بام نه لري. هغې ته وايم چې انګلېستان مې دې خوښېږي ځکه چې ټول خلک بې قوانین مراعاتوی، پولیسو ته درناوی لري او هر خه منظم دي. د هېبواوه هر مسؤولیت د دولت په غاره دي، د پوچ د مشر نوم

زده کولو ته د چا اړتیا نشته. بسجې په کارونو بوختې دی چې په سوات کې مو
ې فکر نه شوای کړای. بسجې کولاۍ شي پولیسو او یا هم امنیتی خواک کې
وي دوى لوی شرکتونه اداره کوي او هر ډول ېچې زره وي همغې
جامې اغوندي.

اوسم پر ما د حملې په اړه ډېر فکر نه کوم خو بیا هم هره ورڅه چې هنداري ته
درېږم ناخاپه راپه یاد شي. زه پوهېږم چې هېڅ کله به هم د پخوا په خېر نه،
اصلًا ستړګې سمې نه شم روپلی، کله چې خبرې کوم کینه ستړګه مې ډېر خله
خلاصېږي او پېټېږي. د پلار ملګري هدایت الله هنه ته ویلي و چې باید په ستړګه
مې وویاړم ځکه چې دا بنکلا یې د قرباني ورکولو له امله ده.
تر اوسه خرګنده نه وه چې حمله چا را باندې کړي وه خود عطاء الله خان په نوم
يو کس زما د ویشنلو مسؤولیت اخیستي و. پولیسو تر اوسه نه و پیداکړي خو ویل
ېچې د نیولو په حال کې یې دی او غواړي له ما سره مرکه وکړي.

سره له دې چې په بنه توګه مې نه شوای کولاۍ هغه ورڅه را په یاد کړم خو کله
کله مې په ذهن کې په بې انتظاره توګه د هغې شېبو تصویرونه وګړئي. تر ټولو
بده خاطره په جولای کې وه چې مور په ابوظبی کې وو. د مارچ په میاشت کې
حج ته د تلو په وخت کې دا کيسه وشوه. هغه وخت چې غوبنېتل مو سعودي
عربستان ته د عمرې له پاره لار شو. له مور سره مې یوه پلورنېئي ته د حج د
مراسمو د ځانګړې چادرې د اخیستلو له پاره لارم. ما غوبنېتل یوازې یو تکری په
سر کرم ځکه چې تاکل شوې نه ده چې یوه بنسخه دې خامخا چادرې په سر
کړي. کله چې په پلورنېئي کې روانه وم په خپله شاوخوا کې مې ډېر کسان
ولیدل. فکر مې وکړ چې دوى پر ما حمله کوي. ډېر سخته ووبرېدم سره له دې
چې چیغې مې ونه کړي له خان سره مې ووبل: ملالې، تا یو ئڅل مرګ په ستړګو
لیدل. دا دې دویم ژوند دی. مه وېږډه! اتله اوسيه! که و وېږډې هدف ته دې
رسېدې نه شي.

موږ باور لرو کله چې لومړۍ خل کعبې شريفې ته وګورو هره هيله چې ولرو الله^(ج)

به ېې پوره کړي. هغه وخت مې په خپل هېډواد کې د سولې د راتلو او نجونو د
زده کړي له پاره دعا وکړه او له ستړګو مې اوښکې روانې شوې. خو کله چې نورو
سېپڅلو ځایونو لکه د مکې دېښتې او د پېغمېر^(ص) د ژوند خای ته لارم حیرانه
شوم، ځکه چې هلته ډېرې تشې بالتي او ډېرې خڅلې په ځمکه پرتې وي.
خلکو د تاریخ په ساتنه کې بې پروایي کوله او د رسول الله^(ص) هغه حدیث ېې
هېر کړي و چې پاکي د ایمان یوه برخه ده.

ژوند مې په بشپړه توګه بدل شوی دی. د اجاره شوي کور د کېښاتلو په کوته
کې مو د نړۍ له بېلابېلو برخو، هندوستان، امریکا، اسپانیا، فرانسې، ایتالیا، او
استرالیا د هېډوادونو ډالی لیدلی کېږي. زه ېې د نوبيل د سولې نړیوالې ډالی ته
نومولې یم. په اصل کې زه د ډې جایزې له پاره تر ټولو کشره نومانده وم. هغه
وخت مې چې په نښونځې کې ډالی تر لاسه کړه، د نه ستاینې وړ خوشالي مې
لرله ځکه چې د هغې له پاره مې هڅه کړي وه خو دې دالیو توبېر لاره.

زه د دې ډالیو له امله ډېر مننه کوم. ماته یوازې دا را په یادوی چې تر اوسيه هم
د خپل هدف د ترلاسه کولو له پاره چې د نجونو او هلکانو له پاره د زده کړو حق
دی ډېر کارونه لازم دي چې ترسره ې کړم. زړه مې نه غوبنېتل چې خلک مې د
هغې نجلې په نوم وپېژنې چې طالبانو حمله پرې کړې بلکې د هغې نجلې په
نوم چې د زده کړو د حق د ترلاسه کولو له پاره ېې مبارزه کړي وه او ژوند به مې
د دې هدف د ترلاسه کولو له پاره وقف کړم.

په شپارسمه کلیزه مې نیویارک ته د ملګرو ملتونو په اداره کې د وینا له پاره سفر
وکړ. په یوه داسي تالار کې ناسته وم چې هلته د نړۍ ډېر لویو مشرانو وینا کړې
وې، وېړوونکې راته بنکارېده خو پوهېدم چې غواړم خه ووايم.

هغه وخت مې له ځانه سره ووبل: «ملالې دا ستا له پاره یوه موکه ده..»
یوازې خلور سوه کسان زما چاپېړه ناست وو، خو فکر مې کاوه چې هلته په
مليونونو کسان شته دي. زما خبرې یوازې د ملګرو ملتونو سازمان له پاره نه وې
بلکې د ټولو هغه کسانو له پاره وې چې کولاۍ شي په نړۍ اغېزه ولري. زړه مې

غوبنتل چې تول هغه کسان چې په بې وزلى کې ژوند کوي، هغه ماشومان چې کار کوي او هغه چې له تروربزم خخه خورپري او د زده کړو له حق خخه بې برخې کري دي هم زما خبرې واوري. هيله مې لره خبرې مې ماشومان د زره پيداکولو لپاره واوري او د خپلو حقوقو له پاره ودرپري.

د بې نظير بوتو یو سپین تکري مې د یوه خړ کميس له پاسه په سر کړ او د نړۍ له مشرانو خخه مې هيله وکړه چې د نړۍ د تولو نجونو او هلکانو له پاره د وړيا زده کړو آسانتیا برابره کړي.

وروسته مې ووبل: «رائئ خپل قلمونه او کتابونه په لاسونو کې واخلو ځکه چې زمور تر تولو پیاوړي وسله ده. یو ماشوم، یو کتاب او یو قلم نړۍ بدلوی شي». په واقعیت کې نه پوهېدو چې دا خبرې به خه دول وي تر دي چې د حاضرينو له خوا تشويق شوم. مور مې اونسکې تويولې او پلار ویل چې بې کچې خوشاله شوی دي.

په هغه ورڅو بله پېښه هم وشوه او مور مې په لوړې ځل کامري ته ودرپده. په داسي حال کې چې د ژوند دېر کلونه بې له عکس او کامري پت تېر کړي وو، دي ته داسي یو کار دېر سخت نښارا بدنه.

په سبا ورڅو په هوتل کې د سهار د چای خوړلو په وخت اتل ووبل:

- ملاپې، ته ولې دومره مشهوره شوې؟ شه دي کړي دي؟
تول وخت چې په نیوپارک کې وو هغه د آزادی د پارک د مجسمو او مرکزي پارک ننداري حیران کړي.

له دي خبرو وروسته مې د نړۍ له ګوت ګوت خخه دېر پیغامونه تر لاسه کړل چې زما د ملاتر له پاره بې رالبرلي و خو خپل هېواد مې غلى و، له خو پیغامونو پرته چې پاکستانيو ورونو او خويندو مې په ټولنیزو شبکو کې لیکلې و. هغوي په دي جمله «د شهرت له پاره د یوې پېغلي تمه» محکومه کړي وو. یوه بې وليلي و: «هېواد مو هېر کړئ، نښونځي هېر کړئ. هغه بلاخره هغه خه ته ورسپده چې غوبنتل بې، په بهر کې په زړه پوري ژوند».

په واقعیت کې ماته ارزښت نه لري او پوهېرم چې خلک د دي له پاره دا ډول خبرې کوي چې زمور مشرانو، سیاستوالو او چارواکو هېڅ کله هم په خپلو ژمنو عمل نه دی کړي او د پاکستان وضعیت ورڅ په ورڅ خرابېده. د ترورپستانو بې پاڼه حملو خلک وېړولي دي. خلک اوږد په بول باور نه لري خو زړه مې غواړي ووايم چې زه له خلکو خخه هېڅ ډول ملاتر نه غواړم بلکې دا ترې غواړم چې د سولې او هلکانو د زده کړو لپاره هڅه وکړي.

تر تولو عجیب لیک چې له خبرو وروسته مې تر لاسه کړ، د عدنان رسید په نوم د طالبانو د یوه قوماندان و چې په نزدي وختونو کې له زندان خخه تښېدلې و. هغه تر دي وړاندې د پاکستان په هوایي ځواک کې په کار بوخت و او له ۲۰۰۳ م کال را په دې خوا په دې تور بندې شوې و چې د ولسمشر د له منځه وړلو په هڅه کې. هغه لیکلې چې طالبانو زه د زده کړو د خندونو په وړاندې د مبارزې له امله نه و م ويشنټلې بلکې دوی ادعا کړله چې د طالبانو په ضد مې چې یو اسلامي دولت یې جوړولو خبرې کړې وي چې له همدي امله دوی حمله راياندي کړي وه. هغه لیکلې چې زما د ويشنټلو په خبر حیران شوې و او دا چې ماته بې له ويشنټلو مخکې خبر نه و راکړي هم پړښانه و. لیکلې بې و چې که پاکستان ته لاړه شم، چادرې په سر کړم او دینې مدرسې ته لاړه شم دوی به مې وښې.

خبریالانو رانه وغوبنتل څواب ورکړم. خو له ئانه سره مې فکر وکړ: «دا نو خوک دي چې ماته داسي خه لیکي؟» طالبان ماته امر نه شي کړي. دا زما ژوند دي، خپله کولای شم د ژوند ډول مې وتاکم. خو محمد حنیف په یوه مقاله کې اشاره کړي د طالبانو د لیک مثبت اړخ دا و چې خلکو دعوه کړله زه ويشنټل شوې نه یم، په داسي حال کې چې دوی د دي حملې مسولیت هم په غاره واخیست.

زه پوهېرم پاکستان ته به څم، هر وخت مې پلار ته وایم زړه مې کېږي کور ته مې لاړه شم هغه پلمې لیوی: «نه جاني، تر اوسيه دي درمنه خلاصه شوې نه ده.» یا هم «دلته بنه بنوونځي شته دي، ته باید دېر څه زده کړي چې خپلې موخي ته

ورسپړی».

د پلار خبره سمه ده. زه غواړم هر خه په بنې توګه زده کرم او د پوهې په وسلې سره ځان مجھز کرم. هغه وخت کولای شم د خپلې موخي لپاره مې په دېر قدرت سره مبارزه وکړم.

نن ورڅه مور ټول پوهېبرو چې زده کړه د انسان له لوړنیو اړتیاواو خخه ده. نه یوازې په لویدیز کې بلکې اسلام هم بشتر ته دا حق ورکړي دي. اسلام وايې ټول هلکان او نجونې باید بنښوئې ته لارې شي. په قرآن کریم کې لیکل شوې دي، خدای^(۲) له مور خخه غواړي چې د علم او پوهې په ترلاسه کولو کې هڅه وکړو. هغه له مور خخه غواړي پوه شو آسمان ولې شین دي او یا هم د ستورو او اقیانوسونو په اړه پوه شو. په دې پوهېبروم چې دا یوه لوډه مبارزه ده، په ټوله نېړۍ کې اووه پنځوس ۵۷ میلیونه ماشومان بنښوئیو ته نه خې چې دوه دېرش ۳۲ میلیونه یې نجونې دي. له بدنه مرغه پاکستان یو له هغه هبوادونو خخه دی چې د زده کړو وضعیت دېر په کې خراب دي. ۱،۵ میلیونه ماشومان بنښوئیو ته نه خې، سره له دې چې زمور په اساسې قانون کې لیکل شوې دي چې ټول ماشومان د زده کړو حق لري. ۵۰ میلیونو په شاوخوا لویان موږ زده کړو دې، د دې ډلي دوه پر درې برخه بنځې دی چې له ډلي خخه یې یوه زما خپله مور ده.

تر اووه دېرې نجونې وژل کېږي او بنښوئې الوزول کېږي. د مارچ په میاشت کې د کراچې په هغه بنښوئې چې مور ورغلې و حمله شوې. د بنښوئې د دالیو ورکولو په وخت کې یې د لوبو د دګر له لوري یو بم ور غورځولی و. په دې حمله کې د بنښوئې مدیر عبدالرشید وژل شوې او له آټو خخه تر لسو کلونو پورې زده کونکي تپیان شوې وو. کله چې دا خبر مور واورېد، له ځند پرته یې وژړل. ويې ويبل: «زمور زړه نه غواړي چې د اولادونو له سر خخه مو یو وېښته هم کم شي خو داسې کسان هم شته چې پر دوى حمله کې آن چې دوى ته دا هم اهمیت نه لري چې د حملې قربانیان یې هلکان دي». یوه ډېره تکان ورکونکي حمله د

جون په میاشت کې د کوټې په نسار کې وشهو، یوه ځانمرګي په هغه بس چې یوه بنښوئې ته یې خلوبنېت تنه نجونې وړلې چاودنه کېږي وه. خوارلس یې وژل شوې وي. وروسته یې په روغتون کې په ځینو نرسانو ډېزی کېږي وي.

یوازې طالبان نه دي چې د ماشومانو ژوند اخلي، کله هم بې پیلوټه الوټکې، کله جګړې او کله هم د لوډې له لاسه وژل کېږي. داسې وخت هم راځي چې خپله د کورنې له خوا قرباني کېږي. د جون په میاشت کې زما دوي همزولي د سوات په شمال ګلګت کې وژل شوې وي. دوى د خپلې ګدا یوه وېډيو چې تکري او د سیمې دودیزې جامې یې انوسټې وي په باران کې د کې او بیا یې انټرنېټ ته پورته کېږي وه، ویل کېدل چې ورونو یې وژلې وي.

اوسم سوات تر نورو سیمو یو خه آرام بنکاری خو له طالبانو خخه د ظاهري پاکونې خلور کاله وروسته هم هلتنه نظامي ځواکونه لیدل کېږي. فضل الله یې تر اوسمه نه دی نیولی او زمود ګادې چلونکي تر اوسمه په کور کې بندې دي. زمود دره چې یو وخت د سیلانیانو د مېلې ځای او اوسم په یوه وېړوونکې سیمه بدله شوې. هوتلونه او د لاسي صنایعو پلورنځي اوسم له خلکو تشن دی او بیا به ژر سیلانیان ورنې شي.

د تېر کال راهیسې مې دېر خایونه لیدلې دی خو تر اوسمه مې خپله سیمه راته د نېړۍ تر ټولو بنکلې ده. په اصل کې نه پوهېبروم چې هغه ځای به د دویم ئېل لپاره خه وخت ووینم، خو باور لرم دا کار به هم وشي. کله هم د ام د هغې زړي په اړه چې په باغچه کې مې کرلې و فکر کوم. له ځانه سره وايم که خوک هغې ته اووه ورکړي په راتلونکي کې به یې هلکان او نجونې مېوه وخروي.

نن مې ځان ته په هنداره کې وکتل او د یوې لحظې لپاره په فکر کې لارم. یو ئېل مې له خدای^(۲) خخه غونښتې وو چې یو یا دوه انچه مې قد لوړ کېږي خو هغه د آسمان په کچه لوړه کرم. دومره چې نور مې ځان اندازه کوی نه شم. له همدي امله مې کومه ڄمه چې له الله^(۲) سره کېږي وه وفا وکړه او سل رکعته نفل لمونځ مې وکړ.

زه مې په خپل خدای^(۷) مینه يم. توله وئخ خبرې ورسره کوم او تل به يې منه کوم.

خدای^(۷) ماته لوی مسولیتونه راکري دي. زره مې غواړي چې تول انسانان په سوله او آرامى کې ژوند وکړي او تولې نجونې او هلکان زده کړه وکړاي شي. دا زما حق دی چې د خورلبو په خنګ کې مې په يوه چوکۍ کښېنډ او په آرامه مې خپل کتابونه ووایم. هيله مې دا ده چې د تولو انسانانو په شوندو د خوبنۍ موسکا په سترګو ووينم.

زه ملاله يم. نړۍ مې بدله شوي ده خو خپله مې هېڅ بدلون نه دی کړي.

د سوات او پاکستان مهمې پېښې

۱۹۴۷ م د اگست خوارلسمه - د مسلمانانو د لومړي هېواد په توګه د پاکستان بنسته اپښودل او د سوات شاهي ایالت له پاکستان سره یو خای کېدل.

۱۹۴۷ م - د پاکستان او هند لومړي جګړه.

۱۹۴۸ م - د پاکستان د بنسته اپښودونکي محمد علي جناح مرینه.

۱۹۵۱ م - د پاکستان د لومړني لومړي وزیر لياقت علي خان ترور.

۱۹۵۸ م - د پاکستان په لومړي نظامي کودتا کې جنرال ایوب واکمن شو.

۱۹۶۵ م - د پاکستان او هند دویمه جګړه.

۱۹۶۹ م - سوات د شمال لویديز سرحدی ایالت برخه کېږي.

۱۹۷۰ م - د پاکستان لومړي ملي تاکنې وشوي.

۱۹۷۱ م - د پاکستان او هند درېیمه جګړه، د پاکستان ختیز خپلواک کېږي او اوسمى بنګلډېش تري جورېږي.

۱۹۷۱ م - لياقت علي د پاکستان د لومړني لومړي وزیر په توګه تاکل کېږي.

۱۹۷۷ م - جنرال ضياءالحق په يوه نظامي کودتا کې واک ته رسپړي.

۱۹۷۹ م - دوالقار علي بوټو اعدام شو او په افغانستان شوروی حمله وکړه.

۱۹۸۸ م - جنرال ضياء او د پوچ لور پوري افسران په يوه هوایي پېښه کې مړه شول، تاکنې وشوي او بې نظيري وګتلې چې په اسلامي نړۍ کې لومړنى

زه ملاله یم | ۳۲۶

- لومړۍ وزیره وو. ۱۹۸۹م - له افغانستان خخه د شوروی ځواکونو وتل.
- ۱۹۹۰م- بې نظیر بوټو بې واکه کېږي.
- ۱۹۹۱م - نواز شریف لومړۍ وزیر شو.
- ۱۹۹۳م - پوچ نواز شریف استعفا ته اړ ويست، او د بې نظیرې دویم دولت په کار پیل وکړ.
- ۱۹۹۶م - په کابل کې طالبان واک ته ورسپدل.
- ۱۹۹۶م - بې نظیره دویم څلپې بې واکه شوه.
- ۱۹۹۷م - د نواز شریف دویم دولت په کار پیل وکړ.
- ۱۹۹۸م - هندوستان او پاکستان هسته بې آزمونې وکړي.
- ۱۹۹۹م - بې نظیر بوټو او خاوندې آصف علی زرداری په فساد محکوم کېږي، بې نظیره تبعید کېږي او زرداری بند ته لېږل کېږي او د یوې کودتا په پایله کې پروپر مشرف واک ته رسپوړي.
- ۲۰۰۰م - د القاعده له خوا په نړیوال سوداګریز مرکز او پنټاگون حمله کېږي. د امریکا له لوري په افغانستان بمبار پیلپري. د طالبانو دولت پنګړۍ او اسامه بن لادن پاکستان ته تبنتي.
- ۲۰۰۴م - د پاکستان پوچ په قبایلو کې د طالبانو په ضد عملیات پیلوی. په پاکستان د امریکا د بې پیلوته الوتکو لومړۍ حمله او د زرداری تبعید.
- ۲۰۰۵م - په سواعت کې د مولانا فضل الله له خوا د ملا رادیو جورول، په پاکستان کې لویه زلزله چې په پایله کې بې اویا زره کسان ووژل شول.
- ۲۰۰۷م - په اسلام آباد کې په لال مسجد د پوچ له لوري حمله، بې نظیر بوټو بیا پاکستان ته رائی، فضل الله اسلامی محکمې جوړوی، مشرف خپل ځواکونه سواعت ته لېږي، په پاکستان کې د طالبانو رامنځ ته کېدل او د بې نظیرې وژل.
- ۲۰۰۷م - په تول سواعت کې د طالبانو واک ته رسپدل.
- ۲۰۰۸م - زرداری ولسمشر او مشرف تبعید کېږي.

زه ملاله یم | ۳۲۷

- ۲۰۰۹م - فضل الله اعلانوي چې په سواعت کې د نجونو تول بنیوونځی وټپل شي، طالبان او د پاکستان دولت د سولې تړون کوي، کله چې طالبان سواعت تر خپلې ولکې لاندې راولې د سولې تړون لغو کېږي او د پاکستان پوچ په سواعت کې د طالبانو په ضد عملیات پیلوی.

۲۰۰۹م جولای - د پاکستان دولت وايی چې سواعت بې د طالبانو له نفوذ خخه پاک کېږي.

- ۲۰۰۹م دسمبر - ولسمشر او بما اعلان کوي چې افغانستان ته ۳۳ زره نور پوئیان هم لپوړي چې په افغانستان کې د نایو تول سرتپری یو سل او خلوبښت زره کېږي.

۲۰۱۰م - په تول پاکستان کې سېلاب ۲ د زره کسانو ژوند واخیست.

- ۲۰۱۱م - د پنجاب والي سلمان تا بشير ووژل شو، په اېښت آباد کې اسامه بن لادن ووژل شو، ملالې د پاکستان د سولې ملي جايزه ترلاسه کړه.

۲۰۱۲م د اکتوبر نهمه - په ملاله حمله وشهو.

- ۲۰۱۳م د مې میاشت - مشرف بیا رائی خو نیول کېږي. د طالبانو له تاوږيخوالي سره تاکنې کېږي. نواز شریف د دربیم څل لپاره لومړۍ وزیر کېږي.

۲۰۱۴م - ملالې د خپلې شپاړسمې زېرد کلیزې په ووچ په نیویارک کې ملګرو ملنونو ته په خطاب کې وویل چې تولو ماشومانو ته د وړیا زده کړو حق ورکړي.

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library